NUR BATUR

ORTADOĞU'NUN ŞAHLARI VEZİRLERİ PİYONLARI

2.BASIM

KIRMIZIKEDİ

- Ortadoğu satrancında hangi liderler şah, hangileri vezir, hangileri piyondu?
- Erdoğan'ın Ortadoğu satrancındaki rolü neydi?
- Beyaz Saray'daki çok önemli Erdoğan raporu...
- Siyasi İslam, Türkiye'den önce ilk kez hangi ülkede denendi?
- Nur Batur'un Saddam Hüseyin'den Yaser Arafat'a, Benazir Butto'dan Beşar Esad'a, Şimon Peres'den Muhammed Mursi'ye, Tarık Aziz'den Mahmud Abbas'a kadar Ortadoğu'nun kaderini çizen liderlerle yaptığı görüşmelerin perde arkası ve ilk kez yayımlanan bölümleri...
- Gladio lideri Cossiga ünlü söyleşisinde Türk ordusu ve Erdoğan için ne dedi?
- Nur Batur'un 30 yıl sonra ilk kez açıkladığı Genelkurmay görüşmeleri...
- Özal-Dışişleri-TSK arasındaki Kürt satrancı: Petrol karşılığı Kürt federe devletini tanıma stratejisinde kim neyi savundu, kim neye karşı çıktı? 30 yıldır açıklanmayan o tartışmalar, konuşmalar, MGK görüşmeleri...
- Hem Dışişleri hem TSK Kürt sorununda nasıl bölündü?
- Sağ kolu, Erdoğan'ın Davos'ta Şimon Peres'i bilerek hedef aldığını söyledi. Peki neden? Erdoğan'ın planı neydi?
- Erdoğan Mısır'da Müslüman Kardeşler'in içişlerine neden ve nasıl karıştı?

Usta gazeteci Nur Batur, Ortadoğu'nun kanlı satrancını ve bölgenin şahlarını, vezirlerini, piyonlarını yazdı...

KIRMIZIKEDİ
kirmizikedi.com
/kirmizikediyayinevi
/krmzkedikitap
/kirmizikediyayinevi

Nur Batur

Gazetecilik yolculuğuna 1976'da başladı. TED Ankara Koleji ve Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Anadolu Ajansı'nda Parlamento ve Dış Politika muhabirliği yaptı. Hayallerinin peşinde koşarken BM'nin Dag Hammarjold bursunu alan ilk Türk gazeteci oldu. ABD ve Kanada'daki gazetecilik döneminde dünyayı ve Türkiye'yi daha iyi anlama fırsatını yakaladı.

Türkiye'ye döndükten sonra önüne yeni ufuklar açıldı. Uzun yıllar *Tercüman, Milliyet, Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerinde yazılar yazdı. *Hürriyet* gazetesinin Atina ve Ankara'daki ilk kadın temsilcisi oldu. Kanal D TV'nin de ilk kadın Ankara temsilciliğinin yanı sıra CNN Türk TV'nin Yunanistan'daki temsilciliğini yaptı.

Yayınlanmış beş kitabı bulunuyor.

İki çocuk annesi olan Batur, TV programlarına siyasi yorumcu olarak katılıyor. Bahçeşehir Üniversitesi'nde MBA Kriz Yönetimi dersleri veriyor.

KIRMIZIKEDI

Kırmızı Kedi Yayınevi: 1546
İnceleme: 150

Ortadoğu'nun Şahları, Vezirleri, Piyonları
Nur Batur

© Nur Batur, 2022
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2022

Yayın Yönetmeni: Enis Batur

Editör: Mehmet Ali Güller
Son Okuma: Mustafa Çolak
Kapak Tasarımı: Umut Tezerer
Sayfa Tasarımı: Serap Bertay

Birinci Basım: Şubat 2022, İstanbul
İkinci Basım: Şubat 2022, İstanbul
ISBN: 978-625-418-013-2
Kırmızı Kedi Sertifika No: 40620

Baskı: Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1 34295
Küçükçekmece/İSTANBUL
T: 0212 463 71 25 Sertifika No: 41707

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com
facebook.com: kirmizikediyayinevi / twitter.com: krmzkedikitap
instagram: kirmizikediyayinevi
Ömer Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Nur Batur

ORTADOĞU'NUN ŞAHLARI, VEZİRLERİ, PİYONLARI

KIRMIZIKEDİ

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM
Gladio Lideriyle Nasıl Buluştum? NATO'nun Kara Kutusu • 15

2. BÖLÜM
Arafat'ın Peşinde • 34

3. BÖLÜM
Ateş Altındaki Beyrut'tayım • 40

4. BÖLÜM
Radikal İslamın Kurbanı: Benazir Butto • 49

5. BÖLÜM
Saddam'ı Nasıl Kızdırdım? • 61

6. BÖLÜM
Ortadoğu Kapanındaki Türkiye-Bağdat Bombardımanının Perde Arkası • 74

7. BÖLÜM
Irak Kürdistanı Nasıl Kuruldu? • 82

8. BÖLÜM
Kürt Devleti Pazarlığının Perde Arkası • 92

9. BÖLÜM
30 Yıllık Sırlar: Büyükanıt, Tolon ve Güreş'le • 102

10. BÖLÜM
Öcalan Piyondu • 116

11. BÖLÜM
Ambargo Altındaki Bağdat'ta Tarık Aziz'le Görüşme • 123

12. BÖLÜM
Müslüman Kardeşler'in İlk Arenası: Cezayir • 138

13. BÖLÜM
Arafat'ın Gizli Aşkıyla Nasıl Buluştum? • 155

14. BÖLÜM
Barış Güvercinini Vurdular – Rabin'le Kudüs'te • 168

15. BÖLÜM
Arafat'la Gazze'de Nasıl Buluştum? • 179

16. BÖLÜM
ABD Erdoğan'la Yollarını Nasıl Ayırdı? • 186

17. BÖLÜM
Türkiye Nasıl Çıkmaz Sokağa Girdi? • 199

18. BÖLÜM
Graham Fuller'le BOP ve Türkiye Şifreleri • 210

19. BÖLÜM
Mübarek'in Sağ Kolu Çok Öfkeliydi: "Erdoğan Müslüman Kardeşler" • 218

20. BÖLÜM
Mursi'yle Bir Saat – Mursi Erdoğan'ın Kurbanı Oldu • 226

21. BÖLÜM
Amr Musa'yla Köy Mitinginde: "Ortadoğu'da Lider Mısır'dır" • 241

22. BÖLÜM
Talabani'yle Süleymaniye'de Buluştum: "Türk Ordusuna İhanet Etmedik" • 250

23. BÖLÜM
Barzani'yle Erbil'de 1.5 Saat – Kürtlerin Bağımsızlık Rüyası • 268

24. BÖLÜM
Müslüman Kardeşler'in Tunus Sınavı • 282

25. BÖLÜM
Erdoğan'dan Ennahda'ya Çantada Giden 200 Milyon Dolar • 291

26. BÖLÜM
Esad'la İç Savaşa Beş Kala Suriye'de Batağa Nasıl Saplandık? • 300

27. BÖLÜM
Kaddafi'yi Kim Linç Etti? • 311

28. BÖLÜM
Erdoğan ABD'nin Piyonu Olmaktan Kurtulabildi mi? • 322

TEŞEKKÜR

Ortadoğu'daki büyük satrancı anlamama yardım eden dünya liderlerine, siyasilere, diplomatlara ve TSK komutanlarına şükran borçluyum.

Bu kitabın hazırlanmasında desteğini ve katkısını esirgemeyen; gazetecilik ideallerini paylaştığım çok değerli meslekdaşlarım, Türkiye'nin ilk kadın genel yayın yönetmeni Nurcan Akad'a ve *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Mehmet Ali Güller'e özellikle teşekkür ediyorum.

ÖNSÖZ

Tarihi bir yol kavşağındayız. Osmanlı İmparatorluğu'nun küllerinden doğan Türkiye Cumhuriyeti 100. yılını nasıl kutlayacak? Laik Cumhuriyeti İslam Cumhuriyetine dönüştürmek isteyen Siyasi İslamcılar mı kazanacak? Yoksa Atatürk'ün "Çağdaş Avrupa Devleti" idealiyle kurduğu Cumhuriyete yürekten inananlar mı?

44 yıllık gazetecilik maratonumda Ortadoğu ve Türkiye'deki büyük değişimi yaşayarak yazdım. Yaşanan kanlı sürecin tanığıyım. Ortadoğu'nun büyük oyuncuları olan ABD ve Avrupa'da, İslam ve Arap dünyasında yüzlerce lider, siyasetçi ve diplomatla konuştum. Bölgesel oyunun şifrelerini çözmeye ve bağları kurmaya çalıştım.

Benazir Butto'dan Angela Merkel'e, Saddam Hüseyin'den Tarık Aziz'e, Yaser Arafat'tan Şimon Peres'e, İzak Rabin'e, Tony Blair'den Gladio'nun kurucusu Francesca Cossiga'ya, Barzani ve Talabani'den ABD Dışişleri bakanlarına, Avrupa Birliği Konsey ve Parlamento başkanlarına kadar, dünya tarihine damga vuran çok sayıda liderin peşinde koştuğum bir yolculuktu bu!

Bu son kitabımı yazarken hepsi film şeridi gibi geçti gözlerimin önünden!

Arap ve İslam dünyasında görüştüğüm devlet başkanları kendilerini lider sanan piyonlardı. 2002'de siyasetten yasaklıyken Beyaz Saray'da ağırlanan Erdoğan'a gelince... Karizmatikti. Çok hırslıydı. Kitleleri ayağa kaldırabiliyordu. İslam ve Arap dünyasına lider olmak istiyordu ancak hem Arap dünyasında yalnızlaştı hem de ABD ve Rusya arasında sıkışıp kaldı.

Ya Erdoğan'ın liderliğinde güç kazanan Türkiye'deki Siyasal İslamcılar? Onlar da ABD'nin piyonuydu.

Türkiye'nin geldiği tarihi yol kavşağında yüzlerce soru var. ABD, komünizme karşı Kore'de omuz omuza savaştığı Atatürkçü subayları ve Sovyetler'e karşı kalkan olan laik Türkiye Cumhuriyeti'ni neden gözden çıkardı? Bölgede bir Kürt devleti kurma hedefi neydi? Türkiye'de Siyasi İslam ve Müslüman Kardeşler dönemi kapanacak mı? Askeri darbelerin acısını yaşamış Türk halkı sonunda makus kaderini kıracak mı? Gerçek demokrasiye kavuşacak mı? Yoksa ABD'yle uyumlu yeni bir grup Siyasi İslamcı iktidarda kalıp stratejik hedefe yürümeye devam mı edecek? Erdoğan'la ya da Erdoğan'sız!

Çalışmam sırasında uzun yıllara dayanan arşivlerime de daldım. Genelkurmay ve Dışişleri'ndeki karar odaklarının yanı sıra yabancı büyükelçilerle yaptığım "kayıt dışı" görüşmelerimin notlarını buldum. Hazine bulmuş gibi oldum.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi bir dönemece geldiği bu günlerde, yıllardır sakladığım notlarımı ilk kez açıklıyorum. Kitabımda Ortadoğu, Avrupa ve ABD başta olmak üzere dünyada sürdürdüğüm gazetecilik yolculuğumun penceresinden tüm soruları ve gerçekleri mercek altına alıyorum. Dolaştığım İslam ve Arap dünyasındaki İslamcı hareketlerle Türkiye'deki Siyasal İslamcıların arasında saptadığım bağları anlatıyorum.

Yakın tarihi aydınlatacağına ve geleceğe ışık tutacağına inanıyorum.

BAŞLARKEN

Hep hayallerim oldu. Hayallerimin peşinde koşarken tarihin içindeki yolcu gibiydim. Oscar Wilde, "Bir gün hayatınız gözlerinizin önünde parlayacak, izlemeye değer olacağından emin olun" der. Benim de hayatım bir film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyor. Bazen yıldızları süpürdüğüm bazen de kendimi karanlık kuyuların dibinde hissettiğim inişli çıkışlı ama dolu dolu bir film gibi...

Birkaç hayat yaşamış gibiyim. Tarihi yaşarken yazdım ben: Beyrut'ta sabaha karşı Kalaşnikoflu Filistinli gerillalarla birlikte Yaser Arafat'la görüşmeye giden de bendim; Körfez Savaşı'na beş kala, Bağdat'ta Saddam Hüseyin'i kızdıran da ben. Saddam, gözlerinde şimşekler çakarak nasıl bakmıştı bana! Ya cipple Amman'dan yola çıkıp 12 saat boyunca hiç durmadan sapsarı çölü yararak Bağdat'a giren de mi bendim acaba? Mesut Barzani'yle görüştükten sonra silahlı peşmergelerle Erbil'den ateş çemberi içindeki Musul'a giden de mi ben? Pakistan'ın tozlu yollarında Benazir Butto'nun seçim kampanyasını izlerken girdiğimiz bir köyde, köylülerin "Jiva Benazir" diye cipimin etrafını sarıp beni Benazir sandıkları an! Atina'da peşinde 6 polisle gezen de yine bendim.

Yolculuğumun heyecanlı ve bilgi dolu olmasını diledim galiba. Savaş bulutları, kavgalar, saldırılar, acılar, sevinçler, heyecanlar, korkular ve bazen de hayal kırıklıklarıyla dolu 44 yıl...

Onlarca lider ve yüzlerce siyasetçi ve diplomatla konuştum. Hepsi de 21. yüzyılın kaderini çizen liderlerdi.

Dünyanın kalbinin attığı başkentlerde ve Ankara'da siyaset dünyasının nabzını tutarak geçti yıllarım. Beni, dünya liderleriyle tarihe damga vuran röportajlar yapan İtalyan kadın

gazeteci Oriana Fallaci'ye benzetenler oldu. "O anlattı, neden sen de hayatını anlatmıyorsun?" diyenler de...

Sonunda ben de gazetecilik yolculuğumla birlikte Ortadoğu ve Türkiye'deki kanlı değişimin perde arkasını anlatmaya karar verdim.

* * *

Zamanın içinde bir yolcu gibiyim. Geride uzanan yola baktığım zaman dünyaya bakışımla birlikte hayatımın da değiştiğini görüyorum.

Yolculuğumda beni en çok etkileyen Dalai Lama'nın hayat felsefesi oldu Hep gerçekçi olmaya ve gerçekleri yakalamaya çalıştım. Birçok zorlukla boğuştum. Bazı zorlukları çözemeyeceğimi anladığımda onlarla yaşamayı öğrendim. Ancak hayallerimden de kopmadım. Çinlilerin çok sevdiğim bir atasözü vardır. Der ki:

Hayat bir müzik aleti çalmaya benzer.
Akord yapmak çok zordur.
Telleri çok sıkarsanız kopartırsınız.
Gevşek bırakırsanız çalamazsınız.

Yaşam yolculuğunda her zaman akordu tutturmak zordu. Akordu iyi yaptığım anlar orkestranın yüreğimde çaldığını hissettim. Yine Dalai Lama'nın dediği gibi, hayatımızın gerçek amacının mutluluğu aramak olduğuna inanıyorum. Onun sözleri mottom oldu:

İster bir dine inanalım ister inanmayalım.
Ya da ister şu dine ister bu dine inanalım.
Hepimiz hayatta daha iyi bir şey arıyoruz.
Bu nedenle hayatımızın gerçek yönü mutluluğa doğrudur.

Mutluluğu ararken bazen olayların akışı yaşamıma farklı bir yön verdi. Hem rekabetin şiddetli olduğu gazetecilikte nefes almadan koşmak, hem de aile hayatı kolay olmadı. Oğlum Bora'yı ve kızım Banu'yu büyütürken aştığım zorluklara bazen ben bile inanamıyorum.

Gazetecilik hayatımın 10 yılı Yunanistan'da, 34 yılı ise Ankara'nın yanı sıra dünyanın nabzının attığı yerlerde geçti.

Yıllarca Amerikan Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı ve CIA belgelerinde araştırmalar yaptım. Türkiye'nin kaderini etkileyen askeri darbelerin perde arkasını aydınlatan bilgilere ulaştım. Özgürce araştırdım. Ve yazdım.

Ta ki; 2005'te *Hürriyet* Gazetesi Temsilcisi olarak görev yaptığım Yunanistan'dan Ankara Temsilcisi olarak dönünceye kadar![1]

İnanması güç ama telefonlarımın dinlendiği, ölüm tehdidi aldığım, saldırıya uğradığım, polislerin peşimde dolaştığı Yunanistan'da bile kendimi Ankara'dan daha güvende hissetmiştim.

Ankara temsilciliğim sırasında, Cumhuriyetin temellerine saldıran dinci ve Kürtçü piranalarla dolu bir havuza düşmüş gibi oldum. Aslında piranaların saldırısına uğrayan sadece ben değildim. Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti ve özgür Türk medyasıydı. Yine de gerçekleri savunmaya devam ettim. İngiliz gazeteci, yazar ve tarihçi George Welles'in dediği gibi; "Anlayan olmasa da, vicdanıma karşı hesap vermekten kurtulmak için!"

* * *

Gazetecilikte esas zorluğu zirveye tırmandıkça yaşadım. Türkiye'de bir kadının karar mekanizmalarında olmasını hâlâ içlerine sindiremeyenleri, nezaketi zaaf zannedip galiz küfürler savuran erkeklere biat edenleri görmek üzücüydü. Büyük başarılar, mutluluklar, acılar, hüzünler, ayak oyunları, ihanetler, hayal kırıklıkları ve bazen de gözyaşlarıyla geçen yıllar...

Yine de güçlenerek koşmaya devam ettim. Ne zaman ihanete uğrasam Nâzım Hikmet'in muhteşem dizeleri kulaklarımdaydı:

Yürümek;
yürümeyenleri
arkanda boş sokaklar gibi
bırakarak,
havaları boydan boya yarıp ikiye
bir mavzer gözü gibi
karanlığın gözüne bakarak
yürümek!..

1 1995-2005 *Hürriyet* ve CNN Türk Yunanistan Temsilciliği dönemim.

Yürümek;
dost omuzbaşlarını
omuzlarının yanında duyup,
ellerini orta yere
yüreğini yumruklarının içine koyup
yürümek!
Yürümek;
yolunda pusuya yattıklarını
arkandan çelme attıklarını
bilerek
yürümek!..
Yürümek;
yürekten
gülerekten
yürümek!..

Ben de büyük ustanın dediği gibi yaptım. Arkamdan çelme taktıklarını bilerek, yüreğimi de avuçlarımın içine alarak, yürekten gülerekten yürüdüm. Bana güç veren ise Atatürk'ün çizdiği "Çağdaş, Aydınlık, Özgür ve Demokratik Türkiye Cumhuriyeti" hedefiydi.

BM'den burs alıp Newyork'a gidişimle dünya siyaset oyunlarını izlemeye başladım. BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'la, 1980.

1. BÖLÜM

GLADİO LİDERİYLE NASIL BULUŞTUM? NATO'NUN KARA KUTUSU

5 Şubat 2009, Roma. Ergenekon ve Balyoz tutuklamalarıyla Türkiye'nin sarsıldığı günlerdi. Türkiye'de her gün polis ekipleri bir yerde baskın yapıyor, gecekondularda Kalaşnikof marka tüfekler, toprağa gömülen el bombaları ve mermiler bulunuyordu.

Siyasi İslamcı Erdoğan hükümetini darbeyle devirmeye hazırlandıkları suçlamasıyla emekli generaller, profesörler ve ünlü gazeteciler evleri basılarak gözaltına alınıyordu.

Türk ordusu içindeki Kontrgerilla tartışılıyordu.

O gün, Vatikan'ın St. Pietro Bazilikası'ndan çıkınca zaman tüneline dalmış gibi oldum. 400 yıllık kilisedeki Michelangelo'nun 25 yaşında yaptığı çarmıha gerilmiş İsa'yı taşıyan Meryem'in heykeli hâlâ gözlerimin önündeydi.

Vatikan'ı çevreleyen sokaklardan birine daldım. Asırlık bir binanın kapısını çaldığımda beni eski "NATO'nun kara kutusu" olarak görülen eski İtalyan Cumhurbaşkanı Francesco Cossiga bekliyordu.

Randevu istediğim zaman Cossiga'nın 45 yıl gizli kalan NATO'nun yeraltı örgütünü aydınlatan tarihi açıklamalar yapacağını tahmin etmiyordum doğrusu. Hem de iki gün boyunca saatlerce konuşarak!

Cossiga'nın hayata veda etmeden önceki son röportajı olacağını da nereden bilebilirdim ki! Belli ki Francesco Cossiga

hem bütün sırlarını mezara götürmek istememişti, hem de Türkiye'yle ilgili önemli mesajlar vermek istiyordu.

Öncelikle Francesco Cossiga'yla buluşmamın perde arkasını anlatayım.

ABD'nin seçtiği beş lider

İlk günden itibaren Türkiye'yi sarsan tutuklamaları herkes İtalya'daki Temiz Eller operasyonuna benzetiyordu. Halbuki Temiz Eller ve Gladio farklıydı.

Temiz Eller operasyonu[2] 1992 yılında Sosyalist Partili bir sanatoryum müdürü rüşvet alırken yakalanınca başlamıştı. Milanolu savcıların başlattığı hareketin sembolü, güçlendirilmiş yetkileriyle, ünlü savcı Antonio di Pietro idi. Savcı di Pietro, devleti yolsuzluk ve rüşvetten temizlemek için cesur bir mücadele vermişti. Soruşturma sonunda siyaset, bürokrasi, iş dünyası ve mafya arasındaki karanlık ve karmaşık ilişkileri gözler önüne serilmişti.

Gladio ise 45 yıl gizli kalan NATO'nun yeraltı örgütüydü. Ortaya çıkartan ise savcı Fellice Casson'du.

Filmi 1984 yılına saralım. Casson'un Gladio'yu nasıl ortaya çıkarttığı günlere! Savcı Casson, bir bombalama olayıyla başlattığı soruşturmada,1970-1980 arasındaki bazı terör olaylarında Gladio'nun parmağı olduğu kuşkusuyla soruşturmayı derinleştirdi. Böylece bazı emekli subaylar, iş dünyası, medya ve hatta yargı mensupları bile gözaltına alındı. Toprağa gömülü silahlar da bulununca, dönemin başbakanı Giulio Andreotti, önce gizli örgütün varlığını reddetti, ancak daha sonra kabul etmek zorunda kaldı.

İtalyan Senatosu da terör olaylarını araştırmaya başladı. Ekim 1990'da Savunma Bakanlığı 10 sayfalık rapor hazırladı.

2 Temiz Eller operasyonunun savcısı di Pietro, 7 bin 417 kişi hakkında suç duyurusunda bulundu, bunlardan 4 bin 436'sı için yasal işlem başlattı, 463 parlamenterin dokunulmazlığının kaldırılması için girişimde bulundu. 911 işadamı ve 2 bin 993 kamu görevlisini adalet önüne çıkardı. Aralarında eski Başbakan Bettino Craxi'nin de bulunduğu 12 eski bakan veya parlamenter hakkında tutuklama kararı verildi. Milyonlarca dolarlık rüşvet olayları ortaya çıkarıldı. Soruşturma kapsamına alınan 1300 kişi arasında 4 başbakan, 25 bakan, 100 üst düzey bürokrat, 400 milletvekili de vardı. Yıllarca süren operasyonda savcı di Pietro, İtalya'yı siyasetin ve devletin derinliklerine kadar işleyen rüşvet ve yolsuzluklardan temizlemeye çalıştı.

Raporu Senato'ya sunan Başbakan Andreotti, Soğuk Savaş boyunca gizli bir ordunun aktif olduğunu ve varlığını sürdürdüğünü ilk kez açıklıyordu.

Böylece örgütün 622 kişilik "hücre liderleri" listesi ortaya çıktı. Ülkede 15 bine yakın Gladio'cu saptandı. Son aşamada Genelkurmay Askeri İstihbarat Başkanı General Inferilli'yle İstihbarat Daire Başkanı Amiral Martini'nin ifadeleri önemliydi. Ancak iki kilit isim de örgütün hiçbir terör eylemine karışmadığını savundular. Arşivlerde de kesin bir kanıt bulunamayınca hiçbir Gladio'cu hapse atılmadı.

Peki Gladio ne zaman kurulmuştu? Amaç neydi? Amerikan ve İngiliz kontrgerilla örgütlenmesi olan Stay Behind tarafından 1952 yılında kurulmuştu. CIA tarafından yönetiliyor ve finanse ediliyordu. Örgüt, ABD ile işbirliği içinde casusluk ve gerilla savaşı yapacaktı.

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa'da gelecekte olması beklenen bir Varşova Paktı işgaline cephe gerisinde bir direniş başlatmak amacıyla İtalya'da örgütlenen kontrgerilla operasyonunun kod adı Gladio'ydu. Gladio Latincede kılıç anlamına geliyordu.

İtalya'nın ardından Avrupa'daki bazı ülkelerde de benzer örgütlenmeler olduğu gün ışığına çıktı: Yunanistan'da B-8 ya da SheepSkin, Belçika'da SDRA-8, Hollanda'da NATO Command, Batı Almanya'da Gehlen Örgütü, Stay Behind ya da Sword, Avusturya'da Schwert, Fransa'da Rüzgâr Gülü, İspanya'da Anti-Terör Kurtarma Grubu (GAL), İngiltere'de Secret British Network'tü.

1990'ların başında Sovyetler Birliği parçalanıp Varşova Paktı çökünce, NATO'nun yeraltı örgütüne ihtiyacı kalmadı. Ancak örgütün terör eylemlerinin arkasında olup olmadığı aydınlatılamadı. Böylece Avrupa'da bir dönem kapandı.

NATO'nun uç karakolunu koruyan Türk Silahlı Kuvvetleri'ne gelince... Türkiye'de de Kontrgerilla veya Özel Harp Dairesi adıyla gizli bir örgütün varlığı yıllardır tartışılıyordu zaten.

Peki son tutuklamalarla Türkiye'deki Kontrgerilla mı temizleniyordu? Ben de Türkiye'deki sis perdesini kaldırmak istiyordum.

Avrupa ve İtalya siyaset dünyasının yıllarca nabzını tutan Associated Press Ajansı'nın eski Roma Büro Şefi tecrübeli

Amerikalı gazeteci arkadaşım Dennis Redmont'u aradım. Redmont bana tek isim verdi. O da eski Cumhurbaşkanı Francesco Cossiga'ydı.

Gladio gün ışığına çıktığı zaman Cossiga Cumhurbaşkanıydı. Gladio hakkında hiç konuşmamıştı. Cossiga'nın sekreterliğini de yapan kızı Anna Cossiga'yı aradım. Anna, ertesi gün arayıp babasının görüşmeyi kabul ettiğini söyleyince kulaklarıma inanamadım. Francesco Cossiga bana randevu veriyordu. Hem de iki gün boyunca saat kısıtlaması koymadan!

Dennis Redmont'a söyleyince, o da çok şaşırdı. Belli ki 81 yaşındaki Cossiga tarihi aydınlatmak istiyordu.

Önce Francesco Cossiga'yı anlatayım. Cossiga, ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılan Avrupa'yı ayağa kaldırmak için seçtiği genç ve hırslı siyasetçilerden biriydi.

Seçilen diğer genç liderler Almanya'da Helmut Schmidt ve Helmut Kohl'le İngiltere'den Margaret Thatcher, Fransa'dan da Valery Gisgard D'estaing'di.

Hepsi de aylarca Washington'da "liderlik" eğitimi aldılar ve Soğuk Savaş döneminde de Sovyetler Birliği'nin yayılmasına karşı kilit rol üstlendiler.

ABD'den döner dönmez Cossiga'nın yıldızı parlıyor ve 30 yaşında Hıristiyan Demokrat Parti'den parlamentoya giriyordu. 38 yaşında Savunma Bakan Yardımcısı olduğu zaman bakandan bile daha güçlü sayılıyordu. Herkes bunu onun karizmatik kişiliğine bağlıyordu ama esas neden gizli örgütün lideri olmasıydı. Ancak bunu İtalya'da ve NATO'da birkaç kişiden başka bilen yoktu.

Cossiga'nın siyasi kariyerindeki dönüm noktası ise İtalya'nın popüler siyasetçisi Aldo Moro'nun Roma'nın göbeğinde saldırıya uğrayıp kaçırılması oldu. 16 Mart 1978'de beş korumasıyla şoförünü öldürerek Moro'yu kaçıran Kızıl Tugaylar,[3] hapisteki 13 militanın serbest bırakılmasını istediler. O sırada Başbakan Giulio Andreotti, İçişleri Bakanı ise Francesco Cossiga idi ve ikisi de örgütle pazarlığı reddettiler.

55 gün sonra Moro'nun delik deşik cesedi Roma'nın göbeğinde, Hıristiyan Demokrat Parti'yle Komünist Parti genel

3 Kızıl Tugaylar (1970-1988) Marksist militan bir örgüttü. Örgütün amacı silahlı mücadele vererek devrimci bir devlet kurmak ve İtalya'yı Batı Blokundan çıkarmaktı.

merkezlerinin arasındaki bir sokağa park edilmiş kırmızı bir Renault'nun bagajında bulundu.

Cebinden çıkan yeni bakanlar kurulu listesi, Moro'nun, kabinesinde ilk kez komünistlere de yer vermeye hazırlandığını ortaya çıkardı. Cinayette komünistlerin iktidara gelişini önlemeye çalışan Gladio'nun parmağı olduğu iddia edildi. Ancak kanıtlanamadı.

Cossiga'ya gelince, korkunç cinayetin sorumluluğunu üstlenip istifa etti. Ancak hiçbir şey zirveye tırmanışını engellemedi. Aksine, istifa ettiği için halkın gözünde kahraman oldu. Bir yıl sonra seçimleri kazanıp 51 yaşında başbakanlık koltuğuna oturdu. 56 yaşında ise artık cumhurbaşkanıydı.

Cossiga, yedi yıllık cumhurbaşkanlığının ardından tabii senatör olarak siyasetteki yerini alırken popülaritesini hiç kaybetmedi. Açık sözlü olduğu için İtalyanlar onu hep sevdiler, ona "sıradışı bir siyasetçi" diye baktılar. Ne zaman konuşsa sadece İtalya'da değil, Avrupa ve hatta dünyada bile büyük tartışmalar yarattı.

11 Eylül 2001'de New York'taki İkiz Kulelere yapılan intihar saldırısını CIA ve MOSSAD'ın planladığını, ABD'nin böylece Irak'ı işgal ettiğini söyleyince büyük gürültü kopmuştu.

İşte böyle bir siyasetçiydi Cossiga...

* * *

Cossiga'nın Vatikan'a beş dakika uzaklıktaki şık dairesinin atmosferini de aktarayım. Geniş salon antika mobilyalarla döşenmişti. Renkli siyasi hayatının aynası gibiydi. Salonun bir duvarını kaplayan kütüphanenin raflarında savaşın ardından Avrupa'yı ayağa kaldıran beş liderin imzalı fotoğrafları duruyordu. En önde dava arkadaşı Margaret Thatcher'ın siyah beyaz fotoğrafı dikkatimi çekti. Salonun ortasındaki geniş mavi kanepenin yanındaki sehpada ise Aldo Moro'nun gümüş çerçeve içindeki fotoğrafı vardı. Kanepenin arkasındaki sehpada İtalyan Cumhurbaşkanlığı flamaları sıralanmıştı. Duvarlar ünlü ressamların Cossiga'ya hediye ettiği tablolarla süslüydü.

Ben etrafı incelemeye devam ederken, Cossiga iki yardımcısının kollarında, yürüyerek salona geldi. Zor yürüyordu ama gözlerindeki zekâ pırıltısını hiç kaybetmemişti. Neşesi de yerindeydi. Konuşmaya başlar başlamaz güçlü bir hafızası

olduğunu fark ettim. 40, 50 yıl önceki olayları sanki dün yaşamış gibi anlatıyordu.

Cossiga'yla iki gün boyunca II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD liderliğinde kurulan NATO'nun ve Gladio'nun karanlık koridorlarına daldım. Anlattıkları casus filmi gibiydi.

Cossiga iki gün saatlerce Gladio'yu nasıl kurdularını anlattı.

Gladio'yu nasıl kurduk?

Söyleşiye İtalya'daki derin devleti sorarak başladım. "Evet derin devlet ya da paralel devlet diyebiliriz" diye anlatmaya başladı Cossiga:

"Her şey II. Dünya Savaşı'nda başladı. Winston Churchill Maliye Bakanına gizli bir örgüt kurulması talimatını verdi. Bildiğimiz istihbarat servisi değildi. İngilizlerin Özel Harekât Servisi (SOE- Special Operation Service) Nazilerin içine sızmakla görevlendirildi. Amerikan OSS (Office for Strategic Service - Stratejik Servis) adında kurulan gizli örgüt de istihbarat topluyordu. İkisinin benzer hedefleri vardı. İtalya'da da faaliyet gösteriyorlardı.

"Aslında savaş bittiğinde İngiliz servisi lağvedildi. Amerikan servisi de lağvedildi ama II. Dünya Savaşı'ndaki yapı CIA'nın temelini oluşturdu.

"Savaş sırasında doğrudan Başkan Franklin D. Roosevelt'le çalışan OSS'nin İrlanda kökenli avukatı CIA'nın da ilk başkanı oldu. CIA'da bir gelenek vardır. CIA başkanları örgütün içinden olmazlar. Mesela George Bush (CIA Başkanlığı yapmış ilk ABD Başkanı) siyasetçiydi."

Peki Soğuk Savaş döneminde neler mi oldu? Cossiga'dan dinlemeye devam edelim: "Soğuk Savaş başlayınca, İngilizler Sovyetler'in Doğu Avrupa'yı işgalinin önlenemeyeceğini, buna karşı gizli bir örgüt kurulmasını teklif ettiler. Amerikalılarla birlikte (Stay Behind Nets - SBN) yani özel harekâtçıları kurdular. Bu yeni örgütler doğrudan orduya değil, istihbarat servislerine bağlıydı."

Peki özel harekâtçılar ne kadar NATO şemsiyesi altındaydı? "Şaşıracaksınız ama bu özel teşkilatın NATO'nun askeri kanadıyla ilgisi yoktu. Kuzey Atlantik Teşkilatıyla ilgiliydi. NATO askeri bir örgüttür. Mesela eski Fransa Cumhurbaşkanı de Gaulle NATO'dan ayrıldı. Ama ittifaktan ayrılmadı. Özel harekât teşkilatı tamamen siyasi kanada bağlıydı."

Ve işte özel harekatçılar ağının (SBN) kurulduğu ülkeler... NATO hiçbir zaman resmen örgütü kabul etmedi ancak Gladio'nun gizli lideri hepsini tek tek saydı bana: "Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Norveç, Yunanistan ve Türkiye'de kuruldu. Ama bağlantısız olan Avusturya, İsviçre ve İsveç'te de benzer örgütler oluşturuldu. En güçlü olan Almanya'dakiydi. NATO ülkelerindekilerle bağlantısız ülkelerdeki gizli örgütler sürekli temas halindeydi."

Türkiye Koordinasyon Komitesindeydi

Gelelim 1952'de NATO'ya katılan örgütün en uç karakolu Türkiye'ye...

"Türkiye'de de Gladio'ya çok benzeyen bir örgüt kuruldu. Ama Avrupa merkezli yapının biraz uzağındaydı. Türkiye, Gladio'nun koordinasyon komitesindeydi ama siyasi komitede yoktu. Yani daha bağımsız bir yapıdaydı.

Türk Gladiosu ancak bir savaş çıkması halinde katılacaktı. Ama tatbikatlar organize eden komitede de değildi Türkiye. Diğer Avrupa ülkeleri birbirlerinin operasyonlarını biliyorlardı ama Türkiye dışarıdaydı.

Örneğin Fransız ve İtalyan Gladiosu gizli tatbikat yaptığı zaman Türkiye katılmıyordu. Uzakta kalıyordu."

Tabii en çok merak ettiğim Türk Gladiosu'nun önde gelenleriydi. Kimdi ya da kimlerdi Türkiye'deki liderler?

"SBN'in (Stay-Behind Net) merkezi bir komutanlığı yoktu. Bu nedenle ben Türk Gladiosu'ndan kimseyle görüşmedim. Ama şunu söyleyebilirim, Türkiye her zaman özel bir konumdaydı. Hiçbir zaman Türkler NATO'yu Türkiye'nin içişlerine karıştırmadılar."

Soğuk Savaş'tan sonra Gladio'nun İtalya'da ve diğer ülkelerde lağvedildiği söylendi. Türkiye'deki ne oldu? Devam etti mi?

"Elimde kanıt yok ama sanki Türk ordusu Gladio'yu laik devleti korumak için devam ettirmiş gibi görünüyor."

Şeması kasadaydı, bütçesi gizliydi

Gelelim 45 yıl önce teşkilatı nasıl kurduğuna...

"1954 yılında kurduk. Ben kuruluşundan bir süre sonra Savunma Bakan Yardımcılığına atandım ve 5. departmandan da sorumlu oldum.

5. departman 'Özel Harekât Teşkilatı'ydı ve çok gizliydi.

Ordu istihbarat teşkilatları, Özel Harekât Teşkilatı'na istihbarat aktarıyorlardı. Ama özel harekâtçılar orduya bilgi vermiyordu, sadece başbakan ve üç bakana bilgi veriyordu."

Cossiga'nın anlattıkları şaşırtıcıydı. Başbakan, Dışişleri, Savunma ve İçişleri Bakanlarıyla İstihbarat Başkanının dışında hiçbir bakanın örgütten haberi yoktu.

"İstihbarat zaten Savunma Bakanına bağlıydı. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan küçük bir istihbarat teşkilatı vardı. Onlar da özel harekâtçıları biliyordu. Örgütün şemasını kasada saklıyorduk ama ben örgütün başında olduğum için şemada bulunan herkesi tek tek biliyordum."

Ya Maliye Bakanı? Para akışı Maliye Bakanlığı'ndan geçmiyor muydu?

"Maliye Bakanı da bilmiyordu. Özel harekâtın tamamen ayrı bütçesi vardı. Fonlar istihbarat teşkilatının bütçesinin içindeydi. Maliye Bakanlığı, parayı istihbarat teşkilatına veriyordu. Ama Gladio'ya verildiğini bilmiyordu. Bunu sadece Savunma

Bakanlığı biliyordu. Bütçede 'çok gizli' ibaresiyle 'Özel teşkilata tahsis edildiği' yer alıyordu. İstihbarat bütçesindeki hangi fonun özel harekâta verildiğini sadece Savunma Bakanı biliyordu.

Savunma Bakan Yardımcısı olduğum zaman istihbarat servisi beni davet etti. Çok gizli bir brifing verdiler. 'Size anlatacaklarımız çok gizlidir. Listesini vereceğimiz kişiler dışında kimseyle konuşamazsınız' dediler. Operasyonlardan sorumlu olmayacağımı söylediler. 'Sadece siyasi ve idari işlerden sorumlusunuz' dediler. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başbakanlık Müsteşarı, Dışişleri, Savunma ve İçişleri Bakanları ve İstihbarat Teşkilatının Başkanı ve Jandarma Genel Komutanı dışında kimseyle konuşamayacağımı söylediler. Bunun dışında kimseye hiçbir şey söylemememi istediler. Ve bir belge imzaladım."

Gizli Karargâh Sardunya'daydı

Özel Harekâtın gizli karargâhı ya da merkezi neredeydi? Cossiga anlatıyor: "Sardunya adasındaydı. Brifingden sonra beni özel harekâtın karargâhına ve eğitim merkezine götürdüler. İstihbarata ait bir uçakla Sardunya'ya uçtuk. Uçak sivil uçak gibiydi. Resmi olduğunu gösterecek hiçbir işaret yoktu. Havaalanından esas karargâha otomobillerle değil helikopterle gittik. Helikopterin üzerinde hiçbir işaret yoktu."

Ya teşkilatın yapısı?

"Sürekli bir yapısı vardı. Savunma Bakanlığı'nın gizli 5. dairesinde çalışıyordu. Yaklaşık 50 kişilik bir askeri personeldi bu. Diğer bütün görevliler, kadın ya da erkek tamamen gönüllülerden oluşuyordu. Gönüllüler olarak eski subaylar ve direnişçiler ve rezerv askerler seçildi. Seçilirken komünist ya da faşist olmadıklarına bakılıyordu. Gönüllülerin arasında üç milletvekili de vardı. Ayrıca bölgesel yönetimlerde çalışan sade insanlar da vardı."

Hücreler mi kuruldu?

"Evet hücreler kuruldu. Gönüllülere hücrelerde görev verildi. Hücreler çatışma bölgelerinde görevliydi. Çatışma alanları Kuzeydoğu İtalya'nın Varşova Paktı ülkeleriyle sınır bölgesiydi.

Seçilenler önemli ve tanınmış insanlar değildi. Sade vatandaşlardı. Çünkü tanınmış siyasiler seçilseydi Sovyetler hemen tespit edebilir ve tutuklardı. Doktorlar, banka çalışanları, öğretmenler, alt kademedeki sendikacılar gibi..."

Özel harekâtçıların görevi neydi?

"Sovyetler'in kontrolü altına giren ülkelerde KGB'nin kontrolü altına giren yerel yöneticiler ele geçirilecekti. Bu ülkelerde yönetimlere sızmak ilk hedefti. KGB'nin kontrolündeki yöneticiler etki altına alınacak ve Batı'ya kaçmalarına yardım edilecekti. Yani hem yönetimlere sızılacak hem de yönetimlerde kopma sağlanacaktı (filtretation and ex-filtration). Çok ender durumlarda da sabotajlar düzenlenecekti."

Türkiye dahil sekiz NATO ülkesi ve üç tarafsız ülkedeki özel harekatçıların merkezi neredeydi?

"Merkez Brüksel'deki Shape karargâhıydı. Ama size şaşıracağınız bir şey söyleyeyim. NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri'nin Amerikalı Komutanı, özel harekât bağını bilmiyordu."

Cossiga'nın anlattıkları gerçekten şaşırtıcıydı. Amerikalı general bütün Avrupa'daki NATO kuvvetlerinin başıydı ama Gladio'yu bilmiyordu.

"Öyle ama örgüt tamamen gizliydi. Sadece NATO Genel Sekreteri biliyordu."

Para CIA'dan geldi

45 yıl örgütü nasıl sakladıklarını merak ediyordum. Cossiga anlatmaya devam etti: "Bütçede bütün fonlar istihbarat servisine verilmiş görünüyordu. Ama hiçbir zaman özel harekât için verildiği yazmıyordu. ABD'de de CIA'ya bütçe verilir. Ama CIA bunları nerede harcadığını bildirmez. Özel harekât örgütü kurulduğu sırada iki istihbarat teşkilatı vardı. Biri askeri istihbarattı. Bu büyüktü. Diğeri de İçişleri Bakanlığı'nın bünyesindeydi. Bu ise çok küçüktü. İtalyan istihbarat servisi 2007'ye kadar Savunma Bakanlığı'na bağlıydı."

Sormaya devam ettim: Türkiye dahil birçok NATO ülkesinde istihbarat teşkilatlarını CIA'nın kurduğunu biliyoruz. Fonlar da CIA'dan geliyordu değil mi?

"CIA'dan para alırsınız ama hiçbir zaman bunu açıkça söylemezsiniz. Ama şunu söyleyeyim, bu örgütün esas beyni İngilizlerdi. Amerikalılar değil. İtalya'daki Gladio'ya para Amerikalılardan geldi."

Pencereleri karartılmış uçaklar

Peki özel harekâtçılar birbirini tanıyor muydu?

"Hayır tanımıyordu. Sardunya'ya eğitime gittikleri zaman hiçbiri diğerini tanımıyordu. Eğitim verenler ordudan bile olsa askeri kıyafetlerle eğitim vermiyorlardı. Ayrıca nerede eğitildiklerini bile bilmiyorlardı, çünkü pencereleri karartılmış uçaklarla Sardunya'ya getirilip yine aynı uçaklarla geri götürülüyorlardı. Nerede olduklarını bilmiyorlardı. Sardunya'daki eğitim merkezinde halen istihbarat servisi elemanları eğitiliyor."

Ya tatbikatlar? Sardunya'da mı yapılıyordu?

"Evet tatbikatlar sırasında yaşanan tatsız olaylar da oldu. İçişleri Bakanlığım sırasındaydı. İngiliz özel harekâtçılarıyla Sardunya'da gizli tatbikat yapılıyordu. Savaş oyununa göre, Sovyetler Sardunya'yı işgal ediyor. İngilizler paraşütlerle iniyordu.

Sardunyalı gençler onları görüyor ve çalmak istiyorlar. Özel harekâtçılar sert tepki gösteriyor. İngiliz özel harekâtçılar daha sert karşılık veriyor ve bir İtalyan genç öldürülüyor. İtalyan polisi İngiliz özel harekâtçıyı tutukladı. Olay bana intikal etti. Derhal bırakın dedim. İngiliz serbest bırakıldı."

Bizi ABD'ye gönderdiler

Cossiga'nın açıkladığı sırlardan biri de Aldo Moro'yla olan yakınlığıydı.

"Örgütün başına beni Aldo Moro seçti. O sırada Savunma Bakanı (Roberto) Tremeloni'ydi ama böyle bir örgüte karışmak istemedi. Ben doğrudan Aldo Moro'yla görüşüyordum. Zaten bu örgütün kurulmasına izin veren de Aldo Moro'ydu. Moro'nun beni seçmesinin nedeni çok güvenmesiydi. İkimiz de aynı Katolik örgütün içindeydik. Ona hep Aldo diye hitap ettim. Çok yakındık.

Beni seçmesinin ikinci nedeni, o sırada Hıristiyan Parti üç genç siyasetçi seçti. Biri uluslararası ilişkilerde, diğeri iç güvenlik konularında uzmanlaşacaktı. Üçüncü siyasetçi de bendim. Benim savunma ve istihbarat alanında uzmanlaşmam istendi. Üçümüzü de ABD'ye gönderdiler. ABD'de genç liderler programına gittim."

Bu programa katılan ve savaş sonrası Avrupası'nın yapılanmasında rol oynayan ünlü isimlere gelince... Cossiga hiç gizlemeden açıkladı: "Margaret Thatcher, Helmut Kohl, Helmut Schmidt, Valéry Giscard d'Estaing... Hepimiz çok gençtik."

Gladio'yla ilgili kafamı kurcalayan o kadar çok soru vardı ki! Üsteledim. Gladio savcıların büyük çabaları sonucunda ortaya çıkartıldı. İtalyan özel harekâtçıları yargılandı. Eğer masum bir örgütse neden yargılandılar?

"Bakın Gladio'nun soruşturulduğu ve su yüzüne çıkartıldığı tek ülke İtalya'dır. Sekiz ülkeden sadece İtalyan özel harekâtçıları yargılandı. Ama hepsi serbest bırakıldı. Parlamentoda kurulan komisyonlar da yaptıkları soruşturma sonucunda, Gladio'nun yasal bir örgüt olduğuna ve hiçbir iç siyasi komploya karışmadığına karar verdi."

Ya Türkiye'de toprak altına gömülen silahlara ne diyorsunuz? İtalya'da da soruşturma sırasında benzer silahlar toprak altında bulundu. Bu silahların kaynağı neydi?

"Evet bunlar özel harekâtçılara jandarmanın stoklarından verilen silahlardı."

Andreotti NATO'ya ihanet etti

Örgütü siz sonuna kadar gizlemeye çalıştınız. Peki silahların gömüldüğü yerleri savcılar ve polisler nasıl buldular?

"Önce bazı komünistler gömülü silahları buldular ve savcılara bildirdiler. Ondan sonra da Başbakan (Giulio) Andreotti Gladio'yu açıkladı. Müttefiklerimize söylemeden açıklayıverdi. Müttefiklerimiz çılgına döndü. Açıklamaması gerekiyordu. NATO ittifakının gizli bilgilerini açıklayarak müttefiklere ihanet etti.

Ben o sırada İngiltere'ye gitmiştim. İngiliz Başbakanı John Major bana, 'Andreotti neden açıkladı? Niye yaptı?' diye sitem etti."

Cumhurbaşkanıydınız. Neden Başbakan Andreotti'ye "açıklamayın" demediniz?

"Andreotti bana geldi. Parlamentoya Gladio'yu açıklayacağını söyledi. Ben de ona 'Müttefikler de açıklanmasını kabul ettiler mi' diye sordum. 'Evet ettiler' dedi. Halbuki hiçbir müttefike söylememişti."

Yani hata mı yaptı? Size de yalan mı söyledi?

"Andreotti hiç hata yapmaz (gülerek). Bunu açıklarken bir hedefi vardı. Andreotti, her zaman böyle bir gizli örgüte ihtiyaç olmadığını düşündü. NATO ittifakına da inanmadı. İtalyan ordusuna bile inanmadı. Savunma Bakanıydı ama subayların rütbelerini bile bilmezdi. Hiç ilgi duymadı. 'Bütün bunlar aptalca şeyler' derdi. Andreotti'nin komünistlerle ilişkilerini düzeltmek için Gladio'yu açıkladığına inananlar oldu. Andreotti, Tanrı'dan ve kiliseden başka hiçbir şeye inanmaz. Sadece kilisenin hizmetindedir."

Yani Gladio'nun gizli ama yasal çerçevede kaldığını söylüyorsunuz. Örgütün içinde yasadışı işler yapan derin Gladio olamaz mı?

"Hayır hayır kesinlikle olmadı."

Kanıt bulunamasa da "Moro'yu Kızıl Tugaylar'a sızan Gladiocular öldürdü" diyenler var.

"Bu tamamen bilimkurgu. Bakın o sırada İtalyan istihbarat teşkilatıyla özel harekâtçılar aynıydı. Moro, istihbaratın en tepesindeydi. Zaten özel harekâtçıları da yaratan oydu. Yani Moro Gladio'yu yarattı.

Ama Moro o sırada Moskova yanlısı İtalyan komünistlerine Bakanlar Kurulunda yer vermeye hazırlanıyordu. Bir Amerikalı CIA ajanı 'Moro'yu kurban ettik' dedi. Bu açıklamayı yapan ajan CIA'dan atıldı."

Sovyetler'in yayılmasına karşı kurulan Gladio, Moro'yu öldürüp komünistlere iktidar yolunu kapatmış olamaz mı?

"Kızıl Tugaylar, Komünist Parti'nin Hıristiyan Demokratlarla anlaşma yapıp halka ihanet ettiğini düşündü. Moro'nun öldürülmesinden sonra tarihi uzlaşmayı durduran da Komünist Parti'nin lideri oldu. Moro kaçırıldığı zaman benim Kızıl Tugaylar'la pazarlık yapıp Moro'yu kurtarmamı isteyenler oldu ama Komünist Parti buna karşıydı. Komünist Parti Kızıl Tugaylar'ın büyük tehlike olduğunu düşünüyordu."

Moro'yu öldüren Kızıl Tugaylar'ın militanları hâlâ hapiste mi?

"Hayır, Moro'yu öldüren liderleri 20 yıl yattıktan sonra serbest bırakıldı. Hapiste kimse kalmadı."

Israr ettim: Savcı Casson, Gladio'nun bazı sabotaj olaylarına karıştığına inandı...

"Casson böyle düşünüyor ve söylüyor ama diğer yargıçlar bu kanıya varmadılar."

Ergenekon'la Temiz Eller operasyonu arasında benzerlik görüyor musunuz?

"Hiçbir ilişki yok. Temiz Eller operasyonu siyasi partilerin karıştığı rüşvet olayları ve siyasi partilerin içindeki yolsuzluklarla ilgiliydi. Mesela di Pietro bir polis memuruydu ve kanıtlanmadı ama muhtemelen sivil istihbarat servisinde çalışıyordu."

Francesco Cossiga Avrupa'da Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte örgütün de tamamen ortadan kalktığını söyledi bana o gün. "Gladio'da görev yapanlar şimdi 70 yaşında. Ben 36 yaşında girdim. Örgütün esas adı 'SBN-Stay Behind Net'ti. Gladio operasyon planıydı. Bütün Avrupa'yı kapsıyordu" diyordu.

MİT, AKP'nin İslami teröre göz yumduğunu düşünüyor

Röportajın yayınlanmasıyla birlikte Türkiye'de büyük bir tartışma başladı. AKP yanlıları beni, Gladio'yu ve dolayısıyla da Ergenekon'u aklamaya çalışmakla suçladılar. Aslında benim kimseyi aklamak ya da suçlamak niyetim yoktu. Tek yaptığım Gladio'nun 50 yıl dünyadan gizlenen lideriyle konuşup Türkiye'de de Özel Harp Dairesi'ne ışık tutmaktı. O kadar!

Cossiga'nın anlattıklarına bazen inanamadım. Hele Türkiye ve Ortadoğu'yla ilgili sözleri! Kehanet gibiydi.

Tunus'ta başlayan Arap ayaklanmalarından iki yıl önceydi. Henüz hiçbir Arap ülkesinde yaprak bile kımıldamıyordu. Kimse Zeynel Abidin Bin Ali'nin, Hüsnü Mübarek'in ve Muammer Kaddafi'nin devrileceğini hayal dahi edemiyordu ama Cossiga diktatörlerin devrileceklerini söyledi bana.

Türkiye'yi sarsan 15 Temmuz kanlı darbe girişiminden de 7 yıl önceydi. Gladio'nun lideri Türkiye'nin iç savaşa sürüklenebileceğini söyledi. Hele, "Türkiye'de iç savaşı önlemek için ABD, Erdoğan'ı ve AKP'lileri alıp götürecek" deyince şaşkınlığım iyice arttı.

Cossiga ile sohbetimizin ikinci günüydü. Türkiye'deki olayları diplomatik üsluptan çok uzak, büyük bir açıklıkla değerlendirmeye başladı. Belli ki; Atatürkçülerle Siyasi İslamcılar arasındaki kavga şiddetlenirken "Derin NATO"da birçok senaryo

yazılıyordu ve Cossiga da bana iç savaş senaryosunu anlattı. Ancak o günlerde Türkiye'de siyasi tansiyon öylesine yüksekti ki yayınlarsak tartışma iyice büyüyecekti. Genel Yayın Yönetmenliğini vekâleten yürüten Şule Talu ve Mehmet Barlas'la uzun uzun tartıştık. Sonunda "iç savaş senaryosu"nu yayınlamamaya karar verdik. Ancak artık Gladio'nun kilit adamının anlattıklarını paylaşma zamanı geldiğine inanıyorum. Neden mi?

İki nedeni var. Öncelikle Cossiga'yla yaptığım uzun röportajımın Ortadoğu'da ve Türkiye'de tarihin yeniden yazıldığı bu döneme ışık tutacak bilgilerle dolu olduğuna inanıyorum. İkinci olarak, "Derin NATO"yu bilen siyasetçinin analizinin onunla birlikte gömülmesine gönlüm razı olmadı.

Gelelim Cossiga'yla röportajımın yayınlamadığımız son bölümüne!

İşte Gladio'nun liderinin TSK-AKP kavgasına ve Ergenekon tutuklamalarına bakışı ve kâbus senaryosu. Tarihe kayıt düşmek için sizlerle paylaşıyorum:

"Ben yaşadıklarınızın Türk ordusuyla Ilımlı İslam Partisi ve hükümet arasındaki bir çatışma olduğunu düşünüyorum. Ordunun hükümeti Radikal İslama karşı gereken hassasiyeti göstermemekle suçladığını biliyoruz.

Türkiye'deki Batı hedefleri, İslami terörün de hedefi haline geldi. Örneğin İtalyan Başkonsolosluğu saldırıya uğradı. Türk istihbarat servisi, Türk Hükümeti'nin İslami terörü desteklemediğini ancak göz yumduğunu düşünüyor.

Türkiye'nin sorunu, Atatürk'ün başlattığı katı laikliği yumuşatmaktır. Türk Anayasasında TSK'nın özel bir yeri var. Ordu Atatürk devrimlerinin koruyucusu durumunda. Türkiye'de iki askeri darbe oldu. Türk ordusu müttefiklerine bunun anayasal görevleri olduğunu bildirdi."

Yani "Darbeler sorun olmadı, müttefikler anlayışla karşıladı" mı diyorsunuz?

"Evet, ordunun Anayasadaki yerini müttefikler anlıyor. Bence bugün Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin önündeki engel ordunun konumundan daha fazla, ılımlı Müslüman hükümete yönelik kaygı ve kuşku."

Biz Türkiye'de yıllardır ordunun siyaset üzerindeki gölgesini tartışıyoruz. Türk ordusuna nasıl bakıyorsunuz?

"Kemal Atatürk modern Türkiye'yi yarattı. Laikti ve çok iyi bir kumandandı. Almanya'yı çok iyi biliyordu. Her devrimci gibi katı bir laikti. Türkiye'yi kurarken siyaset ve dini kesin çizgilerle birbirinden ayırmaya özen gösterdi. Atatürk de Jön Türklerden geliyordu.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk toplumunun en seçkin ve eğitimli sınıfı askerlerdi. Çok seçkin olan bu sınıf Avrupa kültürüne çok yakındı ve bu sınıfla halk kitleleri arasında da bir uçurum vardı.

Atatürk Avrupalı Türkiye'yi yaratmak istedi. Böylece orduyu Türkiye'de en güçlü sosyal sınıfa dönüştürdü. Ancak ordu modern Türkiye'de bir engel oluşturmaya başladı. Bugün hâlâ modern Türkiye'nin ordunun koruması altında olduğu görülüyor. Türkiye'de modern İslami parti seçimleri kazanınca, ordunun gözetiminde olduğu için dikkatli adımlarla ilerlemeyi tercih etti. Yargı da ikiye bölündü. Yargının yarısı ordunun çizgisinde oldu, diğer yarısı ise hükümete yaklaştı."

Sizce de Türkiye'de laiklik tehdit altında mı?

"Öncelikle şunu belirteyim. Türkiye'nin laik yapısı liberal değil. Neden türban giyen genç kızların üniversiteye girişini engelliyorlar anlamıyorum. Türban takmaya zorlayan bir yasa ne kadar antidemokratikse, türbanı yasaklayan uygulamalar da o kadar antidemokratik. Herkes dini görüşlerini de, herhangi bir dine inanmıyorsa da inanmadığını özgürce açıklayabilmelidir."

Türkiye'nin laiklik anlayışı daha çok Fransa'ya yakın değil mi?

"Evet. Jacques Chirac da Fransa Cumhurbaşkanı olduğu sırada devlet okullarında dini simgelerin kullanılmasını yasaklamıştı. Ama İngiliz ve Amerikan laiklik anlayışında bu kabul edilemez. İtalya'da da isteyenlerin dini inançlarına göre giyinmeleri serbesttir. Okullarda da Müslüman kızlar isterlerse türban takabiliyorlar. Hatta Vatikan'a bağlı olan okulda bile Müslüman kızlar türban takıyorlar."

Avrupalı liderler, Türk Cumhurbaşkanının devrildiğini duysalar şaşırmazlar

Sizce, Ergenekon soruşturmasıyla AKP hükümetini devirmek isteyen bir darbe girişimi mi gün ışığına çıkartıldı?

"Türkiye'de neler oluyor tam bilemiyorum. Belki Türkiye'deki durum farklı. Türkiye'de ılımlı Müslüman bir parti iktidarda. Bildiğim kadarıyla Avrupalı liderler, yarın, Türk Cumhurbaşkanı ve Başbakanının Türk ordusu tarafından devrildiğini ve öldürüldüğünü duysalar şaşırmazlar. Ben de üzülürüm ama şaşırmam. Çünkü Türkiye'deki en güçlü İslami olmayan güç Türk ordusudur. Eğer Türk ordusu ılımlı Müslüman olan cumhurbaşkanınızın Türkiye için tehlike oluşturduğuna karar verirse muhtemelen onu devirir ve öldürür. Türkiye'de sonunda ne olacak biliyor musunuz? Türk Silahlı Kuvvetleri, başbakanı, bakanları, siyasetçileri ve savcıları tutuklayacak. ABD devreye girecek ve AKP'lileri korumak için alıp ABD'ye götürecek."

ABD iç savaşı önlemek için devreye girer

Cossiga'nın anlattıklarını şaşkınlıkla dinliyordum. "Şaka mı yapıyorsunuz?" demekten kendimi alamadım. Gladio'nun lideri çok kararlıydı:

"Hayır yapmıyorum! Amerika bir iç savaşı önlemek için devreye girecektir. Televizyonda İslami partiyi destekleyen kalabalıkları ve karşı olanları gördüm. Karşı çıkanların elinde Türk bayrakları ve Atatürk posterleri vardı. Büyük mitinge katılanlar daha sonra Atatürk'ün mozolesini ziyaret ettiler. ABD ve İngiltere, İsrail'i desteklemeye devam ediyor. Türk hükümeti ise İsrail'e karşı bir tavır ortaya koydu. Bu koşullarda Türkiye'nin AB'ye girmesine izin verilmeyecektir. Türkiye mevcut politikasını sürdürürse ilerde NATO'dan bile ayrılabileceğini düşünüyorum."

İç savaş çıkmasından kaygı duyuyorum

"Türkiye'nin geleceği açısından çok karanlık bir tablo çizdiniz" diye ısrar ettim. Cossiga sürdürdü:

"Bakın Soğuk Savaş döneminde Türkiye için tehdit Sovyetler Birliği'ydi. Soğuk Savaş sona erince Türk ordusu açısından tehdit artık dışardan değil içerdendi. İslami irtica tehdidi ortaya çıktı.

"Türk ordusunda hiçbir zaman koyu dindar bir general görev yapamaz. Yoktur. Ordu, güçlü bir İslam yönetimini hiçbir

zaman istemeyecektir ve engellemeye çalışacaktır. Ama bütün dünyadaki İslami hareket güçlendiği için Türkiye'de de giderek güçlenen bir İslami hareket ortaya çıktı. Ben, Türkiye'de laiklerle İslami kesim arasında şiddetli bir çatışma hatta iç savaşın çıkmasından kaygı duyuyorum."

Türkiye'nin NATO'dan bile ayrılabileceğini söylediniz. Neden ayrılsın ki?

"Çünkü Türkiye, İslam dünyasında lider olmak istiyor. Ama İslam dünyasında lider olmadan önce, Arap dünyasındaki bazı yönetimlerin ortadan kalkması lazım. Aksi takdirde Türkiye ile bu Arap ülkeleri arasında çatışma çıkacaktır. Ama yine de her şey Barack Obama'ya bağlı. Unutmayın ki Obama 20 yaşına kadar Müslümandı. Obama Müslüman ülkelerle özel bir ilişki kurulabileceğine inanıyor."

Türkiye NATO'dan çekilirse Batı ittifakı için bazı olumsuz sonuçları olmaz mı?

"Batı ittifakı açısından ciddi bir sonucu olacağını zannetmiyorum. Sadece tek bir tehlike ortaya çıkabilir, o da terörü açıkça olmasa da el altından destekleyen Pakistan, Suriye, Ürdün gibi ülkelerle Türkiye yakınlaşabilir. Zaten Türkiye'nin mutlaka AB'ye alınmasını savunan ülkeler bu tehlikeye işaret ediyorlar. Eğer almazsak Türkiye Radikal İslama kayabilir diyorlar.

(Silvio) Berlusconi de Türkiye AB'ye üye alınırsa doğal olarak hem daha esnek bir laiklik anlayışı hem de demokrasinin korunmuş olacağını savunuyor."

Soğuk Savaş'tan sonra Türkiye'nin önemi azaldı

Peki Soğuk Savaş döneminde Sovyet tehdidine karşı en uç karakol olan Türkiye'nin stratejik önemi azaldı mı? Cossiga çok açık yanıtladı:

"Evet Soğuk Savaş'tan sonra Türkiye'nin önemi azaldı. Ancak NATO'da yeni tehdit algılaması olarak uluslararası terör kabul edildi. Adı konmasa da İslami terör tehdit olarak görülüyor.

NATO, Taliban ve El Kaide terör örgütüyle savaşıyor ve Türkiye de nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan tek NATO üyesi olarak bu savaşta ittifaka güçlü destek veriyor. İslami terör Sovyet tehdidinden daha farklı. Unutmayın ki, Ruslar da

İslami teröre karşılar. Çeçenya'da bunu gösterdiler. Rus istihbarat servisi dünyadaki en iyilerinden biridir. Batı ülkelerinin istihbarat servisleriyle İslami teröre karşı işbirliği yapıyorlar. Avrupa'daki en güçlü sağ hükümet olan İtalyan hükümeti bile Rusya'yla işbirliği yapıyor."

Sizce Obama ya da ABD'de Başkanlar Türkiye'nin NATO'dan ayrılmasına izin verir mi?

"Obama şu anda İtalya'nın ya da Türkiye'nin nerede olduğunu bile bilmiyor! (gülerek)"

* * *

Francesco Cossiga, 17 Ağustos 2010'da dünyaya veda etti. Ölümünden önce yaptığım bu tarihi röportaj bir gazeteciyle son görüşmesi oldu.

Francesco Cossiga söyleşimizde iki kehanette de bulundu. İlk kehaneti Arap isyanlarının başlayacağı yolundaydı. Nitekim röportajdan iki yıl sonra Tunus, Mısır ve Libya'yı 40 yıl boyunca demir yumrukla yöneten diktatörler domino taşları gibi devrildiler. İkinci kehaneti ise Türkiye'de iç savaşın patlak vermesi ihtimaliydi. Cossiga'nın 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminden yedi yıl önce felaket senaryosuna karşı uyardığını düşünüyorum.

Gerçekten 15 Temmuz'da korkunç olaylar yaşadık. Fethullahçıların darbe girişimi başarılı olsaydı belki de iç savaşa sürüklenirdik. Türkiye'yi parçalanmaya götürecek iç savaşı, aslında Atatürkçü subaylar önledi. Ve daha da önemlisi, 15 Temmuz'dan sonra Erdoğan, koltuğunu korumak için, Atatürkçü generallerle kerhen de olsa uzlaşmak zorunda kaldı. TSK da PKK ve Gülencileri temizlemek için mi Erdoğan'la işbirliği yapmaya başladı? Muhtemelen CIA, ABD Dışişleri Bakanlığı ve Beyaz Saray gizli belgeleri açıklandığı zaman gerçekleri bütün çıplaklığıyla öğreneceğiz.

Büyük Ortadoğu ve Türkiye'nin değişim hikâyesi için filmi geriye sarıyorum. Gazetecilik yolculuğumla birlikte anlatmaya başlıyorum...

2. BÖLÜM

ARAFAT'IN PEŞİNDE

5 Ekim 1979, Ankara.

Gözlerinden ateş püsküyordu adeta. Bir anda çılgın gibi bağırmaya başladı: "Bu soruyu Türk gazeteci nasıl sorar?"

Sanki bir tiyatrodaydım. Sahnede bağıran da başrol oyuncusuydu. Şaşırmıştım. Neden böylesine öfkelenmişti ki bana? Bağırıyordu: "Bir Amerikalı gazeteci sorsa anlarım ama bir Türk gazeteci nasıl sorar?" Türkiye'nin Ortadoğu politikasında tarihi bir değişim yaşanıyordu ve amacım tarihi atmosferi bozmak değildi.

13 Temmuz 1979'da "Filistin Kartalları" adlı örgüt adına dört gerillanın Ankara'daki Mısır Büyükelçiliğini basmasının üstünden üç ay geçmişti. Günlerce süren baskının ardından gerillalar 20 rehineyi serbest bırakmışlardı. Başbakan Bülent Ecevit de rehinelerin bırakılmasında arabuluculuk rolü oynayan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Türkiye'de temsilcilik açmasını kabul etmişti. Üç ay sonra da Yaser Arafat Ankara'ya gelip temsilciliğin açılışını yapıyordu. Arafat, göndere Filistin bayrağını çektikten sonra düzenlediği basın toplantısında, Ecevit'le görüşme anını "Çok iyi tanıdığım ve yıllarca görmediğim eski bir dostla karşılaşmış gibiyim" diye anlattı. Sonra "Türk ulusu Filistin ve Kudüs'ü işgalden kurtarmak için tarihi, manevi, dini sorumluluklar taşıyor" dedi. Sonra da ben ayağa kalkıp dünyada da tartışılan soruyu sordum: "İsrail'le bir gün komşu olmayı düşünür müsünüz?"

Herşey Arafat'a "İsrail'le bir gün komşu olmayı kabul eder misiniz?" diye sorunca başladı. Önce çok kızdı. Kıyameti kopardı. Sonra beni Beyrut'a davet etti. Arafat'ın Ankara ziyareti, 1979.

Salonda buz gibi bir hava esti. Arafat bağırmaya başladı. Birkaç dakika bağırıp çağırdıktan sonra bir şey olmamış gibi gülümseyip, Türk halkına teşekkür ederek ayağa kalktı. Tam kapıya yürüyordu ki, elçilik baskınında arabuluculuk yapmak için geldiği zaman tanıştığım Abu Firas,[4] Arafat'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Arafat bana doğru yürüdü ve yanıma gelip koluma girdi, "Beni çok kızdırdın" diye kahkahayı

4 FKÖ'nün ilk Ankara temsilcisi.

patlattı. Birkaç dakika önce bağıran sanki o değildi. Kol kola kapıya doğru yürürken, "Seni Beyrut'a bekliyorum" dedi.

Kulaklarıma inanamadım. Çiçeği burnunda bir gazeteciydim. İsrail'in ölüm listesinin başında olan Arafat, Beyrut'taki karargâhında görüşmeye davet ediyordu beni. Ne büyük heyecan!

Böylece, Arafat'ın peşinde koştuğum 33 yıl başladı. Beyrut'tan Tunus'a, Batı Şeria'ya, Gazze'ye ve hatta ölümünden sonra Malta'ya kadar bile uzanan maceralı yolculuklarım...

Bir dava adamı Abu Ammar

O gün Ankara'ya gelen Yaser Arafat'ın asıl adı, Muhammed Abdurrahman Abdurrauf Arafat el Kudva el Hüseyin'di. Ancak Filistin halkı ona "Abu Ammar" diyordu. 1929'da Kudüs'te doğmuştu. Kudüslü bir anneyle Gazzeli bir babanın yedi çocuğunun altıncısıydı. Zorluklarla dolu hayatı 1933'te annesinin ölümüyle başladı. Henüz 4 yaşındaydı. Kahire'de ticaretle uğraşan babası yedi çocuğuna bakmakta zorlanınca, Muhammed ve küçük kardeşini Kudüs'teki dayısının yanına gönderdi. Ancak Muhammed orada dört yıl barınabildi. 8 yaşında yeniden babasının yanına Kahire'ye döndü.

Arafat'ın babasıyla arası hiçbir zaman iyi olmadı. O kadar ki, 1952'de babası öldüğü zaman cenazesine bile gitmedi.

Arafat, hayatını verdiği Filistin davasına Kahire Üniversitesi'nde okurken girmişti. Önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra İngilizlerin yönetimine giren Filistin'de başlayan yeraltı savaşı. Sonra, 1 milyonluk İsrail'le Arap dünyası arasındaki kanlı savaşlar.

Arafat, silahlı mücadelesine 1956'da Mısır ordusunun bir subayı olarak başlıyordu. Üç yıl sonra da Ebu İyad ve Ebu Cihad gibi birkaç arkadaşıyla El Fetih'i kurdular.

El Fetih örgütü, İsrail'i yok etmek için silaha sarılan gençlerin kurduğu örgütlerden biriydi. Arafat küçük örgütleri tek bir çatı altında toplamadan İsrail'i yenemeyeceklerini bildiği için, 1969'da tüm örgütleri tek bir çatı altında toplamayı başarıyordu. Böylece Filistin Kurtuluş Örgütü doğuyordu.

Arafat, dünya sahnesindeki ilk büyük çıkışını FKÖ'nün kuruluşundan beş yıl sonra, 13 Kasım 1974'te New York'ta yaptı.

Arap dünyasının uyguladığı petrol ambargosunun ardından New York'daki BM binasında tarihi bir gün yaşanıyordu.

Arafat, haki renkli parkasını giymiş, siyah beyaz kefiyesini başına sarmıştı. Genel Kurul salonuna girerken bile çıkarmadığı siyah güneş gözlüklerinin arkasında öfkesini saklıyor gibiydi.

"Sakın zeytin dalını elimden düşürmeyin"

Kısa boylu, gösterişsiz ve çelimsizdi. Ancak öylesine karizmatikti ki...

O gün dünya, ilk kez Arafat'ı nefesini tutarak dinledi. Abu Ammar, sağ elini havaya kaldırıp dünyaya seslendi o gün, "Size bir elimde zeytin dalıyla geldim" dedi.

Ağzından çıkan her sözcük dünyanın kalbine saplanıyordu sanki. Sağ elinde zeytin dalını gösterip, salonu dolduranların gözlerinin içine bakarak sol kolunu havaya kaldırdı: "Diğer elimde de özgürlük savaşçılarının silahı var." Ardından kolunu kürsüye dayayıp işaret parmağını sallayarak haykırdı: "Sakın zeytin dalını elimden düşürmeyin." O anda salon alkışlarla çınlıyordu.

Arafat, 1974'te İsrail'e barış elini uzatıyordu ama İsrail Devleti'ni tanımıyordu! Gerçek olan şu ki, o günlerde Arap dünyasında İsrail'i tanımak cesaret işiydi. Tanımaya kalkanlar ihanetle suçlanıyordu.

Filistin davası için üç kez savaşı göze alan Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat bile 17 Eylül 1978'de İsrail'i tanıma cesaretini gösterdiği için Arap dünyasında vatan hainliğiyle suçlanıyordu. Aslında Sedat, 1948'den beri İsrail'e karşı sürdürdükleri savaşta Cemal Abdülnasır'ın yardımcısıydı ve ABD'nin desteklediği İsrail'i Ortadoğu'dan söküp atamayacaklarını anladığı için Camp David Barış Anlaşmasını imzalamıştı.[5] Yine de faturasını hayatıyla ödemekten kurtulamamıştı.

---

5 Camp David Barış Sözleşmesi, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında, 12 gün süren gizli pazarlıkların ardından Camp David'de 17 Eylül 1978'de imzalandı. ABD Başkanı Jimmy Carter'ın gözetiminde gerçekleşen anlaşmayla Mısır, İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi oldu.

Ecevit neden Arafat'la görüştü?

Yine zaman tünelindeki yolculuğumuzda 5 Ekim 1979'a dönelim.

Arafat'ın Ankara'ya gelişi Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasında da dönüm noktasıydı aslında. 1948'de İsrail'i tanıyan ilk ülkelerden biri olan Türkiye, 30 yıl sonra, Filistin davasına destek veriyordu.

Aslında Türkiye, 1976'da İstanbul'da yapılan İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansında FKÖ'nün temsilcilik açmasını kabul etmişti. Hatta 1977'de bir FKÖ heyeti Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve Dışişleri Genel Sekreteri Şükrü Elekdağ ile görüşmüştü. Görüşmelerde olumlu vaatlerde bulunulmasına rağmen somut bir adım atılmamasının nedeni, ABD ve Batılı devletlerin El Fetih ve Arafat'ı terörist olarak görmesiydi.

Daha sonra, Milliyetçi Cephe olarak anılan sağ partiler, El Fetih'in Filistin halkının haklı mücadelesini dünyaya duyurmak için yaptığı eylemleri terör eylemi olarak gördükleri için 1976'da alınan karar bir türlü uygulanamadı. Ta ki Filistinli gerillalar, 13 Temmuz 1979'da Ankara'daki Mısır Büyükelçiliğini basıncaya ve FKÖ arabuluculuk yapıp rehineleri kurtarıncaya kadar!

O dönemde Dışişleri Bakanı olan Gündüz Ökçün, Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirmesi ve ABD'den bağımsız bir dış politika izlenmesini savunuyordu. Başbakan Ecevit de Kıbrıs Barış Harekâtının ardından, ABD başta olmak üzere NATO müttefiklerinden gelen ağır baskıya direnmek için Arap dünyasından destek arayışındaydı. Filistin davasına destek vererek ekonomik ve ticari alanda Arap pazarına açılıp Türkiye'yi ekonomik darboğazdan kurtarmayı hedefledi.

Açılım politikası doğruydu. Nitekim Türkiye 1979'dan sonra Arap ülkelerinde büyük ekonomik ve ticari hamleler yaptı. Ancak Kıbrıs davasında beklediği desteği bulamadı. Arap ülkeleri ne Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni tanıdılar ne de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni! KKTC uzun çabalar sonucunda sadece İslam Konferansı'nda gözlemci koltuğu alabildi. KKTC'yi tanımak isteyenler bile İsrail'i stratejik müttefik olarak gören ve koşulsuz destekleyen ABD'nin duvarına çarptılar.

Bir dava adamı

Yaser Arafat'la tanıştığım zaman 50 yaşındaydı. Hayatını Filistin davasına adayan karizmatik bir liderdi. Bense heyecanlı bir gazeteci!

O gün bana bağırırken kafamda o kadar çok soru dans ediyordu ki... Arap dünyası, İsrail devletini yok etmeye ant içtiği halde neden başaramıyordu? Dört büyük savaşta[6] neden İsrail'e yenilmişlerdi? Hele, 1967'de dört gün içinde uğradıkları ne büyük hezimetti! İsrail, Filistinli Arapların çoğunluğunun yaşadığı Batı Şeria ve Gazze'yi bile işgal etmişti. Suriye'nin Golan Tepeleri'ni de! Milyonları peşinden sürükleyen Mısır'ın karizmatik lideri Cemal Abdülnasır, Sina Yarımadası'nı bile kaybetmişti. Arap dünyası, Müslümanların ilk kıblesi sayılan Kudüs'teki El Aksa Camii'ni de İsrail'e terk etmek zorunda kalmıştı. Yaşanan hezimete rağmen Arafat, nasıl oluyordu da hâlâ İsrail'e meydan okumaya devam ediyordu?

Arafat'la tanışmamızdan birkaç ay sonra Abu Firas aradı: "Nur, Arafat seni Filistin Ulusal Konseyi'nin Beyrut'taki toplantısına davet ediyor. Özel röportaj yapmayı da kabul ediyor."

Bütün dünyada gazetecilerin peşinden koştuğu Arafat beni Beyrut'a mı davet ediyordu? İnanamıyordum. Beyrut'ta Arafat'ın peşinde başlayan maceralı yolculuğumla, ABD'nin Ortadoğu'da oynadığı kanlı satrancın tanığı olacağımı nasıl tahmin edebilirdim ki!

---

6 Arap - İsrail Savaşları 1948-1956-1967-1973.

3. BÖLÜM

ATEŞ ALTINDAKİ BEYRUT'TAYIM

Yıl 1981. Beyrut.

Uçağım inişe geçtiğinde karanlık basıyordu. Şehrin üstünde yanıp sönen ışıklar dans ediyordu sanki. Yanımda oturan işadamı yanıp sönen ışıkların havada uçuşan kurşunlar olduğunu söyleyince ilk anda şaşırdım. Ancak haklıydı. Çatışmaların şiddetlendiği günlerde ayak basıyordum Beyrut'a.

Havaalanında Filistinli bir genç karşıladı beni. Kapıda bekleyen cipe atlayıp karanlığı delercesine şehre doğru yola çıktık. Birkaç kilometre gitmiştik ki, yolun kum torbaları ve dikenli tellerle kapatıldığını gördüm. Kalaşnikoflu iki Filistinli gerilla cipi durdurdu. Beni karşılayan genç bir şeyler söyledi onlara. Barikatı açtılar. Beyrut'a girişteki ilk kontrol noktasıydı burası. Bir süre sonra yine kum torbaları, yine dikenli teller ve barikatlar. Yine Kalaşnikoflu gerillalar..

Bir zamanlar şık kadınların salındığı casinolarıyla "Ortadoğu'nun Paris'i" denilen Beyrut kan gölü gibiydi. İç savaş bütün şiddetiyle sürüyordu

Aslında Osmanlı'dan sonra bölgeyi yöneten Fransızların, onlarca medeniyetin yaşadığı topraklardaki etnik, siyasi ve dini mozaiği koruması imkânsızdı. Nitekim, 1943'te yapılan anayasanın çatırdaması uzun sürmedi. Esas ateş 1948'de İsrail'in kurulmasıyla başladı. Evlerini terk eden yüz binlerce Filistinlinin Lübnan ve Ürdün'e akışıyla bölge yanmaya başlıyor, Lübnan'da iç savaşın tohumları atılmış oluyordu.

Ortadoğu'nun kan gölüne dönmesinin sorumlusu kimdi? Milyonlarca Yahudiyi kamplarda öldürüp fırınlarda yakan

Hitler mi? Yahudi soykırımı utancını kapatmak için İslam dünyasının kalbinde proje uygulamaya başlayan ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği mi? Yoksa bulunan zengin petrol yataklarını ele geçirme kavgası mıydı?

Kanlı satrancın oyuncuları

İç savaşın ortasındaki Beyrut'a indiğim andan itibaren küresel ve yerel güçler arasındaki kanlı santrancın tanığı oldum. 1800'lerin ortasında Osmanlı'yı parçalamak için başlayan kanlı oyun!

Önce başrol oyuncuları İngiltere ve Fransa'ydı. Piyonlar ise Arap aşiret liderleriydi. Aşiret liderlerine kurdurdukları devletçiklerle ilk harita çizildi.

İkinci harita ise 1948'de çizilmeye başlandı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra BM kararıyla kurulan İsrail Devleti, Büyük Ortadoğu Projesinin ilk ayağıydı. Projenin adı resmen konmasa da sonraki yıllarda aşama aşama uygulanmaya devam etti.

1900'lerin ortasından sonra ABD başrol oyuncusu, İsrail'i yok etmek için silaha sarılan Arap liderler de piyon oldu. 1948'den bu yana ne Nasır, ne Sedat, ne Arafat, ne Saddam, ne Kaddafi ne de Esad kaldı. ABD Ortadoğu'nun yeniden tasarlanmasında büyük başarılar elde etti. Kanlı oyunda ayakta kalanlar ise ABD'yle işbirliği yapan Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri ve Ürdün oldu.

Ortadoğu'da 100 yıldır oynanan oyunu daha iyi anlamak için Ürdün'ü mercek altına alacağım. Ancak öncelikle Arafat'la görüşmeye savaşın ortasındaki Beyrut'a gidişimi anlatayım.

Arafat hep yalnızdı

Beyrut'a ayak bastığım zaman Arap dünyasının İsrail'e karşı savaşta uğradığı hezimetlerin acısı sürüyordu. Son savaşın üstünden altı yıl geçmesine rağmen İsrail'in, Mısır savaş uçaklarını havalanamadan yok edişi nasıl unutulabilirdi ki! Ağır yenilginin ardından istifa eden Mısır'ın güçlü lideri Cemal Abdülnasır, kitlelerin sokaklara dökülmesi üzerine geri dönmüş ancak kalbi yenilgiye üç ay dayanabilmişti.

Nasır'ın ölümünün ardından, cumhurbaşkanlığını üstlenen silah arkadaşı Enver Sedat ise Sovyetler'den destek alıp bir kez

daha İsrail'le savaşa soyundu ama savaşın faturası yine ağır oldu. ABD'nin desteklediği İsrail'i yenemeyeceğini anlayınca da barış anlaşmasını kabul etmekten başka çaresi yoktu artık.

Sedat, ABD Başkanı Jimmy Carter'ın yazlık evi olan Camp David'de İsrail Başbakanı Menahem Begin'le 12 gün süren gizli pazarlıkların ardından Camp David Barış Anlaşmasını imzaladı. Ancak 17 Eylül 1978'de attığı imza kendi ölüm fermanı gibiydi.[7] Böylece Arafat Mısır'ı kaybediyordu.

Aslında Arafat'ı yalnız bırakan ilk Arap lideri Enver Sedat değildi. 1967'de en büyük darbeyi vuran, bir gecede gerilallarıyla birlikte Arafat'ı Ürdün topraklarından atan Kral Hüseyin'di. Neden mi? Kral Hüseyin Arafat'ın tahtını tehdit ettiğini düşünüyordu da ondan. Bu yüzden, bir gece ansızın Bedevilerini gerillaların üstüne sürdü. Günlerce süren çatışmalarda, Filistinli gerillalar kendilerini savunmuştu ama göçmen kamplarında bile boşuna binlerce Filistinli öldürüldü. Olay katliam gibiydi. Kimilerini bağlayıp cinsel organlarını, bacaklarını, kollarını kesmişlerdi. Kimilerinin kafaları kesilmişti. Kurbanlar arasında yaşlı kadınlar ve çocuklar da vardı. Bu kıyım tarihe "Kara Eylül" diye geçti.

Arafat 20 bin gerillasıyla birlikte Beyrut'a sığındığı zaman bile hâlâ "İsrail'i yok edinceye kadar durmayacağız" diye bağırıyordu. Böylece Lübnan tam bir barut fıçısına döndü ve 13 Nisan 1975'te de iç savaş patladı. Ben de beş yıl sonra çatışmaların tam ortasında Beyrut'taydım.

Yine Beyrut'a ayak bastığım geceyi anlatmaya devam edeyim. Bitmeyecekmiş gibi gelen barikatları aşıp sonunda otele geldik. Beni getiren Filistinli gerilla, "Odanıza yerleşin. Yarın erken saatte otelden çıkacaksınız" dedi. "Ya Arafat'la görüşme?" diye üsteledim. "Ayarlayacağız" deyip gitti.

Ertesi sabah otelin lobisine indiğim zaman bir grup İngiliz ve Amerikalı gazeteciyle karşılaştım. BBC, ABC, NBC, CBS muhabirleri ve kamera ekipleri. Batı medyası Beyrut'a adeta çıkarma yapmıştı. Tek Türk gazeteci bendim. Hepimiz de Arafat'la röportaj yapmak istiyorduk...

---

7 Enver Sedat 6 Ekim 1981'deki suikastta öldürüldü.

Bitmeyen hayal

Filistin parlamentosunun toplandığı spor salonuna girdiğim zaman iğne atsan yere düşmeyecekti sanki. Hıncahınç dolu olan salon, "Bağımsız Filistin", "Kahrolsun İsrail" sloganlarıyla çınlıyordu. Kalabalıkta dalgalanma oldu. Bir anda Arafat'ı salona girerken gördüm. Haki rengi parkası ve başındaki siyah beyaz kefiyesiyle bir eli havada zafer işareti yapıyordu. Salonu dolduranlar ayaktaydı. Arafat doğruca kürsüye yürüdü. Bir süre elleri havada kalabalıkla birlikte tempo tuttu. Sonra konuşmaya başladı. Arapçadan tercüme yapılmadığı için tek kelimesini anlamıyordum ama etkileyiciydi!

Yanımda oturan Filistinli gazeteci tercüme etmeye başladı: "İsrail'i yok edeceğiz. Gerekirse tek başımıza savaşırız." "Biz barış istemiyoruz. Hayır, biz savaş istiyoruz. Zafer İstiyoruz." "Bizim için barış İsrail'in yok olmasıdır. Kuşaklar boyunca savaşırız."

Arafat konuştukça çoştu, çoştukça da salonu dolduranları çoşturdu. Saatler süren konuşmasını bitirdiği zaman salon alkışlarla çınlıyordu. Arafat, yine elleri havada zafer işareti vererek salondan ayrıldı.

Birkaç Amerikalı meslektaşımla birlikte dağılmaya başlayan kalabalığa karışıp, Beyrut sokaklarına çıktık. Yürüyerek otele döndük. Tabii aklım Arafat'tan gelecek haberdeydi. Ne zaman görüşebilecektim acaba?

Ertesi gün yine Filistin parlamentosunun toplandığı salondaydım. Salonu hıncahınç dolduran kalabalık yine coşkuluydu. Salon "Bağımsız Filistin", "Kahrolsun İsrail" sloganlarıyla çınlıyordu.

Ertesi gün Filistinli gerillalarla, kontrollerindeki Güney Lübnan'da İsrail sınırına kadar gittim. FKÖ'nün uzun menzilli silahları ya da uçakları yoktu ama İsrail topraklarını her gün top atışına tutuyorlardı. İsrail jetleri de her gün Güney Lübnan'ı bombalıyordu. Zaman zaman Beyrut üstünden de ses duvarını delerek uçuyorlardı. Hatta bir gün El-Fetih'in merkezini de bombalamışlardı. Beyrut çevresindeki göçmen kampları da sürekli bombardıman altındaydı.

FKÖ'nün kontrolündeki bölgelerde dolaştıktan sonra akşam Beyrut'a döndüm. Arafat'tan randevu beklemeye başladım.

Ertesi gün... Ertesi gün... Günler geçiyordu. Arafat'tan haber yoktu.

Arafat'ın peşinde

Dördüncü gece sabaha karşı 02.00'de telefonum çaldı. Uyku sersemi telefona cevap verdim. "Arafat sizi bekliyor" dediler. Bir anda yatağımda dikildim. "Şimdi mi?" "Evet."

Hemen giyinip lobiye indim. Bir askeri cip ve Kalişnikoflu iki Filistinli gerilla beni bekliyordu. Cipe atladık. İki gerillanın ortasında yola çıktık. 15-20 dakika şehirde dolaştık. Arafat güvenlik nedeniyle her gece ayrı bir yerde kaldığı için nereye gittiğimizi bilmiyordum. Sonunda bir yerde durduk. Beyrut'un lüks otellerinden biriydi. Asansörle otelin 10. katına çıktık. Bir toplantı odasının kapısındaki koltukları gösterip, beklememi söylediler. Kapının tam karşısındaki geniş koltuğa iliştim. Saatler akmaya başladı. Kapı zaman zaman açılıyordu. Birisi girip çıkarken Arafat'ı görüyordum.

Sonunda sabaha karşı 05.00 oldu. Kapı yeniden açıldı. Arafat'ın danışmanı kapıda göründü. Heyecanla ayağa kalktım; "Tamam şimdi görüşmeye gireceğim". Adam yanıma gelip, "Abu Ammar çok yorgun, görüşemeyecek" demez mi! Sanki kaynar sular başımdan aşağı döküldü.

Arafat'la randevu alıp savaşın ortasındaki Beyrut'a gelip günlerce beklemişim. Gece yarısı yatağımdan kalkıp bir ciple Arafat'ın kaldığı otele gelmişim. Saatlerce beklemişim. Sabaha karşı 05.00 ve benimle görüşmüyor.

O gece yaşadığım hayal kırıklıklarını anlatamam. Ancak bu olay bana öncelikle Arap liderlerle görüşmek için saatlerce hatta günlerce beklemek gerektiğini öğretti. Ayrıca verilen hiçbir randevu da kesin değildi. Sonuçta Arafat, FKÖ'nün dünyada 100 devlet tarafından tanınmasını sağlamış lideri olsa da Arap lideriydi.

Hayal kırıklığı içinde yine cipin arka koltuğunda iki Filistinli gerillanın ortasına oturup otelime döndüm. Böylece, Arafat'ın peşinde 33 yıl sürecek gazetecilik maceram başlamış oldu. Ne olursa olsun bir gün Arafat'la görüşecektim. Ama nasıl ve nerede?

Ankara'ya döndüğüm zaman aklım hâlâ Arafat'taydı ama Türkiye de kaynıyordu. Hapishanelerdeki işkence iddiaları

ayyuka çıkmıştı. Avrupa Konseyi'nden heyetlerin biri gidiyor, diğeri geliyordu. Kenan Evren, ABD'nin baskısından kurtulmak amacıyla, Kıbrıs Barış Harekâtını protesto etmek için NATO'nun askeri kanadından ayrılan Yunanistan'a dönüş iznini vermişti. Hem de karşılığında hiçbir güvence almadan!

Evren'in tek taraflı jesti yine de Ege'de esen savaş rüzgârlarını dindirmeye yetmiyordu. Ben de Beyrut'tan döndükten sonra hem iç siyaset kavgalarına hem de Ege'ye çöken savaş bulutlarına daldım. Ama Arafat'ı izlemeye devam ettim. Bir gün mutlaka onunla konuşmalıydım!

* * *

Gelelim Ortadoğu'da oynanan kanlı oyunun aynası gibi olan Ürdün Kraliyet ailesine... Ürdün Kralı Hüseyin'in büyük dedesi Hüseyin Bin Ali'ydi. Osmanlı ona "Şerif Hüseyin" derdi. 1856'da Mekke'de doğan Şerif'in Peygamberin soyundan geldiğine inanılırdı. Şerif tahtı kapmak için Osmanlı'ya karşı İngilizlerin yanında oyuna girdi. Aslında oyun, Şerif'in bağımsız bir Arap devleti kurup bütün Arapları tek bir bayrak altında toplama hayaliyle başladı.

Sultan Abdülhamid'in iktidar yıllarındaydı. Şerif'in hayalinin peşinde İngilizlerle iş çevirdiğini öğrenince onu İstanbul'a getirtip göz hapsine aldırdı. Şehirden ayrılması, hatta evinden dışarıya adım atması bile yasaktı. Yıllarca böyle yaşadı Şerif ama Abdülhamid'i devirip iktidara gelen İttihatçılar Şerif Hüseyin'i "Emir" unvanıyla Mekke'ye geri gönderdiler. Yani kurda kuzuyu emanet ettiler.[8]

Kanlı oyun sonra nasıl mı sürdü?

Osmanlı'nın lanetlediği hanedanlık mı?

Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na girince Şerif Hüseyin'in hayalleri de hakikate dönmeye başladı. Bunda Londra'dan yollanan Thomas Edward Lawrence'in (nam-ı diğer Arabistanlı Lawrence) dağıttığı altınların etkisi büyük oldu tabii. Hüseyin, 1916'nın 9 Eylül'ünde kendisini "Hicaz Kralı" ilan edip "isyan" ve "cihad" bildirisi yayınladı. Türklere karşı silah olarak dini kullandı. "Türkler dinden çıktılar. Türklere karşı cihad farzdır" diyordu.

8 Murat Bardakçı, *Hürriyet*, 31 Ocak 1999.

İsyanın sonucu, on binlerce Mehmetçiğin Arap çöllerinde hançerlenerek can vermesi oldu. Şerif Hüseyin krallıkla yetinmedi, hemen arkasından halifeliğini de ilan etti ama kendisine bağlı birkaç kabileden başka tanıyan olmadı. Tahtını 1924'te Suudi Arabistan'ın şimdiki hâkimi olan Suudi hanedanının kurucusu İbn-i Suud'a terk etti ve Kıbrıs'a kaçtı, oradan oğlu I. Abdullah'ın kralı olduğu Ürdün'e geçti. 1931'de Amman'da can verdi. Ölüm döşeğinde sayıklarken "Osmanlı'ya kılıç çekmemeliydim" dediği ve lanete uğrama endişesi içerisinde olduğu rivayet edildi. Ama aradan geçen senelerde yaşananlar bu rivayetleri ve endişeleri de haklı çıkardı sanki. Şerif Hüseyin'den sonra tahta geçen çocuklarıyla torunlarının hiçbiri yataklarında can veremedi.

Oğullarından I. Faysal, beş buçuk aylığına Suriye Kralı oldu, oradan kovulunca bu defa İngiliz desteğiyle Irak tahtına oturdu. 1933'te İsviçre'de basit bir ameliyat için yattığı hastaneden cenazesi çıktı. Yerine geçen oğlu Gazi'nin hükümdarlığı altı sene sürdü. O da 1939'da bir otomobil kazasında can verdi. Gazi'nin oğlu II. Faysal ise 1958'deki darbede ailesiyle beraber parça parça edildi.

İngilizler, Irak'la beraber Ürdün tahtını da Şerif Hüseyin'in çocuklarına verdiler ama o taht da sahiplerine yâr olamadı. Hüseyin'in diğer oğlu Abdullah, 1921'de Ürdün Kralı ilan edildi, 30 sene hüküm sürdü ve 1951'de Kudüs'te kurşunlandı. Taht, oğlu Talâl'a geçti. Bir sene sonra Talâl delirince tahttan indirildi ve yerini Hüseyin aldı. Meczup kral Talâl İstanbul'a yollandı, Ortaköy Şifa Yurdu'na kapatıldı ve 1972'deki ölümüne kadar tam 19 sene orada yaşadı.[9]

En kurnaz oyuncu Kral Hüseyin oldu. Hüseyin'in annesi de kocası Kral Talâl gibi Haşimi soyundandı.

Kral Hüseyin'in hayatı suikast girişimleriyle geçti.[10] Hüseyin demek, tuzak, tabanca, bomba, zehir demekti. Ona karşı öyle çok, öyle değişik suikast girişimleri düzenlendi ki kendisini kimi zaman bir dedektif öyküsünün kahramanı gibi görüyordu. İlk kez 16 yaşındayken gözlerinin önünde büyükbabası Kral Abdullah'ı öldürdüler. Kurşunlar, Kudüs'te Aksa Camii

9 Murat Bardakçı, *Hürriyet*, 31 Ocak 1999.

10 Orianna Fallaci, *Tarihle Söyleşiler*, 1987, s. 185.

merdivenlerinin basamaklarında yalnızca Kral Abdullah'ın kalbine isabet etmekle kalmadı. Bir kurşun da Hüseyin'in tam kalbine geldi. Suikasttan büyükbabasının üniformasına iğnelediği ağır madalya sayesinde kurtuldu. Kurşun, madalyanın üstünde parçalandı.

1958'de Suriyelilerin MİG'leriyle başı derde girdi. İki MİG uçağı ona saldırdığı zaman uçağı kendisi kullanıyordu. Avrupa'ya gidiyordu. Bu saldırılardan usta bir pilot olması sayesinde, boşluklara dalıp çıkarak, zikzaklar çizerek, dağlara tepelere çarpıp parçalanma tehlikesini göze alarak kurtuldu.

1960'ta daha sinsi bir yöntemle onu öldürmeye kalkıştılar. Sinüzit olmuştu ve doktor ona burun damlası vermişti. Bir gün yeni bir şişe açarken, bir damla musluğa düştü. Musluk cızırdamaya başladı. Kısa bir süre sonra damlanın düştüğü yerde bir delik açıldı. Biri ilaç yerine şişenin içine sülfürik asit koymuştu.

Ya onu uykusunda hançerlemeye çalışan uşağa ne demeli? Yemeğine zehir koyan aşçıya? Ya Başbakan Hazza Majali'yi görmeye gideceği gün başbakanın odasına yerleştirilen bomba? Hüseyin ölmedi, çünkü bomba zamanından önce patladı ama başbakanı ve sekiz kişiyi öldürdü. Ve onun arabasına benzer bir arabaya açılan ateş... Araba amcasınındı.

Ordunun Başkomutanı Abu Nawar tarafından düzenlenen askeri isyan sırasında da Hüseyin, cipe atlayıp birliğe giderek askerlerin karşısına çıkıverdi. Cipten inerken kendisine çevrilmiş bir tabanca gördü; bu kez de tabancasını karşısındaki adamdan daha çabuk ateşlediği için kurtuldu. Hep belinde 38'lik bir Colt tabanca taşır; yatarken de tabancayı yastığının altına koyardı.[11] Tüyler ürperten bir gözüpekliği vardı. 1967'de İsrailliler Ürdün'e doğru ilerlerken sınıra giden tek devlet başkanı oydu. Hem de cipiyle tek başına.

Kral Hüseyin çapkındı. Öldüğü zaman beşinci karısı Amerikalı Elizabeth Halaby'yle evliydi. Kral'la 1978'de evlenip Müslüman olduktan sonra Nur'ı-Hüseyin adını alan Kraliçe Nur Amerikan vatandaşıydı ve babası Hıristiyan Arap, annesi Amerikalıydı.

Kral Hüseyin'in ilk karısı Dina'ya gelince, annesi İstanbullu bir Çerkes aileden; babası Mekke şeriflerinden, yani

11 Orianna Fallaci, *Tarihle Söyleşiler*, 1987, s. 186.

peygamber soyundandı. Cambridge Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı okumuş, 1955'te, daha 20'sine varmadan Kral Hüseyin'le evlenip Amman'a gelin gitmişti. Evliliği sadece üç yıl devam etti ve çift, kızları Prenses Aliye'nin doğumundan sonra ayrıldı. Kraliçe Dina Kahire'ye yerleşti, 1970'lerde El Fetih Örgütü'nün önde gelen isimlerinden Salâh Tameri'yle evlendi. Tameri, İsrail'in 1982 yazında Lübnan'ı işgali sırasında tutuklandı ve kapatıldığı zindandan Dina'nın başlattığı uluslararası kampanya sayesinde kurtuldu. Türkçeyi mükemmel şekilde konuşan Kraliçe Dina, hayatını *Özgürlük İkilemesi* isimli kitabında anlattı.

Hüseyin'in ikinci karısı, Muna adını alan İngiliz Tony Avril Gardiner'dı.

Çok çapkın olan Hüseyin, sayısız aşk hikâyeleriyle Kraliçe Muna'yı aldatsa bile İngiliz karısını sevmişti. Kimse Hüseyin'in daha genç ve güzel bir kadın için Muna'yı boşayacağını aklından geçirmemişti. Yine kimse Kral Hüseyin'in, kardeşi Prens Hasan'ı, ölümünden birkaç hafta önce saray darbesiyle devirip tahtını İngiliz karısından olan oğlu Abdullah'a bırakacağını da hayal etmemişti.

İşte, İngiliz ve Amerikalılarla dans ederek ayakta kalan Ürdün Kraliyet ailesinin öyküsü böyle.[12] Ortadoğu'nun aynası gibi...

Ürdün'ün başkentine birkaç kez gittim. İlki, Beyrut'tan sonra Amman'da toplanan Filistin parlamentosunu izlemek içindi. İkincisi ise Tarık Aziz'le görüşmek için sapsarı çölü aşıp Bağdat'a gidip dönerken...

12 Murat Bardakçı, *Hürriyet*, 31 Ocak 1999.

4. BÖLÜM

RADİKAL İSLAMIN KURBANI: BENAZİR BUTTO

20 Ekim 1990, Nawabshah, Pakistan.

Güneşin turuncu ışıklarının dans ettiği akşam saatleri. Toz duman arasında girdik tek katlı kerpiç evlerin olduğu köye. Toz dumandan hayaletler gibi koşuşan insanları güçlükle seçebildim.

Bir anda çevremizi çılgın bir kalabalık sarıverdi. Kızgın güneşle daha da kararan yüzler Nissan cipin camlarına yapıştı. Çılgınca bağırarak cipin üstüne tırmanmaya başladılar. "Jiye Benazir. Jiye Benazir." "Veziriâzam Benazir. Veziriâzam Benazir."

Neler oluyordu? Çılgın kalabalık tarafından esir alınmıştık adeta.

Beni Benazir sandılar

Yanında oturduğum Şah Muhammed frene bastı. Camını indirip bağırmaya başladı. Beni gösterip çılgın kalabalığa bir şeyler söyledi. Sonunda köylüler yavaş yavaş yolu açmaya başladılar. Şah gülerek usulca gaza basıp kalabalığı yardı.

"Neler oluyor?" dedim. Kahkahayı patlattı: "Seni Benazir sandılar." Şaşırmıştım; "Gerçekten mi, Benazir'e mi benziyorum?" "Evet" diye güldü Şah. Şah Muhammed, Benazir Butto'nun kocası Asıf Ali Zerdari'nin kan kardeşiydi.

Tozlu yollarda bir köyden diğerine, neredeyse 18 saattir Benazir'in seçim kampanyasını köy köy izliyorduk. Benazir girdiği her köyde sevgi seliyle karşılanıyordu. 50 derece güneşin altında saatlerce bekliyorlardı Benazir'i. O da Nissan bir

ciple dolaşıyordu köy köy. Her köyde de cipin üstüne çıkıp kalabalığa sesleniyordu.

Maceralı bir yolculuktu. O kadar ki, bir ara toz duman bulutu içinde süratle giderken birden sert bir cisme çarptık. "Eyvahhh" diye çığlık attım. "Kalabalığa daldık. Birisini ezdik."

Hemen indik. Bizi izleyen Şah Muhammed'in korumaları da fırlayıp geldiler. Toz bulutu biraz dağıldığı zaman büyük bir kütüğe çarptığımızı gördük. Derin bir nefes aldık. Ön lastik patlamıştı. Jant da eğilmişti. Neyse ki lastiği değiştirip yola devam edebildik.

Benazir Butto'yla sabaha karşı Nawabsah'ta, 11 Aralik 1993.

Bir başka köyde Benazir bir ağanın evinde yemek molası verdi. Ardından eve geldiğimiz zaman o da ne? Aman Tanrım! Binlerce insan evin etrafını sarmış. İğne atsan yere düşmeyecek! Şah'ın korumaları fırlayıp geldiler. Bizi çembere aldılar. Kalabalığı yararak zor bela ağanın evine girebildik.

İşte böylesine maceralı bir yolculuktu. Ve bu yolculuğun Benazir'le ölümüne kadar sürecek dostluğumuzun başlangıcı olacağını nereden bilebilirdim ki!

* * *

Butto'nun trajik hikâyesiyle birlikte de ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki kanlı kavgayı izledim.

Filmi 1980'lerin ikinci yarısına sarıp Radikal İslamı tetikleyen siyasi ve askeri olayları mercek altına alayım.

ABD'nin Yeşil Kuşak Projesi

Aslında Radikal İslamın yükselişi Sovyet ordusunun 25 Aralık 1979'da Afganistan'a girişiyle başlar. Afganistan'ın 10 yıl süren işgal sürecinde iki süper gücün kanlı arenasına dönüştüğü bir gerçektir. Pakistan'a gelince; bu kanlı arenanın ilk kurbanıdır.

İşgal sırasında ABD, komünizme karşı İslami güçlerin direnişini destekledi. ABD'nin Demokrat Başkanı Jimmy Carter'ın uyguladığı strateji "Carter Doktrini" olarak bilinir. Sovyetler'in, ABD'ye yakın İslam ülkeleriyle kuşatılmasına dayanan "Yeşil Kuşak" stratejisi Afganistan'da uygulanmaya başladı. Amerikan Haber Alma Teşkilatı (CIA) ve İngiliz İstihbarat Teşkilatı (MI6) ortak operasyonla, Afganları silahlandırdılar. İslami ideolojiye dayanan savaşçılar, Pakistan'daki askeri kamplarda eğitildiler ve Afganistan'a geri gönderildiler. Taliban ve Radikal İslami örgütler böylece doğdu.

Strateji, Afganistan'la birlikte Türkiye gibi İslam ülkelerinde uygulandı. Türk-İslam senteziyle Türkiye'de resmi ideolojilerin temeli atıldı. Fethullah Gülen de "Yeşil Kuşak" projesinin piyonuydu. Nitekim yıllar sonra, 30 Mayıs 2003'te MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun, "Gülen Yeşil Kuşak projesinin bir ayağıydı"[13] diyecekti.

Sadece Gülen'i mi? Usame Bin Ladin'i de ABD yarattı ve Afganistan'da Rus ordusuna karşı besledi.[14]

MI6 ajanıyla

ABD'nin Taliban ve El Kaide gibi canavarları yarattığı yıllara dönelim. ABD'nin bu canavarları yaratmak için kullandığı piyon Suudi Arabistan'dı. Yani Osmanlı İmparatorluğu parçalanırken, İngilizlerin piyonu olan Vahabi aşiretini, Afganistan'da ABD ve İngiltere birlikte kullanmaya başlamıştı.

Afganistan'daki stratejinin uygulayıcılarından biriyle, 2012'de tanıştım.[15] Adı Alastair Crooke'du. İngilizlerin ünlü

13 Mustafa Balbay'ın günlükleri, 1 Ekim 1999.

14 Mustafa Balbay'ın günlükleri.

15 3. İstanbul Forumu 2012. Yaşar Yakış ve Suat Kınıklıoğlu'nun Ortadoğu'nun ünlü uzmanlarını buluşturduğu forum.

Military Intelligence Section 6[16] (MI6) ajanı! 63 yaşındaki Crooke, İngitere'nin II. Dünya Savaşı'nda kurduğu MI6'ya girdiği zaman İngiltere IRA terörüyle boğuşuyordu. Crooke'un ilk gizli görevi IRA'yla görüşmelerdi. Crooke sonraki 30 yılda ise İslamcı örgütlerin kılcal damarlarına kadar işledi. Taliban'dan Hamas'a ve Hizbullah'a kadar gizli pazarlıkları yürüttü.

Crooke, 1997'yle 2003 arasında Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkiler Komiseri Javier Solana'nın danışmanıydı. Ayrıca İngiltere Başbakanı Tony Blair'in de Ortadoğu'daki gözü ve kulağı oldu. İslamcı örgütlerin kalp atışlarını bildiği için onu "Hamas, Hizbullah, İran aşığı ajan" olmakla suçlayanlar bile oldu.

Alastair Crooke, 2009'da emekli olduktan sonra Beyrut'a yerleşti ve Conflict Forum (Çatışma Forumu) adını verdiği bir Düşünce Forumu kurdu. *İslami Direnişin Ruhu: İran, Hizbullah ve Hamas'a Farklı Bakış* adlı bir kitap da yazdı. Amacı Batı'nın İslam dünyasını ve Ortadoğu'yu derinlemesine anlamasını sağlamaktı.

Crooke'la İstanbul Forumu'nda tanıştım ve uzun bir görüşme yaptım. Öyle şeyler anlattı ki, şaşırmadım desem yalan olur.[17]

Suudiler İslamizasyon projesine milyarlar akıttı

Crooke, Suudilerin 1960'lardan itibaren Vahabi Selefiliği yaymak için milyarlarca dolar akıttığını söyledi. Afganistan ve Pakistan Selefileştirildikten sonra, sıranın Batı İslam dünyasına geldiğini söylüyordu

Afganistan'daki hatalar sonucunda Radikal İslamın ve Selefilerin güçlendiğini de anlattı Crooke: "Sovyetler'i tekmeledik. Vietnam yenilgisini sildik. Çok başarılıyız dediler. Halbuki en büyük hatamız, büyüklük duygusuna kapılmamızdı. Necibullah'ı devirip istediğimiz yönetimi getireceğimizi düşündük. Ziya ül Hak bize yardım etti. Ilımlılara para ve silah veriyorduk ama aldığımız bilgiler çoğu zaman yanlıştı. Parayı aldılar. Ortaya farklı bir tablo çıktı. 'Zafer' diye efsane yaratıldı. Halbuki zafer yoktu. Moskova'da siyasi kaos başlamıştı. Batı da yararlanıp saldırıya geçti. Stringer füzelerinin dengeyi değiştirdiğini savundular. Bu da doğru değildi. Çoğu çalışmadı. Sovyetler'in çekilmesini 'zafer' diye satmak saçmalıktı."[18]

16 MI6 - Askeri İstihbarat Bölüm 6.
17 Alastair Crooke ile röportaj, Ekim 2012.
18 Alastair Crooke ile röportaj, Ekim 2012.

General Ziya piyondu

Ben de CIA ve MI6'nın Taliban'ı desteklediği günlerde Pakistan'a gittim; General Ziya ül Hak'la görüşmeye...

1977'de Sosyalist Başbakan Zülfikar Ali Butto'yu devirmekle kalmayıp, idam sehpasına gönderen General Ziya, ABD'nin de piyonuydu.[19]

4 Nisan 1979'da Butto'nun asıldığı gün Pakistan İslamizasyon stratejisinin merkez üssü olmaya başladı.

Ancak General Ziya da projesinin kurbanı olmaktan kurtulamayacaktı.

General Ziya'yla bir saat

Haziran 1987, İslamabad, Pakistan.

Önce Ziya ül Hak'la buluşmamı anlatayım. Butto'nun asılmasından 8 yıl sonra... Pakistan Sovyet işgalinden kaçan Afganların göç dalgasıyla başa çıkmaya çalışıyordu. Ziya ül Hak ekonomik sorunlarla boğuşmaya başlayınca İslama sarılmıştı. Ülkede içki yasakları yaygınlaşıyor, şeriatı savunanların, radikal dincilerin etkisi artıyordu. Bu arada Pakistan'a Amerikan silahları akıyordu.

Prof. Haluk Ülman, Zafer Atay ve İlnur Çevik'le birlikte General Ziya'yla bir saat görüştük. Yüzüne yapışmış gibi görünen gülümsemeye rağmen bakışları çok karanlıktı. Acaba o gün piyon olduğunu anlamış mıydı?

* * *

O günden sonra 20 yıl içinde Pakistan'a dört kez daha gittim. Lahor'dan Karaçi'ye, İslamabad'dan Kalaşnikofların pazarda satıldığı Peşaver'e ve Afgan göçmen kamplarına kadar dolaştım.

Seçim kampanyası sırasında Benazir Butto'yu köy köy izledim. Toprak ağası olan kocası Asıf Ali Zerdari'nin kasabası Nawabshah'ta Peygamber'in soyundan geldiğini söyleyen yakın arkadaşının konuğu oldum.

Pakistan'da üç olgu beni düşündürdü:

İlki, Pakistan halkının Türklere duyduğu candan sevgiydi. Pakistanlılar, emperyalizme karşı zafer kazanan Atatürk'e

19 Zülfikar Ali Butto 4 Nisan 1979'da idam edildi. 8 ay sonra, 25 Aralık 1979'da da Sovyet ordusu Afganistan'ı işgal etti.

hayrandı. Zaten Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal'e 1.5 milyon İngiliz Sterlini gönderen de onlardı.[20]

İkincisi, iki ülkenin de Soğuk Savaş'ın kurbanı olmalarıydı. İki ülkedeki askeri darbelerde CIA parmağı olduğuna ilişkin güçlü bilgiler vardı. Ve tarihe, başbakanlarını idam eden ülkeler olarak geçmişlerdi.[21]

Ve üçüncüsü, her iki ülke de ABD'nin İslamizasyon projesinin odağındaydı.

General Ziya'nın cenazesinde

Zaman tüneline dalıp kanlı satranç oyununu izlemeye devam edelim...

17 Ağustos 1988, İslamabad. Ziya ül Hak'la görüşmemizden 6 ay sonra.

Sabah gazeteye gittim. Haber bomba gibi patladı. Dünya, General Ziya'nın içinde bulunduğu askeri helikopterin havaya uçurulmasıyla sarsılıyordu. Hem de helikopterde ABD'nin İslamabad büyükelçisiyle birlikteyken!

Suikast haberi gelir gelmez Doğan Heper aradı. Cenaze törenine Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Başbakan Turgut Özal birlikte gidiyordu. Benim de gitmemi istedi.

19 Ağustos 1988 akşamı THY'nin tahsis ettiği uçakla Esenboğa'dan havalandık. Sabaha karşı Ravalpindi Havaalanına indik. Büyükelçiliğin araçları bizi bekliyordu.

Cenaze, mimar Vedat Dalokay'ın çizdiği ancak Suudiler finanse ettiği için Faysal adı verilen İslamabad'daki modern camiden kaldırılacaktı.

Göğe yükselen Allahü Ekber çığlıkları

Başkent İslamabad'la Ravalpindi Havaalanı arası 45 dakikaydı. Evren ve Özal havaalanında bekleyen siyah zırhlı Mercedes'e bindiler. Biz de minibüsle konvoyu izlemeye başladık. Yol boyunca insan seli akıyordu sanki. Camiye yaklaştığımız

20 Hint Hilafet Komitesi, 1947'de Pakistan Devletini kurdu.

21 Adnan Menderes 17 Eylül 1961'te, Zülfikar Ali Butto 4 Nisan 1979'da idam edildi. Süleyman Demirel, Pakistan'ın ayrı hataya düşmesini önlemek için çok uğraştı. Hatta General Ziya'ya "Butto'yu asmayın" diye mektup bile gönderdi, ancak onu durduramadı.

zaman gözlerime inanamadım. Bir anda karınca yuvasının içine dalar gibi olduk. Tam bir mahşer!

Araçlarımızdan inip koruma duvarının arasından, yavaş yavaş kalabalığı yarıp ilerlemeye çalışırken, güneş sanki ateş topları atıyordu bize. Cehennem ateşi böyle miydi acaba? Caminin avlusuyla çevresini hıncahınc dolduran kalabalığın tekbir çığlıkları gökyüzüne yükseliyordu: "Allahü Ekber! Allahü Ekber! Allahü Ekber! Allahü Ekber!"

Kalabalığı zorla yararak devlet ve hükümet başkanlarıyla televizyon kameraları ve gazeteciler için kurulan platforma ulaşabildik. İnsan selinin ucu bucağı görünmüyordu. Cenazeye katılanların sayısının 1 milyona ulaştığı söyleniyordu. Aman Tanrım! O da ne? 1 milyon erkek ve tek kadın ben miyim? Neyseki bir kadın gazeteci daha gördüm. Başına attığı beyaz şalın kenarlarından sarı saçları görünüyordu. BBC'nin kadın muhabiriydi.

Ezan okunmaya başladı. Tekbir sesleri göğe yükselmeye devam ediyordu: "Allahü Ekber! Allahü Ekber! Allahü Ekber!" Kılınan cenaze namazının ardından, General Ziya'nın yeşil bayrağa sarılı tabutunu askerler omuzlarına aldı. Evren'le Özal'ın platformdan inip tabuta omuz vermeye çalıştıklarını fark ettim. O anda kalabalık dalgalanmaya başladı. Tabutun etrafındaki askerler kalabalığı zor zaptediyorlardı.

Aman Tanrım! O da ne? Tabutu omuzlamaya çalışan Özal'ın boyu yetişmiyor! Sendelemeye başladı. Yere düşerse ezilecek. Müslümanların cenaze törenlerinde neden böyle kargaşa yaşanır ki! Neyse ki yanındaki korumalar kalabalığı yarıp Özal'ı çekip çıkardılar.

Tabut cenaze arabasına konulurken Evren ve Özal koruma duvarının içindeki zırhlı Mercedes'e yürüdüler. Biz ise kalabalığın ortasında sıkışıp kalmıştık. Avlunun dışında bekleyen minibüsümüze zor bela ulaştığımızda polis eskortlu konvoy hareket etmişti.

Şöförümüz kalabalığı yavaş yavaş yararak yola çıkmıştı ki, yine çılgın bir kalabalığın ortasında sıkıştık. 60 derece sıcaklıkta Ravalpindi'ye yürümeye başlayan insanlar, gördükleri araçları durdurup binmeye çalışıyorlardı. Şoförümüz hemen kapıları kilitleyiverdi. Bir anda kalabalık galeyana geldi. Minibüsümüzü

yumruklamaya ve sallamaya başladılar. TRT kameramanı olayı çekmek için kamerasını omuzuna alınca insanlar çılgına döndü. Beşik gibi sallanıyoruz! Şoför, "Kamerayı indirin! Kımıldamayın!" diye bağırıyor. Tekmeleyenler. Yumruklayanlar. Sallanıyoruz. Her an devrilebiliriz.

Donmuş gibiydik. Ne kadar sürdü bilemiyorum ama sanki bir asır gibiydi! Sonunda yavaş yavaş yeniden hareket etmeye başladık. Tekmeler ve yumruklar arasında ağır ağır kalabalıktan sıyrılmayı başardık.

Havaalanına ulaştığımızda uçak bizi bekliyordu. Havalandıktan kısa bir süre sonra Evren yanımıza geldi. Korkunç olayı duyup kaygılanmıştı. Gruptaki tek kadın olduğum için yanıma geldi. "İyi misin? Korkmadın mı" diye sordu. Korkmadığımı söyleyince biraz şaşırdı.

Hayatım boyunca en tehlikeli anlarda sanki heyecanlı bir film seyreder gibiydim. Ne iç savaşın ortasında sabaha karşı Arafat'la görüşmeye giderken, ne asker kaçaklarının yol kesip soygun yaptığı Bağdat çöl yolunda korktuğumu hatırlıyorum. O olayları yaşayan ben değilim sanki... Galiba soğukkanlılığımı babamdan almışım.

Risk var mıydı? Tabii ki vardı. Risk almadan büyük başarılar olmaz. Ancak hesaplı riskler aldım. Yola çıkmadan önce iyi planladım. Olasılıkları hesapladım. Gözü kapalı risk almadım. Yine de gazetecilik heyecanıyla yaşadığım bazı olayların çılgınca olduğunu kabul ediyorum.

Benazir'in kocası olmak

Gelelim Ziya ül Hak'ın cenazesinden 5 ay sonraya...

Pakistan'da yapılan ilk seçimler sonucunda Benazir Butto, İslam dünyasının ilk kadın başbakanı olmuştu. İlk ziyaretini de Türkiye'ye yapıyordu. Turgut Özal, Benazir'i Esenboğa Havaalanı'nda askeri törenle karşıladı.

Bütün gazeteciler töreni yakından izliyordu. Bense her zaman olayları önce biraz uzaktan izlemeyi tercih ederim. O sırada da Şeref Salonu'nun merdivenlerinden izliyordum.

Her zaman olduğu gibi milli marşların okunmasının ardından iki başbakan tören kıtasının önünde selamlayarak yürürken, beyaz şalvar kamizli genç ve yakışıklı bir adam gördüm.

Yanına gittim. "Siz Zerdari misiniz?" diye sordum. Gülümseyerek "Evet" dedi. "Sizinle görüşebilir miyiz?" diye sordum. Hiç nazlanmadan kabul etti. Herkes Benazir'e bakarken ben kocasıyla randevumu ayarlamıştım.

Ertesi sabah Çankaya Köşkü'nün bahçesindeki devlet ve hükümet başkanlarının ağırlandığı Camlı Köşk'e gittim. Uzun uzun sohbet ettik. Bir ara "Benazir'in kocası olmak zor mu?" diye sordum. Bütün içtenliğiyle "Evet çok zor" deyiverdi.

Ertesi gün, Zerdari'nin "Benazir'in kocası olmak zor" sözleri *Milliyet*'in manşetiydi. Böylece Zerdari'yle dost olduk. Beni Pakistan'a davet etti.

Birkaç ay sonra Benazir darbeyle devrilince Zerdari de rüşvet aldığı iddiasıyla hapse atıldı. Hemen bana verdiği telefon numarasını aradım. Benazir'le görüşmek istediğimi Zerdari'ye iletmelerini istedim. Kısa süre sonra hapiste olan Zerdari'den mesaj geldi. Benazir beni bekliyordu. Hemen ilk uçağa atlayıp Karaçi'ye uçtum. Karaçi'den de Benazir'in seçim kampanyasını sürdürdüğü Nawabshah'a...

Orduya meydan okudu

Köy köy dolaşarak süren seçim kampanyasının ardından Nawabshah'ta Benazir'i bu kez mitingde dinlerken tek kelimesini anlamasam da çok etkilendiğimi hatırlıyorum.

Müthiş bir hatipti Benazir. Gözü karaydı. Çok hırslıydı. Babasını asan, onu deviren orduya meydan okuyordu. Mitingin ardından da sabaha karşı 02.00'de röportaj yaptık. Ertesi gün birlikte Karaçi'ye uçtuk.

Havaalanına indiğim zaman akşamüzeriydi. Otele girip hemen Doğan Heper'i aradım. "Manşeti açtık, senden yazıyı ve fotoğrafı bekliyoruz" dedi. O andan itibaren de bir maraton başladı. Birkaç gün sürecek olan röportajın ve yazılarımın ilk bölümünü gazeteye gönderip fotoğrafı geçmek için AFP'nin fotoğraf bürosuna koştum. Küçük makinemle çekilen fotoğrafın yıkanıp İstanbul'a geçilmesi gerekiyordu.

Fotoğrafın yıkanmasından sonra yaşadığım ise bir gazetecilik olayıdır. O zaman fotoğraflar telefon hattına bağlı olan telefoto makinesiyle geçirilirdi. Fotoğraf silindirin üstüne yerleştirilir, silindir döndükçe gazetedeki alıcı makineye görüntü aktarılırdı.

O gece fotoğrafı geçmeye başladık ama telefon hattı sürekli kesiliyordu. Her defasında da tekrar başa alıp fotoğrafı geçmek için uğraşıyorduk. Doğan Heper baskıyı durdurmuş, telefotonun başında bekliyordu. O gün yaşadığım heyecanı unutamam. Tek fotoğrafı ancak dört saatte gece yarısına doğru geçebildik. Doğan Bey de manşette yerini ayırdığı fotoğrafı kullandı.

Yaşadığımız unutulmaz bir gazetecilik olayıydı. Bu Türk basınındaki ilk Benazir Butto röportajı oldu.[22] 2010 yılında da *Milliyet* gazetesinin kuruluş yıldönümü için yayınlanan "60 Yılın Tanığı" albümünde "tarihi röportaj" olarak yer aldı.

Benazir daha sonra yeniden başbakan oldu ama fazla şansı yoktu. Nedeni ise İslamizasyon projesiydi.

Yıllar sonra, İngiliz MI6 ajanı Crooke, Pakistan'daki değişimi bana şöyle anlatıyordu: "Pakistan ve Afganistan bir zamanlar çok kültürlüydü. Bölgeye radikal Sünni Selefi alaylar hâkim oldu. Taliban'ı Pakistan İstihbarat Teşkilatı Başkanı yarattı. Pakistanlılar da ülkelerinin bu kadar değişeceğine inanmıyordu."

Radikal İslamın kurbanı oldu

Kaderin acı cilvesi ki Benazir Butto'yla öldürülmeden önce, dünyadaki son kapsamlı röportajı yapan gazeteci ben oldum. Benazir, demokrasi kavgası için sürgünden Pakistan'a dönmeye hazırlanıyordu. 2007'de Dubai'de buluştuk. Her zamanki gibi cesurdu. O gün, babasının idamından İslama bakışına kadar her şeyi konuştuk. Hayatını anlattı bana.

O günkü sözleri veda gibiydi. Radikal İslama meydan okumaydı: "İslamı biliyorum. Herkesle tartışmaya da hazırım. Hazreti Peygamber, en iyi peçenin gözlerdeki peçe olduğunu söyler. Allah bizden sadece, mütevazı ve namuslu giyinmemizi istiyor. Tepeden tırnağa kapanmamızı emretmiyor."[23]

Benazir Butto, demokrasi ve laikliğin güçlü savunucusuydu: "Allah 'benimle doğrudan ilişki kurabilirsiniz' der. Bu ilişkiye kimse müdahale edemez. Devlet, bana hayatımla ilgili ne yapmam gerektiğini nasıl söyleyebilir? Allah'ın huzuruna çıktığımız zaman yanımda devlet olmayacak. Biz bireyler olarak

22 Nur Batur, "Beni Benazir sandılar", *Milliyet*, 23 Ekim 1990; Milliyet 60 Yılın Tanığı albümü.

23 Nur Batur, *Benazir Bhutto'nun Bitmeyen Hikâyesi*, Doğan Kitap, Mart 2008.

değerler sistemimizi dini değerlerimizden ayırabiliriz. Bu değerler nedir? Çalmayacaksın. Yalan söylemeyeceksin. Zina yapmayacaksın. Bunlar 10 emir gibi bütün dinlerde var. Devlet müdahale edemez. Ederse tarikatlaşma olur. Tarikatlar İslam dünyasını zayıflatıyor ve bölüyor. Kan akmasına yol açıyor."[24]

Benazir'le öldürülmeden önceki son röportajda, 2007, Dubai.

Benazir, "Allah bize, tepeden tırnağa kapanmamızı emretmiyor" derken Radikal İslamcılara meydan okuyordu.

Yıllar önce Benazir'in, Nawabshah'taki seçim kampanyası sırasında kalabalıkların arasına büyük bir cesaretle dalışını izlerken dehşete düşmüştüm. Azrail'le her an burun burunaydı. Suikast düzenlemek o kadar kolaydı ki! O zaman da "Öldürülmekten korkmuyor musun?" diye sormuştum. Kaderine razı gibiydi. "Beni öldürecekler" demişti bana.

24 Nur Batur, a.g.e.

"Zamanı gelir ölürüz"

Dubai'deki son buluşmamızdan sonra artık Radikal İslamcıların dehşet saçtığı Pakistan'a dönüyordu. Yine "Öldürülmekten korkmuyor musun?" diye sordum. Benazir acı acı güldü. "Zamanı gelir doğarız. Zamanı gelir ölürüz. Babam da öldürüldüğü zaman 50 yaşını biraz geçmişti. Ben ondan daha fazla yaşadım. Vakit dolunca ölüm gelecek" dedi o gün bana.[25] O gün kadere meydan okumuyordu sanki.

Buluşmamızdan kısa süre sonra Pakistan'a döndü. Bombalı saldırıda öldürüldüğünü duyduğum anda içim yandı. "Bile bile ölüme yürüdü" diye ağladım.

Benazir, cesur bir demokrasi savaşçısıydı. İslamın aydınlık yüzüydü. Büyük güçlerin ve Yeşik Kuşak projesinin kurbanı oldu. Benazir'in öldürüldüğü gün, Pakistan daha da karanlık bir koridora daldı.

25 Nur Batur, a.g.e.

5. BÖLÜM

SADDAM'I NASIL KIZDIRDIM?

24 Aralık 1990, Bağdat.

Körfez Savaşına beş kala. Ortadoğu haritasının yeniden çizilmeye başladığı günler. Bağdat ambargo altındaydı. BM kararıyla tüm hava sahası kapalıydı. Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP) lideri Erdal İnönü'yle birlikte Bağdat'a uçuyorduk.

BM Güvenlik Konseyi, Kuveyt'ten çekilmesi için Saddam Hüseyin'e 15 Ocak 1991'e kadar süre tanımıştı.

Esenboğa'dan kalkan Falcon 900'de kimler mi vardı? Güveri Cıvaoğlu, Hasan Cemal, Adnan Gerger, TRT spikeri Orhan Ertanhan, Erdal Bey'in dış politika danışmanı Mithat Sirmen, ben ve Erdal İnönü'nün iki koruması.

Atatürk'ün silah arkadaşı İsmet İnönü'nün oğlu olan Erdal Bey savaşa karşıydı. Savaşın Türkiye'ye faturasının da ağır olacağını görüyordu.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dı. Türkiye'nin İngilizlerin emrivakisiyle kaybettiği Musul, Kerkük ve Süleymaniye'yi 1990'ların başında geri almak için fırsat yakaladığını düşünüyordu.[26]

Erdal Bey ise Özal'ı hayalperest olarak görüyor, "bir koyup üç alma" planına inanmıyordu. Irak petrol ihracatının yarısı olan 1.6 milyar varil petrolü Akdeniz'e akıtan Kerkük - Yumurtalık hattının kapatılmasını da eleştiriyordu.

26 Dünya Bülteni, (*Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, "Özdemir Bey'in Musul Harekâtı ve İngilizlerin Karşı Tedbirleri (1921-1923)"; Mim Kemal Öke, "Musul-Kürdistan Sorunu"; Cemal Kemal, "Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Musul Meselesi"), *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri.*

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla dünyada da büyük depremin yaşandığı günlerdi. Ancak Ortadoğu hâlâ Arap milliyetçiliği ateşiyle kavruluyordu. Irak ve Suriye'de milliyetçi, sosyalist ve laik BAAS rejimleri iktidardaydı.

Arap dünyasındaki liderlik kavgasının da alevlendiği günler... Mısır'ın efsanevi lideri Cemal Abdülnasır'dan sonra Arap dünyasında kim lider olacaktı?

1969'da Kral İdris El Senusi'yi devirip Yeşil Sosyalizm bayrağını açan Muammer Kaddafi mi? 1968'de askeri darbeyle iktidara el koyan Baasçı Saddam Hüseyin mi? İkisi de Nasır'ın hayranıydı. İkisi de İsrail'e karşı uğradıkları yenilgiyi hazmedemiyorlardı. Petrolle dünyayı dize getireceklerine inanıyorlardı. Aslında diktatör olmasalar getirebilirlerdi de...

Irak, 150 milyar varil petrol ve 126.7 trilyon metreküp doğalgaz rezerviyle dünyadaki dördüncü petrol zengini ülkeydi. Enerji kaynaklarının değeri 18 trilyon dolardı. Libya'nın ise 48 milyar varil kanıtlanmış petrol rezervi, 54.6 trilyon metreküp kanıtlanmış doğalgaz rezervi vardı. Kaddafi 6 trilyon dolarlık servetin de sahibiydi.

Ambargo altındaki Bağdat'tayım

29 Aralık gecesine dönelim. Bağdat Havaalanına karanlıkta indik. Türk Büyükelçiliğinin gönderdiği araçlar bizi bekliyordu.

Havaalanından şehre giden ana caddeler ışıl ışıldı. Caddeleri birbirine bağlayan meydanları fıskiyeli havuzlar ve Saddam Hüseyin'in dev heykelleri süslüyordu. Bazı meydanlarda da tunçtan yapılmış iki dev kılıç yükseliyordu. Her köşede Saddam'ın dev posterleri asılıydı. Ana caddelerin gerisinde halkın yaşadığı varoşların ise çok farklı olduğuna hiç kuşku yoktu...

Bağdat'ın en lüks oteli El Reşit'e geldik. Giriş holünün zemini ABD Başkanı George Bush'un mozaikiyle kaplıydı. Bush'un mozaikten suratına basmadan otele girmek imkânsızdı. Saddam Hüseyin aklınca Bush'ı aşağılıyordu.

Odaya girer girmez TV'yi açtım. Saddam konuşuyordu. Sabah uyanınca televizyonu yeniden açtığımda, yine Saddam konuşuyordu.Aynen 1981'de, Trablus'ta Kaddafi'yi dinlediğim gece gibi. Kaddafi de saatlerce konuşmuş, sonra konuşması

günlerce her köşe başına yerleştirilen hoparlörlerden şehre verilmişti. Konuşma bitince biraz müzik çalıyor, sonra yeniden yayınlanıyordu. İnanılır gibi değildi.

Saddam'ın ölüm korkusu

Saddam da Kaddafi gibi öldürülmekten korktuğu için her gece farklı bir yerde uyuyordu. Erdal Bey'in Saddam'la ne zaman ve nerede görüşeceği belli değildi.

Ertesi sabah uyandığımız zaman İnönü'yü çoktan götürdüklerini gördük. Belli ki gece geç saatte haber vermişlerdi.

Otelin lobisinde beklemeye başladık. Saat 11.30'da Irak Kültür ve Enformasyon Bakanı bizi de almaya geldi. Fotoğraf makinelerimizi otelde bırakmamızı istedi. Yapacak bir şey yoktu. Bıraktık.

Otelin kapısında bekleyen camları siyaha boyanmış minibüse bindiğimizde karanlık bir koridorda yolculuğa çıkmış gibi olduk. Yolları göremeden yarım saat boyunca Bağdat'ın içinde dolaştık. Sonunda bir yerde durduk. Minibüsün kapıları açılınca yüksek duvarlarla çevrili bir bahçenin içindeki görkemli bir binanın önündeydik. Kapıda bizi silahlı korumalar karşıladı. Saddam'ın geceyi geçirdiği saraylarından birindeydik artık.

Saddam Hüseyin'in dev posterinin asılı olduğu giriş salonuna açılan geniş mermer merdivenlerden üst kata çıktık. Yine kocaman bir salon! Yine duvarlar Saddam posterleriyle kaplı!

Bir süre orada bekledik. Sonra yine aşağıya inmemizi söylediler. "Çantalarınız! Saatleriniz! Paralarınız! Kalemleriniz!" "Hepsini bırakın!"

"Kalemlerimiz de mi?" "Evet." Nasıl bir korku bu? Bıraktık.

Bir başka salona aldılar. Beklemeye başladık. 1 saat. 2 saat... Sonunda İnönü kapıda göründü. Yüzünde muzip bir gülümseme. Heyecanla ayağa fırladık. "Tamam" dedi. "İkna ettim. Sizinle de görüşecek." Müthiş bir haberdi bu! Savaşa beş kala Saddam'la görüşecektik.

Muzip Erdal Bey'den Saddam'a şok

Erdal Bey uzun görüşmesini, her zamanki muzip haliyle anlatmaya başladı: "Odaya girdiğim zaman Saddam masasında oturuyordu. Masanın sağında ayakta, Saddam'dan sonraki en

güçlü isim olan Devrim Komuta Konseyi Başkan Yardımcısı İzzet İbrahim ed-Duri'yi gördüm. Yanında Başbakan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan ve Dışişleri Bakanı Tarık Aziz. Sonra Konsey üyesi Sadun Hammadi ve Kültür ve Enformasyon Bakanı Latif Nusayif El Casim. Saddam beni görünce ayağa kalktı. Hoş geldiniz deyip elimi sıktı. Sonra 'İşte kriz kabinem. Barış istiyorlar ama savaşa da hazırlar' dedi. Silah arkadaşlarını tanıştırırken çok ciddiydi. Ben biraz havayı yumuşatayım diye 'Hepsini keyifli gördüm. Hiç saldıracak gibi bir halleri yok' diye şaka yaptım. Bir anda ortalık buz kesti. Galiba çok şaşırdılar. Saddam pek hoşlanmadı. Zaten Türkiye'de de hükümet hiç şakadan hoşlanmıyor."

"Saddam duygusaldı"

Erdal Bey anlatırken her zamanki gibi kıs kıs gülüyordu. Biz ise kahkahayı patlatıyorduk tabii... İlk şokun atlatılmasından sonrasını da Erdal Bey'den dinleyelim: "Ne yazık ki uluslararası kurallar çiğnendi. BM kararları uluslararası kuralların düzeltilmesini sağlamak için alındı. Irak'ın öncülüğü ile barış içinde bu bunalımın atlatılabileceğine inanıyorum. Saddam'ı duygusal buldum. Bir çıkış yolu arıyor. Tabii Arap milliyetçisi için kahramanlık önemli."

Erdal Bey'in anlatımıyla görüşme şu şekilde geçti:

Saddam Hüseyin: "BM Güvenlik Konseyi ABD'nin baskısıyla karar aldı. Biz, Konseye Amerikan Güvenlik Konseyi adını taktık. Eğer gerçekten değilse, o zaman Filistin meselesiyle ilgili alınan kararları uygulasınlar. Lübnan'ın İsrail ve Suriye tarafından işgaline karşı alınan kararlar ve anlaşmalar da ABD'nin baskısıyla uygulanmadı. Amerika'dan korkmuyoruz. Topraklarımızı karış karış korumaya hazırız. Afganistan ve Vietnam'ın işgalinde ne oldu? Halkın kanı ve canıyla verdiği mücadeleyle çekilmek zorunda kaldılar. Biz barış istiyoruz ama savaş olursa da dünyada 1 milyar Müslüman var. Bunların 200 milyonu bizim yanımızda çarpışacak. Savaşı kazanırız."

"Niye Türkiye'ye saldıralım?"

Erdal Bey, "Savaş çıkarsa biz Türkiye'nin karışmasını istemiyoruz. Irak'a saldırı niyetimiz yok. Sizin de bize karşı bir saldırıya niyetiniz olmadığını zannediyorum" diye araya girdi.

Saddam, "Niye Türkiye'ye saldıralım?" diye karşılık verdi. Ve devam etti: "Türkiye'den toprak talebimiz mi var? Geçmişte Türkiye hükümeti asayiş konularında bizden yardım istedi. Biz de Türk askerlerinin Irak topraklarına girmesine izin verdik. Bunu sadece Türkiye'ye yaptık. Bu iyi niyetimizi göstermez mi? Türkiye sınırlarında asker bulunduruyor. Biz de bulundurmak zorunda kalıyoruz. Bu ABD'nin istediği bir durum. Türkiye bize mi saldıracak? Türkiye'nin asker bulundurmadaki çıkarı nedir? Seyit Özal'ın ne çıkarı var? Neden ilişkilerimizi geri çekmek istiyor?"

Erdal Bey'in de Saddam Hüseyin'e söylediklerini aktarmaya devam edeyim: "Bölgede bir bunalım olunca, etraftaki her ülke de savunma önlemleri alıyor. Bunu başka türlü değerlendirmeye gerek olduğunu zannetmiyorum. Türkiye'nin Irak'a saldırı niyeti olamaz. Olduğunu da zannetmiyorum. Ancak bu durumdan kurtulmanın yolu bunalımı çözmektir."

Saddam ise sözü sürekli ABD'ye getiriyor, Bush'a ateş püskürüyordu: "Amerika, Bağdat'taki rehineler serbest bırakıldığı halde hiçbir adım atmadı. Bakın, BM'den Filistin için çıkan karardan sonra da sonuç alınamadı."

İnönü: "ABD demokrasidir. Önünde sonunda halkın istediği olur. Türkiye'de de yakında seçim olacak. Halkın istediği şekilde biz iktidara geleceğiz."

Saddam "İnşallah" diye karşılık verdi ve ekledi: "ABD kendi ülkesinde demokrasiyi uyguluyor ama dışarda Mısır'daki gibi yönetimlerle işbirliği yapıyor. Biz sonuna kadar topraklarımızı savunacağız. Irak halkı kahramandır. Son nefesine kadar çarpışır."

İnönü: Kahraman olmak için ölmek gerekmez

İnönü: "Irak halkının kahraman olduğunu göstermek için çarpışmaya gerek yok. Kahraman olmak için ölmek gerekmez. Bir millet kendi toprakları için canını ortaya koyarsa kimse bir şey yapamaz. Türk milleti I. Dünya Savaşı'ndan sonra canıyla topraklarını korumuştur. Rahmetli babam Lozan Konferansı'nda baş murahhastı ve Arap halklarına da haklarının verilmesini istemişti."

Saddam sürekli Kuveyt'in Irak toprağı olduğunu savunuyordu. İnönü sonunda dayanamayıp, "Ama işgal sırasında bağımsızdı ve BM üyesiydi. Onun için dünya tepki gösterdi" deyince odada yeniden buz gibi bir hava esti. Aldırmadan devam etti: "Barış için sabırla çalışmalıyız. Bakın Avrupa Güvenlik ve İşbirliği süreci de böyle başarıldı. 45 yıl sonra Avrupa'ya tam bir barış havası hâkim."

Saddam Hüseyin'in gerginleşmeye başladığı belli oluyordu. "Yani biz sabırsız mıyız?" diye itiraz etti: "Sabırsız olan ABD'dir. Biz diyalog kurmak istedik. ABD yüzünden çıkmaza girdi. Biz bağımsız bir devletiz."

Bunun üzerine İnönü, "Bağımsız devletler eşittir" diyerek teklifini yaptı: "Siz Kuveyt'ten çekilmeye başlarsanız, aynı anda ABD'nin de çekilmesini isteyebilirsiniz. Barışı sağlamada size öncü rol düşüyor."

Erdal Bey tarihi görüşmeyi bize anlatırken, "Teklif o anda aklıma gelmişti ama Saddam 'ABD de aynı teklifi yaptı' dedi. Doğrusu bilmiyordum" dedi.

"Eğer böyle yaparsanız ABD'ye siz emir vermiş olursunuz. Zaten sizden başkası da ABD'nin çekilmesini sağlayamaz. Irak, çekilmeye başlayarak bunalımdan çıkışa önderlik etsin. Barışa kolay ulaşırız."

Saddam hâlâ "Biz de barış istiyoruz ama" deyince artık konuşacak bir şey kalmamıştı. İnönü "Barış içinde Irak halkının mutluluğunu sağlamanızı diliyorum" diyerek ayağa kalktı.

Saddam da İnönü'yi uğurlamak için ayağa kalktığında, "Gazetecilerle geldim. Onlarla da konuşur musunuz?" diye sordu. Belli ki Saddam da İnönü'nün teklifini bekliyordu. "Neden olmasın" dedi.

Erdal Bey'le sohbet ettiğimiz sırada, Saddam'ın danışmanı salona girip "Reis gazetecileri bekliyor" dedi.

İtalyan takım elbiseli Saddam

Hemen kalkıp diğer salona geçtik. Saddam bizi ayakta karşıladı. İnönü'yle görüşürken giydiği askeri uniformasını çıkarmıştı. İtalyan stili gri takım elbisesi ve yılan derisiyle karışık siyah rugan ayakkabısıyla pırıl pırıl parlıyordu. Aynen briyantinli simsiyah saçları gibi.

Saddam Hüseyin'le Bağdat'ta, 24 Aralık 1990.

Saddam Hüseyin 53 yaşındaydı ama daha genç gösteriyordu. "Türkiye soğukmuş. Bağdat cepheye yakın olduğu için daha sıcak" diye takılarak tek tek ellemizi sıkıp, "Hoş geldiniz. Türk halkına hürmet ettiğim için sizi görmek istedim" dedi.

Odanın iki yanına sıralanmış koltuklara oturur oturmaz soru sormaya başladık. Saddam Arapça konuşuyor, tercümanı anında Türkçeye çeviriyordu.

İlk soruyu duayen gazeteci Güneri Cıvaoğlu sordu: "Sayın Cumhurbaşkanı barışa bir şans veriyor musunuz?"

Saddam Hüseyin ağır ağır konuşmaya başladı. Yüzünde en ufak bir mimik yoktu: "Savaş, Amerikalıların ve bölgedeki hainlerin düşüncesine göre olsaydı çoktan patlak verirdi. Allah ve halklar savaş istemiyor ama savaş ihtimali var. Irak halkı barışa inanıyor. Biz topraklarımızı korumaya hazırlanıyoruz."

Saddam, "Bush da kimmiş" havasındaydı. Bunun üzerine ben araya girdim. Ankara'daki korkuyu açtım: "Savaş çıkar ve ABD İncirlik üssünü kullanırsa saldırır mısınız?"

Saddam soruma soruyla karşılık verdi: "İncirlik'ten kalkacak yabancı uçağın Irak'ı vurmasını onurunuz açısından kabul eder misiniz? Şerefli Türk halkı kabul etmez. Bu yüzden varsayım geçersizdir. Türkiye dost ve komşu Müslüman bir ülke. Yabancı bir uçağın topraklarından kalkıp Irak'ı vurmasını istemez. Bu Türkiye'nin çıkarına değildir."

"Türk halkı istemez diyorsunuz. Ya Türk hükümeti? O isterse?" diye üsteledim. Saddam yine tereddütsüz, "Her ülkede hükümetler gelip gider. Halklar önemlidir" deyince, "Ya Özal" diye ısrar ettim. Saddam biraz kızar gibi oldu. "Varsayımlarla önderlere soru sorulmaz" dedi.

Bunun üzerine Hasan Cemal, "Çevik Güç'ün Türkiye'ye davet edilmesine ne diyorsunuz?" diye sordu. Saddam, belli ki NATO'yu hedef almak istemiyordu. "Türkiye'de daha önce de yabancı güçler vardı. Soğuk Savaş zamanında Türkiye'nin güvenliği için geldiler" dedi.

Soru bombardımanını sürdürdük: "Türkiye'nin Irak'a karşı uluslararası ambargoya katılmasını nasıl karşılıyorsunuz?"

Saddam yüzünde hafif bir gülümsemeyle konuşuyordu: "Tabii Türkiye'nin ambargoya katılması bizi üzdü. Tarafsız kalmanızı beklerdik. Türkiye'ye olan borçlarımızı ödemek için petrol vermeye de hazırız. Neden Irak'tan petrol almıyorsunuz?"

Adnan Gerger, Irak ve Suriye'yle yaşanan su sorununu açtı. Saddam önce kaçamak cevap vermeye çalıştı ama ısrar edince "Türkiye, Suriye ve Irak arasında bir anlaşma var. Komşular arasındaki sorunlar diyalogla çözülür" diye yanıtladı.

Saddam'ın Türkiye'den cephe açılmasından korktuğu belliydi.

Saddam'ı nasıl kızdırdım?

Başlangıçta Saddam Hüseyin'i biraz kızdırdığım için sessizce dinliyordum. Anlattıkça anlatıyordu. Şatt'ül-Arab'ı işgal edip İran'a savaş açan sanki o değildi. 10 yıl boyunca 1 milyon insanın ölümünün sorumlusu da o değildi sanki. Komşular arasındaki sorunları diyalogla çözmek gerektiğinden nasıl söz edebilirdi ki? Çocuk kandırır gibi...

Dayanamayıp sordum: "Komşularla diyalogdan söz ediyorsunuz ama 10 yıl komşunuzla savaştınız. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?"

Bir anda odanın ortasına bomba düşmüş gibi oldu. O ana kadar sakin konuşurken birden sesi yükseldi. "Ben bu soruyu Sayın Özal'a çeviriyorum. Sayın Özal bizim İran'la neden savaştığımızı biliyor. Kendimizi savunduk" dedi.

Kendisini savunuyormuş! Sözleri şaka gibiydi. Yine dayanamadım: "Kuveyt'te de mi kendinizi savunuyorsunuz?"

İşte o anda Saddam bana öyle bir baktı ki, gözlerinde şimşekler çakıyor gibi geldi bana. Yine de kontrolü kaybetmemeye çalıştı. Sesini kontrol ederek yanıt verdi: "Kuveyt yönetimi Irak'ın hak ve çıkarlarına saldırdı. Kuveyt tarihte Irak'ın parçasıydı. Bunu Osmanlı arşivlerinde bulabilirsiniz. Irak'ın denize açılan yeri yok. Osmanlı Devleti denizsiz olmasını düşünülebilir mi? Onun için İstanbul'u aldılar. İngilizler Irak'ın bir parçasını koparıp bizi denizsiz bırakmak istediler. Biz tekrar Kuveyt'teki yeni yönetimle Irak arasındaki birliği kurabiliriz."

İkna olmamıştım ama ısrar edersem görüşmeyi kesebilirdi. Soru yağmuru devam etti: "Özal'la görüşmek ister misiniz?"

"Özal'la memnuniyetle görüşmeye hazırız. İlişkilerimiz iyiydi. Bağdat'ı ziyaret ederse memnun oluruz."

Bir soru daha: "Amerika ile Irak'ın aynı anda Kuveyt ve Suudi Arabistan'dan askerlerini çekmesini teklif edenler var."

Soruyu duymazlıktan geldi adeta. Sonra hassas bir soru daha: "Savaş patlarsa Irak'taki Kürtler ayaklanır mı?"

Kaçamak bir yanıt: "Irak zafer kazanacaktır ve bütün saldırıları yenecektir."

1.5 saattir sorularımızı yanıtlayan Saddam Hüseyin ayağa kalktı: "Kuveyt Irak'ın 19. ilidir. Eğer bir çözüm yolu aranıyorsa BM'nin aldığı tüm kararlar uygulanmalıdır. Filistin'le ilgili kararlar dahil. Amerika mukaddes topraklardan kayıtsız şartsız çekilmelidir. Filistin sorunuyla birlikte bütün sorunlar ele alınmalıdır. Filistin kendi bağımsız devletini kurmalıdır."

Tek tek ellerimizi sıkıp uğurlarken, "Türk halkına selamlarımı iletin" dedi. Böylece Saddam Hüseyin'e veda ettik.

Bush, Saddam'ın boğazını sıkıyordu

Saddam Hüseyin tüm dünya onun üstüne çullandığı halde aldırmıyor gibiydi ancak ABD, siyasi ve ekonomik ambargoyla Irak'ın boğazını sıkıyordu adeta.

Saddam ise Irak'ı doludizgin uçuruma sürüklüyordu. Irak halkı çaresizdi. Öylesine baskı ve korku rejimi altındaydı ki, Saddam'ın bir askeri darbeyle ya da halk ayaklanmasıyla devrilmesi imkânsızdı.

O sırada kulislerde binbir senaryo da üretiliyordu. Bazı yabancı gazeteciler, savaşın başladığı anda Irak ordusunun

dağılacağını yazıyorlardı. Kaçmaya kalkanların derhal kurşuna dizileceği de biliniyordu. Saddam'ın halkı sokaklara döküp Kuveyt'ten çekilebileceğini düşünenler bile vardı. Ancak bunun göstermelik olacağı, adaları ve Kuveyt'in kuzeyindeki petrol yataklarını elinde tutacağı söyleniyordu.

Kötü poker oyuncusu

Saddam Hüseyin bence gelen felaketi görüyordu ama kötü bir poker oyuncusuydu. Kaybettikçe hırslanan kötü bir kumarbaz! Masaya sürdüğü ise ülkesinin ve Irak halkının kaderiydi. Gözü öyle kararmıştı ki, milyonların hayatı onun için anlam taşımıyordu.

ABD'nin liderliğindeki koalisyon ordusunun Körfez'e yığıldığı, Irak'ın nefes borularının kesildiği anda bile hâlâ ölümcül kumar oynuyordu.

Saddam, kendi yazıp oynadığı kahramanlık hikâyelerine gerçekten inanıyor muydu acaba? İran'la 10 yıl süren savaşta 1 milyon insan öldüğü ve 150 milyar dolar gibi ağır fatura ödediği halde ders almıyordu. Belki de yarattığı hayal dünyasının esiriydi. Tüm Irak halkını da esir alarak.

Saddam Hüseyin öylesine iktidar sarhoşuydu ki, yaş günleri Irak'ta festival havasında geçiyordu. Halk, davul zurnalar eşliğinde sokaklarda dans ediyor, dev pastalar kesilip dağıtılıyordu. Saddam da beyaz İtalyan takım elbisesi ve pırıl pırıl parlayan siyah rugan ayakkabılarıyla altın yaldızlı koltuğuna kurulup halkı selamlıyordu.

Zaten halk, körüklenen milliyetçilik duygularıyla olup bitenden habersizdi. Her gece Irak televizyonunda Saddam'ın yarattığı hayal dünyasını seyrediyordu. Saddam da kendi yarattığı yalancı dünyada yaşıyordu.

104 milyar varillik rezerviyle dünyanın 6. en zengin petrol yataklarına sahip olan Kuveyt'i Saddam'a bırakırlar mıydı? Dünyanın 100 yıllık petrol rezervleri olan Ortadoğu'nun Saddam Hüseyin gibi bir Arap milliyetçisinin kontrolünde olması ABD'nin ve diğerlerinin işine gelir miydi ki?

Ayrıca, Saddam Hüseyin İsrail için de büyük tehditti. İsrail'i yok etmeye kararlı olduğunu da unutmayalım. Milyonları sokaklara dökebilecek karizmatik bir liderdi. Halbuki ABD için İsrail, tüm bölgeyi kontrol altında tutacağı önemli bir müttefikti.

2.5 milyon Yahudinin Nazi toplama kamplarında öldürülmesini önleyemeyen Avrupalılar için de İsrail'i yaşatmak bir vicdan borcuydu. Daha da önemlisi, zengin petrol yataklarının Batı şirketlerince işletilmesinin güvencesiydi İsrail!

Zaten Saddam Hüseyin Ortadoğu satrancında sadece bir piyondu. ABD'nin ve Batı'nın Saddam'ı önce İran'ın Ortadoğu'ya yayılmasını önlemek için kullandığı bir sır değildi.

Özal'ın kumarı

O günlerde bir başka kumar oynayan da Turgut Özal'dı. Özal'ın hayali Musul ve Kerkük'ü işgal etmekti. Saddam'ın kazanma şansının olmadığını gördüğü için kanlı oyuna 24 saatte girdi.

O günlerde *Milliyet*'teydim. Olayları saat saat izliyorduk. Eve sadece uyumaya gider hale gelmiştik.

Türkiye ikiye bölünmüştü. Özal'ın oynadığı kumara ilk karşı çıkan Dışişleri Bakanı Ali Bozer oldu ve 10 Ekim 1990'da istifa etti. Özal Washington'da Başkan Bush'la pazarlık yaparken kapıda bekletilen Bozer'in istifasını, 18 Ekim 1990'da Savunma Bakanı Safa Giray'ın istifası izledi.

En şiddetli sarsıntı ise 3 Aralık 1990'da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay'ın istifasıyla yaşandı. Torumtay da Özal'a karşı çıkıyor, "Kuveyt'i işgal eden Irak'ın durumuna düşeriz" diyerek orduyu Irak topraklarına sokmayı reddediyordu. Torumtay istifa mektubunda, "İnandığım prensiplerle ve devlet anlayışımla hizmete devamı mümkün görmediğim için istifa ediyorum" diyordu.

Ordu direnince Özal'ın hayalleri suya düştü, ancak tartışmalar bitmedi.

O günlerde kapalı kapılar ardında yapılan pazarlıkları daha sonraki yıllarda anlatanlar oldu. Eski Genelkurmay Başkanı Torumtay istifasından 4 yıl sonra, 1994 yılında kaleme aldığı anılarında Özal'ı suçluyor, şöyle diyordu:

"Bir ülkenin, savunma dışında bir savaşa girmesi, bağımsız ve egemen milletlerde, o ülkenin kendi milli iradesiyle olur. İttifak içerisinde dahi, o ittifakın gerektirdiği yükümlülükler milli menfaat ve hedeflerle bağdaştırılarak milli siyaset doğrultusunda, yine milletin kendi iradesiyle ve yetkili organları ile

savaşa girme kararı verilir. Aksi takdirde, başka ülkelerin milli menfaatleri doğrultusunda bir savaşa sürüklenilmiş olunur.

"Savaş, millet için hayati bir zorunluluk olmadıkça bir cinayettir. Türk ordusunun Irak'a girmesi gerektiğini öne sürenler, bu hareketi Türkiye için hayati derecede zorunlu mu görüyorlar? Bu konuda bir kamuoyu baskısı, milli bir görüş birliği mi var? Ülkenin bir savaşın, hem de bataklığa dönen komşu coğrafyada, Türkiye'deki çeşitli etnik ve dinsel kökenden vatandaşların akrabalarının yaşadığı bir coğrafyada süren bir savaşa çekilmesini, ne Türk halkı, ne Türk ordusu ister."[27]

Musul'a çıkmamak üzere girecekti

Kısacası Genelkurmay Başkanı istifa ederek, Türk ordusunun sonu belli olmayan bir maceraya girmesini önledi. Ancak Torumtay'ı "tarihi fırsatı kaçırmakla" suçlayanlar da oldu.

Turgut Özal'a yakın isimlerden ANAP'ın eski Sakarya Milletvekili Yalçın Koçak, 1990'da Özal'ın Başkan Bush'la anlaştığını, ancak 100 yıl sonra yakaladığı tarihi fırsatı Torumtay'ın istifasıyla kaçırdığını iddia etti. Koçak, savaşın başlamasına kısa süre kala Çankaya Köşkü'ndeki kritik toplantıyı söyle anlatıyordu: "Özal, Musul'a çıkmamak üzere girmek istedi. Kemal Yamak Paşa ve ekibi Özal'a destek çıktılar. Ancak Kenan Evren ve NATO'cu askeri grup karşı çıkarak engelledi. Torumtay da Özal'ın Musul'a girme kararlılığını görünce istifa etti."[28]

Koçak, Alparslan Türkeş'in Özal'a Musul'un alınmasını isteyen bir mektup gönderdiğini, ancak diğer siyasi liderlerin ve özellikle de Demirel'in karşı çıktığını anlatıyordu: "Demirel'in sağ kolu olan Necmettin Cevheri, Özal'a geldi. Demirel'in 'Özal Musul'a mehter marşıyla girerse bir daha onu iktidardan indiremeyiz' dediğini ve bu yüzden destek vermediğini söyledi. Musul milli bir meseledir ama o dönem iç politika malzemesi yapıldı. Musul, Türk siyasetçilerine bırakılmayacak kadar önemlidir. Biz orada çimento idik, maalesef çözüldük."

Yalçın Koçak, Başkan Bush'un sabaha karşı 03.05'te Özal'la yaptığı telefon konuşmasını ise şöyle aktarıyordu:

27 Necip Torumtay, *Orgeneral Torumtay'ın Anıları*, Milliyet Yayınları, 1994.

28 H. Salih Zengin, "Asker direnmeseydi Özal Musul'a girecekti", *Sabah*, 27 Ekim 2016.

"Bush: Sayın Özal, Kuzey Irak ve Kerkük'e girin. Hakkınızdır.
Özal: Sayın Bush, bugün gir diyorsunuz. Yarın da çık dersiniz.
Bush: Kim girdiği yerden çıktı ki siz de çıkacaksınız. Kıbrıs'a girdikten sonra çıktınız mı?"

Kardeşi Korkut Özal da, Kerkük ve Musul için Özal'ın Bush'la gizli bir anlaşma yaptığını söyle anlatacaktı: "Kuzey cephesini Türkiye sağlamlaştıracaktı. ABD ise güneyden Irak'a girecekti. Türkiye'nin varlığı güneydeki ABD güçleri üzerindeki baskıyı azaltacaktı. Böylece çok kolay bir biçimde Bağdat'a gireceklerdi. Turgut Bey, baba Bush'a, sürekli 'Musul ve Kerkük'te kalırsak ve çekilmezsek ne olur, bu sizin için mümkün mü?' diye sordu. Başkan 'Tabii olur, niye olmasın. Bu bizim için sakınca yaratmaz. Sizin işiniz. Elbette kalabilirsiniz' dedi."[29]

Kerkük ve Musul'u işgal etseydik, ABD gerçekten Türkiye'ye bırakır mıydı acaba? Hiç zannetmiyorum.

29 H. Salih Zengin, a.g.y.

6. BÖLÜM

ORTADOĞU KAPANINDAKİ TÜRKİYE-BAĞDAT BOMBARDIMANININ PERDE ARKASI

8 Ocak 1991. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'ten çekilmesi için verilen ültimatomun sona ermesine 9 gün kala, Ankara panikte... Irak'a karşı askeri harekât başladığı zaman Suriye ordusunun da Irak'a girmesinden korkuluyor!

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Tugay Özçeri acil olarak Şam'a gitti. Türkiye, Hafız Esad'a ültimatom verdi: "Suriye askerleri Irak'a girerse Türk ordusu müdahale etmek zorunda kalacak."

16 Ocak 1991, sabah 11.00. Bombardımanın başlaması an meselesi artık. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Murat Sungar açıkladı: "Libya Devrim Konseyi üyesi Abdusselam Callud 16.00'da Ankara'ya geliyor."

Başbakanlık muhabirimiz Tayfun Talipoğlu[30] foto muhabirini alıp havaalanına koştu ancak yarı yolda geri çağırdık. Callud'un gelişi ertesi güne kalmıştı.

30 Tayfun Talipoğlu 1962-2017: 55 yaşında kaybettiğimiz Tayfun'la tanışmamız 1985 yılına rastlar. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi'nden mezun olup *Milliyet*'e ilk geldiği zaman 22 yaşındaydı. Yetenekli, dinamik ve heyecanlıydı. Nitekim kısa sürede önce Star TV'ye sonra da ATV'ye transfer oldu. Yaptığı sokak röportajlarıyla kısa sürede parladı. ATV ekranlarında hazırlayıp sunduğu Bam Teli programıyla da marka olmaya başladı. NTV'de İşte Anadolu ve Buradan Bakınca adlı programlarıyla ekranlara iyice yerleşti. Karış karış Anadolu'yu geziyordu. Her program büyük emek ve fedakârlıklarla gerçekleşiyordu. Bu arada gazete ve dergilerde hem siyasi yazılar yazıyor hem de şiirleri yayınlanıyordu. Sesi güzel olduğu için albüm de çıkarıyordu. Siyasete olan ilgisi dolayısıyla 2015'te CHP'den milletvekili adayı da oldu. Bu arada beş kitap yazdı. Tayfun'un kalbi bu tempoya ancak 55 yaşına kadar dayanabildi. Ne yazık ki 21 Mart 2017 tarihinde İzmir'deki evinde kalp krizi geçirerek çok erken yaşta hayata veda etti.

"ABD ne isterse yapıyor"

17 Ocak 1991, sabaha karşı 01.40. Telefonum çaldı. Arayan gece nöbetçimiz Tolga Şardan'dı. "Nur Hanım, Bağdat'ı bombalamaya başladılar. Çankaya'da kriz masası toplandı." Hemen giyinip gazeteye koştum. Çaycımız bile koşup gelmişti.

Sabaha karşı 04.00. Saddam'ın karargâhlarına bombalar ve füzeler yağıyor. Bağdat alev alev. ABD Başkanı Bush ekranlarda: "Amerikan ordusu güçlüdür. Zafer bizim."

Saat 04.30. Başbakan Yıldırım Akbulut açıklıyor: "Meclis'ten savaşa girmek ve yabancı askerlerin Türkiye topraklarını kullanması için yetki isteyeceğiz."

Ankara çalkalanıyor... Amerikan, İngiliz ve Fransız uçakları Bağdat bombardımanına İncirlik üssünden mi devam edecek? Ankara'da saate karşı yarış başladı.

17 Ocak, sabah saat 10.00. Çankaya Köşkü'nün kapısı gazetecilerle dolu. Cumhurbaşkanı Turgut Özal başkanlığında Milli Güvenlik Kurulu toplandı.

Saat 12.00. Bakanlar Kurulu toplandı. Akbulut hükümeti, Anayasanın 92. maddesine dayanarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için TBMM'den yetki isteme kararı aldı.

Tarihin akışını değiştiren karar

Saat 18.00. TBMM acil toplandı. Bombardımanın başlamasına beş kala Bağdat'a gidip Saddam Hüseyin'le görüşen Erdal İnönü, hükümete böyle kapsamlı bir yetki verilmesine karşı çıkıyor. Bunun Türkiye'nin komşusu olan Irak'la doğrudan savaşa girme anlamına geleceğini savunuyor.

İktidardaki Anavatan Partisi de kaynıyor. Savaşa girilmesine karşı çıkan bir grup milletvekili sürpriz bir hamle yapıp son dakikada hükümetin teklifine bir cümle eklenmesi için önerge veriyor. Böylece, yabancı ülkelere asker gönderme yetkisi, "Irak'tan Türk topraklarına saldırı olması" şartına bağlanıveriyor.

Bu, Turgut Özal'ın Kerkük ve Musul'u işgal etme planına indirilmiş bir darbeydi. Tarihin akışı da değişiyordu. O gün, Özal'ın Kerkük-Musul hayalleri suya düşmüş olsa da Ortadoğu'da bir Kürt devletinin yolunu açan "Çekiç Güç"e yeşil ışık yakılıyordu.

O günkü tarihi pazarlıkların perde arkasını Özal'ın da yakını olan Cemil Çiçek tam 28 yıl sonra açıkladı. Cemil Çiçek'ten okuyalım: "Özal'ın esas hedefi Amerikan ordusu güneyden girerken Türk ordusunu da kuzeyden Irak'a sokmaktı. Hatta Başkan Bush'la da sözlü bir anlaşma bile yaptı. Aslında Özal da Çekiç Güç'ün İncirlik üssüne konuşlanmasına karşıydı ama Bush'la yaptığı anlaşma suya düşünce istemeden Kürt bölgesini koruma altına alan Amerikan, İngiliz ve Fransız uçaklarına İncirlik'in açılmasını kabul etti."[31]

Tarihin akışını değiştiren o günkü oylamaya gelince... 250 milletvekili tezkereyi kabul etti. 148 milletvekili ret oyu kullandı. Hasan Celal Güzel ret oyu kullandı. Recep Ergun ise çekimser kaldı. 25 ANAP milletvekili oylamaya katılmadı.

Dünya tarihinde ilk

Saat 19.00. Saate karşı yarış sürüyor. TBMM'de önergenin kabul edilmesinden bir saat sonra Bakanlar Kurulu toplandı.

Saat 19.05. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, CNN International'da canlı yayında. Bağdat'a bombardıman sürüyor. Türkiye ABD'nin yanında. Saddam Bush'a meydan okumaya devam ediyor.

Dünya tarihinde bir ilki yaşıyoruz. CNN hava operasyonunu Bağdat'tan da canlı yayınlıyor. Sanki bir film sahnesi gibi...

18 Ocak 1991, sabaha karşı 02.00.

Bağdat bombardımanında ikinci gün. Telefonum çaldı. Arayan Zülfikar Doğan'dı: "Nur, İncirlik'ten uçaklar kalktı. Bağdat'ı bombaladıkları söyleniyor ama doğrulatamıyoruz. Hüsnü Doğan'la (Devlet Bakanı) konuştuk. Üstü kapalı doğruluyor gibi ama emin değiliz." Sabaha kadar telefonlarımız çalıştı.

Sabah 07.30. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Murat Sungar'ın Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklama geldi: "İncirlik'ten kalkan uçaklar eğitim uçuşu yapıyor."

İnanmadım. Hemen Sungar'ı aradım. İki buçuk saat sonra yakalayabildim. Sungar da şaşkın! "Hiçbir şeyden emin değilim Nur. Sabahki açıklamayı talimatla yaptım."

Saat 12.00. Genelkurmay Başkanlığı açıkladı: "Eğitim uçuşu yapıldı."

Genelkurmay'a da yine inanmadık. Belli ki saklıyorlardı. Ankara kaynıyor... Her kafadan bir ses çıkıyor. Hepimiz

31 Cemil Çiçek, 21 Ocak 2019 – Zeynep Gürcanlı röportajı.

telefonlara sarıldık. Ben, Nilüfer Yalçın, Derya Sazak, Fikret Bila. Tanıdığımız bakanları arıyoruz... Başbakan, Dışişleri Bakanlığı ve Genelkurmay sürekli kıvırtıyor.

Başbakan bir gece önce İncirlik üssünün müttefik uçaklara açılması için karar alındığını söyledi ama nedense sorumluluğu Genelkurmay'a attı. "İzin verme yetkisi Genelkurmay Başkanlığı'na aittir" dedi.

Genelkurmay: Amerikan uçaklarına izni biz vermedik

Başbakan'ın açıklamasının üstünden birkaç saat geçmemişti ki bu kez de Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreteri Tümgeneral Hurşit Tolon açıklama yaptı. O da topu Başbakan'a attı: "İncirlik'te konuşlandırılmış Amerikan uçaklarına izin verme ya da vermeme yetkisinin Genelkurmay Başkanlığına ait olduğu yolundaki haberler yanlıştır. ABD uçaklarına izin veya emir verme yetkisi Genelkurmay'a verilmemiştir."

Doğruyu kim söylüyordu? Belli ki kapalı kapılar arkasında kavga vardı.

Saat 17.00. Sağlık Bakanı Halil Şıvgın gazeteye geldi. Bütün arkadaşlar etrafını çevirdik. Şıvgın'a sordum: "Neden İncirlik'ten kalkan Amerikan uçaklarının Irak'ı vurmasına izin veriyorsunuz? Vermeseydiniz ne kaybederdik?"

Şıvgın: "Saddam füzelerini ve uçaklarını saklamış. En az bir hafta - 10 gün sürer. Sonra kullanma izni vermediniz de onun için operasyon uzadı derler. Saddam'dan da kurtulmamız lazım. Savaş bir an önce bitmeli. Onun için izin verdik. Saddam bize saldırmadıkça savaşa girmeyeceğiz."

Üsteledim: "Desenize tavuk mu yumurtadan yumurta mı tavuktan çıktı. Bilemeyeceğiz." Şıvgın: "Amerika'ya zaten lojistik destek verdik. Buna havada tanker uçaklarından bombardıman yapan uçaklara yakıt ikmali yapılması da dahilHava harekâtına katılan uçaklardan birinin vurulması ya da zor durumda kalması halinde İncirlik'ten kalkacak silah yüklü uçaklar yardımına koşacak. Yani verdiğimiz ek yetki bu. Yani yardıma gidecek uçaklar da silahlı kalkıp bombardımana katılacak."

Ankara'da panik

"Bu çok önemli bir nüans" diye ısrar ettim. Belli ki Şıvgın'ı Özal göndermişti ve bizleri ikna etmeye çalışıyordu.

Bu arada yeni haber gelince ortalık bir anda karıştı. Saddam Hüseyin, "İncirlik'ten saldırı olursa Ankara'yı vururuz" demiş. Ankara'da panik havası! Gazeteye telefonlar yağıyor. Halk panikte. Saddam'ın füzelerinin Ankara'yı vurmasından korkuyorlar.

Hemen Dışişleri Sözcüsü Murat Sungar'ı aradım. Sungar "Bizde böyle bir bilgi yok" diyor. Almanya'nın Sesi Radyosundan arkadaşlarımı aradım. Kimsede böyle bir bilgi yok. Biraz nefes aldık. Ama yine de gece zor geçecek gibi. Her an saldırı olabilir.

Saat 18.15. Dışişleri Bakanlığı açıklaması geldi: "Türkiye Körfez'e kuvvet göndermemiştir. BM kararına katılan ülkelere daha fazla destek vermemiz doğal karşılanmalıdır." Açıklamada, İncirlik'le ilgili tek kelime yok ama belli ki hükümet üslerin kullanılması kapsamını genişletti.

Saat 18.30. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Tugay Özçeri'nin danışmanı Barlas Özener'i aradım: "Barlas, İncirlik'ten kalkan uçaklar da bombardımana katıldı. Neden saklıyorsunuz?"

Barlas beni bulunca yakınmaya başladı. 47 saattir uyumamış: "Nur, zaten birkaç saatlik uykuyla ayaktayım. Bunu bana sorma."

"Özal işi berbat etti"

Saat 18.45. Dışişleri Sözcüsü Murat Sungar'ı yine yakaladım. O kadar çok sıkıştırdım ki artık saklayamadı: "Evet, Amerikan uçakları Türkiye'deki üslerden de kalkıp bombalıyorlar. Ama açıkça söylemek istemiyoruz. Aslında Özal dün gece CNN'de 'Amerikan uçaklarının üsleri kullanmasına izin verdik. Bundan sonraki karar Amerikan komutanlığına aittir' deyip zaten işi berbat etti. Sonra bizden üstü kapalı açıklama yapmamızı istedi. Bu nedenle üslerin kullanımının kapsamının genişletildiğini açıkladık."

"Peki neden saklamak istediniz?" diyorum. Sungar: "Her şeyden önce açıkça söylersek Saddam'ı tahrik etmiş oluruz. Füzeleri ateşler diye düşündük. Hem de Irak halkı da Türkiye'nin bombardımana katılmadığını düşünür ki, gelecekteki ilişkilerimizi olumsuz etkilemez."

"Saddam vurursa savaşa gireriz"

Saat 21.00. Turgut Özal, Uğur Dündar'ın Hodri Meydan programında. Özal açıkladı: "BM kararlarına uyuyoruz. Saddam saldırırsa, Genelkurmay Başkanlığı'na, önce hava saldırısıyla karşılık verilmesi, sonra da kara savaşına girilmesi talimatını verdim."

Artık durum çok kritik. Gece çok zor geçecek. CNN International, Irak'tan İsrail'e yeni bir füze saldırısı beklendiğini bildiriyor. İsrail'de sirenler çalışıyor. Bu arada kuzenim Suha Özkan sürekli arıyor: "Nur gaz maskesi 450 bin liraymış. Yarın iki tane alıyorum."

Yan binadaki komşularımız gazetenin altındaki sığınağı görmeye geliyorlar. Saldırı olursa, tüm mahalle gazetenin kapılarına dayanacak gibi! Ben de "Saldırı olursa çoçukları ya gazeteye getiririm ya da Meclis sığınağına götürürüm" diye düşünüyorum. Kritik geceye giriyoruz. Allah yardımcımız olsun.[32]

Büyük devletle ilişkiye girmek, ayıyla yatağa girmeye benzer

24 Ocak 1991, Ankara Palas. Başbakan Yıldırım Akbulut'un Romen Başbakanı Petre Roman onuruna verdiği yemek.

Petre Roman 40 yaşlarının ortasında. Uzun boylu. Yakışıklı. 20 yıl Romanya'yı demir yumrukla yöneten Nikolay Çavuşesku'yu devirip kurşuna dizdiren halk devriminin başbakanı! Türkiye'den kredi istiyordu.

Aklım bombardımanın devam ettiği Bağdat'ta... Yemekte Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Hüseyin Çelem'le yan yanayız. Soruyorum: "Özal Irak'a kara harekâtını başlatacak mı?" Çelem güldü: "İnönü'nün bir lafı vardır. Büyük devletle ilişkiye girilmez. Ayıyla yatağa girmeye benzer. Geriye dönüş yoktur. Bu hükümet ne yapacağını bilmiyor. Son dakikada kararlar veriliyor."

"Akbulut zeki ama Özal'a karşı çıkamıyor"

Yemekte diğer yanımda da Başbakanın Dış Politika Danışmanı Şükrü Tufan oturuyor. Yıllardır tanıyorum. Yazılmamak kaydıyla konuştuğu için çok rahat:

32 18 Ocak 1991 günü ve gecesi aldığım notlar (*Milliyet* Gazetesi bürosu).

"Başbakanın yerinde olsam 40 defa istifa ederdim. Adam dürüst. Aslında kıvrak bir zekâsı da var ama cesareti yok. Özal'a karşı çıkamıyor. Geçen gün, Özal'la birlikte bir yerde mümkün olduğu kadar az bulunmasını söyledim. Ne zaman Akbulut biraz puan topluyor olsa Özal hemen bir şeyler yaratıyor. Bunu da hissettirdim. Sonra adam aile babası. Dükkânı kapatıp gidiyor. Özal ise gece gündüz çalışıyor. Özal çok iyi bir taktisyen ama kötü bir stratejist. Akbulut'u artık pek istemiyor ama ondan daha askerini de bulamıyor.

ABD ne isterse Özal harfiyen yapıyor. Kara harekâtı da bunun parçası olabilir. James Baker (ABD Dışişleri Bakanı) 13 Ocak'ta Ankara'ya geldiği zaman 'İncirlik'i gerekirse kullanabiliriz. İzin istiyorum' dedi. Baker'a o gün söz verildi ama yapılan açıklamada lojistik destek verilecek gibi gözüküyordu. ABD kara harekâtına Türkiye'nin girmesini ister. Neden sadece Amerikan askerini riske atsın ki? Türk ordusunun kara harekâtı Irak'ın gücünü böler."[33]

Yemekten kalkınca Dışişleri Bakanı Ahmet Kurtcebe Alptemoçin'in yanına gittim. Bakan yorgun. Gözleri kıpkırmızı. Yine de gülümsemeye çalışıyor.

Soruyorum: "Yarın Milli Güvenlik Kurulu toplanacak. Tarık Aziz Türkiye'yi tehdit etti. Meclis'ten savaş kararı mı almayı düşünüyorsunuz? Ya Saddam da birkaç füze gönderirse?"

Alptemoçin bana takılıyor: "Merak etmeyin ben ona söylerim göndermez."

Ben de "Aman söyleyin Sayın Bakan. Göndermesin. Herkes panikte" diyorum.

ANAP Kabinesi Yüce Divanlık

Yemek sonunda kapıya doğru yürürken Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tugay Özçeri de paltosunu almak için orada. Yakalamışken sitem ediyorum: "Sayın Özçeri artık sizi görmek çok zor. Neler oluyor?"

Özçeri de yorgun ama gülümsüyor. Her zamanki gibi dürüst ve samimi. Paltolarımızı alıp kenara çekiliyoruz. Öylesine bunalmış ki içini döküyor bana: "Sormayın Nur Hanım. Bu ANAP kabinesi Yüce Divanlık. Bana iki gün önce sorsaydınız İncirlik kesinlikle açılmaz derdim. Ama Amerikalılarla öyle

33 Başbakan Yıldırım Akbulut'un dış politika danışmanı Büyükelçi Şükrü Tufan'la görüşmem. 30 yıldır sakladığım notlarımdan.

flört edildi ki, 14 Ocak günü Amerikalılar 48 uçağı göndermek için girişim yaptılar. Bakana 'Bakın bugün flört ediyoruz, but they will want to go all the way (Sonuna kadar gitmek isterler)' dedim. Hayır demeye kalkarsanız 'Ama bizimle flört ettiniz' derler. 48 uçak gelmemeliydi. Adamlara anlatıyorsun. Doğru diyorlar. Sonra bakıyorsun, başka bir karar almışlar. İncirlik'i nasıl açtılar anlayamadım. Paldır küldür oldu."

Soruyorum: "Batman da açıldı mı? Rus Büyükelçisi Albert Çernişev'le konuştum. Batman açılırsa Saddam vurur diyor." Özçeri: "Hayır açılmadı."

Üsteliyorum: "Ya ABD isterse ve Özal kara harekâtına da evet derse?" Özçeri: "Zannetmiyorum. Doğan Güreş (Genelkurmay Başkanı) Necip Torumtay'dan daha straight (düz) bir general. Kara harekâtına kesinlikle karşı. Sonuna kadar direnir. Türk ordusu kara savaşına girerse perişan olur. Bunu göze alamazlar."[34]

Kendi yarattığı dünyanın esiriydi

Bombardımanın başlamasının 100. saati. Dünyanın beşinci büyük kara ordusuna sahip olmakla övünen Saddam Hüseyin'ın askerleri dağıldı. Kuveyt'ten kaçıyorlar.

31 Mart 1991. Saddam Hüseyin ateşkesi kabul etmek zorunda kaldı. Böylece, ABD'yle oynamaya kalktığı kanlı satrancın ilk raundunu kaybediyordu. Saddam kendi yarattığı dünyanın esiriydi. Kazanma şansı da yoktu.

Nasıl 1980'de İran'a savaş açarken Büyük Ortadoğu Projesinde Amerika'nın piyonu olduysa, Kuveyt'i işgal ederek de tuzağa düştü. Sonuçta ne İran'la savaşta zafer kazanabildi ne de İran'la savaşırken Kuveyt'ten aldığı borçları sildirebildi. Kuveyt'in petrol yataklarının üstüne de oturamadı. Sadece hem kendisini hem de Irak halkını felakete sürükledi.

Türkiye ise artık Ortadoğu kapanındaydı.

34 30 yıldır sakladığım notlarım / Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tugay Özçeri'yle görüşmem.

7. BÖLÜM

IRAK KÜRDİSTANI NASIL KURULDU?

8 Nisan 1991. Kuveyt alev alev. Saddam'ın askerleri kaçıyor. Irak alev alev. Her yerde isyanlar. Basra bölgesinde Şiiler, Kuzey'de Kürtler ayaklandı. İsyanları bastırmak için Irak savaş uçakları bombardımana başladı. Irak topraklarında can pazarı yaşanıyor. Canlarını kurtarmaya çalışanlar, yataklarından fırlayarak kaçıyorlar. Kadın erkek, çoluk çocuk binlerce Kürt, yürüyerek sınıra yığıldı. İran'a akanların sayısı 772 bine ulaştı. Türkiye'ye akanlar ise 280 bine... Sınıra en yakın olan Çukurca kasabasına gelenler için Kızılay'ın kurduğu 20-30 çadırın yeterli olması imkânsız. Ekmek bile yetiştirilemiyor artık.

Saddam'dan kaçan Kürtlerin bir milyona ulaşacağı tahmin ediliyor. Ankara'da panik havası!

Milliyet gazetesinin Paris Caddesi'ndeki binasında haftalardır adeta kamp kurmuştuk. Telefonlar hiç susmuyor. Neredeyse gece gündüz gazetedeyiz. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ABD Başkanı Bush'a telefon ettiği haberi geldiği an heyecanımız arttı. Özal, Bush'tan yardım istiyordu.

Ve Özal-Bush görüşmesinden 24 saat sonra Air Force Boeing 707 uçağı indi Esenboğa Havaalanı'na! Başkan Bush, Dışişleri Bakanı James Baker'ı apar topar gönderdi. Baker Ankara'da birkaç saat kalıp Özal'la görüştü.

Genelkurmay Tampon Bölgeye karşı

Aynı gün. Amerikan uçakları Kuzey Irak'a uçak ve helikopterlerle gıda maddesi atıyor. Dilimlenmiş sığır eti, bisküvi, tereyağı, kahve, çiklet, kibrit... İngiliz uçakları da çadır ve battaniye

atıyor. Cumhurbaşkanı Özal, Kuzey Irak'ta Tampon Bölge kurulmasını istiyor.[35]

O gün Genelkurmay'da üst düzey bir generalle konuştum. Tampon Bölge oluşturulmasına kesinlikle sıcak bakmıyorlar. General aynen şöyle diyor bana: "Amerikalılara bir defa gel dersek bir daha git diyemeyiz. Desek de gitmezler."[36]

Dağlardan akan insan seli

9 Nisan 1991, öğle saatleri.

Baker'la birlikte C-130 askeri kargo uçağıyla Esenboğa'dan havalandık. Uçaktaki tek kadın yine bendim. Zaten geriye dönüp baktığım zaman, birçok seyahatte hep tek kadın gazeteci olduğumu hatırlıyorum. Bizi taşıyan C-130 askeri kargo uçağı Diyarbakır askeri havaalanına indiğinde, bizi bekleyen askeri helikopterlerin pervaneleri dönmeye başlamıştı bile. Tozu dumana katarak hemen havalandık. Bir süre dağların üstünden uçtuk. Helikopterin camından baktığım zaman manzara muhteşemdi. Dağların eteklerindeki kar kümecikleri arasında uzanan yeşil çayırları seyrederek uçuyorduk. Bir ara dağlardaki kayalar hareket ediyor gibi geldi bana. İyice yaklaşınca hareket edenlerin insan kümecikleri olduğunu fark ettim.

İnsan seli, dağlardan Türk topraklarına akmaya başladığında ABD Dışişleri Bakanı James Baker'la Hakkari'ye uçtum. 1990.

35 *Milliyet* gazetesi, 9 Nisan 1991.

36 27 yıl sakladığım özel notlarımdan.

Göz alabildiğine uzanan sarp dağların üzerinden bir buçuk saat uçup Çukurca'da bir dağın tepesindeki 2. Hudut Tugay Komutanlığı'nın toprak pistine indik. Helikopterden inince gördüklerime inanamadım. Dev bir barajın kapakları açılmıştı sanki. Dağlardan gelen insanlar deli deli akan sular gibiydi. Çukurca'ya gelenler 50 bine, sınır boyunca yığılanların sayısı ise 280 bine ulaşmıştı. Yakında 500-600 bine çıkması bekleniyordu.

Çukurca'da kovboy çizmeli Amerikalı

Kovboy çizmeleriyle helikopterden inen James Baker da gördüklerine inanamadı. Tugay Komutanı Tuğgeneral Kamil Başar, insanların galeyana gelmesinden korktuğu için Baker'in etrafında koruma çemberi oluşturmuştu. Baker kalabalığa bakarken, Kamil Paşa da son durumu anlatıyordu. Bir süre konuşarak dağlardan akan insan seline baktılar. Sonra yeniden helikoptere doğru geriye dönmüşlerdi ki, kalabalıktan bir ses yükseldi. Bir genç, Amerikan Dışişleri Bakanını tanımıştı. "Mr. Baker, Mr. Baker, sizinle konuşmak istiyorum" diye bağırmaya başladı. Baker bir an duraksadı. Korumalarına "Bırakın" diye işaret edince genç yaklaştı. "Her gün bombalıyorlar. Kaçtık. 6 gün boyunca dağlardan yürüyerek geldik buraya. Çocuklar aç. İlaç ve doktora ihtiyacımız var" diye bağırdı. Baker önce sessizce dinledi. Sonra genci yatıştırmaya çalıştı: "Yaşadığınız korkunç bir trajedi. Başkan, havadan yardım malzemesi atılması için emir verdi." Daha sonra Kamil Paşa'ya dönüp, "Uluslararası toplumun acilen harekete geçmesi gerekiyor" dedi.

Kalabalığın arasından sıyrılan bir başka Kürt genci de "Saddam'ı neden devirmediniz? Bush neden durdu" diye bağırmaya başladı.[37] Bu arada göçmenlerin liderlerinden Nuri Bireskani, Amerikalı gazetecilerin yanına giderek "Neden savaşı durdurdular? Neden? İki gün daha devam etseydiniz iş bitmişti. Saddam'ı devireceğinizi zannetmiştik. Büyük hayal kırıklığı yaşıyoruz" diye yakınıyordu.[38]

37 Thomas Friedman, *Newyork Times* Gazetesi, 9 Nisan 1991.
38 Thomas Friedman, a.g.y.

Bush Saddam'ı neden devirmedi?

O günlerde Washington ve Ankara'da yoğun bir tartışma yaşanıyordu. İnsan seline ekmek bile yetiştirilemediği günler! Çukurca dağlarında ne bir çadır, ne bir kaynayan kazan vardı. İnsani yardım yapmak yeterli miydi? Yoksa Kürt sorununa siyasi çözüm mü gerekiyordu?

Washington'da sadece insani yardım yapılmasından yana olanlar da vardı, siyasi çözümün kaçınılmaz olacağını söyleyenler de. "1988'de köylerini gaza boğan Saddam iktidarda kaldığı sürece Kürtler evlerine dönmek istemeyecek. Mutlaka siyasi çözüm gerekiyor" diyenler çoğunluktaydı.

ABD'nin, Vietnam'daki gibi batağa saplanmasından korkanlar ise siyasi çözüme karşı çıkıyorlardı. Ancak Baker'ın Çukurca'dan gördüğü manzara, ibrenin siyasi çözüme kaymasına yol açtı.[39]

Kapalı kapılar ardında

Temmuz 1991. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Başkan George Bush'la her gün telefonda görüştüğü günler... Türkiye'nin kaderini çizecek kritik saatler.

Ankara'da kapalı kapılar ardında neler mi yaşandı? İncirlik üssünün Iraklı Kürtlere güvenlik şemsiyesi oluşturulması için kurulan Amerikan, İngiliz ve Fransız uçaklarına yani Çekiç Güç'e açılması kararı nasıl alındı?

Başkan Bush, Kürtleri korumak için askeri tedbir alınmasından yanaydı. 1986'da İran'la savaş devam ederken, Saddam'ın Kürt isyanını zehirli gaz kullanarak bastırması (Halepçe katliamı) hâlâ hafızalardaydı. O bölgelerde Kürtlere ve sivil nüfusa karşı yapılmış en büyük kimyasal saldırı olarak biliniyordu. Yaklaşık 5.000 kişinin öldüğü saldırı tam bir katliamdı. Saddam Hüseyin'in yeniden saldıracağı korkusuyla Kürtler dağlardan yürüyerek Türkiye'ye ve İran'a sığınmaya devam ediyorlardı.

Bush ise Kürt bölgesi üstünde tek bir Irak savaş uçağı bile uçmasını önlemek için uçuşa yasak bölge ilan edilmesini istiyordu. Yasağı kontrol etmek için de Amerikan, Fransız ve İngiliz uçaklarının İncirlik üssünü kullanmasından yanaydı.

39 Thomas Friedman, a.g.y.

ABD'nin Ankara üzerinde ağır baskısı başlayınca Genelkurmay, Dışişleri ve Özal arasında ciddi görüş ayrılıkları da ortaya çıktı. O günlerde kapalı kapılar ardında yaşananları çok yakından izledim. Cumhurbaşkanı Özal, "İncirlik üssünü açmalıyız. Kürtlere ağabeylik yapmak bizim çıkarımıza. Bir koyup üç alacağız" diyordu. Genelkurmay ve Dışişleri ise İncirlik'in açılmasına karşı çıkıyordu.

"Kürt devletinin temellerini atmış oluruz"

Yine Çekiç Güç kararı üzerindeki sis perdesini kaldırmaya devam edelim.

Genelkurmay'ın komuta kademesi Özal'ın "tehlikeli bir kumar" oynadığına inanıyordu. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay'ın Özal'ın politikasını protesto ederek istifa etmesinin bomba gibi patladığı günler...

İşte o günlerde Genelkurmay'a, komuta kademesindeki bir generalle görüşmeye gittim. Söyledikleri çok açıktı, "Kuzey Irak'a güvenlik şemsiyesi sağlarsak müstakbel Kürt devletinin temellerini atmış oluruz" diyordu.

Ordunun üst kademesi Özal'a karşı çıkıyordu. Ancak Özal ne Genelkurmay'ı ne de Dışişleri'ni dinledi. Sonuçta, İncirlik, ABD liderliğindeki çokuluslu gücün uçaklarına bir gecede açılıverdi. "36. Paralel" sınır ilan edildi ve "Çekiç Güç" adı konulan Amerikan, İngiliz ve Fransız uçakları, 36. paralelin kuzeyinde kuş uçurtmamaya başladılar. Saddam'ın savaş uçakları hangarlarından bile çıkamaz hale geldiler. Böylece Kürt bölgesinin sınırları da fiilen çizilmiş oldu. Saddam'a meydan okuyan Mesut Barzani'yle Celal Talabani de dünyanın gündemine oturuverdi.

Aşiret liderlerine kırmızı pasaport

İşte o günlerde Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin dünyaya açılan tek kapısı Türkiye'ydi. Türkiye, Kürtlerin nefes borusu gibiydi. Gıda malzemesi bile Türkiye'den gidiyordu. Türkiye'nin sınırları kapatması halinde Iraklı Kürtler aç bile kalırdı. Türkiye, Celal Talabani ve Mesut Barzani'nin dünyayla bağlantısını da kurmaya başladı.

Bir gün Özal'ın talimatıyla iki Kürt lidere Türkiye Cumhuriyeti pasaportu verildiğini öğrendim. Hem de Türkiye

Cumhuriyeti bakanları, milletvekilleri ve diplomatlarına verilen "Kırmızı Pasaport". Yani, "Bağımsız Kürdistan" hayaliyle savaşan iki Kürt lider, diplomatik dokunulmazlıkla dünyayı dolaşabileceklerdi artık. Müthiş bir haberdi. Dışişleri karşı çıkmasına rağmen pasaportlar Özal'ın talimatıyla verilmişti. Dışişleri'nde bilenlerin sayısı 5 kişiyi geçmiyordu. Yazarsam elleriyle koymuş gibi bulacaklardı. Haberi yazamadım ama olay da uzun süre gizli kalmadı. Basına sızdı.

Talabani'nin gizli gelişi

İşte o günlerde Talabani'yle Barzani Ankara'ya gelip gitmeye başladılar. Ama başlangıçta bu ziyaretler çok gizli tutuluyordu. Herkes peşlerindeydi. Bir gün Talabani'nin geleceğini duydum. Manşetlik haberdi. Hemen yazdım ama ertesi gün haberin *Milliyet*'in iç sayfalarında kullandığını görünce beynimden vurulmuşa döndüm. Belli ki yazıişleri haberi atlamıştı. İlk anda kızsam da, daha sonra başka haberlerin peşinde koşarken unuttum. Ancak olayı izleyen ve unutmayıp 21 yıl sonra hikâyesini yazan *Hürriyet*'in Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök oldu.

20 Aralık 2012'de Özkök, "Kim sızdırdı?" başlığıyla bir yazı yazdı. Özkök, "Anlatacağım olayın perde arkasındaki ismi ilk defa açıklayacağım" diyordu. Özkök'ün bir gazetecilik dersi olan yazısını aynen aktarıyorum:

> "11 Mart 1991 Pazartesi günü Türk Hava Yolları'ndan kiralanan Airbus uçak Moskova'ya gidiyor. Uçakta Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal var. Gorbaçov'la görüşmeye gidiyor. Yanında çok sayıda ünlü gazeteci var. Gazeteciler daha uçağa binerken ortalığa büyük bir bomba düşmüş vaziyette. O günkü *Hürriyet*'te benim köşemde büyük bir haber patlamış. Kuzey Iraklı Kürt lider Talabani Türkiye'ye geliyor.
>
> Tabii ki olay uçaktaki gazetecilerden en çok Cengiz Çandar'ı ilgilendiriyor. O günlerde Talabani ve Barzani ile görüşüp bazı mesajlar getirdiği halde, böyle bir ziyaretten haberinin olmaması canını sıkıyor. Asıl merak ettiği de bu haberi bana 'kimin sızdırdığı'.
>
> Uçağın koridorunda önce Özal'ın danışmanlığını yapan Büyükelçi Kaya Toperi'ye soruyor. O yemin billah edip 'Benden çıkmadı' diyor. Çaprazda oturan Devlet

Bakanı Güneş Taner'i işaret ediyor ve soruyor: 'Güneş. Ertuğrul'un iyi ahbabıdır. Birçok bilgiyi ona verir. Turgut Bey boşboğazlık edip Güneş'e bu gizli geziden söz etmiş olabilir mi?' Toperi, hiç tereddüt etmeden 'Olabilir' diyor. Uçak Moskova'ya doğru inerken, Çandar da bu soruyu direkt Özal'a soramadan yerine dönüyor. İşte ne oluyorsa o sırada oluyor. Uluç Gürkan, 'Talabani Türkiye'ye gelip gitmiş' diyor. Çandar 'Nereden öğrendiniz' diye sorunca Gürkan, 'Hasan Cemal biraz önce Turgut Bey'e söylemiş' diyor.

Gerçekten de Hasan Cemal 'Bugün Ertuğrul'un yazısında yazdığı doğru mu?' diye sorunca Özal şu cevabı vermiş: 'Geldi gitti bile. Haberi atladınız. Ne biçim gazetecisiniz.' Yani haberi atladıkları gibi bir de Özal'dan fırça yemişler. Tabii içlerinde en zor durumda olan Cengiz Çandar'dı. Arabulucuğunu yaptığı bir görüşmenin haberini atlamıştı. Biraz sonra Özal, Gorbaçov'la tarihi bir basın toplantısı için gazetecilerin karşısına geçerken, uçaktaki gazetecilerin hiçbirinin orada olmadığını fark etti. Çünkü hepsi o sırada Gorbaçov'u unutmuş, 'Talabani'nin gizli ziyaret haberini' geçiyordu.

Gazetecilerin en çok merak ettiği soru şuydu: Haberi bana kim sızdırmıştı? Çok iyi ilişkiler içinde olduğum Özal mı? Yoksa... *Hürriyet*'i 'devletin gazetesi' olarak gördükleri için, 'devletin içinden bu görüşmeleri torpillemeye çalışan bir kanat mı?'

Aradan 21 yıl geçti ve ben şimdi hem onlara hem size, 'Talabani'nin gizlice Türkiye'ye gelişi haberini kimden aldığımı' açıklıyorum. Sıkı durun...

Bunun için bir gün önceye, yani 10 Mart'a dönüyoruz... 10 Mart bir pazar günüydü ve her pazar olduğu gibi kahvemi keyifle içip aryalar dinlerken gazeteleri okuyordum. Sıra *Milliyet* gazetesine gelmişti. Birinci sayfayı okudum. Önemli bir şey yoktu. İç sayfalara geçtim. Nur Batur'un yazısının sonuna geldiğimde gözlerim faltaşı gibi açıldı. Açık açık, 'Talabani'nin gizlice Türkiye'ye geleceğinden' söz ediyordu. Hemen telefona sarılıp Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nü aradım. Rahmetli Özal'la ilişkilerim çok iyiydi. O sırada müsait değildi. İki saat kadar sonra aradı ve ben de direkt olarak 'Talabani geliyormuş' diye sordum. 'Allah Allah o nereden duymuş' deyince heyecanlandım. 'Doğru mu yani' dedim. 'Nereden duymuş olabilir' diye

devam etti, kısa bir süre durdu ve şunu söyledi: 'Mamafih doğru olabilir. Ama sakın yazma.'
Haberi başka bir yerden duymuştum. Doğrulattığım için off the record kapsamına girmezdi. Yine de çok temkinli yazdım. Ertesi sabah *Hürriyet*'in sürmanşetinde benim yazım vardı. Herkes dehşetengiz komplo teorileri peşinde koşuyordu. Bense bu haberi, rakip bir gazetenin Ankara Temsilcisi'nin yazısında okumuştum."

Böylece ben de yıllar sonra haberimin Özal'ın uçağında bile tartışılan eğlenceli hikâyesini öğrenmiş oldum. İşte gazetecilikte "fikri takip" budur.

"Aklını kaçırmış bu adam"

Yeniden 4 Temmuz 1991'deki notlarıma dönelim. Kuveyt ve Irak'a askeri operasyonun başlamasından 5 ay sonra... Çankaya Köşkü'nün karşısındaki Amerikan Büyükelçiliğinde, Büyükelçi Morton Abramowitz'in milli gün resepsiyonu.

Rezidansın geniş bahçesi her zamanki gibi çok kalabalıktı. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Tugay Özçeri'yle bir köşeye çekildik. Özçeri çok kaygılıydı: "Özal'ın kafasında çok tehlikeli bir macera var. Birkaç kez bana Kerkük ve Musul'u alacağımızı söyledi. Son konuşmamızda da yine 'alacağız' dedi. Kulaklarıma inanamadım. Bu adam aklını kaçırmış."

Özal, gerçekten aklını mı kaçırmıştı yoksa o da kanlı satranç oyununda masaya oturup tarihi bir kumar mı oynamak istiyordu?

1990'da Özal'ın hayal ettiği gibi, bir koyup üç alabilecek miydik? Tarihi bir fırsatı mı kaçırdık? Yoksa Özal'a karşı direnenler, 1990'da Türkiye'yi Ortadoğu batağına daha fazla saplanmaktan mı kurtardılar?

Özal'ın oynadığı tarihi kumar

Aslında o günlerde, Özal, Irak'ın er ya da geç parçalanacağına inanıyordu. Bağımsız devletler olamasa bile, güneyde Şiilerin, ortada Sünnilerin kuzeyde de Kürtlerin kontrolünde federal ya da konfederal bir Irak'ın olacağını düşünüyordu. Çekiç Güç'le fiilen çizilen sınırın kalıcı olacağı kanısındaydı.

Bu yüzden Kuzey Irak'taki Kürtleri Türkiye'ye bağımlı hale getirmek istiyordu. Böylece Iraklı Kürtler kanalıyla PKK'yı da tasfiye etmeyi planlıyordu. Hatta Talabani ve Barzani'ye, "Kürt - Türk federasyonu" tezini de açmıştı. Ya büyük kazanacaktı ya da kaybedecekti. Yani tarihi bir kumar oynuyordu.

Aradan geçen 30 yılda köprülerin altından çok sular aktı. Gerçi Barzani bağımsızlık için referanduma giderek bir hamle yaptı ve başarısız oldu ama 1990'da Çekiç Güç'le fiilen çizilen sınırlar da değişmedi. Resmi olmasa bile, Kürt bölgesinin sınırlarının kalıcı olduğunu, yıllar sonra, Erbil'den Musul'a giderken gördüm.

"Anadolu çocuklarının kanlarını bırakıp çekilmek zorunda kalırız"

Türkiye tarihinde bir dönüm noktası olan Çekiç Güç kararının üstündeki sis perdesini biraz daha aralayalım.

12 yıl sonra, Güneri Cıvaoğlu eski Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay ve 1990'da 2. Ordu Komutanı olan Orgeneral Kemal Yavuz'la bir dizi söyleşi yaptı. Böylece karanlıkta kalan bazı olayları biraz daha gün ışığına çıkardı.

Cumhurbaşkanı Özal Silopi kampını ziyaret ediyordu. Özal ziyaret sırasında, Çekiç Güç'ün Amerikalı komutanından bilgi aldıktan sonra Türk komutanıyla konuşmadan ayrılmaya kalkınca 2. Ordu Komutanı Orgeneral Kemal Yavuz, biraz da yüksek sesle söylenmeye başladı: "Nasıl iştir? Burada Türkiye'nin komutanları, mülki erkânı var ama Sayın Cumhurbaşkanı onlarla konuşmuyor. Sadece ABD'li Çekiç Güç Komutanı'ndan bilgi almayı yeterli görüyor."

Özal bunu duydu. "Ne diyorsunuz Kemal Paşa?" diye sordu. Orgeneral Kemal Yavuz konuşmaya başladı: "Eğer komutanım emrederse girerim. 3 - 4 günde bölgeyi kontrolümüze alırız. Ama geçici süre kontrole almak başka, kalıcı olmak başka. Biz kendi insanlarımızın yaşadıkları kendi topraklarımız olan Güneydoğu'da bile 70 - 80 tabur, yani 20 - 30 bin asker tutuyoruz. Sınır ötesinde aynı büyüklükteki Kuzey Irak için 100 tabur ayırabilecek miyiz?"

Özal sessizce dinliyordu. Yavuz Paşa sürdürdü: "Tertemiz Anadolu çocuklarıyla Kuzey Irak'ta sonuç alabiliriz ama bir

süre sonra onların asil kanlarını yerde bırakarak çekilmek zorunda kalırız. Başkalarının sürdüğü topraktaki izlerden gitmek zorunda kalmamalıyız. Toprağı kendimiz sürmeli, kendi izimizi kendimiz kazımalıyız."[40]

Aslında Özal'ın ilk başta Türk komutanı dinlemeyişinin ardında TSK'ya duyduğu tepki vardı. Nedeni ise Özal'ın Kuzey Irak'a girilmesi ve Musul - Kerkük petrolleri için bölgeye el konulması için ısrar etmesine rağmen, önce Genelkurmay Başkanı Orgeneral Torumtay'ın, ardından da Milli Savunma Bakanı Giray'ın istifalarıyla bu talebinin durdurulmasıydı. Özal bu yüzden sadece Silopi'de Amerikalı komutanla konuşup Türk komutanı bilerek atlamıştı.

Özal'la TSK arasındaki görüş ayrılığı yıllarca tartışıldı. Özal'ın yakını olan eski ANAP Milletvekili Yalçın Koçak, Türkiye'nin 100 yıl sonra yakaladığı fırsatı kaybettiğini iddia etti. "Eğer girseydik, ne 35 bin Kürt ve Türk vatandaşımız terörde ziyan olurdu ne Kandil kalırdı. Teröre harcadığımız 1 trilyon doları da kalkınma ve refahımıza harcardık" diyordu.

Gerçekten 1990'da Türk ordusu Kuzey Irak'a girseydi kalabilir miydi? Kerkük ve Musul'un petrol yataklarını Türkiye'ye bırakırlar mıydı? Başkan Bush, Özal'a verdiği sözü tutar mıydı? Yoksa CHP'nin dediği gibi, Türkiye, tek bir askerinin kanını dökmeden, usta diplomasiyle, Mısır gibi ABD'den 34 milyar dolar alabilir miydi?

Aslında Ortadoğu'da oynanan kanlı bir satrançtı! Bütün bu tartışmaların odak noktasını, o zaman açıklanmamış olan Büyük Ortadoğu Projesi oluşturuyordu. Daha sonraki yıllarda sızan haritalarda, Kürt bölgesi sınırlarının 1990'da çizilmiş olduğunu gördük.

Oynanan oyunun adı Büyük Ortadoğu satrancıydı. Ben de yıllarca izledim. Irak'ın kaderini çizen başrol oyuncularıyla da konuşmaya devam ettim.

Büyük Ortadoğu Projesinin filmini izlemeye devam edelim.

---

40 Güneri Cıvaoğlu, *Milliyet* Gazetesi, 24 Aralık 2002.

8. BÖLÜM

KÜRT DEVLETİ PAZARLIĞININ PERDE ARKASI

1 Ağustos 1992. Kürt sorunundaki tabuların yıkıldığı tarihi bir dönemeçteydik. Başbakan Süleyman Demirel ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün Diyarbakır ve Mardin çıkarmalarından 8 ay sonraydı.

Demirel Diyarbakır'da halka hitap edip tabuları yıkmıştı: "Kürt gerçeği vardır. Tanımak zorundayız."

İnönü de Mardin'de yine halka hitap edip tabuları yıkmaya devam etmişti: "Herkes anadilini serbestçe konuşacaktır. Demokrasilerde böyle baskılar olmaz."

Ancak yine de bağımsız Kürdistan hayaliyle silaha sarılan PKK'nın saldırıları durmuyordu. Her gün Güneydoğu'dan gelen şehit haberleriyle sarsılıyorduk. PKK'nın lideri Abdullah Öcalan da örgütü Şam'dan yönetmeye devam ediyordu

Hafız Esad, Türkiye'nin Fırat ve Dicle suları üzerinde kurduğu barajları sabote etmek için Öcalan'a destek veriyordu ancak Öcalan'ın Şam'da olduğunu inkâr ediyordu.

Şam'dan Öcalan'ı atmak için ilk adım

Demirel ve İnönü'nün estirdiği demokratikleşme rüzgârının ardından koalisyon[41] hükümetinin iki güçlü bakanıyla birlikte Şam'a uçtuk. Öcalan artık Şam'dan atılmalıydı.

Siyasetin kilit isimlerinden olan Hikmet Çetin, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün sağ koluydu. İsmet Sezgin de

41 DYP – SHP koalisyon hükümetinde Doğru Yol Partisi lideri Süleyman Demirel Başbakan, Sosyal Demokrat Halkçı Parti lideri Erdal İnönü Başbakan Yardımcısı (21 Kasım 1991 - 16 Mayıs 1993).

Başbakan Süleyman Demirel'in 1960'lardan beri verdiği demokrasi mücadelesindeki en yakın dava arkadaşı...

Uçağımız Şam Havaalanına indiği zaman 60 yıl süren Soğuk Savaş'ta hezimete uğrayan Sovyetler Birliği parçalanıyordu. ABD, Ortadoğu'da tek süper güçtü artık.

Arap dünyası da kaynıyordu. Irak lideri Saddam Hüseyin, Libya lideri Muammer Kaddafi ve Suriye lideri Hafız Esad arasındaki liderlik kavgası giderek şiddetleniyordu.

Suriye, hem siyasi hem de ekonomik kriz içindeydi. 21 yıldır Suriye'yi yöneten Hafız Esad kanserdi. Günlerinin sayılı olduğu söyleniyordu. Ölümüyle Suriye'nin karışması an meselesiydi.

Hikmet Çetin'in Şam çıkarması

Havaalanından şehre doğru yol alırken bir kâbustan uyanmış gibi oldum. Yıllarca Rus füzeleriyle Ankara'yı vuracağı söylenen Suriye'nin başkenti bu muydu? Biraz palazlanmış Anadolu kasabası gibiydi.

Ziyaret 12 saat için planlanmıştı. Akşam dönecektik. Ancak Esad'ın sağ kolu olan Dışişleri Bakanı Faruk El Şara Türk ekibini akşam da ağırlamak için ısrar ediyordu. Belli ki ilişkileri buzdolabından çıkarmak için yol arıyordu. Sonunda Hikmet Çetin ve İsmet Sezgin gece kalmayı kabul ettiler. Böylece 24 saat kaldık.

El Şara'nın verdiği akşam yemeği, 403 yıl[42] birlikte yaşadıktan sonra ayrı düşen iki dostun buluşması gibiydi. Çalınan müzikten, yemeklere ve konukseverliğe kadar ne kadar yakındık!

Ertesi sabah Şam'dan ayrılıyorduk. Havaalanı VIP salonunda bir fırsat yakalayıp Suriye Dışişleri Bakanı El Şara'nın yanına gittim. El Şara böyle bir anı bekliyordu sanki. Hemen sormaya başladım: "Abdullah Öcalan Şam'da mı?" Belli ki Suriye bu soruyu bekliyordu. "Hayır" dedi. Ben ısrar edince "Şam'da değil ama onu biraz fazla büyütmüyor musunuz?" diye takıldı.

El Şara'yla sohbetimizi izleyen diğer gazeteciler bozulmuştu doğrusu. Göz göre göre herkesi atlatıyordum. Ertesi gün El Şara'yla röportajım ve birlikte çekilen fotoğrafımız *Milliyet*'te manşetteydi: "Milliyet'e Şam'dan özel mesaj- Apo burada değil"

42 Suriye 1517'de Osmanlı egemenliğine girdi ve tam 403 sene boyunca Osmanlı tarafından yönetildi. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı yönetiminden çıktı.

Milliyet
Halk Gazetesi
Denktaş'ın isyanı
Şam'dan özel mesaj
Suriye Dışişleri Bakanı El Şara'dan Milliyet aracılığıyla güvence
Türkiye-Irak savaşı
Bağdat'a Özelere saldırı

Suriye Dışişleri Bakanı El Şara'yla söyleşim Milliyet'te manşetti.

El Şara, Öcalan'ın Şam'da yaşadığını inkâr etse de ilişkilerde buzlar erimeye başlıyordu. Bense atlatma röportajımın mutluğunu yaşıyordum.

İncirlik'teki Çekiç Güç çıkmazı

1 Ekim 1992. Şam zirvesinden iki ay sonra. Kuzey Irak'ta Kürt bölgesinin sınırlarının çizildiği, Öcalan'ın hâlâ Şam'dan PKK'yı yönettiği günler...

ABD, Irak'ın kuzeyinin ardından güneyinde de uçuşa yasak bölge ilan etmişti. Ankara'da Irak'ın Basra bölgesinden parçalanmaya başladığı yorumları yapılıyordu

Genelkurmay Genel Sekreteri Orgeneral Hurşit Tolon'la 1.5 saat görüştüm. Hurşit Paşa, ABD'nin Ortadoğu'da uyguladığı yeni stratejiyi şöyle anlatıyordu o gün: "Bush henüz Saddam'ı devirmek niyetinde değil. Saddam'ı hata yapmaya teşvik ediyor. Uzun vadede Ortadoğu'yu ve petrol yataklarını kontrol etme stratejisi uyguluyor.

ABD'nin iki hedefi var:

1- Arap dünyasında daha fazla Amerikan düşmanlığı yeşermeden İsrail'in güvenliğini sağlayıp Filistin sorununu çözmek!

2- Irak petrollerini kontrol altına almak!"

ABD'nin Irak'ı işgaline hâlâ 10 yıl vardı ama belli ki Genelkurmay Irak'ın parçalanma olasılığına karşı strateji saptamaya çalışıyordu. Hurşit Tolon, "Irak'ın kuzeyden parçalanması ihtimali var. Böyle bir gelişme bizi rahatsız eder" diyordu.

Çekiç Güç'ü atmak zor

Hiç kuşku yok ki, Genelkurmay'da beyin takımı gece gündüz çalışıyordu. Hurşit Paşa, Saddam iktidarda kaldığı sürece, Kürt devletinin kurulma sürecinin devam edeceğini söylüyordu.

Paşa'ya, "Kürt devletinin kurulmasına İncirlik'teki Çekiç Güç destek vermiş olmuyor mu; Türkiye bu gücü topraklarından atamaz mı?" diye sordum. "Çok zor" dedi.

1990'da Irak uçaklarının bombardımanından kaçan 500 bin Kürt'ün dağlardan yürüyerek Türkiye'ye aktığı günler tam bir kâbustu. O sırada ben de ABD Dışişleri Bakanı James Baker'la bölgeye uçtuğum zaman gördüklerime inanamamıştım. Irak'ın kuzeyinde ilan edilen uçuş yasağıyla birlikte İncirlik'te konuşlanan Amerikan, İngiliz ve Fransız uçakları sayesinde göç dalgası durdurulmuştu. Türkiye ikinci bir göç dalgasını kaldıracak durumda değildi. Paşa da yeni bir göç dalgasından korkuyordu.

O gün, Genelkurmay'ın yeni sözcüsü Albay Haluk Alper'le de uzun uzun sohbet ettik. Aldığım notu yıllar sonra ilk kez paylaşıyorum. Albay Alper, bana şöyle diyordu: "Kürt göçü başladığı zaman Türkiye askeri bir müdahale yapıp Irak topraklarına girmeliydi. Girseydi bugün ipler elimizde olurdu."

Genelkurmay'daki görüşmelerimin ardından gazeteye döndüm. Daktilomun başına geçtim ve yazdım: "Türkiye'nin elinde bağımsız Kürt devletinin kurulmasını önleyebilecek fazla koz görünmüyor."[43]

30 yıl önceki notlarımdan paylaşmayı sürdüreyim.

6 Ekim 1992. Ambargo altındaki Kuzey Irak'a Türkiye'nin gıda yardımı yaptığı günler... Barzani ve Talabani'nin peşmergeleri, Kuzey Irak'taki PKK kamplarına saldırı başlattılar. Aynı gün Irak'ın kuzeyinde Kürt Federe Devletini de ilan ettiler.

7 Ekim 1992. Hasan Cemal *Sabah*'taki köşesinde, dört kişilik Türk subay heyetinin Kuzey Irak'a gittiğini, PKK'ya saldırının Barzani ve Talabani'yle birlikte planlandığını yazdı.

Türkiye, PKK'ya operasyon karşılığında Kürt Federe Devletinin ilan edilmesine sessiz mi kalmıştı?

Saat 12.00. Dışişleri İstihbarat Daire Başkanı Cenk Duatepe'yi aradım. "Subayların gidişi sızmış" dedi. Biraz canı sıkılmıştı.

43 Hurşit Tolon'la görüşmemden sonra aldığım özel notlarım (1 Ekim 1992).

"Kürt devletinin kurulmasını önleyemiyoruz"

8 Ekim 1992, saat 10.00. Genelkurmay Sözcüsü Albay Haluk Alper'le sohbet ettik. O günkü sohbetimiz Genelkurmay'daki strateji değişikliğini yansıtıyordu.

Yine o gün aldığım notlardan aktarayım. Şöyle diyordu Albay Alper:

> "Kürt devletinin kurulmasını önleyemiyoruz. Strateji değiştirmek lazım. Çekiç Güç bir koz olabilir. Türkiye, Kürt devletine yeşil ışık yakma karşılığında Kerkük ve Musul petrollerinden pay isteyebilir.
> Basra Körfezi, İskenderun Körfezi ve Mısır arasındaki üçgende dünyanın kalbi atıyor. Eskiden Kafkaslara ve Boğazlara hâkim olan dünyaya da hâkim olur denirdi. Bugün Ortadoğu'ya hâkim olan hem su yollarına hem de yeraltı kaynaklarına hâkim olur. Dolayısıyla da dünyaya hâkim olur.
> Kürt devletinin yaşaması için ithalat ve ihracat kapılarının açık olması lazım. Bu kapılar da Türkiye'nin elinde. Kerkük ve Musul, Kürt devletinin topraklan içinde olacaksa, petrolün çıkartılıp, işletilip satılabileceği tek ülke Türkiye. Petrol hissesi pazarlığı yapılabilir. Türkiye, petrolü elde ederse de gerçekten lider olur. Ortadoğu'nun Japonyası olur.
> Türkiye'nin Ortadoğu'ya girmesinden korkuyorlar. 'Osmanlı 400 yılda çıktı. Türkler girmesin' diyorlar. Eğer 500 bin Kürt'ün göçü başladığı zaman Türkiye Irak topraklarına askeri müdahale yapsaydı fiili durum yaratmış olurduk."[44]

"Saddam Kerkük ve Musul petrollerini Türkiye'ye yedirir mi" diye sordum. "Yedirmek istemez ama" diye devam etti: "Türkiye'nin eski gücüne kavuşması lazım. Şu anda eli kolu bağlı. Amerika Saddam'ı devirmek istemiyor. Çünkü Saddam'ın yerine gelecek olan halkın desteğini alacak. Pazarlık şimdi yapılabilir."

PKK, Barzani ve Talabani'yi devirebilir

Yine sordum: "Ya Irak'ta kurulacak Kürt devleti Türkiye'den de toprak isterse? O zaman ne olacak?"

44 Genelkurmay'daki görüşmemden sonra aldığım notlar (8 Ekim 1992).

Belli ki Genelkurmay tüm olasılıkları dikkate alarak stratejik planlar yapıyordu. Şöyle dedi: "Türkiye bugünkü gücüyle bunu engeller ama ilerde peşmergelerle PKK'nın birleşmesinden endişe duyarız. Bir peşmerge komutanı da zaten 'Biz kardeşiz' diyor. PKK bir süre sonra Barzani ve Talabani'yi vatan hainliğiyle suçlayıp devirebilir. İşte o zaman Türkiye'den toprak talebinde bulunabilirler."

TSK yönetimi, 1990'larda da Irak'taki gelişmelere son derece gerçekçi bakıyordu aslında. O günlerde belli ki, Kürt devletine karşı petrol pazarlığı tezinin kamuoyunda tartışılmasını istiyorlardı.

Ben de Genelkurmay'ın uygulamaya çalıştığı stratejiyi isim vermeden yazdım. Yazım, *Milliyet*'te 10 Ekim 1992'de "Kürt politikasında değişim sinyali. Kerkük petrolünden pay" başlıklarıyla manşetten çıkınca bomba gibi patladı.

O zaman *Hürriyet*'te yazan Mehmet Barlas ve *Meydan* yazarı Vehbi Sargın aradılar. Beni tebrik ediyorlardı ama kaynağımı da öğrenmeye çalışıyorlardı. Tabii ki vermedim. Gazeteciyle kaynak arasındaki en önemli bağ güven ilişkisidir. Gazeteci mahkemede bile kaynağını açıklamak zorunda değildir. Bir kez güven bağı kırılırsa gazeteci tüm kaynaklarını kaybeder. Ben de meslek hayatım boyunca en kritik anlarda baskı yapılsa bile kaynağımı açıklamadım.

30 yıl sonra notlarımı açıklamamın tek bir nedeni var. Türkiye'de her şey devlet sırrıdır. Hiçbir belge açıklanmaz. Bu nedenle karar alıcılar çoğu zaman sıfırdan başlamak zorundadırlar. Sabırla araştırma yapan birkaç gazeteci ve akademisyen dışında olayların gerçek boyutlarını anlayan ve değerlendirenlerin sayısı çok azdır. Ne yazık ki, ben de birçok olayın perde arkasını Amerikan ve İngiliz gizli belgelerindeki araştırmalarımla öğrendim. Tabii yıllarca Genelkurmay, Dışişleri ve siyaset dünyasında yaptığım görüşmelerde aldığım notlar da bana yol gösterdi. Ümit ederim, paylaştığım notlarım hem tarihe ışık tutar hem de gelecekte Türkiye'yi yönetecek kuşaklara yardımcı olur.

27 Ekim 1992. Yine Genelkurmay Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Albay Haluk Alper'le odasında sohbet ediyoruz. Albay'la aramızda öylesine güven oluştu ki,

çok açık konuşuyordu. O günlerde gözler hep Milli Güvenlik Kurulu'ndaydı. Kapalı kapılar ardında neler konuşuluyordu? Albay'a sordum: "MGK'da Federe Kürt Devletine yeşil ışık yakılması karşılığında Kerkük ve Musul petrolleri pazarlığı konuşuldu mu?"

Albay: "Muhakkak ki görüşülmüştür. İlginç olan, basın son derece muhafazakâr, siviller de..."

Üsteledim: "MTA'dan (Maden Tetkik Arama) bir heyet Kuzey Irak'a gitti mi? Orada Petrol Ofisi açılması mı gündemde?"

Albay: "Araştırın, bir şeyler çıkartabilirsiniz."

Büyükanıt: Kürt devleti kuruluyor!

1 Kasım 1992. Tozlu arşivimdeki notlarımdan paylaşmaya devam edeyim.

Tolon'un yerine, Genelkurmay Genel Sekreterliğine Tümgeneral Yaşar Büyükanıt atandı. Büyükanıt, Napoli'deki NATO Güney Avrupa Müttefik Kuvvetler (AFSOUTH) İstihbarat Daire Başkanlığı gibi çok önemli bir görevden geliyordu.

Göreve gelir gelmez beni kahve içmeye davet etti. İlk günden itibaren aramızda sağlam bir güven oluştu. Çoğu zaman "off the record" yani yazılmamak kaydıyla gelişmeleri tartışıyoruz. Sıcak, samimi ve çok parlak bir generaldi. Açık konuşmaktan çekinmiyordu. O gün yine açık konuştu: "Körfez Savaşıyla birlikte Kürt devletinin kurulması oluşumu başladı. Biz PKK'nın İran'a kaçış yollarını kestik. Bir vadi vardır. Orayı tuttuk. Hava harekâtı var ama yeni değil. Peşmergelerle PKK çarpışırken hava harekâtı yapmıyoruz. Kimin kim olduğu bilinmez. Peşmergelerin Türk miğferleri giydiği söyleniyor. Orada Irak ordusunun bıraktığı malzemeleri giyiyorlar. Bu defa PKK'ya büyük bir darbe indirildi. Belini zor doğrultur. Irak üçe parçalanıyor. Ortaya çıkan eski Osmanlı eyaletleri, Musul, Bağdat ve Basra."

"Kürt devleti Türkiye'ye rağmen yaşar"

Büyükanıt bir an durdu ve bana can alıcı soruyu sordu: "Sizce Kürt devleti Türkiye'ye rağmen yaşar mı?"

Ben tereddüt etmeden "Bence yaşar" dedim. "Arkasında ABD var."

Büyükanıt onaylarcasına başını salladı.

Sohbet deseler bile, Genelkurmay'daki hiçbir subayın benimle şahsi düşüncelerini paylaşmayacağını biliyordum Belli ki Büyükanıt da Genelkurmay Sözcüsü'nün bana anlattıklarını biliyordu.

Genelkurmay'ın beyin takımı Kerkük ve Musul petrollerinden pay alma karşılığında Federe Kürt Devletine yeşil ışık yakılması tezini tartışıyordu.

Dışişleri ve Genelkurmay arasında görüş ayrılığı

Notlarımı aktarmaya devam ediyorum. 2 Kasım 1992.

Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin Strasbourg'dan döner dönmez alternatif politikaların tartışıldığı basına kapalı bir toplantı yapıldı.

Saat 14.00. Dışişleri Bakanlığı İstihbarat Dairesi Başkanı Cenk Duatepe'yle konuştum. Duatepe "Çoğunluk Kürt Federe Devletinin ilanını tehlikeli görüyor. Ben yalnız kaldım" dedi.

Belli ki hem Dışişleri'nde hem de Genelkurmay'da görüş ayrılıkları var. Bir grup Kürt devletini önlemenin zor olduğunu görüyordu ve "Pazarlık yapıp petrolden pay alalım" diyordu.

"Vatan haini ilan ederler"

Saat 14.30. Dışişleri Bakanlığı'nda Kuzey Irak'a yardım işleri koordinatörü Balkan Kızıldereli'yle konuştum. Şöyle diyordu: "Kürt devletinin oluşumunu önleyemiyoruz. Türkiye, artık yeni bir strateji saptamalıdır. Belki politikamızı yumuşatmamız gerekecek, ancak bunu kimse söyleyemiyor. İnsanı hemen vatan haini ilan ederler."

Türkiye'de PKK sorununun sadece askeri operasyonlarla çözülmeyeceğini herkes kabul ediyordu ancak vatan haini ilan edilmekten korktuğu için susuyordu.

Öcalan'dan Demirel'e mektup

13 Mart 1993. Cengiz Çandar, Abdullah Öcalan'ın silah bırakmak istediğini *Sabah* gazetesinde yazdı.

Okuyunca İstihbarat Daire Başkanı Cenk Duatepe'yi aradım. Nasıl yorumluyordu acaba? Duatepe'in anlattıklarını

aktarıyorum: "Celal Talabani Cumhurbaşkanı Özal ve Başbakan Demirel'e birer mektup gönderdi. Mektuplar 9 Mart akşamı geç saatte gelmiş. Talabani Apo'nun silah bırakmak istediğini bildiriyor ama siyasi diyalog koşulu var. Eskisi gibi bir manevraya benziyor. 'Nevruzdan önce barıştan yanayız' mesajı vermek istiyor. Bir taraftan da Şırnak'a Avrupa milletvekillerini ve gazetecileri taşıyorlar. Olay çıkınca da 'Bakın biz barıştan yanaydık ama Türk güvenlik kuvvetleri bize ateş açtı' diyecekler."

Duatepe'nin anlattıkları sürmanşetlikti. İsmini vermeden haberi yazıp İstanbul'a gönderdim.

14 Mart 1993. Ertesi sabah gazeteye gelip *Milliyet*'i elime aldığım zaman beynimden vurulmuşa döndüm. Talabani'nin yazdığı mektuplarla ilgili tek satır yoktu. Tabii kıyamet kopardım.

Fikret Bila gece haberi doğrulatmak için uğraştıklarını ancak teyit edemediklerini, bana da ulaşamayınca Genel Yayın Yönetmeni Umur Talu'yla başlığı "Şartlı mektup" diye değiştirdiklerini söyledi. İnanılır gibi değildi. Göz göre göre atlamıştık.

* * *

17 Mart 1993. Abdullah Öcalan Bekaa vadisinde davet ettiği Türk gazetecilerle konuştu. Öcalan ilk kez takım elbiseli olarak kameraların karşısındaydı. Yanında Celal Talabani de vardı. 15 Nisan'a kadar tek taraflı ateşkes kararı aldıklarını açıklıyordu.

Silahı bırakmak istediklerini söylüyor, Türkiye'yi siyasi diyaloğa çağırıyordu: "Türkiye'nin PKK'yı tanımasına gerek yok. Parlamentodaki Kürt milletvekilleriyle görüşmeler yapılabilir."

Tam bir barış taarruzuydu. Ancak bir tuzak da olabilirdi. Milli Güvenlik Kurulu 19 Mart 1993'te Apo'nun ateşkes çağrısını görüştü.

20 Mart 1993. Başbakan Demirel Türkiye'ye kan kaybettiren Kürt sorununu mutlaka çözmek istiyordu. Koalisyon ortağı olan, Atatürk'ün silah arkadaşı İsmet İnönü'nün fizikçi oğlu Başbakan Yardımcısı Prof. Erdal İnönü de...

Öcalan'ın ateşkes çağrısına karşılık Demirel ve İnönü'nün stratejisi dört temele dayanıyordu:

İlki daha fazla demokrasiydi. Askeri darbelerle üç kez başbakanlık koltuğunu kaybetmesine rağmen, yeniden sandıktan çıkıp Başbakan olan Demirel, Kürt sorununun çözümünde de demokrasiyi savunuyordu.

Stratejisinin ikinci ayağını da daha fazla özgürlükler oluşturuyordu. 1970'lerde "Yollar yürümekle aşınmaz" dediği zaman herkes Demirel'e kızmıştı ama aslında o gün de özgürlükleri savunuyordu Demirel. 1993'te de, "Nevruz ve gösteri haktır. Yürüyeceksen yürü. Yürüyüşün teminat altındadır" dediği zaman da yine savunduğu özgürlüklerdi.

Ancak Demirel'in üçüncü ve dördüncü şartı vardı: PKK'nın silah bırakması ve saldırılarını durdurmasıydı. Şöyle diyordu Demirel: "Silahsız ve saldırısız olmak şartıyla istediği şenliği de yapma hakları vardır. Her şey serbest. Ama kalkışma olursa, şehir veya kasabayı düşürme çılgınlığına kalkışan olursa icabına bakarız."[45]

Peki o günlerde ABD ve Rusya, Kürt sorununa nasıl bakıyordu?

45 Başbakan Demirel, Yavuz Donat söyleşisi, 20 Mart 1993.

9. BÖLÜM

30 YILLIK SIRLAR: BÜYÜKANIT, TOLON VE GÜREŞ'LE

21 Mart 1993, Ankara. Rusya Büyükelçisi Albert Çernişev'le buluştum. Çernişev, Moskova'nın en parlak diplomatlarından biriydi. Zeki, bilgili, tecrübeli ve açık sözlüydü. Türkçeye de çok hâkimdi. Rusya'nın Türkiye politikasının mimarlarından biriydi. Daha sonra Devlet Başkanı Vladimir Putin'le çok yakın çalıştı.

O günlerde ABD'nin Ankara'daki büyükelçisi ise Morton Abramovitz'di. O da Ronald Reagan'ın başkanlığı döneminde ABD Haberalma Araştırma Dairesi (Bureau of Intelligence and Research) direktörlüğü yaptıktan sonra Ankara'ya gelmişti.

Abramowitz'in Türkiye'de "Ilımlı İslamcıların" iktidara gelmesini desteklediği ve Fethullah Gülen'in Amerika'da oturma izni alması için kefil olduğu daha sonra iyice su yüzüne[46] çıktı. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) kurulmasını da desteklediği, Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'le yakın temas halinde olduğu anlaşıldı. Aynı dönemde ünlü CIA ajanı Graham Fuller de Ankara'daydı.[47]

Abramowitz emekli olduktan sonra da Türkiye'yi yakında izledi. Erdoğan ve Gülen'in arası bozulunca Erdoğan'ı eleştirmesi, ABD'nin ağırlığını Gülen'den yana koyduğunu gösteriyordu.

46 Murat Yetkin, *Meraklısı İçin Darbeler Kitabı*, Doğan Kitap, Aralık 2020, s. 283-285.

47 Murat Yetkin, a.g.e., s. 283-285.

Abramowitz'in çeşitli dönemlerde George Soros tarafından fonlanan sivil toplum kuruluşlarında yöneticilik yapması da ilginçti.[48]

* * *

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından dünyanın yeniden şekillendiği yıllardı. Hem dünyadaki büyük değişimi hem de Ortadoğu ve Türkiye'yi konuşmak için sık sık Albert Çernişev'le görüşürdüm.

O gün de yine Yukarı Ayrancı'daki Rusya Büyükelçiliğine gittim. Büyükelçiliğin balo salonunda asılı olan İvan Ayvazovski'nin[49] Dev Dalgalar tablosunun bulunduğu binasına.

Başbakan Demirel'in "Kürt kimliği gerçektir" dediği günlerdi. Çernişev'le, "off the record" olarak uzun uzun sohbet ettik. Tabii konuştuğumuz ana konulardan biri de PKK terörü ve Kürt sorunuydu.

Gazeteye dönünce hemen daktilomun başına geçip not aldım. Çernişev'le de "off the record" (kayıt dışı) yaptığım bu görüşmeyi 28 yıl sonra ilk kez açıklıyorum. Arşiv dosyalarımı tararken bulduğum notlarımı aktarıyorum: "Türkiye, Rusya'nın federasyon modelini örnek alabilir. Federatif yapıdan korkmamak lazım."

Çernişev, açıkça Türkiye için federasyon öneriyordu. İtiraz ettim: "Önerdiğiniz model parçalanmaya sürüklüyor. Bakın Sovyetler Birliği parçalandı. Yugoslavya da paramparça!"

Çernişev "Hayır" dedi ve ekledi: "Sovyetler Birliği'nin dağılması administrativ (yönetim) yapısından kaynaklanmadı. Merkezi yönetim ülkeyi yönetemediği için Sovyetler parçalandı. Avrupa da federal bir yapıyla yönetiliyor."

---

48 Bruck, Connie, "The World According to George Soros", *The New Yorker*, 15 Ocak 1995: https://www.newyorker.com/magazine/1995/01/23/the-world-according-to-soros

49 İvan Ayvazovski Ermeni asıllı Rus ressamdır. 1845-1890 arasında İstanbul'a toplam dört ziyaret yaptı. 1845'te geldiğinde Sultan Abdülmecit tarafından Beylerbeyi Sarayı'nda kabul edildi. 1874'teki ziyaretinde Mimarbaşı Sarkis Balyan'ın Kuruçeşme Adası üzerinde bulunan ikametgâhında bir ay kadar misafir olarak Sultan Abdülaziz'in Dolmabahçe Sarayı için sipariş ettiği tabloları hazırladı. 1890'daki son ziyaretinde Sultan II. Abdülhamid'in huzuruna kabul edilerek padişaha iki tablosunu hediye etti. 5 binin üzerinde eseri olan Ayvazovski'nin tablolarının büyük bir kısmı St. Petersburg, Moskova ve Erivan devlet müzelerinde sergileniyor. 30 kadar eseri Türkiye'de Dolmabahçe Sarayı, Deniz Müzesi, Askeri Müze, Fener Rum Patrikhanesi ve İstanbul Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'nin koleksiyonlarında bulunuyor.

Daha sonraki yıllarda Vladimir Putin'e danışmanlık yapan Çernişev'in 1990'ların başında Türkiye için federasyon modelini önermesi önemliydi.

ABD'nin gizli planı

29 Mart 1993. Notlarımdan aktarmaya devam ediyorum.

Irak Türkmen lideri Dr. Fazıl Demirci Ankara'ya geldi. Uzun uzun konuştuk. Anlattıkları önemliydi. ABD Büyükelçisi Morton Abramowitz'in 10 gündür Erbil'de olduğunu anlattı. Zamanlaması ilginçti. ABD Büyükelçisi, Öcalan'ın Türkiye'ye ateşkes çağrısı yaptığı günlerde Erbil'deydi. Demirci anlatıyor: "ABD bölgede yeni bir oluşumun peşinde. Saddam hâlâ devrilmediği için Kuzey Irak'ta çıkmazla karşı karşıya. ABD bir yol açma çabasında gibi. Bunun ilk adımı PKK'nın silah bırakması olabilir. İkinci adım Türkiye'de Kürt sorununun siyasi platforma kaydırılması, üçüncü adım da Kuzey Irak - Türkiye federasyonu... Türkiye bu modeli kabul ederse büyük hata olur. Güneydoğu Anadolu Türkiye'den kopar."

Dr. Demirci, Irak Milli Türkmen Partisi Başkanı Muzaffer Aslan'dan çok rahatsızdı. "Türkiye neden bu adamı destekliyor? Türkmenler arasında kimse onu tanımaz, desteklemez. MİT de bunu biliyor" diyordu.

Demirci Çekiç Güç'le ilgili de şöyle diyordu o gün: "Çekiç Güç sadece Kürt bölgesinin işine yarıyor. Musul'da Türkler var ama Kürtleri koruyor. Çekiç Güç'ün alanı Süleymaniye'ye kadar iniyor. Yani 36. paralelin güneyine sarkıyor. Türkiye de bunu gayet iyi biliyor."

Ortadoğu'da yeni harita

30 Mart 1993, saat 16.00. Yine Genelkurmay'dayım. Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Yaşar Büyükanıt'la sohbet ediyoruz. Genel Sekreterliğe ilk atandığı zaman temkinli konuşan Büyükanıt ilk kez açık konuşuyor. Apo'nun tek taraflı ateşkes kararını değerlendiriyor. Notlarımdan aktarıyorum: "ABD nasıl bir oyun oynuyor tam anlamıyla belli değil. Körfez Savaşından hemen sonra Saddam'ı devirmek istemedi. Ama artık Saddam'ı devirmek istiyor. Kuzey Irak'ı yeniden bombalamak için bahane arıyor. Irak uçaklarının günde 120 sorti yaptığını

iddia ediyorlar. Bizim tespitlerimiz ise bunun çok altında. Amerikalılarla görüş ayrılığımız var."

KKK Orgeneral Büyükanıt'la Şemdinli olayından sonra Genelkurmay'daki tarihi söyleşim sırasında, 23 Kasım 2005.

Bir süre önce konuştuğum Hurşit Tolon Paşa da ABD'nin Ortadoğu haritasını yeniden çözmeye çalıştığını söylüyordu bana. ABD'nin öncelikle Filistin meselesini çözmek istediğini, Saddam'ın yerine koyacağı birini bulamadığı için de şimdilik kalmasına izin verdiğini vurguluyordu.

Kısacası Genelkurmay'ın beyin takımı, 1993'te ABD'nin Ortadoğu'da haritayı yeniden çizmeye başladığını çoktan görüyordu.

Büyükanıt'la konuşmamızın notlarına döneyim. Büyükanıt, sohbet sırasında benim yorumlarımı da soruyordu. Bir ara ABD'nin izlediği politikaya bakışımı sordu. Büyükanıt'la o gün paylaştığım yorumumu yine notlarımdan aktarayım: "Kürt yönetimi kendi ayakları üzerinde duramıyor. Öyle anlaşılıyor ki, ABD, PKK'nın silah bırakmasını sağlayıp siyasi çözüm havası yaratarak Türk-Kürt federasyonu fikrini canlandırmak isteyecek. Bu teklifi Ankara'ya ilk getiren Celal Talabani'ydi. Ayrıca Kerkük'ü Kürt bölgesine katmak için kılıf arıyorlar sanki..."

Paşa beni dinlerken onaylarcasına başını salladı.

* * *

4 Nisan 1993. Mustafa Süzer'in evi. BM Daimi Temsilciliğine atanan Dışişleri Sözcüsü Büyükelçi İnal Batu için verilen veda kokteyli. İngiliz Büyükelçisi John Goulden'la sohbet ediyorum.

Goulden da Ankara'daki kilit diplomatlardan biriydi. Zaten küresel oyuncu olan ABD, Rusya ve İngiltere her zaman Ankara'ya en parlak diplomatlarını gönderir. Goulden da öyleydi. Nitekim Ankara'dan sonra İngiltere'nin en önemli merkezlerden biri olan NATO nezdindeki büyükelçisi oldu.

İngiliz Büyükelçi, Çekiç Güç'ün alacağı yeni görevleri saptamak için yapılacak toplantıya Türk tarafının katılmadığından şikâyet ediyordu bana. Belli ki Genelkurmay Çekiç Güç'ün faaliyetlerinden çok rahatsızdı. Gücün faaliyetlerinin daha da genişletilmesini önlemeye çalışıyordu.

9 Nisan 1993. Dışişleri Sözcüsü Volkan Vural'ın odasındayım. Sedat Ergin ve Fatih Çekirge'yle birlikte sohbet ediyoruz. Vural, "Kuzey Irak'ta çatışma oldu. Çekiç Güç'e ait iki F-16 savaş uçağı Irak bataryalarını bombaladı" dedi.

Vural'ın anlattıkları benim için hiç sürpriz olmadı. Sohbetimiz sırasında Büyükanıt Paşa bana söylemişti.

Demirel'e verilen gizli rapor

O günlerde İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'le de sık sık bakanlıkta görüşmeye gidiyordum. Bazen röportaj yapıyorduk. Bazen de yazılmamak kaydıyla görüşüyorduk.

O günlerde Sezgin, Demirel'e PKK'nın ateşkes çağrısıyla ilgili rapor verdiğini anlattı. Raporda üç nokta vurgulanıyordu:

1- Apo örgütteki hâkimiyetini kaybediyor. PKK parçalanabilir. Askeri kanat yeni bir arayışa girebilir.

2- Apo, Kuzey Irak'ta siyasi faaliyet yapma imkânına kavuşabilir.

3- Apo bir sürgün hükümeti kurabilir.

* * *

12-17 Nisan 1993. Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Tugay Uluçevik başkanlığında 18 kişilik bir heyet ilk kez Kuzey Irak'a gitti.

Heyette MİT, Tarım ve Sanayi Bakanlıkları ve Odalar Birliği'nden yetkililer vardı. Helikopterle Zaho'ya uçtular.

Dahok, Erbil, Süleymaniye ve Selahattin'de incelemeler yapıp döneceklerdi. Rapor MGK'ya sunulacaktı.

17 Nisan 1993, sabah 11.00. Haber bomba gibi patladı. Cumhurbaşkanı Turgut Özal Hacettepe Hastanesi'ne kaldırıldı. Komada!

Saat 14.00. Özal'ı kurtaramadılar...

Aynı gün gazetelerde Öcalan'ın Bekaa vadisinde yaptığı basın toplantısı vardı ama Ankara Özal'ın ani ölümüyle sarsılıyordu. O gün Öcalan tek taraflı ateşkesi uzatıyordu. Şöyle diyordu:

"- Ateşkesi tek taraflı uzatıyoruz ama operasyonlar durdurulmalıdır.
- Yoğun baskı, işkence ve tutuklamalara son verilmelidir.
- Faili meçhul cinayetler durdurulmalıdır.
- Kürtçe radyo, TV, gazete ve kitap yayınına izin verilmelidir.
- Kürtçe serbest bırakılmalıdır.
- Köylerinden kopartılan köylülerin geri dönüşü sağlanmalıdır. Zararları tazmin edilmelidir.
- Olağanüstü hal kaldırılmalı, Köy Korucuları dağıltılmalıdır.
- Kürtlere serbestçe örgütlenme ve siyaset yapma hakkı tanınmalıdır.
- Genel af çıkarılmalıdır.
- Federal çerçevede Kürtlerin hakları için görüşmeleri kabul edilmelidir."

Demirel'den Apo'ya mesaj

Ve Başbakan Demirel'in Öcalan'a cevabı açıktı: "Türkiye Cumhuriyeti, insanları öldürenlerle görüşmez. Şimdi diyorsan ki, 'Ben bu zamana kadar adam öldürdüm. Masum insanları öldürdüm. Kadınları çocukları öldürdüm. Öldürttüm. Bundan sonra öldürtmeyeceğim'. Biz ona 'Hayır öldürmeye devam et' demeyiz. 'Al sana Türkiye'nin parçası' da demeyiz. TC devletinin kendisine musallat olmuş her türlü tehdidi de tehlikeyi de saldırıyı da defetmeye gücü yetecek durumdadır."

18 Nisan 1993. Beyaz Saray'a yakın olan *Washington Post*, Özal'ın ölümünden sonra ABD yönetiminin bakışını söyle aktarıyordu: "Kürtlerin özerkliği mücadelesinde Özal, devlet politikalarının yumuşatılmasına çalışıyordu. Kürtçe yasağını kaldırdı. Kürtçe radyo TV yayınlarının yapılması gerektiğini savunuyordu. Türkiye'ye karşı silahlı eylemler yapan PKK, bir

süre önce tek taraflı ateşkese gittiğini açıkladı. Özal'ın ölümünden sonra Ankara'nın ne yapacağı belli değil!"

Büyükanıt: Orduyu bağımlılıktan kurtarmalıyız

20 Nisan 1993. Genelkurmay'dayım. Genel Sekreter Tümgeneral Yaşar Büyükanıt'la uzun ve çok ilginç bir görüşme yaptım.

Büyükanıt Paşa ile artık çok rahat konuşuyoruz. Şahsi görüşleri olduğunu söylüyor ama belli ki TSK'nın komuta kademesinin görüşlerini paylaşıyor.

Yaşar Paşa, Clinton yönetiminin Saddam'ı devirme hazırlığı içinde olduğu kanısında. İncirlik'ten kalkan Çekiç Güç uçaklarının geçen hafta iki kez 36. paralelin hemen altındaki radarları vurmasını, Saddam üzerindeki baskının başlamasına bağlıyor.

O günlerde Irak füzelerinin İncirlik'ten kalkan Amerikan uçaklarına kilitlendiği iddiasıyla çalkalanıyordu Ankara. Doğru muydu?

Büyükanıt, "Bunu saptamak çok zor. Uçaklar üsse döndükten sonra karakutularının incelenmesini istedim. Pilotlar kilitlenme oldu deseler bile tespit etmek imkânsız" dedi. Belli ki Genelkurmay, İncirlik'ten kalkan Çekiç Güç uçaklarını denetleyemiyordu.

Büyükanıt Paşa'nın iki önemli tespiti vardı:

1- Talabani, Öcalan, Kemal Burkay ve HEP Genel Başkanı Ahmet Türk arasında kurulan ittifak son derece önemli bir gelişmedir. Türkiye'yi siyasi platformda mücadeleye çekiyorlar.

2- Buna karşı muhakkak, çözüme yönelik politikalar üretilmelidir.

Rahat sohbet ediyoruz. Soruyorum: "Ama Paşam her zaman ordunun liberal politikalara karşı çıktığı düşünülür. GAP televizyonundan Kürtçe yayın ya da Kürtçe özel eğitim gibi! Böyle adımlara nasıl bakıyorsunuz?"

Türk ordusunun yapısı değişti

Büyükanıt Paşa da açık konuşuyor: "Bakın ordunun yapısı değişti artık. Genelkurmay Başkanı (Doğan) Güreş Paşa'yla bir hafta önce Çin'deydik. Teklifi yaptık. Çin'le savunma sanayiinde işbirliği yapmayı teklif ettik. Türk ordusunu, Batı

teknolojisine bağımlı olmaktan kurtarmak zorundayız. Güneydoğu meselesine gelince, karşı taraf gerçekten ateşkes uyguluyor. Mesele siyasi platforma kayıyor. Demirel hükümeti uzun vadeli bazı tedbirler hazırlıyor. Bunlar bölgenin kalkınmasını sağlamaya yönelik. Bu doğru bir paket. Bir yıl içinde Güneydoğu'da psikolojik rahatlık sağlayacak tedbirler almak gerekiyor. Olağanüstü halin kaldırılması bir adım olabilir. (Demirel Güneydoğu'ya yaptığı gezide OHAL'in Haziran 1993'te kaldırılacağını açıkladı.) Başka adımlar da şart."

Ordudan Kürtçe radyo - TV'ye yeşil ışık

Paşa'nın konuşmasından ordunun bölgesel Kürtçe yayın yapan bir televizyona, radyoya karşı çıkmayacağı, hatta özel Kürtçe öğretime bile sıcak bakacağı izlenimini alıyorum. Paşa'nın ikinci tespiti ise Kuzey Irak'la ilgili. Notlardan aktarmaya devam ediyorum:

"ABD Saddam'ı devirdikten sonra federasyon kurma senaryosunu hazırlıyor. Kuzey Irak'ta bir yıl önce ilan edilen Kürt Federasyonunu canlandırmak istiyorlar. Aslında bu uzun vadeli bir senaryonun ilk aşaması! Öcalan'ı da Kuzey Irak'ta yerleştirmeye çalışıyorlar. Uzun vadede hedef bağımsızlık!

Bu arada ilginç olaylar da gözlüyoruz. Barzani, Talabani'yle Öcalan arasındaki işbirliğinden rahatsız. Çünkü Talabani uluslararası alanda tanınan bir isim ama Kuzey Irak'ta askeri gücü olan Barzani'dir. Barzani Öcalan'ı kendisine rakip görebilir. Bu nedenle Öcalan-Talabani ittifakının dışında kalıyor.

Bir de İran faktörü var. İran iki gündür sınır bölgesinde askeri harekât başlattı. Barzani Çekiç Güç'ten yardım istedi. Çekiç Güç ne yapacak izliyoruz."

Büyükanıt'a sordum: "İngiliz Büyükelçisi bana Saddam'a karşı alınacak yeni tedbirlerin saptanacağı Çekiç Güç toplantılarına katılmadığınızı söyledi. Katılmıyor musunuz?" Paşa kısa ve net yanıt verdi: "Hayır."

Türk ordusunun Çekiç Güç'ten çok rahatsız olduğu açık...

Kürt devletini önlemek çok zor

O gün Büyükanıt Paşa'yla yaptığım uzun görüşmeden edindiğim izlenime gelince; gazeteye döner dönmez tuttuğum

notlarımdan aktarıyorum: "Ordu, Kuzey Irak'ta Kürt devleti kurulmakta olduğunu düşünüyor. Bunu engellemenin ise zor olduğu kanısı hâkim. Daha önceki görüşmelerimde de bu izlenimi edinmiştim. Bunun bir pazarlık konusu yapılabileceğini düşünüyorlar. Kerkük petrollerine karşılık pazarlık! Kerkük petrollerinin masaya yatırılması gerektiğini bana söyleyen Genelkurmay Sözcüsü Albay Haluk Alper'di. Aynı gün Büyükanıt Paşa da Kerkük'ün kilit olduğunu söyledi bana."

* * *

8 Ekim 1993. Kuzey Irak'ta Silahlı Kuvvetlerin operasyonunun sürdüğü günler... Asayiş Komutanı Korgeneral Hasan Kundakçı'nın "Çocuk katili PKK'lıları cehenneme kaçsalar bile yakalayacağım" dediği saatler...

Ankara içten içe kaynıyor. PKK terörünü bitirmek için iki yol tartışılıyor:

1- Bazı ANAP'lılar ve DYP'nin milliyetçi kanadı sert tedbirler alınmasını istiyor. "Gerektiğinde sıkıyönetim bile ilan edilmeli" diyorlar. Böylece PKK'nın etkisinin kırılacağını ve yerel seçimin terör baskısından uzak gerçekleşeceğini savunuyorlar. Bu grup, erken seçime bağlı olarak DYP-ANAP koalisyonu kurulmasından yana.

2- PKK'nın sert tedbirlerle önlenemeyeceğini düşünenler de var. 1991 Genel Seçiminde olduğu gibi PKK ile gizli diyalog kurulmasını istiyorlar. Örgütün adaylarına seçim mücadelesi yolunun açılıp yerel seçimin daha demokratik bir havada yapılmasını savunuyorlar.

Cindoruk: Kürt partisi de olabilir

Siyasetin nabzını tutmak için de TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la konuştum. Cindoruk Türkiye'nin askeri dönemlerinde demokrasiyi savunan dik duruşuyla tanınan ilkeli ve cesur bir siyasetçiydi. Meclis Başkanı olarak da her zaman hukuktan ve demokrasiden yana oldu.

O günkü görüşmemizde de çok cesur bir çağrı yaptı. Şöyle dedi: "Dağdakilerin arkasında bir büyük dünya desteği var. Türkiye bu dünya desteğini aşamadıkça askeriyle, polisiyle, özel timiyle sadece dondurma görevi yapabilir. Söndürme görevini yapamaz. Sonuç alamaz. Sert yöntemlerle terörü söndüremeyiz. Özerkliği hatta bağımsızlığı savunan bir Kürt

partisi de faaliyet yapabilmelidir. Şiddete başvurmadıkça her şey söylenmelidir. Resmi olmayan okullarda Kürtçe öğretilebilmelidir. Kürtçe radyo ve TV yayını yapılabilmelidir. Bu böyle sürmez. Türkiye yıllarca kendi topraklarında sürüp giden kavganın içinde yaşayamaz. Tam demokrasiye geçmek lazım."[50]

Röportajım ertesi gün *Milliyet*'e yayınlandı. Türkiye'de derin bir sessizlik oldu. Hayretle izliyorum. Hiçbir tepki yok.

Bir gün sonra, "Cindoruk tarihi açıklamalar yaptı. Çıt çıkmadı" diye yazdım.

Ses, o dönemin en çok okunan yazarlarından Teoman Erel'den geldi. Erel "Telefaks" köşesinde "Çıt" başlığıyla şöyle yazıyordu: "Nur Batur Hüsamettin Bey'le yaptığı mülakatın tepki yaratmamasına hayret ediyor, 'Çıt çıkmadı' diyor. Oysa sözler çok önemliydi."

O günlerde Başbakan Tansu Çiller'di. Önce Kürt sorununun çözümü için Bask modelinden bile söz etmiş ancak milliyetçi cepheden büyük tepki görünce geri adım atmıştı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'le yakın çalışıyordu.

9 Kasım 1993. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'in odasındayım. Genel Sekreter Hurşit Tolon Paşa da var. Ankara İstihbarat şefi Derya Sazak'la birlikteyiz. Güreş, anlatmaya başlıyor: "Bir süredir Güneydoğu'da teröre karşı silahlı kuvvetlerin başarısız olduğu gibi bir hava yayılıyor. Bu işin altından kalkamıyormuşuz gibi. 'Silahlı Kuvvetler olmasın. Yeni sistem getirelim' diyorlar. Halktan günde 100 mektup alıyorum. Halkın kafasında soru işaretleri oluyor. Halkın Silahlı Kuvvetlere güveni çok önemlidir. Türkiye'de demokrasinin vageçilmez unsuru Silahlı Kuvvetlerdir. Halkın TSK'ya umudunu kaybetmemesi lazım. Kaybederse, o zaman durum çok vahim olur. PKK'ya karşı Türkleri silahlandıralım diyenler var. Silahlandırılırsa Türk-Kürt ayrımı olur. (İç savaş olur demeye getiriyor.)"[51]

Scud füzeleri korkusu

Güreş Paşa anlatıyor: "6 Aralık 1989'da göreve geldim. Körfez Savaşı öncesinde tırmanma vardı. Hemen Silahlı Kuvvetleri

50 TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la röportaj, *Milliyet* Gazetesi, 8 Ekim 1993.

51 28 yıldır dosyalarımda sakladığım görüşme notlarım.

alarma geçirdik. Bölgeye birlik kaydırmaya başladık. ABD'yle de sürekli danışma halindeydik. Ocak 1990'da savaş patladı. Scud füzeleri tehdidi ortaya çıktı. Herkes panikledi. İstanbul'dakiler bile 'Saddam Scud atacak' diye maske almaya başladılar. Bu kadar korkaklık olacak şey değil. Bu aslında 70 yıl savaşmamanın sonucudur."

Güreş Paşa anlatmaya devam ediyor: "Polis teşkilatı diye bir şey yoktu. Hâlâ da olduğu söylenemez. Silahlı Kuvvetlerin ise teröre karşı iki komando tugayı vardı. Olay olunca zaman zaman Bolu ve Kayseri'den bölgeye gönderiliyordu. Sonra geri çekiyorduk. Aradan iki yıl geçti. Bir gün Savunma Bakanı Mehmet Yazar büyük bir panik içinde geldi. 'Peşmerge akını var. Ne yapacağız Paşam' diye. 'Bu işin altından kalkmamıza imkân yok. Hemen BM Güvenlik Konseyi'ne başvuralım, yardım isteyelim' dedim. O gün, Özal Amerika'dan dönüyor. Hemen havaalanına gittik. Durumu anlattık. 'Derhal Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırmamız lazım' dedim. Kamran İnan da orada. Destekledi. Hemen Milli Güvenlik Kurulu'nu topladık. BM Güvenlik Konseyi'ni topladık. 10 gün içinde Amerika asker gönderdi. 36. paraleli çizdik. Ama bunu yapınca Kuzey Irak'ta bir boşluk oldu."

Güreş'le görüşmemiz sürerken Makedonya Savunma Bakanının gelmek üzere olduğunu bildirdiler. Güreş, "Siz Tolon Paşa'yla devam edin. Ben daha sonra yine geleceğim" deyip ayrıldı.

Tolon: ABD oyun oynadı, aldatıldık

Tolon Paşa'nın odasına geçip görüşmeye devam ettik. Paşa, Saddam kimyasal silah atacak korkusuyla 2 milyon Kürt'ün bir gecede harekete geçmesinin ardında ABD'nin oyunu olduğunu söyledi ve anlatmaya başladı: "ABD petrol yataklarını kontrol altına almak istiyor. Yani bölgeye gelip bayrağını dikebilmek için büyük bir senaryo oynadığı kanısındayım. Aldatıldık."

Bir süre sonra Doğan Güreş geri döndü ve bıraktığı yerden anlatmaya devam etti: "Kuzey Irak'ta boşluk doğunca PKK azmaya başladı. Karakolların en fazla vurulduğu dönem bu dönemdir. Bölgede 7-8 bin polis var. Olağanüstü hal var ama organizasyon diye bir şey yok. MGK'ya gittim. 'Durum son derece

vahim. Kötüye gidiyoruz. Topyekûn bu işe müdahale edelim. Bölgede Jandarma yok. Polis yok. Kanunlar uygulanamıyor. Mahkemeler yakalanan teröristleri bir süre sonra bırakıyor. Adalet Bakanı seminerler yapsın. Yoksa fenaya gidiyoruz' dedim. Bir başka MGK'da da 'Terör Kanunu çıkarılmalı' dedim. O sırada bir terör kanunu çıkarıldı ama Anayasa Mahkemesi kanunun yüzde 70'ini iptal etti. Ortada boş bir kanun kaldı. Bu arada infaz yasası çıktı. Yakalanan eşkıyanın bir kısmı serbest bırakıldı. O sırada Hayri Kozakçıoğlu da Olağanüstü Hal Valisi."

"Bizi Divan-ı Harbe gönderirler"

Güreş Paşa anlatmaya devam ediyordu. Ben de 28 yıl önce aldığım notlarımdan aktarmaya devam edeyim.

"1991 yazı. Baktım olacak gibi değil. Kuvvet komutanlarını odamda topladım. 'Devlet elden gidiyor. Biz MGK üyesiyiz. Polis güçlenemiyor. Kısa sürede polisin bir noktaya gelip terörle mücadele etmesine imkân yok. Eğer bu durum böyle giderse, Silahlı Kuvvetleri sorumlu tutarlar. Bizi Divan-ı Harbe gönderirler. Kendileri (politikacılar demek istiyor) kaçar. Derhal planlama yapmalıyız' dedim. O gece sabaha kadar çalıştık. Yaptığımız plan şuydu:
Jandarma birlikleri süratle komando haline getirilecek. O sırada Jandarmanın elindeki en büyük silah G3. Jandarmaya silah, top, her türlü teçhizat vermemiz gerekiyordu. Buna Kara Kuvvetleri Komutanı itiraz etti. Yunanistan tehdidi var. Silahlan kaydıramayız' dedi. İşte o zaman Türkiye'nin 40 senedir değişmeyen askeri konseptini değiştirdim. 'Tehdit Yunanistan değil PKK tehdididir' dedim. O sırada ANAP Kongresi oldu. Mesut Yılmaz hükümet kurdu. Hemen Başbakan Yılmaz'a 'Size brifing verelim' dedim.
Güneydoğu'da helikopter yok. 3-4 Sikorsky var. Terör aslında TSK'nın işi değil. Ama sahip çıkan yok. Ne yapayım. Risk aldım. Aslında risk ortadaydı. Olayı üstlenince karakollanmız basılacaktı. İstihkam okullanndaki bütün hocaları harekete geçirdik. Karakollann etrafına mayın döşettik.
Bu arada bir ihtiyaç listesi çıkarttık. Ortaya bir maliyet çıktı. Tabii hoşlanna gitmedi. (Yılmaz'ı kastediyor.) Ama biz bu işe soyunduğumuz zaman hükümet de 'Bu iş

polisindir 'demedi. Bize 'Allah razı olsun' dedi. Zaten öyle de olması gerekiyordu. Çünkü olay büyüyor.
Jandarmaya komando eğitimi vermeye başladık. Ancak bir süre sonra Ekim 1993'te Yılmaz Hükümeti seçim hükümeti olunca biz yine yalnız kaldık. Bu benim işim değil ama devlet elden gidiyor. Ne yapacaksın.
Sonra Demirel Hükümeti geldi. Demirel'e de hemen aynı brifingi verdik. Aynı maliyet!
26 Kasım 1993'te Başbakan Demirel bana 'Ben parayı bulacağım. Bu işi de çözeceğim' dedi. Derhal polisi arttırmak için emir verdi. Ama sonra polis karakolları çoğalmadı. Tabii parmağı şıklatınca mucize olmuyor. Polis karakolları da hemen çoğalmıyor.
O zaman Kara Kuvvetlerindeki iç güvenlik birliklerini harekete geçirdik. Güneş harekâtını başlattık. Güneş harekâtının planları gerçekten tarihidir.
Demirel o sırada her gün bakanlar kurulunu topladı. Sikorskyler alındı. ABD'ye baskı yaptık. 3 helikopter 40 helikoptere çıktı. Bütün bunlar 1992 içinde oldu.
Terörle mücadeleye karşı iki özel harekât timi kuruluyor. Biri polis biri Jandarmada. Jandarma timini subay ve astsubaylar oluşturuyor."

Bitlis Paşa'nın Barzani ve Talabani'ye ültimatomu

Güreş Paşa Eylül 1992'de PKK'nın 400 kişiyle Kuzey Irak'tan gelip vurduğu günü de anlattı. 400 silahlı adam sınırı geçip saldırıyor. Akıl alacak gibi değil! Güreş Paşa'nın anlattıklarını o günkü notlarımdan okuyalım:

"Jandarma Komutanı (Eşref) Bitlis Paşa'ya 'Git Barzani ve Talabani'ye söyle. Biz buna göz yummayacağız. Vuracağız' dedim.
Bitlis Paşa gidip konuştu. Talabani ve Barzani 'Siz girmeyin, biz hallederiz. Yalnız bize silah verin' dediler. Günde 25-40 dolar verdik. Silah ve havan topu verdik. Peşmergeler PKK'ya saldırdı. Ama bir süre sonra PKK öyle güçlenmiş ki, Peşmergeler başa çıkamıyor. Bunun üzerine Özal'ı aradım. 'Biz gireceğiz' dedim. Bölgedeki komutanlara emir verdim. 'Giriyoruz' dedim.
'Giremeyiz, operasyon birliklerimizi toplamamız lazım' diyorlar. 'Şırnak'tan dört taburla taarruz edeceksiniz'

dedim. 'Tanklar giremez' dediler. 'Ben tankçıyım. Silopi'den girecek' dedim.
Etraflarını çevirdik. 'Silahlarını aldık' dediler. Kurtardı adamları Talabani. Osman Öcalan'ı Hakurk'a çekti. PKK'yı kurtardı.
Bu PKK'ya vurulan en büyük darbeydi. Barzani ve Talabani 'Bir tek PKK'lıya adım attırmayız' dediler. Biz de çekildik. Erzağı, silahı verdik. 70 karakol kurduk. Karşısına da bizim adamlarımızı koyduk. Erbil'de filan bizim adamlarımız geziyor. Kış geldi. O sırada da vurduk."[52]

Türkiye, ABD'nin oyununu bozmak için bir hamle yapmıştı. Ancak Ortadoğu'daki esas oyun kurucunun ABD olduğuna hiç kuşku yoktu. ABD, Büyük Ortadoğu Projesini aşama aşama uyguluyordu. Bölgede daha büyük hamlelere hazırlanıyordu.

52 29 yıldır dosyalarımda sakladığım görüşme notlarım.

10. BÖLÜM

ÖCALAN PİYONDU

13 Ocak 1993. Uçağımız Şam Havaalanına indiği zaman bıçak kemiğe dayanmıştı artık.

Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinin korunmaya başlamasından iki yıl sonraydı. Hikmet Çetin'le Şam'a gidişimden beş ay sonra. Abdullah Öcalan PKK saldırılarını hâlâ Şam'dan yönetiyordu.

Başbakan Süleyman Demirel Ortadoğu'da oynanan kanlı satrançta kapanı kırmak için yeni bir hamle yapmaya karar verdi. Hafız Esad'la görüşmeye gidiyordu. Uçaktaki tek kadın gazeteciydim. Güneri Cıvaoğlu, Yavuz Donat, Hasan Cemal, Ertuğrul Özkök, Cengiz Çandar, Fehmi Koru ve Muharrem Sarıkaya'yla birlikteydik.

Demirel, Esad'la Başkanlık Sarayındaki görüşmeye gittiği zaman biz havaalanında beklemeye başladık. Ocak ayı olmasına rağmen hava sıcak. Bir saat... İki saat... Üç saat...

Apronda volta atarak sohbet ediyoruz. Tarihi bekleyişin fotoğrafı olmaz mı? Hemen bir fotoğraf... Saatler akıyor. Demirel görünürde yok. Dört saat... Beş saat... Altı saat...

Sonunda Demirel geldi. Gelir gelmez de uçağımız havaalandı. Her zamanki gibi kısa süre sonra bizim yanımıza geldi. Anlatmaya başladı. Hâlâ biraz gergindi. Nasıl olmasın ki! Altı saat dil dökmüş olmasına rağmen Türkiye'den toprak koparmak isteyen Öcalan, Şam'da krallar gibi yaşamaya devam ediyordu.

Demirel'le Esad'ın neler konuştuğunu merak ediyorduk. Öcalan'ın iadesini istemiş miydi, Esad ne demişti? Demirel görüşmeyi anlatmaya başladı: "Komşuyuz, Müslümanız. 940

kilometrelik sınırın iki tarafında, iki dostuz. Uzun yıllar bir arada yaşadık. Gelin, ilişkileri daha da geliştirelim. Sizi kardeşçe kucaklıyorum. Geçmiş geçmişte kaldı, gelin dostluğu ilerletelim. Sınırı tamamen açalım."

Hafız Esad yüzünde hafif bir gülümsemeyle Demirel'i dinliyordu. Demirel derin bir nefes aldı. Devam etti: "Bakın... Ülkenizde bir terörist barınıyor. Himaye görüyor. Ve bu terörist, Türkiye'de terör icra ediyor. Siz de buna razı oluyorsunuz. Bu yaptığınız komşuluğa, dostluğa, kardeşliğe, insanlığa, Müslümanlığa sığar mı?"

Hafız Esad'ın yüzü gerildi. "Hayır. Bu söylediğiniz doğru değil. Ben teröristi himaye etmem. Suriye topraklarında böyle biri yok."

Demirel elini cebine attı. Bir "kâğıt" çıkarıp, Hafız Esad'a uzattı: "İşte terörist başının telefonu. Birisi telefon etsin. Karşısına Abdullah Öcalan çıkacaktır. Ve işte bu teröristin adresi. Suriye topraklarında."

Odaya bomba düşmüş gibi oldu. Demirel o anı anlatmayı sürdürdü: "Baktım, Şam'da olmadığında ısrarlı. Yine işte adresi. İşte telefonu dedim. Sustu."

Demirel ısrar edince Hafız Esad "kâğıdı" aldı. Açıp, okudu. Sonra cebine koydu.

Demirel o anı bizlere anlatırken Hafız Esad'ı köşeye sıkıştırmış olmanın keyfini yaşıyordu.

Görüşme uzadıkça uzadığı için için ikram faslı başladı. Yiyecek ve içecekleri getirdiler. Ve Hafız Esad konuşmaya başladı. Hem de saatlerce. Konuşmasının odağında Fırat ve Dicle suları vardı. Esad, Fırat ve Dicle'nin üstüne yapılan barajlar yüzünden Suriye'nin susuz kalmasından şikâyet ediyordu. Demirel ise dikkatle dinleyerek not alıyordu. Söz sırası yine Demirel'e geldi: "Hayhay, su konusunu müzakere edelim. Nedir istediğiniz?"

Hafız Esad, "Taksim" dedi. Demirel kararlıydı: "Su konusunda taksim olmaz. Tahsis olur. Ne kadar ihtiyacınız varsa, o kadar su tahsis ederiz. Hatta daha fazlasını. Sizi susuz bıraktık mı? Susuzluktan kuruyan tek ağacınız varsa gösterin."[53]

---

53 Yavuz Donat, *Sabah* Gazetesi, Vitrin, 25 Şubat 2005.

"Vatan haini ilan ederler"

9 Kasım 1993, Ankara. Turgut Özal'ın[54] ölümünden yedi ay sonra. Demirel'in Çankaya'ya çıktığı, Tansu Çiller'in başbakanlık koltuğuna oturduğu günler.

Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Yaşar Yakış'la konuşuyorum. Çiller'in "Suriye'yi bombalarız" diye tehditler savurduğunu hatırlatıyorum. Yakış, "En cesur insanlar en az bilenlerdir" diye acı acı güldü. Kapalı kapılar ardında yaşanan krizi anlatmaya başladı: "Su sorununu çözmek için Türkiye olarak inisiyatif aldık. Haziran ve temmuz aylarında iki toplantı yaptık. Ondan sonra Suriyeliler gelmedi. Ankara'da su semineri yaptık. Suriyeliler gönderdikleri adamı otelden kaçırdılar. Şimdi Dışişleri Bakanı Çetin de bir şey yapamıyor. 'Suriye'yi bombalarız' çığlıkları arasında su meselesini nasıl çözeceğiz? Suriye'ye saniyede 500 metreküp su verelim, anlaşmayı yapalım desek vatan haini ilan ederler. Gerçek olan şu: Türkiye istese de istemese de Suriye'ye saniyede 650 metreküp su akıtmak zorunda. Aksi takdirde barajlar taşar. Sel felaketi yaşarız. Baraj yapılmamış olsaydı, Fırat'ın yaz aylarındaki en az su seviyesi 156 metreküp. Kış aylarında ise 1200 metreküp. Biz Bulgaristan'a Meriç'ten akıttığı su için para ödüyoruz ama Türkiye Suriye'den para isteyemez. Meriç'te yaz aylarında debi 5 metreküptür. Bulgarlar bize bu miktarı ücretsiz veriyorlar. Üstündeki miktar için para istiyorlar ve ödüyoruz. Yani biz akıtacağımız 500 metreküp için Suriye'den para isteyemeyiz. Zaten 650 metreküp akıtmak zorundayız!"

Akıl alacak gibi değildi. Devletin bildiği bu gerçeğe rağmen dört asır iç içe yaşamış olan iki halkı birbirine düşman eden neydi? Yoksa yaşanan Rusya ve ABD'nin Ortadoğu'daki egemenlik alanları kavgasından başka bir şey değil miydi?

Esad Öcalan'i neden attı?

Demirel'in Hafız Esad'la görüşmesinden sonra Öcalan altı yıl daha PKK saldırılarını Şam'dan yönetti. Ta ki Türkiye'nin sabrı taşıncaya kadar!

54 Turgut Özal 17 Nisan 1993 tarihinde 5 ülkeyi kapsayan 12 günlük Türkistan gezisinden sonra öldü.

Demirel cumhurbaşkanı olunca Esad'a uzattığı dostluk elini çekti. Ve Öcalan'ı Şam'dan atması için Suriye'ye ültimatom verdi. Esad'ın artık Öcalan'ı Şam'dan atmaktan başka seçeneği kalmamıştı. Neden mi?

İlk nedeni, Hafız Esad kanserdi. Son günlerini yaşıyordu. Suriye siyasi ve ekonomik krizdeydi. Esad'dan sonra ne olacağı belli değildi. İkinci neden, Soğuk Savaş döneminde Esad'ın en güçlü müttefiki olan Sovyetler Birliği parçalanıyordu. Rusya siyasi ve ekonomik kaos içindeydi. Suriye'ye destek verecek durumda değildi. Ve Türkiye'nin arkasında ABD vardı. Esad artık Türkiye'nin baskısına dayanamıyordu. Ayrıca Keban, Karakaya ve Atatürk Barajları dolup işletmeye açıldığı için Türkiye artık Suriye'ye saniyede 500 metreküpten fazla su akıtıyordu. Esad'ın Türkiye'yle barışmaktan başka çaresi yoktu.

29 Ocak 1999'da bir uçak, içinde Öcalan ile Şam'dan kalktığı gün, *Hürriyet* gazetesi ve CNN Türk TV'nin Atina Temsilcisiydim. Öcalan'ın 17 gün süren kaçış hikâyesini Atina'dan saat saat izledim.

Öcalan'ı kullanıp attılar

Yaşananlar trajikomikti. Aslında baştan sona kadar da Öcalan'ın birçok ülke tarafından piyon olarak kullanılıp atılmasının hikâyesiydi.

Hafız Esad'dan sonra Öcalan'ı ilk kullanıp atan Yunanistan oldu. Öcalan'ın Şam'dan atılınca ilk sığınmak istediği ülke Yunanistan'dı. Çünkü Yunan ve Kıbrıs Rum derin devleti, 1980'lerin ortasından itibaren PKK'yı destekliyordu. Ancak o sırada Yunanistan Başbakanı olan Pasok lideri Kostas Simitis, Öcalan'ın Atina Havaalanından dışarıya adım atmasına bile izin vermedi. Nedeni, Yunan ekonomisinin zorda olmasıydı. Simitis, Avrupa Para Birliğine girmeye çalışırken Öcalan yüzünden Türkiye'yle çatışmak istemedi. Bir yandan da Yunan derin devletinin kirli çamaşırlarını gizlemeye çalışıyordu. Bu nedenle Şam'dan doğruca Atina'ya gelen Öcalan'ın siyasi iltica talebini de kabul etmedi. Öcalan'ın derhal Yunanistan'dan çıkartılması talimatını verdi. Böylece o andan itibaren Öcalan top gibi oradan oraya atılmaya başlandı.

Yunan İstihbarat Teşkilatı (EYİP) da kiraladığı özel uçakla Öcalan'ı Rusya'ya postaladı. Ancak PKK'yı yıllardır el altından

beslediği halde Rusya bile Öcalan'ın havaalanından çıkmasına izin vermedi.

Ardından Hollanda, Öcalan'ın uçağını hava sahasına bile sokmadı.

Komünist milletvekillerinin çabasıyla Öcalan İtalya'ya sığındı. Ancak Türkiye'nin ve ABD'nin baskısıyla İtalya Başbakanı D'Alema da Öcalan'ı atmak zorunda kaldı.

Öcalan, büyük bir hayalkırıklığı içinde yeniden Yunanistan'a döndü. Ama Simitis kesinlikle kabul etmiyordu. Bunun üzerine Öcalan'ı Güney Afrika'daki Ortodoks manastırında saklamaya karar verdiler.

Kaçırma ve saklama operasyonunu bizzat Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos yönetiyordu. Öcalan'ın özel uçağı önce Nairobi'ye indi. Öcalan Yunan Büyükelçisinin evinde birkaç gün kalıp Güney Afrika'ya gönderilecekti ancak kabul etmeyince, operasyon fiyaskoya dönüştü.

CIA ve MOSSAD Öcalan'ın yerini saptadı. MİT'e bildirdi. Böylece Öcalan 15 Şubat 1999'da Ankara'dan giden özel uçaktaki MİT ajanlarına teslim edildi.

O günü hiç unutamam. Yunanistan dünyaya rezil oldu. PKK'lılar Avrupa'daki Yunan büyükelçiliklerini işgal ettiler. Türkiye'nin düşmanını saklayamadıkları için de Yunanistan'da adeta yas ilan edildi. Daha da trajikomik olan, Öcalan aleyhine, Atina'ya vizesiz girdiği gerekçesiyle dava açılmasıydı. Böylece Öcalan Atina'da gıyabında yargılandı.

Hem kaçışını hem de Atina'daki duruşmayı aylarca izledim. Yunan ve Kıbrıs Rum derin devletinin bütün kirli çamaşırları ortaya saçılıverdi. Mahkemeye gelen emekli subaylar Öcalan'ı savundular. PKK'ya yıllarca nasıl silah taşıdıklarını anlattılar. Kıbrıs'ın intikamını almak için PKK'ya silah dahi verip Türkiye'yi arkadan vurmaya çalıştıkları iyice anlaşıldı. Yakalandığı zaman Öcalan'ın üstünden Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin verdiği pasaportun çıkması bunun açık bir kanıtıydı. Hatta Türk diplomatlarına suikastlar düzenleyen Ermeni terör örgütü ASALA'yla, PKK ve Yunan derin devletinin içinde olan 17 Kasım terör örgütü arasındaki ilişkiler de ortaya çıktı. Devlet arşivlerinde bile olmayan mahkeme tutanaklarını, *Apo'yla Son Tango* adını verdiğim kitabımda yayınladım.[55]

55 *Apo'yla Son Tango* kitabımda Türkiye'nin devlet arşivlerinde bile bulunmayan bilgi ve belgeler yer alıyor.

Yaşananlar Yunanistan'ın Öcalan'ı nasıl piyon olarak kullandığını gözler önüne serdi. Aynen Saddam Hüseyin ve Hafız Esad'ın da yaptığı gibi...

İki Arap lider de Öcalan ve PKK'yı 1985'ten itibaren Keban, Karakaya ve Atatürk Barajlarını durdurmak için kullandılar. 1983'te inşaatına başlanan Atatürk Barajı'nın 1992'de bitirilişine kadar geçen dokuz yıl, PKK saldırılarının zirvede olduğu dönem oldu. Türkiye, barajların bölgeyi kalkındıracağı konusunda Saddam'ı ve Esad'ı ikna edemedi. Sonuçta milyarlarca dolar, fakir halkların refahı yerine silahlara harcandı. Kazanan ise Batılı silah şirketleri oldu.

PKK 1990'dan sonra da ABD, Rusya, Fransa ve İngiltere'nin bölgedeki egemenlik alanlarını saptamak için oynadıkları kanlı satrançta piyon olarak kullanıldı. Bu kez de kazanan, petrol yataklarını ele geçiren Amerikan, İngiliz ve Fransız şirketleriydi.

Türkiye nerede hata yaptı?

Ne yazık ki Türkiye de uzun yıllar PKK sorununu sadece demir yumrukla durdurmaya çalışıp hata yaptı. Hele "Kürt yoktur" tezi akıl alacak gibi değildi. 1980'lerde yurtdışındaki büyükelçilere gönderilen talimatı hatırlıyorum. "Kürt yoktur. Karda yürüyüp kırt kırt sesi çıkartan Türkler vardır" diye savunmaya çalışmak trajikomikti. Kürtçe konuşmak; gazete, dergi ve kitap yayınlamak da yasaktı. Yasaklar, Kürt milliyetçilerinin radikalleşmesine yol açmaktan başka işe yaramadı.

Turgut Özal döneminde Kürt kimliği kabul edilse de PKK sorununun aşılması için güvenliğin yanı sıra bölgenin kalkınmasının yeterli olacağı savunuldu. PKK, gençleri 50 lira verip dağa çıkmaya ikna ettiği için, işsizlik önlenirse gençlerin de dağa çıkmayacağı düşünüldü. Böylece Güneydoğuya para muslukları açıldı. O dönemde, Irak ve Suriye'nin engellemesi yüzünden Türkiye Dünya Bankası'ndan kredi bile alamadı. Özal devlet bütçesinden para akıtıp Atatürk Barajı'nı bitirdi. Sulama tünellerinin süratle bitirilip tarımın başlaması için de GAP projesine[56] milyarlarca lira harcandı.

56 GAP projesi. T.C. Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı: http://www.gap.gov.tr/gap-nedir-sayfa-1.html

Gerçek olan şu ki izlenen politika, bölgenin kalkınması için büyük bir hamleydi ama Ortadoğu'da oynanan kanlı oyunu önlemeye yetmedi. Siyasi alanda da açılım gerekiyordu. Gerçi Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçtiği 1946'dan sonra devletin kilit noktalarında birçok Kürt kökenli[57] siyasetçi ve bürokrat görev aldı. Hiçbiri de Kürt kimliklerini reddetmediler. Karşı oldukları, silaha sarılıp büyük Kürt devleti hayaliyle Türkiye'den toprak kopartmak isteyen PKK'ydı. Ancak açıkça Kürt kimliğini savunan siyasi partiler "bölücülük" yaptığı için arka arkaya kapatılınca bölgede stratejik planları olan ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin eline koz verilmiş oldu.

"Kürt siyasetçi" dogmasını ilk kırmaya çalışan Atatürk'ün silah arkadaşı ve İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü'ydü ama aldığı inisiyatif, hem Kürt hem de aşırı Türk milliyetçileri tarafından dinamitlenince başarılı olamadı. Sorun çözülmediği gibi yara daha da derinleşti.

57 Kamran İnan, Kinyas Kartal ve Hikmet Çetin gibi birçok siyasetçi, yıllarca omuz omuza çalıştılar. Çoğu Bakanlık ve Meclis Başkanlığı da yaptı. Hatta 1970'lerin sonunda Ecevit'in Başbakan Yardımcısı olan Hikmet Çetin, sonraki yıllarda Dışişleri Bakanlığı ve Meclis Başkanlığı koltuğunu da doldurdu ve siyasi hayatın en başarılı isimlerinin başındaydı. TSK'da ve devlet bürokrasisinde de çok sayıda "Kürt kökenli" bürokrat oldu.

11. BÖLÜM

AMBARGO ALTINDAKİ BAĞDAT'TA TARIK AZİZ'LE GÖRÜŞME

4 Nisan 1994. Nefes aldığımız hava buharlaşıyor sanki. Tepemizdeki güneş ateş topu gibi. Cehennemde sonsuz bir yolculukta gibiyim. Kiraladığım jipin bagajı benzin bidonlarıya dolu. 180 kilometre hızla çölü bıçakla kesercesine yol alıyoruz. Arap şöförümüz ip gibi otoyolda zaman zaman sol ayağını altına alıp oturuyor. Sanki otomatik pilota bağlıyor jipi! Sapsarı çölün ortasında ip gibi uzanan otoyolda uçuyor gibiyiz. Hava kararmadan çölü aşmak zorundaydık.

Kanal D TV'de Eksen programını yaptığım kamera ekibimle birlikte Amman'dan sabah erkenden yola çıktık. Sapsarı kum tepeciklerinin arasında kilometrelerce uzanan Bağdat otoyolundayız. Irak ordusu 45 gün süren bombardımanın ardından, petrol zengini Kuveyt topraklarından sökülüp atılmıştı. Irak askerleri kaçıyordu. Asker kaçakları çöllerde dehşet saçıyordu. Yol kesip haraç alıyorlar, vermeyenleri öldürüyorlardı. Irak halkı ise dört yıldır süren ekonomik ve siyasi ambargo altında inliyordu.

Irak'ın dünyaya açılan tek kapısı olan 1200 kilometrelik otoyoldu. İp gibi uzanan otoyolda sadece bir kez durduk. O da bagajdaki bidonlardan benzin doldurmak için. 12 saatte çölü aşıp Bağdat'a girdiğimizde yorgundum ama yolculuğu sağ salim atlatmıştık.

Saddam Hüseyin'le görüştükten dört yıl sonra yine Bağdat'taydım. Tehlikeli bir yolculuğu göze almamın tek nedeni vardı. O da Saddam'ın sağ kolu olan Başkan Yardımcısı ve

Dışişleri Bakanı Tarık Aziz'den almayı başardığım randevuydu. Amerikalı ve Avrupalı gazetecilerin peşinde olduğu Aziz, belli ki dünyaya seslenmek istiyordu. Röportaj dünya çapında olay olacaktı.

Irak pastasından pay almak isteyen Turgut Özal'ın Musul ve Kerkük hayalinin suya düştüğü günlerdi. Özal'ın ısrarına rağmen Bush, Amerikan ordusunun Bağdat'a yürümesi emrini vermemişti. Irak'a uygulanan ambargo yüzünden Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattı kapatıldığı için Türkiye'nin petrol akışından elde ettiği gelir kesilmişti. Baraj ve otoyollar yapan Türk inşaat şirketleri, makine parklarını bile bırakarak Irak'tan çekilmek zorunda kalmışlardı. Ambargo yüzünden Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle ticaret yolları da tıkanmıştı. Kısacası, Özal'ın hayal ettiği gibi, bir koyup üç alamadığımız gibi, kaybımız 10 milyar dolardan fazlaydı.

Saddam Hüseyin ise yaralı aslan gibiydi. Kürt bölgesinde kontrolü kaybetmişti. 36. paralelin kuzeyindeki Irak toprakları İncirlik'ten kalkan Amerikan, İngiliz ve Fransız uçaklarının koruması altında olduğu için tek Irak savaş uçağının uçuşuna bile izni verilmiyordu.

Uçuş yasağının Türkiye'ye faturası ise ağırdı. Daha önce Saddam'la anlaşıp birçok kez PKK'ya karşı askeri operasyon yapan Türkiye'nin eli kolu bağlıydı. Artık PKK bölgede cirit atıyordu. Ana karargâhını Kandil Dağı'na taşıdığı için PKK militanları rahatça sınırı geçip eylem yapıyorlar ve yine Kandil'e kaçıyorlardı. Iraklı Kürtler de Kürt devletinin temellerini atıyordu.

Kızgın güneşin yaktığı sapsarı kum tepelerini aşıp Bağdat'a girdiğimizde fıskiyeli havuzların süslediği ışıl ışıl caddeleri görmek etkileyiciydi doğrusu. Dört yıl önceki gibi Saddam'ın dev posterleri ve heykelleri de yerli yerindeydi.

Amman'dan kiraladığım cipin şoförü beni, ilk gelişimde de kaldığım meşhur El Reşit oteline götürdü. Giriş holünün zeminini kaplayan Bush'un mozaikten yapılmış portresine basarak girdim otele yine. Tabii, ışıl ışıl caddeleri Bağdat'ın ön yüzüydü. Arka sokaklarda ise açlık, yoksulluk, pislik, sefalet ve salgın hastalıklar kol geziyordu. Şeker, un ve yağ karneyle dağıtılıyordu. Kadınlar bir torba şeker alabilmek için saatlerce

kuyruklarda bekliyorlardı. Hastanelerin durumu içler acısıydı. İlaç yok gibiydi. İnsanlar, bir kutu ilaç alabilmek için hastane kapılarında bekliyordu. Irak halkı inim inim inliyordu ama Saddam, yarattığı pırıltılı dünyada ABD'ye meydan okumaya devam ediyordu.

Hemen eşyalarımızı odalarımıza bıraktık. Büyükelçi Şadi Çalışlar ve eşiyle buluşmak için otelden ayrıldık. Bağdat'ta açık kalan tek restorana girdiğimiz anda dünya başıma yıkıldı sanki. Masaya oturmamla birlikte fırlayıp tuvalete koşmam bir oldu. Yol boyunca hiçbir şey yememiştim ama belli ki mikrop kapmıştım. 15 dakika sonra ayakta duracak halim kalmamıştı. Beni apar topar otele götürdüler. Böylece Bağdat'ın gerçek yüzünü yaşamaya başlıyordum.

Otele girer girmez doktor geldi. Hemen ilaç yazdı ama Bağdat'ta ilaç yoktu! Şansım varmış ki, eski bir arkadaşım olan Meliha'nın (Eraş) eşi Fethi Eraş Bağdat'ta büyükelçilikte idari ateşeydi. Türkiye'den getirip depoladıkları ilaçlarla yardıma koştular. İlaçlar o gece gelmeseydi halim ne olurdu bilmiyorum.

Ertesi sabah biraz kendime gelmeye çalışıyordum ki bu kez kamera ekibim aynı duruma düşmez mi! Tarık Aziz'le röportajı yapıp beş gün sonra İstanbul uçağımızı yakalamak için Amman'a dönmek zorundaydık ama biz yataktan çıkamıyorduk!

Bu arada ne zaman biraz kendime gelsem Aziz'in Özel Kalem Müdürü'nü arayıp randevumu soruyordum. Her defasında da yanıt aynıydı: "Bekleyin."

Arap liderlerin taktiği

Dördüncü günün sabahıydı. Röportajı ve çekimleri tamamlayıp yola çıkmazsak Amman'dan kalkacak uçağımızı kaçıracaktık. Yine Özel Kalem Müdürü'nü aradığımda, "Bekleyin" demez mi! Beynimden vurulmuşa döndüm. Artık sabrım taşmıştı. Bağırmaya başladım: "Ankara'daki büyükelçiniz randevunun verildiğini bildirdiği için çöl yolunu göze alıp geldim. Hâlâ beni oyalıyorsunuz. Bugün görüşmezsem yarın sabah dönüyorum."

Özel Kalem Müdürü'nün böyle bir tepki beklemediği belliydi. "Ama hâlâ hastasınız" diye beni yatıştırmaya çalıştı. Artık kararlıydım. Telefonu kapatıp süratle lobiye indim.

Ertesi sabah bizi Amman'a götürecek jipi ayarladım. 600 dolar da ödedim. Odama çıkıp eşyalarımı toplamaya başlamıştım ki telefonum çaldı. Arayan Özel Kalem Müdürü'ydü. Tarık Aziz bizi bekliyordu. Belli ki, ilk andan beri beni izleyen istihbaratçılar haberi hemen uçurmuşlardı.

Geriye dönüp baktığımda, hayallerimi yakalamak için birçok risk almak zorunda kaldığımı görüyorum. Zaten risk almadan da başarı olmaz ancak hiçbir zaman gözüm kapalı olarak hedefime yürümedim. Her zaman hesaplı risk aldım. Tüm olasılıkları düşündüm. Olumsuzluklara karşı tedbir aldım. Elde edeceğim başarının riskten daha büyük olması önemliydi.

Bağdat'a yolculuğun riskli olduğunu bilerek yola çıkmıştım. Ancak dört yıldır ağır siyasi ve ekonomik ambargo altında olan Saddam Hüseyin'in iyice sıkıştığı günlerdi. Ankara'daki Irak Büyükelçisi randevu verildiğini bildirdiği zaman, Saddam'ın Türk medyası aracılığıyla dünyaya seslenmek istediği açıktı. Saddam'ın sağ kolu olan Tarık Aziz'le görüşürsem dünya çapında bir röportaja imza atacaktım. Risk almaya değerdi.

Ancak yine de gidişimi Amman ve Bağdat'taki Türk Büyükelçilerine bildirmek akılcı olacaktı. Amman'daki Büyükelçimiz Mehmet Ali İrtemçelik'i yıllardır tanıyordum. Hemen aradım. Güvenilir bir şoför bulmayı teklif edince işim biraz daha kolaylaştı. Amman'dan çıkış ve Bağdat'a varış saatlerim de belliydi. Benden haber alamazlarsa Ürdün ve Irak güvenlik makamlarını uyaracaktı.

Saddam'in sağ kolu Hıristiyandı

Neyse gelelim dünyanın peşinde koştuğu Tarık Aziz'le görüşmemize... Tarık Aziz Baas rejiminin dünyadaki sesiydi. Saddam'ın kabinesindeki tek Hıristiyandı. Gerçek adı Mikhail Yuhanna'ydı. 1936'da Tel Kaif'te Katolik Keldani fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Babası garsondu. Akıllı ve başarılı bir öğrenci olduğu için köyünden çıkıp Bağdat Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı okuyup öğretmen olmuştu.

Tarık Aziz'in Saddam'la dostlukları 1957'de Kral'ın devrildiği günlere rastlıyordu. Yıldızı ise Baas Partisine girişiyle parlamaya başlamıştı. Partinin yayın organı olan gazetede yazı

yazmaya başlamasıyla ünü zirveye tırmandı. 30 yaşlarının ortasında Enformasyon Bakanlığını üstlenip Saddam'la daha yakın çalışmaya başlıyor, ardından Dışişleri Bakanı oluyordu.

Tarık Aziz zirveye tırmandıkça suikast girişimlerinin de hedefi oluyordu artık. 1980'lerin başında Bağdat'ın merkezindeki bombalı saldırıda birçok görevli ölürken yaralı olarak kurtuldu. Suikast, bölgenin de kaderini değiştirecek savaşın başlamasını tetikleyen olay oldu. Saddam saldırıdan İran'ı sorumlu tutup önce binlerce Iraklı Şiiyi sınır dışı etti. Ardından da İran'a savaş açtı.

Böylece Aziz Ortadoğu'daki değişimin başrol oyuncuları arasında girdi. Tarık Aziz, biraz aksanlı da olsa mükemmele yakın İngilizcesiyle iyi bir müzakereci ve iyi bir konuşmacıydı. Zaten esas rolü de Batı'yla ilişkileri yürütmekti. İlk başarısı 1984'te Beyaz Saray'da Başkan Ronald Reagan ile görüşüp Irak'ın ABD'yle diplomatik ilişkilerini yeniden kurmak oldu. İran'la 10 yıl süren kanlı savaş sırasında da hem ABD'nin desteğini aldı hem de Sovyetler'le güçlü ekonomik ilişkiler kurmayı başardı.

1997'de Tarık Aziz, artık Devrim Komite Konseyi üyesiydi ve Körfez Savaşında dışişleri bakanlığının yanı sıra başkan yardımcılığını da üstlendi ve diplomasinin dümenini tamamen eline aldı.

Kuveyt'in işgalinin ardından ABD'yle pazarlıkları yürüten de oydu. Hatta savaşın patlamasına kısa süre kala Cenevre'de ABD Dışişleri Bakanı James Baker'la buluştuğu zaman, Başkan Bush'un Saddam Hüseyin'e gönderdiği mektubu reddedip savaşın kaçınılmaz olduğu sinyalini de veren yine Aziz'di.

Onu yakından tanıyanlar sivri dilli ve çelik gibi sinirleri olduğunu söylüyordu. Elinden düşmeyen Havana purosu, kocaman gözlükleri ve kalın bıyıklarıyla özdeşleşmişti adeta. Tarık Aziz hem Amerikan hem de dünya medyasının odak noktasıydı. Irak ağır baskı altındayken Saddam gibi acımasız bir diktatörün en yakınında olmak kolay değildi. Saddam'ın yaptığı temizlik operasyonlarından kurtulmak da büyük bir başarıydı.

Tarik Aziz'le bir saat

Dönelim hasta yatağımdan kalkıp, Tarık Aziz'e buluşmama...

Dört gün bekledikten sonra dünya basınının da peşinden koştuğu Saddam'ın sağ kolu karşımda oturuyordu. Ekibim kamera ve ışıkları kurar kurmaz söyleşiye başladık.

Dört yıldır Irak'ın nefes boruları kesilmişti adeta. Dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahip olduğu halde bir litre petrol satamıyordu. İlaç bile ithal edemiyorlardı. BM'nin uyguladığı hava ambargosu yüzünden uçak seferleri de yapılamıyordu.

Tarık Aziz'e görüşmeye başlar başlamaz sordum: "Böylesine ağır bir ambargoya rağmen nasıl ayakta kalıyorsunuz?"

Tarık Aziz hafif bir gülümsemeyle yanıtladı: "Bu durum Irak halkıyla yönetim arasındaki sağlıklı ilişkiyi gösteriyor. Aksi olsaydı hiçbir yönetim böylesine bir baskı altında ayakta kalamazdı. Ayrıca yönetimi devirmek için CIA de her türlü oyun ve planı uyguluyor. Buna rağmen ayaktayız."[58]

"CIA Saddam'ı devirmeye mi çalıştı?" diye sordum. "Ben iddia etmiyorum. Kendileri de söylüyor. Irak'taki muhalefete 30-40 milyon dolar verip desteklediler ama sonuç alamadılar."

Tarık Aziz Saddam'ın sağ koluydu. Bağdat'ta, 1994.

O günlerde dünyada büyük değişim yaşanıyordu. Berlin Duvarı'nın yıkılıp Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Doğu

58 Kanal D TV, Eksen Programı, 11 Nisan 1994.

Bloku'nda demokrasi fırtınası esiyordu. Başkan Bush'un hedefi "Irak'a demokrasi getirmek"ti. Aziz'e sordum: "Demokrasi Irak için çıkış yolu olmaz mı?" Tarık Aziz, "Bizim kendimize göre demokratikleşme standartımız var" dedi.

Irak'a göre demokrasi nasıl oluyordu acaba? Tarık Aziz demokrasinin evrensel standartları olmadığını savunuyordu: "ABD ya da Batı Avrupa'daki gibi aynı liberal standartları uygulayamayız. Irak, ABD dünya sahnesine çıkmadan binlerce yıl önce var olan bir ülkedir. Kendi seçimini kendisi yapar. Ve bugünkü yönetimini de seçmiştir."

Demokrasi tartışmasını kapatıp, Irak'ın boğazını sıkan ambargoyu açtım. Bir süre önce, BM Güvenlik Konseyi, uygulanan ambargoyu kontrollü gevşetmek için yeni bir karar almıştı. Irak'a 1.6 milyar dolarlık petrol satışına izin veriliyordu. Ancak Saddam Hüseyin kararı reddediyordu. "Sınırlı da olsa petrol satabileceksiniz. Neden reddediyorsunuz?" diye sordum. "Kesinlikle kabul etmeyiz" diyerek kestirip attı Tarık Aziz. "Neden?" diye üsteledim. "Irak halkının ıstıraplarını azaltmak istemiyorlar ki" dedi.

Yüzünde acı bir gülümseme belirdi. Devam etti: "Konseyin 706 ve 712 sayılı kararları Irak'ın temel ihtiyaçlarını karşılamasına imkân vermiyor. Irak'ı BM denetimine sokup içişlerine müdahale etmek istiyorlar. Kabul edersek petrol gelirinin önemli bölümü Irak'ta görev yapan BM personelinin harcamalarına ayrılacak. Ayrıca zarar gören ülkelerin tazminatlarını ödeyecekler."

"Ama yine de katı ambargo biraz olsun kırılmış olmayacak mı?" diye ısrar ettim. Tavrını hiç yumuşatmayan Tarık Aziz devam etti: "Hayır olmaz. Ambargo sadece Irak rejimine karşı uygulanmıyor ki! Irak halkına uyguluyorlar. Eğer koşul öne sürmeselerdi çıkış olabilirdi. Irak'ta halka gıda dağıtıldığını çok iyi biliyorlar. Buna rağmen BM neden gıda ve ilaç dağıtımını yapmak istiyor? Tek hedefleri var. Irak'ı istikrarsızlığa sürüklemek."

Ortadoğu'ya savaş bulutlarının daha fazla çöktüğü günlerdi. Bush, Saddam'ı devirmekte kararlıydı. Sadece zamanı bilinmiyordu. Ankara ise yeniden patlak verecek savaşın daha büyük faturasını ödemekten korkuyordu. En büyük korku ise 500 bin

Kürt'ün yeniden dağlardan yürüyerek Türk topraklarına girmesiydi. 16 Mart 1988'de İran'la işbirliği yapan Kürtleri Halepçe kasabasına zehirli gaz bombası atarak cezalandıran Saddam değil miydi? Gerçi, artık Kuzey Irak'ta yaşayan 3 milyon Kürt'ü İncirlik'ten kalkan Amerikan, İngiliz ve Fransız savaş uçakları koruyordu. 36. paralelin kuzeyinde tek bir Irak savaş uçağı bile uçamıyordu ama savaş patlarsa Saddam yeniden Kürtleri cezalandırmaya kalkabilirdi. Bu da yeni bir göç dalgasını tetiklerdi.

Aziz'e Ankara'nın kaygısını hatırlattım. "Ya Kürtlere karşı yeniden bir askeri harekât yaparsanız?" dedim. Tarık Aziz, yüzündeki donuk ifade hiç değişmeden yanıtladı sorumu: "Bakın Kürt sorununu askeri yöntemlerle çözmekte çıkarımız yok. Biz bunları yaşadık. Artık soruna siyasi çözüm gerekiyor. Göçün yaşanmayacağı güvencesini veriyorum. Siyasi çözüm, güvencemiz olacak."

Gerçekten de sorunun çözümü siyasiydi ama kolay değildi. Ne Kürtler Saddam'a güveniyordu artık ne de Saddam Kürtlere...

Ama oyun daha büyüktü aslında. Ortadoğu'daki oyuncular sadece birer piyondu. Tarih sayfalarını biraz karıştıranlar, İngiliz ve Fransızların, 100 yıl önce Ortadoğu haritasını nasıl çizdiklerini bilirler.[59] O zaman haritayı bir Fransız diplomat ile bir İngiliz subay çizdi.

Bu kez çizen ise Graham Fuller gibi CIA ajanları ile derin stratejistlerdi. Stratejinin ilk uygulayıcısı da Başkan Bush oldu. Tarık Aziz, 1900'lerin başında gizlice çizilen ilk haritanın uygulandığını iyi bilecek kadar akıllıydı. Kanlı oyunda şansı olmadığını da herhalde görüyordu.

Musul ve Kerkük petrolleri pazarlığı

Gelelim Musul–Kerkük petrolleri sorununa. Musul ve Kerkük petrollerinde sadece Özal'ın gözü yoktu. Mesut Barzani de petrol yataklarına el koymak istiyordu. Barzani'nin babasının hayali olan bağımsız Kürt devletini[60] gerçekleştirmek için petrole ihtiyacı vardı. Bağımsızlığın temelini petrolle atabilirdi! Ancak Kerkük'ü ele geçirmesi için nüfus çoğunluğu Arap ve

59 Sykes-Picot anlaşması, 1916.
60 Mahabad Kürt Cumhuriyeti, 22 Ocak 1946-17 Ocak 1947.

Türkmen olan şehirdeki Kürt nüfusunu artırması gerekiyordu. Nitekim, Saddam'ın baskısı kalktığı andan itibaren şehre kamyonlarla Kürtleri taşımaya başlamıştı bile.

Tarık Aziz'e "Siyasi çözüm diyorsunuz ama Kürtler Kerkük'ü istiyorlar" diye üsteledim. "Hayır, Kerkük kesinlikle müzakere edilmez" deyip kestirip attı. "Ya Çekiç Güç'ün görev alanı Kerkük'ü de içine alarak genişletilirse ne yaparsınız" dedim. Tarık Aziz gözlerime dik dik bakıp, "Direniriz" yanıtını verdi. "Askeri direniş mi?" diye sordum. "Her türlü direniş" dedi.

"Türkiye'yi de mi tehdit ediyorsunuz? Geçmişte Saddam Hüseyin tehdit etmişti" deyince, Tarık Aziz, "O sözler ABD'yle müttefiklere katılan o zamanki liderliğe karşıydı" diye yanıtladı. "Özal'ı mı kastediyorsunuz?" diye üsteleyince Özal'a karşı düşmanca bir tavır takınmaktan kaçındı. "Ölen bir kişiyi eleştirmek istemem. O dönemde durum farklıydı" dedi. Sonra da "Türkiye'ye karşı bir tavrımız olsaydı ortak projelere girer miydik? Sorunlarımızı iki ülkenin de çıkarını dikkate alarak çözmeliyiz" diye ekledi.

Aziz, ABD'nin Türkiye'yi kullandığı kanısındaydı. Israrla, "Bence Türkiye, Irak'a karşı kurulan ittifaka katılarak büyük hata yaptı" dedi. "Neden?" diye sordum. Yanıtı Türk halkına bir çağrı niteliğindeydi: "Türkiye Müslüman bir ülkedir. Irak'la komşu olduğunuzu unutmayın. Komşular birbirlerinin bağımsızlığına saygı göstermelidir. Belki yaptığımızı beğenmemiş olabilirsiniz ama aslında askeri harekât Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için değil, zayıflatmak için yapıldı. Irak'ın zayıflaması sizin çıkarınıza mı? Türkiye Irak'a karşı kurulan ittifaka katılmanın faturasını ödüyor."

Belli ki Aziz, Özal'ın ölümünden sonra Çankaya Köşkü'ne çıkan Süleyman Demirel'e dostluk eli uzatıyordu.

Tarık Aziz bir saat süren söyleşimiz boyunca birkaç kez Ankara'ya barış elini uzattı: "Türkiye'yle karşılıklı menfaatlere dayanan iyi ilişkiler istiyoruz. Türkiye kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde Irak'a ambargoya devam ediyor. Bu yüzden büyük kaygı duyuyoruz. Türkiye'nin kendi çıkarlarına göre hareket edip kararlar alma hakkı vardır."

"Türkiye BM kararlarını delemez ki?" diye itiraz ettim ama Aziz, Türkiye'nin çıkarlarını koruma hakkı olduğunu

söylüyordu: "BM sözleşmesi zarar gören ülkenin çıkarlarını korumak için tek başına hareket etmesine imkân veriyor. Biz sizin dostunuzuz. Geçmişte olanlar ilişkilerimizi etkilememeli. İlişkilerimizi yeniden geliştirmek için en kısa zamanda harekete geçmeliyiz."

"Öcalan'ı desteklemiyoruz"

Tarık Aziz dostluk elini uzatıyordu ama Irak'ın Abdullah Öcalan'ı Türkiye'ye karşı kullandığını da biliyordum. "Ya Öcalan'a desteğiniz?" dedim. Aziz soğukkanlılığını kaybetmeden "Tümüyle asılsız! Türkiye'yi istikrarsızlığa sürüklemek bizim çıkarımıza değil. Irak'a karşı ikili oynanıyor ama ikili oynayan biz değiliz" dedi.

"Kim size karşı ikili oynuyor?" diye üsteleyince devam etti: "Kuzey Irak'ta yapay bir durum var. Bu anormal durumu doğrudan ya da dolaylı destekleyenler ikili oynuyor. Biz bunun acısını çekiyoruz. Tecrübemiz olduğu için ikili oynamıyoruz." Bir kez daha üsteledim: "Türk yetkililer ikili mi oynuyor?" "Evet bazı Türk yetkililer" dedi.

1990'dan beri Saddam'ın Kuzey Irak'ta kontrolü kaybettiği bir gerçekti. Kürt bölgesinin sınırları fiilen çiziliyordu. Irak parçalanmaya sürükleniyordu. Tarık Aziz ise "Hayır parçalanmaz. 1990'da, 1991'de ve 1992'de hep Irak'ın parçalanmasının an meselesi olduğunu söylediler. Altı ayda parçalanacak dediler" diye geçiştirmeye çalıştı. "Kuzey Irak'ta Kürt devletinin çatısı oluşturulmuyor mu?" diye ısrar ettim ama o da ısrarlıydı: "Hayır zannetmiyorum. Kürt devleti için konjonktür uygun değil. Bugünkü durum ABD'nin yarattığı yapay bir durumdur. Biz 1991'de Kürt liderlerle bir anlaşma imzaladık ve anlaşmayı uygulamaya hazırlardı."

Tarık Aziz, Barzani'nin anlaşmayı imzalamaya hazır olmasına rağmen Talabani'nin her iki saatte bir karakterinin değiştiğini söylüyordu.

"Kürtleri yine kullanıyorlar"

Bana şunları söyledi o gün: "Barzani halkın desteğini de almak için bir iki hafta süreye ihtiyacı olduğunu söyledi. Hemen Washington ve Londra'ya çağırdılar. ABD ve İngiliz hükümeti

anlaşmayı imzalamaması için Barzani'ye talimat verdi. Aslında anlaşma demokratikti. Ve iki tarafın da yararınaydı. Engelleyen Washington ve Londra'dır."

"Anlaşmayı Kürt devletini kurmak için mi engellediler?" diye sordum. "Hayır" dedi Tarık Aziz ve devam etti: "Bu anlaşmanın Saddam rejimini güçlendireceğini düşündüler ve imzalanmasını engellediler. Aslında Kürt devletinin ilan edilmesini desteklemediler. Kürtler geçmişte kullanıldı. Şimdi de kullanılıyor. 1970'lerde Irak hükümetini zayıflatmak için Kürtleri kart olarak kullandılar. Şimdi de ABD yine yönetime karşı Kürt kartını kullanmaya çalışıyor."

Tarık Aziz Kürtlerin Saddam'dan korktuğunu kabul etmiyordu. "Neden korkuyorlar ki?" diye sordu bana. Ben "Geçmişte saldırılar olduğu için" deyince acı acı güldü: "Kürtler Irak yönetimine saldırmadığı sürece, neden onlara saldırı olsun? Barzani ve Talabani'nin partisinden bazı gruplar İran'la işbirliği yaptıkları için onlara saldırı oldu. Irak, ABD ve Batılı müttefikleriyle savaş halindeyken de Irak'ın karşısında oldular. Şimdi de kendi halklarına karşı Washington ve Londra'dan maddi yardım alıyorlar. Ama Kürt liderlerin bu politikasını Kürt halkının çoğunluğu desteklemiyor."

Tarık Aziz'in söylediklerinde doğruluk payı vardı. Ancak Kuveyt'in işgalini de hâlâ savunuyordu. Savunmaktan başka çaresi de yoktu zaten.

Bush'a gelince, Büyük Ortadoğu Projesi için çoktan düğmeye basmıştı.

* * *

Bağdat içindeki çekimlerimizi de süratle yapıp ertesi sabah yola çıktık. Yine sapsapı kum tepelerinin arasında ip gibi uzanan otoyolda 200 kilometre hızla yol alıp, 12 saatte Amman'a girdik.

Amman'da otele girdiğimiz zaman Arap şoför karşıma dikilip yeniden para istemez mi? Beynimden vurulmuşa döndüm. Bağdat'ta 600 dolar ödemiştim, şoför benden yeniden para istiyordu. Karşıma dikildiğinde korkup ikinci kez para ödeyeceğimi zannediyordu herhalde.

Dört gündür yaşadıklarımın da etkisiyle sabrım taşmıştı. Resepsiyondaki görevliye dönüp, "Polis çağırın" dedim. Arap

şoför benden böyle bir tepki beklemiyordu. Birden yüzü sarardı. Polis sözcüğünü duyunca homurdanarak oteli terk etti.

Ambargo altındaki Bağdat'ta Tarık Aziz'le yaptığım röportaj Kanal D TV'de yayınlanınca büyük yankı yarattı. Çok yorulmuştum ama başarmıştım. Mutluydum.

* * *

Bağdat'tan ayrılırken ABD'ye meydan okuyan Saddam yaralı bir aslandı. Irak halkı ise dünyadan kopuktu. 10 yıl İran'la savaşın ardından şimdi de ekonomik ambargo altında inim inim inliyordu. Saddam ise her gün televizyonlarda konuşup ABD'ye meydan okumaya devam ediyordu.

Saddam ABD'nin piyonu olduğunun farkında mıydı bilemiyorum. Fark etse bile artık çok geçti. Öyle bir kapana kıstırılmıştı ki, kurtulması imkânsızdı. Saat geriye doğru çalışıyordu.

BOP ve dindar Bush Jr

11 Eylül 2001. Atina'dayım. Maceralı Bağdat yolculuğumdan yedi yıl sonra!

Saddam Hüseyin hâlâ ayaktaydı. Baba George Bush'un yerine seçilen oğlu Bush Junior Beyaz Saray'daydı. Ve Büyük Ortadoğu Projesini sürdürüyordu.

Sadece Washington'da değil, Avrupa'da da Bush Jr'ın aşırı dindarlığı konuşuluyordu. Bir dönem alkolik olan Bush Jr Tanrı'nın isteğiyle kurtulduğuna inanıyordu. Her pazar karısı Laura ve çocuklarıyla kiliseye gidiyordu.

Bush Jr, Protestan Hıristiyandı. Hem de Protestanlığın tarikatlarından biri olan Methodizme inanıyordu. Yani "Tanrı'nın oğlu" İsa'nın insanlığın kurtuluşu için öldüğüne inanan tarikatın mensubuydu. Irak halkını da Tanrı adına kurtaracağını söylüyordu.

* * *

New York'daki İkiz Kulelerin iskambil kâğıtları gibi yıkılışını televizyonda izlerken gerçek olduğuna inanamadım. İşte o gün Bush Jr BOP için yeniden düğmeye bastı.

İkiz Kulelere suikast düzenleyen Afganistan'daki El Kaide ve lideri Usame Bin Ladin'le, Radikal İslami örgütleri yok edeceğini ilan etti dünyaya. NATO destek verdi. Afganistan'daki askeri operasyon başladı. Bush aynı anda, Saddam'ın El

Kaide'yi desteklediğini de söylüyordu. Saddam'ın elindeki kitle imha silahlarını ABD'ye karşı kullanacağını iddia ediyordu.

Saddam uzun süre Irak topraklarını BM denetimine açmadı. Direndi. Sonunda açtı. BM müfettişleri Irak çöllerini didik didik aradılar. Kitle imha silahları bulamadılar. Ama artık Bush Jr Saddam'ı devirmeye kararlıydı. Gerçi, Washington'da "Laik Saddam Radikal İslamcıları desteklemez" diye itiraz eden kongre üyeleri ve diplomatlar vardı ama dinleyen olmadı. Kurt kuzuyu yemeye çoktan karar vermişti.

Bu arada birkaç kongre üyesi ve birkaç gazeteci Bush'un politikalarına karşı çıktılar. "The Knight Ridder"ın araştırmacı gazetecileri Jonathan Landay, Warren Strobel, John Walcott ve Joe Galloway, Bush'un peşini hiç bırakmadılar. Dindar Başkan Bush'un, İkiz Kuleler saldırısını bahane ederek Irak'ı işgal etmeye hazırlandığını kanıtladılar.[61] Ancak Bush'u durdurmak kolay değildi. Amerikan kamuoyu da Saddam'ın cezalandırılmasını istiyordu.

Aslında İkiz Kulelerin devrilişiyle Saddam'ın idam fermanı imzalanmıştı. O günlerde hem diktatörlerin ülkelerini nasıl adım adım felakete sürüklediğini izledim hem de ABD projesinin uygulanışını gözledim. Sonuçta Irak halkı 24 yıl boyunca ülkeyi demir yumrukla yöneten diktatörden kurtulmuş olsa da Irak'ta taş üstünde taş kalmadı. Irak hem kan gölüne döndü hem de 100 yıl geriye gitti.

Kanlı petrol satrancı

Bush'un hedefinin dünya petrol rezervlerinin yüzde 60'ına sahip olan Ortadoğu'yu kontrol etmek olduğu açıktı. Yaklaşık 112 milyar varil petrol rezervleriyle Irak, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük rezerve sahipti.

Suudi Kralı ülkesinde şeriat düzenini en katı şekilde uygulasa bile ABD'ye meydan okumuyordu ki. Aksine ABD'nin Körfezdeki petrol yataklarının jandarmasıydı. Halbuki Saddam Hüseyin önce ABD'yle flört edip sonra Amerikan çıkarlarını tehdit etmeye başlamıştı. Daha güçlenirse petrol rezervlerinin kontrolü tehlikeye girecekti. Yeni Ortadoğu düzeninde yeri yoktu.

61 Irak'ın işgali ve The Knight Ridder'ın gazetecilik başarısıyla ilgili Hollywood'da birçok film yapıldı. "Shock and Awe" (2007) filmi en çarpıcılarından biriydi.

ABD'nin 2003'teki Irak işgalinin faturasını sadece Saddam ve Irak halkı ödemedi. Batı bloku çatladı. Almanya ve Fransa uluslararası hukukun hiçe sayıldığı gerekçesiyle ABD'nin Irak'ı işgaline karşı çıktılar. Bush'un destekçisi İngiltere Başbakanı Tony Blair yalnız kaldı. Dışişleri Bakanı Robin Cook Blair'i durdurmak için istifa etti. Daha sonraki yıllarda Tony Blair İngiliz parlamentosunda yıllarca sorgulandı.

Soğuk Savaş'ın galibi olan ABD hem Batı'da hem de İslam dünyasında saygınlığını kaybetti. ABD İmparatorluğu sarsılmaya başladı. İşgalin haksızlığı tartışılsa da Irak halkının trajedisi değişmedi.

Ve Irak'ın işgaliyle Ortadoğu'da Pandora'nın kutusu açılmış oldu. Kaos dönemi başladı.

Tarık Aziz'i idamdan Papa kurtardı

Mart 2003'te bombalar Bağdat'a yağmaya başladığı zaman, bütün dünya gibi ben de canlı yayında seyrettim. O anda Bağdat'ta görüştüğüm Saddam Hüseyin ve Tarık Aziz geldi gözlerimin önüne. Tarık Aziz bombardıman sürerken hâlâ, "Amerikan askerlerini en güzel müzikle ve çiçeklerle karşılayacağız. Şekerlemelerimiz yok ama onlara mermiler göndereceğiz" diyordu.

Aziz, işgali önlemek için Papa John Paul II'den yardım bile istedi. Ancak başarılı olamadı. Bir ay sonra, 24 Nisan 2003'te Amerikan askerleri kapısına dayandığı zaman ise teslim olmaktan başka çaresi yoktu.

Tarık Aziz, Sünni Müslüman ağırlıklı rejimin tek Hıristiyan lideri olduğu için yaşanan kanlı olaylardan sorumlu tutulamayacağını savunanlar çıktı. Tarık Aziz, hakkındaki yedi suçlamadan yargılandı. Hepsi de Şii partilere ve Kürtlere karşı işlenen suçlarla ilgiliydi

Aziz, ne olursa olsun Saddam Hüseyin'e sadık kaldı. Her duruşmada Saddam'ı savundu. 1982'de Saddam'ın konvoyuna ateş açılmasından sonra Dujail kasabasında Şii muhaliflerine karşı sert tedbirler alınmasının haklı olduğunu söyledi, "Eğer bir devlet başkanına saldırı olursa, devlet yasal olarak harekete geçer" diyordu Tarık Aziz. 1988'de 5 bin Kürt'ün katledildiği Halepçe saldırısını da savundu. "Kürtlere karşı bir soykırım

yapılmadı. Ayaklanmayı bastıranlar, İran'a karşı ülkelerini savunan dürüst subaylardır" dedi.

Aziz, aylar süren duruşmaların sonunda ölüm cezası okunurken sessizce dinledi. Hapishanede geçirdiği felç yüzünden çok zayıf düşmüştü. Zor konuşuyordu. Sonunda rejimin binlerce insanın ölümüne yol açtığına karar verildi ve idam cezasına çarptırıldı.

Aziz, Eylül 2010'da Associated Press ajansına açıklama yapmasına izin verildiği zaman artık yaşlıydı. Yüksek tansiyon ve şeker hastasıydı.

Pahalı İtalyan takım elbiseleri ve Havana purosuyla dünyaya meydan okuyan Aziz'le Bağdat'taki görüşmemi hatırladım. Kibirli Aziz'in yerini, çizgili pijamasıyla, geçirdiği kalp krizleri yüzünden zor konuşan yaşlı adam almıştı.[62] O gün "Hastayım ve yorgunum. Geleceğim yok. Sadece Irak halkının iyi olmasını diliyorum" diyordu.

Aziz'in Irak'tan kaçıp Amman'da yaşayan karısı Violet ile iki oğlu, Ziad ve Saddam, babalarını kurtarmak için çok uğraştılar. En etkili girişimi ise Hıristiyan Katolik dünyasının lideri Papa John Paul II yaptı. Tarık Aziz'in hayatının bağışlanmasını istedi. Aziz'e gösterilecek merhametin Irak'ta uzlaşmayı, barış ve adaletin yeniden kurulmasını sağlayacağını savundu. Hatta Papa, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'ye mektup yazıp idam edilmemesini de istedi.

İdam cezasına Avrupa ülkeleri de karşıydı. Papa'ya destek verdiler. Celal Talabani de Mikhail Yuhanna'nın ilerleyen yaşı dolayısıyla idam cezasını onaylamadı. Mikhail Yuhanna (Tarık Aziz) beş yıl daha idam korkusuyla yaşadı. Bağdat'ın 320 km güneydoğusundaki Nasiriyah hapishanesinde idam edileceği günü bekledi. Sonunda kalbi yaşadıklarına dayanmadı. 5 Haziran 2015'te 79 yaşında hayata veda etti.

Aslında Saddam Hüseyin ABD'yle kanlı bir satranç oynadı. Önce İran'a karşı ABD'yi kullandığını zannetti. Sonra da milliyetçilik bayrağıyla Arap sokağını arkalarına alıp Arap dünyasına lider olmak istediler. Fanatik bir Protestan olan Bush ise kanlı oyunda Saddam'dan daha acımasızdı. Saddam piyon olmaktan kurtulamadı.

62 Associated Press, *Independent* Gazetesi.

12. BÖLÜM

MÜSLÜMAN KARDEŞLER'İN İLK ARENASI: CEZAYİR

3 Ocak 1992. Başkent Cezayir'deyim.[63] Meydan hıncahınç dolu. Kürsüdeki genç adamın gözlerinde şimşekler çakıyordu sanki.

Adı Abdülkadir Haşani'ydi. İslami Kurtuluş Cephesi, FIS'in genç lideriydi. Kürsüye yumruğunu vurdu. Bağırmaya başladı: "Demokrasi kâfirliktir. Allahsızlıktır. Gerçek özgürlük sadece İslamdadır. Bu, Tanrı'dan yana olanlarla Şeytan'dan yana olanların savaşıdır."

Sakallı genç adam konuştukça meydanı dolduran kalabalık çoştukça çoşuyordu. "Sizler eyyy inanmış Müslümanlar! İslami selamet yolunu kılıcınızla açın." "Allahü Ekber... Allahü Ekber." "Kutsal bir kavga başlattık. Kimse sapamaz artık." "Allahü Ekber... Allahü Ekber." "İslamiyet özgürlüklerin kapılarını açacak. İslamiyetin verdiği özgürlükleri Batılılar kendi halklarına veremediler."[64]

Cezayir'e ayak bastıktan birkaç saat sonra yaşadığım ilk şoktu bu! İslam bayrağını açan FIS (İslami Kurtuluş Cephesi) iktidara yürüyordu. Ordu alarmdaydı. Askeri darbe an meselesiydi. Ve ben yine tarihin tanığıydım.

Siyasi İslamın ilk sınavı

FIS Müslüman Kardeşler'in Cezayir koluydu. Cezayir'e gittiğimde kurucu lideri Abbas Medeni hapisteydi. Medeni,

63 Cezayir, 300 yıl süren Osmanlı yönetiminin ardından 130 yıl da Fransızların yönettiği, Barbaros Hayrettin Paşa'nın ülkesi. Mustafa Kemal'i izleyip emperyalizme karşı savaş açtı. 7.5 yıl süren iç savaşta 1 milyon insan öldü.

64 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 5 Ocak 1992.

Cezayir'de 1 milyon insanın öldüğü bağımsızlık savaşının militanlarından biriydi. Fransız sömürgeciliğine karşı bağımsızlık savaşında Ulusal Kurtuluş Cephesi'ndeki (FLN) sosyalistlerle omuz omuza savaşmıştı. Ancak daha sonra İslama sarıldığı için tutuklanmıştı. 10 yıl hapis yattıktan sonra İngiltere'de sürgün hayatı yaşayıp geri dönmüş ancak yeniden tutuklanmıştı.

Türkiye'de irtica tartışmalarının şiddetlendiği günlerdi. Necmettin Erbakan ve arkadaşlarının kurduğu partilerin Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldığı yıllar... FIS liderleriyle Milli Görüşçüler arasında yakın ilişkiler vardı. Nitekim Cezayir'de askeri darbe olunca Erbakan FIS'e destek vermek için İstanbul'da büyük miting bile düzenledi. Sonraki yıllarda da FIS'le Milli Görüşçülerin ilişkisi devam etti.

Abbas Medeni, Erbakan'ın ölümünün ardından, başsağlığı için oğlu Isame Medeni'yi Türkiye'ye gönderdi. Medeni'yi Fatih Erbakan karşıladı. Fatih Erbakan, Abbas Medeni'den "babamız" diye söz edip, "Babamız Abbas Medeni'yi çok seviyoruz. O kadar çok seviyorum ki herhalde Allah için sevmek de böyle bir şey" diyordu.[65]

"Milli Görüş gömleğini çıkardım" deyip Erbakan'dan kopan Tayyip Erdoğan'la Abbas Medeni arasındaki yakın ilişkiler de hep sürdü. Erdoğan da 2019'da, Abbas Medeni ölüm döşeğindeyken, Başdanışmanı Prof. Yasin Aktay'ı Doha'ya gönderdi. Hatta Aktay, Medeni'nin elini tutarak yatağının başında çekilen fotoğrafı yayınladı. Medeni hayata veda ederken, dualarının Erdoğan için olduğunu söylüyordu.[66] FIS lideriyle Erdoğan arasındaki ilişki böylesine yakındı.

* * *

Yeniden zaman tüneline girip 1992'ye dönelim. Aslında İslami Kurtuluş Cephesi (FIS), 30 yıldır Cezayir'i yöneten Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne (FLN) karşı bir isyandı. 1962'deki bağımsızlığın ardından FLN liderleri, Fransa çizgisinden kurtulamayıp, halktan koparak yolsuzluklara batmıştı. Petrol zengini olan 27 milyon nüfuslu Cezayir'de halk sefalet içindeydi.

Abbas Medeni ise bağımsızlık savaşında zaten İslami ideolojinin lideriydi. Modern düşüncenin çıkmaz olduğunu savunuyor, İslam dünyasının ve insanlığın kurtuluşunu Kuran ve

65 *Milli Gazete*, 5 Kasım 2011.

66 *Yeni Haber* Gazetesi, 24 Nisan 2019.

Sünnet merkezli düşünceye bağlıyordu. Bu hedefin de ter, kan ve mürekkep üzerine inşa edilip yükseleceğini ve İslam Devletine ulaşılacağını söylüyordu.[67]

Sonuçta, 26 Aralık 1991'de yapılan genel seçimlerin ilk turunda FIS, 430 sandalyelik parlamentoda 188 sandalyeyi alarak ezici bir üstünlük sağlamıştı. İkinci turda 28 sandalye daha alırsa tek başına iktidar olacaktı.

FIS, İran'daki gibi silahlı devrim yapmak yerine ilk defa demokrasiyi kullanarak iktidara yürüyen bir İslami hareketti. Sefalete karşı reçeteleri Kuran'dı. Şeriattı. İçki yasaklarıydı. Kadınlara siyah çarşaftı.

Sosyalist olan FLN'nin sandığa gömülmesine ise kesin gözüyle bakılıyordu.

İngiltere'de eğitim gören İslamcılar

Siyasi İslamın ilk arenasıydı Cezayir. FIS'in kurucusu Abbas Medeni bağımsızlık savaşının ardından üniversiteyi İngiltere'de okuyan bir sosyologdu. 10 yıl sürgünde yaşadıktan sonra Cezayir'e dönünce yeniden tutuklanmıştı. Medeni'ye vekâlet eden de İngiltere'de okuyan bir kimya mühendisiydi.

Cezayir'de nüfusun yüzde 75'i 30 yaşın altındaydı. FIS işsiz ve yoksul gençlere sokaklarda para dağıtıyordu. Paranın Suudi Arabistan'dan aktığı söyleniyordu. Kullandıkları lüks Mercedes'ler de akan Suudi parasının kanıtıydı.

Fransa çizgisindeki aydınlar ise Siyasi İslamın güçlenip toplumu etkisi altına alması dolayısıyla panik halindeydiler. Ülkede kara çarşaflı kadınların artmasına karşı çıkan modern toplum savunucusu kadınlar her gün sokaklarda gösteri yapıyorlardı. FIS liderleri özgürlüklere dokunmayacaklarını söyleseler de ülkeden kaçanlar vardı.

Gerilimi azaltmaya çalışan laik Cumhurbaşkanı Şadli Bin Cedid, kendisini Mikhail Gorbaçov'a[68] benzetiyordu. Halka

67 *Yeni Haber* Gazetesi, a.g.y.

68 Mikhail Gorbaçov (1931): Perestroika (yeniden yapılanma) ve glasnost (açıklık) adını verdiği reform çalışmaları Soğuk Savaş'ı bitirdi; ancak bu reformlar Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin ülkede politik üstünlüğünü kaybetmesine ve sonrasında da Sovyetler Birliği'nin dağılmasına neden oldu. 1990'da Nobel Barış Ödülünü kazandı. Hakkında en çok eser yazılan ilk 100 kişi arasındadır. Hayatta olan tek eski Sovyet Cumhurbaşkanıdır.

demokrasi vaat ediyor, 30 yıldır ülkeyi yöneten FLN'yi değişimi başlatmaya çağırıyordu.

Ordunun seçime müdahale etmesi halinde ise iç savaşın patlayacağı söyleniyordu.[69]

Ben yine doğru zamanda doğru yerdeydim. Nasıl mı?

Gazetecilik bir maraton koşusudur

1 Ocak 1992 sabahına dönüp, Siyasi İslamın ilk arenasına nasıl tanık olduğumu anlatayım. Askeri darbeye beş kala Cezayir'e gidişim gazeteciliğin bir maraton koşusu oluşunun en güzel örneğidir. Yılbaşı gecesinin ertesi günü evdeydim. Telefonum çaldı. Arayan Genel Yayın Yönetmeni Doğan Heper'le Dış Haberler Müdürü Sami Kohen'di.

Kohen, dünyanın nabzını tutan müthiş bir gazeteciydi. Abdi İpekçi'yle birlikte Milliyet'i uluslararası alanda saygın bir gazete yapan temel direklerden biridir. Yıllarca Kohen'le birlikte AB ve NATO zirvelerini izledik. Uluslararası toplantılara katıldık. Kohen genç bir muhabir gibi haber heyecanını hiç kaybetmedi. Her zaman olayların ayrıntılarını yakalamaya ve yorumlamaya çalıştı. Kısacası Sami Kohen ve Nilüfer Yalçın birer gazetecilik okuluydu.

O sabah da Doğan Heper'le birlikte Cezayir'in patlamaya hazır bir bomba olduğunu görüp beni aramışlardı. Doğan Bey, "Nur hemen Cezayir'e gidip yazı dizisi hazırlar mısın?" dedi. Müthiş bir teklifti. Hiç tereddüt etmeden "Tabii giderim" dedim. İşte gazetecilik budur. Olayları izleyip haberi koklamak ve doğru zamanda doğru yerde olmak. Ben de gazetecilik hayatım boyunca olayları sürekli izleyip doğru yerde olmaya çalışarak tarihe tanık oldum. Zamanla gazeteciliğin bir bulmacanın parçalarını birleştirmeye benzediğini de anladım. Olayları "günlük" bilgilere dayanarak yorumlamadım. Geçmişini ve perde arkasını araştırdım. Oyuncularla konuştum. Böylece geleceğe yönelik yansımalarını daha iyi okuyabildim. Tabii bu bakışın oluşmasında, tarihi perspektifte Türkiye ve dünyayı değerlendiren Süleyman Demirel ve Rauf Denktaş gibi liderlerle olan yakın ilişkilerimin de rolü oldu. Heper ve Kohen aradığı zaman

69 Nur Batur, "Milliyet Cezayir'de yazıları", 1. Gün, *Milliyet* Gazetesi, 5 Ocak 1992.

da böyle bir görev refleksiyle, 48 saat geçmeden Cezayir uçağındaydım.

Sokaklarında Allahü Ekber sesleri

3 Ocak 1992. Cezayir Havaalanına indiğim zaman seçime sadece 13 gün vardı. Dünya basınının peşinde olduğu FIS liderlerinin peşindeydim. Otele girer girmez Büyükelçimiz Ümit Pamir'i aradım. Dışişleri Bakanlığı'nın beyin takımında olan Pamir'le uzun yıllara dayanan dostluğumuz vardı. Destek istedim. O gün FIS'in genç liderinin Cezayir'de mitingi vardı. Pamir gidip izlememi önerdi.

Hemen Cezayir sokaklarına çıktım. Yoksulluğun, açlığın ve işsizliğin açtığı yaralar gözle görülüyordu. Sefalet öyle boyutlardaydı ki, küçücük bir evde 10-13 kişinin yaşadığı, gece herkese yatacak yer olmadığı için sabaha kadar nöbetleşe uyudukları anlatılıyordu.

O gün 12 bin kişinin "Allahü Ekber" sesleri arasında FIS liderini mitingde dinlemek etkileyiciydi.

Siyasi İslam, İran mollalarından farklı

FIS'in hedefi İslam devrimi olsa da, İran'daki Şii devriminden farklıydı. İran Şii'ydi. FIS ise Sünni. Ayrıca FIS dünyada yeni bir strateji uyguluyordu. Seçimle iktidara gelip devrim yapmayı hedefliyordu.

Aslında Cezayir'de yaşananlar tüm İslam dünyasında yeni dönemin başlangıcıydı. ABD, Taliban ve El Kaide gibi Radikal İslami örgütlerin gücünü kırmak için ılımlı Siyasi İslamı desteklemeye başlamıştı.

O günlerde Ankara'da görüştüğüm Amerikalı ve Avrupalı diplomatlar "Demokratik İslam"ı savunuyorlardı. Batı ülkelerinin büyükelçileriyle tartıştığımda bana örnek olarak Avrupa'daki Hıristiyan Demokrat partileri gösteriyorlardı. "Adı Hıristiyan olan partiler İncil'deki düzeni savunmuyorlar ki" dediğim zaman ise susmayı tercih ediyorlardı.

Avrupa'da yüzyıllar süren kanlı din ve mezhep savaşlarının ardından din ve devlet işleri öylesine kalın çizgilerle ayrılmıştı ki! Partinin adında "Hıristiyan" sözcüğünün olması özgürlükler açısından bir tehdit değildi. Halbuki, demokrasi aracılığıyla

iktidara gelmeye çalışan FIS "Şeriat" vaat ediyordu. Yani devlet ve toplum Kuran'a göre düzenlenecekti. Allah'ın buyruğu olarak kabul edilen şeriatla demokrasi nasıl bağdaşacaktı ki!

Kafamdaki sorularla Cezayir sokaklarında dolaşmaya başladım.

FIS lideriyle gergin görüşmem

FIS'in mitinginin ardından otele döndüğüm zaman Büyükelçi Pamir'in notunu buldum. FIS lideri randevu talebimi kabul ediyordu. Hemen çıkıp FIS'in merkezine gittim.

Üç odalı bir apartman dairesinde küçük bir odaya girdiğimde sakallı genç bir adam masasında oturmuş, önündeki belgeleri okuyordu. Mitingde izlediğim, halkı İslami devrime çağıran karizmatik genç Abdülkadir Haşani'ydi. Odasına girdiğim zaman "Hoş geldiniz" bile demedi bana. Yüzüme bakmadan Arapça "Zamanımız kısa, başlayalım" dedi.

Karşısındaki koltuğa oturduğumda duvardaki poster dikkatimi çekti. Posterde zincirlerini kıran bir adamın elinde yeşil kaplı bir kitap vardı.

Londra'da mühendislik okuduğunu söyleyen uzun sakallı, gri entarili bir başka FIS'li de tercümanlığımızı yapıyordu. Madem zamanımız kısaydı, ben de en çarpıcı soruyla başladım: "Askeri darbe bekliyor musunuz?"[70]

Haşani duymamış gibi konuşmaya başladı. Yüzüme bakmadan konuşuyordu: "Önce Allah'ın adıyla sözlerime başlıyorum. Müslüman Cezayir halkının zaferi Türk halkının da zaferi olacak. Onlarla aynı kaderi paylaşıyoruz. Bizim zaferimiz İslam halklarının ve Türk halkının zaferidir. İslam projesinin zaferidir. FIS zafer kazanacaktır."

Üsteledim: "Ya ordu müdahale ederse? FIS'in tepkisi ne olacak?" Haşani yine yüzüme bakmadan devam etti: "Cezayir ordusunun temelinde bağımsızlık hareketi yatar. Halkın isteğine karşı çıkmayacağına inanıyorum. Ordunun görevi Anayasayı ve halkın seçimini korumaktır. Müdahalesini beklemiyorum."

Israr ettim: "Ancak siz İslami yönetim vaat ediyorsunuz. Cumhurbaşkanı ise laikliğin korunacağını açıkladı. Cumhurbaşkanı parlamentoyu feshederse ne yapacaksınız?" Haşani,

70 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 6 Ocak 1992.

kararlı bir ses tonuyla "Sürtüşmeye girmeyi beklemiyoruz" dedi. Yüzüme hiç bakmadan devam etti: "Eğer bir sürtüşme ya da çatışma olursa, bu İslami Selamet Cephesi'yle Cumhurbaşkanı arasında olmayacak. Cezayir halkıyla buna karşı gelenler arasında olacak. Biz bir partiyi değil halkın seçimini temsil ediyoruz. Bunu anlamalısınız."

"Şeriat fikir özgürlüğünün garantisi"

"Yani Anayasayı değiştirmeyecek misiniz?" Haşani bir an başını kaldırıp bana baktı. Sonra yine gözlerini kaçırarak sürdürdü: "Projemizin hiçbir yanını uygulama dışında bırakmayacağız. Anayasayı da yine anayasal kurallarla değiştirebilirsiniz. Anayasa şimdiye kadar birkaç kez değiştirildi. Eğitim yoluyla ve halkı ikna ederek yapacağız. Anayasanın değiştirilmesini halk isteyecek. Dünyada hiçbir anayasa şeriat gibi fikir özgürlüğünü savunamaz ve garanti edemez."

Cezayir'de değişim

Aslında Cezayir'de değişim rüzgârı, 1988'de ülke çapında başlayan gösterilerden bu yana sürüyordu. Cumhurbaşkanı gösterileri yatıştırmak ve demokrasiye geçiş için Anayasadaki değişikliği referanduma götürmüştü. Şubat 1989'daki referandumda değişikliğin yüzde 74'lük çoğunlukla kabul edilmesiyle de Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FLN) tek parti dönemi kapanmıştı. Ancak FLN baskıyı sürdürdüğü için gerginlik azalmıyordu. Ocak 1990'da Cumhurbaşkanı Şadli Bin Cedid sürgündeki tüm muhalifleri ülkeye dönmeye çağırıp yeni bir sayfa daha açmıştı. Dönenler arasında Sosyalist Güçler Cephesi (FFS) lideri Hocine Ahit Ahmet ve eski Başkan Ahmet Bin Bella da vardı. 10 yıl İngiltere'de sürgünde kaldıktan sonra dönen Abbas Medeni'nin FIS hareketi ise zirvedeydi.

FIS ilk zaferini Haziran 1990'da yerel seçimlerde alıyor, 8.5 milyon seçmenin yüzde 54'ünün oyuyla gücünü gösteriyordu. Aslında yerel seçimler 30 yıldır ülkeyi yöneten FLN için tam bir hezimetti. Abbas Medeni'nin tutuklanmasından sonra liderliği yürüten Haşani daha ılımlı kanadı temsil ediyor gibiydi. Sokak gösterilerini ise partinin radikal kanadı yürütüyordu.

FIS liderine "Anayasayı ihlal etmeden nasıl istediğiniz düzeni getireceksiniz?" diye sordum. Haşani soğukkanlılığını

kaybetmeden konuşmasını sürdürdü: "Anayasa değişikliği ilk işimiz değil. Gelecekte değişikliği halk isteyecek. Bu demokrasi demektir."

Israr ettim: "Yani İran Devrimi'ni zaman içinde uygulamayı mı hedefliyorsunuz?" Haşani, "Değişim Cezayir'e özgü olacak" dedi.

İçki yasakları ve kadınlara İslami kurallar

FIS lideri pembe bir tablo çiziyordu ama gerçekler farklıydı. Peşini bırakmaya niyetim yoktu. Israrla sordum: "İçkiyi yasaklayacak mısınız? Kadınların İslami kurallarla giyinmesi zorunluluğunu getirecek misiniz? Özgürlüklerde böyle yasaklar olur mu?"

Ben ısrar ettikçe Haşani'nin yüzü gerilmeye başladı. Arapça bir şeyler mırıldandı. Yine yüzüme bakmadan söyleşiyi noktaladı: "Bizim zaferimiz İslam ve Arap dünyasında yeni ufuklar açacak. Türkiye ile de yeni ufuklar açacağız."

Birlikte fotoğraf çektirmeyi teklif ettim. Reddetti.

Odasından çıkarken yan odada namaz kılan gençleri gördüm. Üç dört odalı apartman dairesinin kapısının önü ayakkabılarla doluydu. Aynen 1991'de gittiğim, Refah Partisi'nin Tokat İl Merkezi kapısının önü gibiydi! Cezayir'dekilerle Türkiye'deki İslamcıların ayak sesleri aynıydı. 1992'de FIS liderinden bizzat dinlediğim "Siyasi İslam" stratejisini 2002'den sonra hem AKP'nin adım adım uyguladığını izledim, hem de 2011'den sonra gittiğim Mısır ve Tunus'ta gözledim.

İktidar sarhoşluğu

Yine zaman tüneline dalıp askeri darbeye beş kala Cezayir'de madalyonun arka yüzüne ayna tutayım. FIS lideriyle buluştuktan sonra Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FLN) Genel Merkezine gittim. Akdeniz'e bakan bembeyaz görkemli bir binaydı. İçeri adım attığım anda tümüyle farklı bir atmosferde buldum kendimi. Sütunlu koridorların duvarları dev tablolarla süslüydü. Lüks deri koltuklar ve şık halılarla kaplı salonları kristal avizeler aydınlatıyordu. Parti genel merkezinden çok Fransız sarayına benziyordu.

FLN'nin görkemli binası iktidar sarhoşluğunu yansıtıyordu. İşsizlik ve sefalet içindeki halkın duyduğu tepkinin anıtı gibiydi. İktidar partisinin eski başbakanı Mevlüt Hamruş'un

odasına girdiğimde elindeki Havana purosunu bırakmadan gülümseyerek "Hoş geldiniz" dedi. 50 yaşlarındaydı. Şık bir Fransız centilmenine benziyordu.

Hamruş, partinin güçlü isimlerinden biriydi. Onunla söyleşiye de aynı soruyla başladım: "FIS iktidara gelirse askeri darbe olur mu?"

Hamruş gözlerimin içine bakarak hiç tereddüt etmeden yanıtladı. Öylesine emindi ki: "Eğer Anayasayı ve kişi haklarını çiğnemeye kalkarlarsa altı ay içinde ordu müdahale eder."

"Peki siz bağımsızlık savaşını yapan partisiniz. Nerede hata yaptınız?" Hamruş, FLN'nin bazı hatalar yaptığını kabul ediyordu. "Değişim talebini anlayamadık" diye söze girdi: "İnsanlar FIS'e oy veriyorlarsa bu, sistemi, rejimi ve hükümeti değiştirmek istediklerini gösteriyor."

Şeriata karşı Ilımlı İslam modeli

Eski başbakan FIS'in gücünü kabul etmişti ancak parlamentoda üçte iki çoğunluğu elde etmesinin büyük tehlike yaratacağını söylüyordu: "Şeriat getirmeyi vaat ediyorlar. Cumhurbaşkanıyla çatışacaklar. Basit çoğunlukla girerlerse, Cumhurbaşkanı, Anayasa çerçevesinde kalmaları için FIS'i kontrol edebilir."

"FIS gerçekten şeriatı uygulayabilir mi?" diye sordum. Hamruş purosundan bir nefes çekip devam etti: "Halkın alışkanlıkları, FIS'in bazı kararları alıp uygulamasını zorlaştırır. İnsanlar FIS'e İslam için değil, ekonomik sorunlara ve işsizliğe çözüm bulması için oy verdi." Hamruş, içki yasağının ise uygulanamayacağını söylüyordu, "1963'te Bin Bella döneminde içki yasağı konuldu ama uygulanamadı" diyordu.

Söyleşimde beni en fazla şaşırtan ise Cezayir'in Batı yanlısı liderinin bile laik Türkiye modeli yerine ABD'nin "Ilımlı İslam Modeli"ni[71] savunmasıydı. "Demokrasiyle Ilımlı İslam modelini yaratmaya çalışıyoruz. Bu Arap dünyasında ilk kez deneniyor. Cezayir örnek olacak" diyordu Hamruş.

Ordu Demokles'in kılıcı gibi

Siyasi İslamın ilk arenası olan Cezayir'de tarihe ışık tutan söyleşimi aktarmaya devam edeyim.

71 Ilımlı İslam Modeli Nedir? Rand Corp. Raporu.

Hamruş, bağımsızlık savaşının bayrağını yaşıyan FLN'ye halkın desteğinin sürdüğünü ancak liderlerine güven kalmadığını söylüyordu. FIS'in iktidara geldikten sonra halkın güvenini kaybedeceğini, bir süre sonra muhalefette kalan FLN'nin yeniden iktidara geleceğini savunuyordu. "Ya askeri darbe?" dedim. Kurt siyasetçi "Darbe orduyla halkı karşı karşıya getirir" diyordu. Ancak, yine de FIS'in altı ay sonra Anayasayı ve kişi hak ve özgürlüklerini ihlal etmesi halinde ordunun müdahale edebileceğini düşünüyordu.

"Ya FIS militanları silaha sarılırsa ne olacak? İç savaş çıkmaz mı?" Hamruş kaygısını gizlemeye çalışsa da sesinden endişeli olduğu anlaşılıyordu. "Bu FIS'in militanlarının yaratabileceği terörü kontrol etmesine bağlı. Tutumlarını değiştirmezlerse olayların sorumlusu FIS liderleri olacaktır."

FIS ve Necmettin Erbakan

Cezayir'le Türkiye'deki siyasi değişim arasında benzerlikler o kadar fazlaydı ki! Türkiye'de Siyasi İslam akımı 1950'lerden beri vardı ama Erbakan'ın liderliğinde 1970'lerin ortasından itibaren güçlenmeye başlamıştı.

1980'de İran'da İslam devriminin yaşandığı günlerde genç bir gazeteciydim. Ankara'ya gelen Batılı gazeteciler hep bana sorarlardı. "Türkiye İran olur mu?" diye. Ben de "Hayır olmaz" derdim. İki nedeni vardı. İlki İran Şiiydi. Türk halkının çoğunluğu ise Sünniydi. İkinci neden ise ABD'nin İran devriminin yayılmasını önlemek için yeni bir strateji uyguladığı henüz çok açık değildi.

1990'ların başında ABD'nin İran'ın yayılmasına karşı Sünni olan Saddam Hüseyin'i kullandığı su yüzüne çıktı. 10 yıl süren İran-Irak savaşının ardından da ABD'nin bölgedeki çıkarlarını mezhep ve etnik çatışmaları kullanarak koruduğuna bizzat şahit oldum. Nitekim, CIA'nın arka bahçesi olan Rand Corporation'daki uzmanların raporlarını incelediğim zaman da bunu gördüm.

Yıllardır birçok kez görüştüğüm Rand'ın Avrupa Güvenlik Masası Başkanı Stephen Larrabee de 2009'da Bush yönetiminin "Ilımlı İslam" modelini Türkiye için de uyguladığını daha sonra itiraf etti. Bunun hata olduğunu da söyledi.[72]

* * *

72 "Türkiye için Ilımlı İslam modeli hataydı", *Milliyet* Gazetesi, 5 Haziran 2009.

Yeniden 1992'de Siyasi İslamın ilk arenası olan Cezayir'e dönelim.

Cezayir sokaklarında dolaşırken minarelerden yükselen ezan sesini duyunca Atatürk devrimleriyle ezanın 18 yıl boyunca Türkçe okunduğu geldi aklıma. Ben minarelerde okunduğunu duymadım ama Hafız Sadettin Kaynak'ın sesinden plaklardan dinlediğim zaman çok duygulanmıştım. Her kelimesini anlamak ne büyük mutluluktu: "Tanrı Uludur Tanrı Uludur. Tanrı'dan başka yoktur tapacak. Tanrı'nın elçisidir Muhammed. Haydin namaza haydin felaha."

Hıristiyan dünyasında her ulus kendi dilinde dua edebildiği halde neden Türkler Arapça dua ediyorlardı? Atatürk, Kuran'ın tercümesini yaptırıp ezanın 1932'de Türkçe okunmasını istememiş miydi?

Geriye dönüp bakınca Türkiye'de Siyasi İslam rüzgârının 1950'lerde Demokrat Parti döneminde başladığını görüyorum. DP'nin teklifiyle, ezanın yeniden Arapça okunmasına karar verildiği gün... Olayın en düşündürücü yanı ise teklifi CHP'nin de desteklemesiydi.

Yolsuzluklara karşı Allah korkusu yetmiyor

Yine Cezayir sokaklarında dolaşmaya devam edelim. Gençler hem işsizlik ve sefaletle boğuşuyorlardı hem de Fransız kültür emperyalizmine karşı kimlik arayışı içindeydiler. FIS ise gençlere Arap ve Müslüman kimliği aşılıyordu.[73]

Bir taksi şoförüne "Neden FIS'i destekliyorsun?" diye sorduğum zaman "Onların hiç olmazsa Allah korkusu var" demesi düşündürücüydü.[74] Ne yazık ki sadece Allah korkusuyla yolsuzlukların önlenemediğinin farkında değildi.

Sosyalist liderle bir saat

Cezayir'deki İslamcılara karşı en güçlü muhalefeti Sosyalist Güçler Cephesi (FFS) lideri Hocine Ahid Ahmet yapıyordu. Onunla da düzenlediği mitingin ardından bir saat görüştüm.

---

73 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 6 Ocak 1992.

74 Nur Batur, a.g.y.

Ahit Ahmet 60 yaşlarındaydı. Fransız asilzadesine benziyordu. İdealist bir sosyalistti. Uluslararası hukuk doktorası vardı. Cezayir'de farklı bir kültür olarak bilinen Berberileri temsil ediyordu.

Kabili bölgesinde yoğunlaşan Berberiler, entelektüel, sosyal demokrat, laik ve zengin bir gruptu. Cezayir'in yeni oluşmaya başlayan çok partili hayatında FFS, Batı'ya daha yakın olanları bir araya getiriyordu. Aralarında Hıristiyanlar ve sarışın mavi gözlü Araplar da vardı. Bu nedenle Berberileri ve FFS'yi "Fransızların adamı" olmakla suçluyorlardı.

"Diktatörlüğe karşı tepki"

Sosyalist liderle söyleşiye başladığımızda, "Cezayir İran olmayacak" sloganıyla düzenledikleri mitingdeki kalabalıktan mutluydu ancak FIS'in azınlığı temsil ettiğini savunuyordu: "FIS, 30 yıldır süren diktatörlüğe karşı bir tepkidir. Ekonomik başarısızlığa karşı bir harekettir. Sosyal adaletsizliğin sonucudur. Yıllarca baskı altında olan insanlar, tepkilerini gösterecek tek yer olarak camileri gördüler. Bu sonucu diktatörlük yarattı."

Ahit Ahmet, sonuçtan Başbakan Sid Ahmed Ghozali'yi sorumlu tutuyordu: "Aslında FIS, 14 milyon seçmenin 3 milyonunu temsil ediyor. Bu bir azınlıktır. Nispi temsil yerine dar bölge sistemi uygulandığı için bu sonuç ortaya çıktı."

Ordunun müdahalesi kahramanlar yarattı

Sosyalist lidere dünyada tartışılan soruyu sordum: "İslamcıların iktidarı ele geçirmesini ordu önler mi?"

"Hayır inanmıyorum" diye söze girdi. Devam etti: "Generallerimiz modern görüşlü insanlardır. Siyasilerin başarısızlıklarını düzeltmeye çalışarak şansları olmayacağını bilirler. Cezayir, Banana (Muz) Cumhuriyeti değildir. Bazıları askeri darbeyi teşvik ediyor ama bu büyük bir macera olur."

Hazirandaki çatışmalardan sonra FIS liderlerinin tutuklanıp sıkıyönetim ilan edilmesinin İslami hareketi engellemediğini söylüyordu Ahit Ahmet: "Aksine sıkıyönetim kahramanlar yaratılmasına yol açtı. Sorunu demokrasi içinde, siyasi yollarla çözmek zorundayız. FIS'i önlemenin tek yolu anayasal kuruluşları çalıştırıp, onların devlet kurumlarını işgal etmesini önlemektir."

"Halk demokrasi ve özgürlük istiyor"

"Ya FIS parlamentoda çoğunluğu sağlar ve anayasayı değiştirmeye kalkarsa ne olacak?"

"Biz 60'a yakın sandalye kazanacağımız için FIS üçte iki çoğunluğu sağlayamayacak. Bu şekilde FIS'ın devlet kuruluşlarını ele geçirmesine engel olacağız. Cezayir hiçbir zaman İran olmayacak. Cezayir halkı hem diktatörlüğe hem de FIS'e karşı sesini yükseltiyor. Halk demokrasi ve özgürlükten yanadır."

Sosyalist lider kararlıydı: "Cezayir'i İran'a çeviremeyecekler."

Adeta Türkiye'de bir siyasetçiyi dinliyor gibiydim. Hele "Cezayir Muz Cumhuriyeti değildir" dediği zaman! Türkiye'de Siyasi İslamın başarılı olamayacağını savunanlar gibiydi!

Ekonomik çöküntü ve İslam

Mustafa Kemal Ataürk'ün emperyalizme karşı yaktığı ateşle bağımsızlığı kazanan Cezayir de çağdaş devlet modeliyle kurulan bir ülkeydi. Başlangıçta, Avrupa'ya açık ve idealist bir yönetimin kurmaya çalıştığı modern toplumdu Cezayir. Başkent sokaklarında çarşaflı kadın yoktu. Nasıl olmuştu da Müslüman Kardeşler, Cezayir'de örümcek ağı gibi toplumu sarmıştı? Günlerce bu soruya yanıt aradım.

Birçok nedeni vardı. Her şeyden önce, ülkede oluşturulmaya çalışılan Batı tipi yönetim ve yaşam tarzı başkentle sınırlı kalmıştı. Ekonomik çöküntünün derinleşmesiyle birlikte halk İslama sarılmıştı. FIS iktidara gelirse, sayıları 2 milyonu geçmeyen Cezayirli ya İslami yaşama ayak uydurmak zorunda kalacaktı ya da ülkeden kaçacaktı.

Kısacası FIS, 1970'lerden başlayarak ağ örer gibi çalışıp başarmıştı. Zaten İslam geleneklerine bağlı olan toplumun büyük çoğunluğunu arkasına alması 30 yıl sürmüştü.

Cezayir'deki İslami hareketin Tunus ve Fas'tan başlayarak bölgeyi ateşleyeceği korkusu yaşanıyordu.

* * *

Aslında FIS için esas sorun seçimden sonra başlayacaktı. 26 milyar dolar olan dış borçla ülke ekonomik çöküntünün eşiğindeydi. Sadece 1992'de 7 milyar dolar dış borç ödenmesi gerekiyordu.

Hükümet, iki ay önce dinarı yüzde 22 devalüe etmesine rağmen krizle başa çıkamıyordu. Resmi kurda dolar 22 dinardan işlem görüyordu. Karaborsada ise 45-50 dinardan satılıyordu. Enflasyon da süratle artıyordu. Zaten alım gücü çok sınırlı olan halk enflasyonun altında eziliyordu. Asgari ücretin 3 bin dinar olduğu Cezayir'de etin kilosu 260 dinardı.

O günlerde Cezayir de Türkiye gibi IMF'den kredi alabilmek için serbest piyasa ekonomisine geçmiş, daha fazla kemer sıkıyordu. İki ülke arasındaki en önemli fark ise Cezayir'in 12-13 milyar dolarlık petrol ve doğalgaz geliriydi. Ancak bütün Arap ülkelerinde olduğu gibi, petrol ve gaz yataklarını Fransız ve İngiliz şirketleri işletiyordu. Suudiler ise ABD'nin taşeronu olarak hem Vahabizmi hem de Ilımlı İslamı yaymak için bölgeye para akıtıyordu.

Kısacası Cezayir, dış siyasi ve ekonomik güçlerin kontrolünde uçurumun kenarındaydı.

Darbeye beş kala

Cezayir'de taksi şöföründen siyasilere ve gazetecilere, o kadar çok görüşme yaptım ki... Kiminle konuşsam, cumhurbaşkanı, ordu ve iktidar partisinin çaresizliğini anlattı bana.

İktidardaki Ulusal Kurtuluş Cephesi'nde (FLN) de kopuşlar vardı. Aslında 1988'de gıda maddelerine yapılan zamla başlayan ve yüzlerce insanın öldüğü ayaklanmalar ilk uyarıydı. İkinci uyarı ise FIS'in yerel seçimlerdeki zaferiydi. Son dört beş yıl içindeki nüfus patlamasıyla birlikte işsizlik ve sefaletin artması da alarm veriyordu.[75]

İç savaş ihtimali herkesin kâbusuydu. Sokaklarda korku kol geziyordu. 30 yıldır iktidarda olan FLN ise orduya dayanıyordu. Aslında Cezayir tam bir çıkmaz sokaktaydı. İslamcılar demokrasiyi kullanıp iktidara gelerek demokrasiyi yok edecekti. Ordu darbesiyle de zaten demokrasi hayal olacaktı.

Ben uçaktayken darbe oldu

16 Ocak 1992 Cumartesi sabahı. Uçağım havalanırken aklım hâlâ Cezayir'deydi. Ama Yunanistan Başbakanı Konstantin

75 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 7 Ocak 1992.

Mitsotakis'le randevuma yetişmek için kalamamıştım. Uçağın penceresinden Cezayir'e son kez baktım. Sokaklarında dolaştığım ülkede darbe an meselesiydi.

Üç saat sonra Paris'in Charles de Gaulle Havaalanı'nın uzun koridorlarında yürürken gözüm açık olan bir televizyona takıldı. Cezayir sokaklarında tanklar...

Askeri darbe olmuştu. Havaalanı kapatılmış, Cezayir'in dünyayla bağlantısı kesilmişti. Cezayir'den çıkan son gazeteciydim.

Hemen bir telefon bulup Genel Yayın Yönetmenim Doğan Heper'i aradım. Heper cevap verdiğinde çok heyecanlıydı: "Bravo Nur. Bravooo. Harika iş yaptın. Darbeyi dünyaya duyuran gazete olduk. Sen de gazeteci."

O gün yazım *Milliyet*'in manşetindeydi.[76] Cezayir'deki ekonomik, sosyal ve siyasi atmosferi anlatıyordum. Darbenin an meselesi olduğunu bildiriyordum. Büyük bir gazetecilik olayıydı.

Şanslı mıydım? Yoksa gazetecilik başarısı mıydı? Bence ikisi birden! Eğer Sami Kohen ve Doğan Heper dünyadaki olayları izlemeselerdi, beni arayıp "Gider misin?" diye sormasalardı, ben de hiç düşünmeden "Giderim" deyip ilk uçağa atlamasaydım... Şans beni yakalayamazdı.

Gazetecilik olayları koklamaktır. Gazetecilik deyimiyle fikri takiptir. Aynı zamanda da şans işidir. 22 yıl birlikte çalıştığım Aydın Doğan'ın dediği gibi: "Gazetecilik zor iştir. Herkes yapamaz. Altı okka yüreği olması gerekir."[77]

* * *

Ocak 1992'de ordu ikinci tur seçimleri iptal edip darbe yapınca iç savaşın da fitilini ateşlemiş oldu.

Her şey Cumhurbaşkanı Şadli Bin Cedid'in istifa etmesiyle başladı. Yüksek Güvenlik Konseyi seçimleri iptal etti. Yönetime el koydu. O gün bütün yetkiler Devlet Konseyi'nin elinde toplandı. Olağanüstü hal ilan edildi. Ve 4 Mart 1992'de FIS kapatıldı. Bunu FIS önderlerinin tutuklanması izledi. Artık ok yaydan çıkmıştı. Ülke doludizgin kanlı bir savaşa sürükleniyordu.

Devlet başkanlığını üstlenen bağımsızlık hareketinin önderlerinden Muhammed Budaif'in Haziran 1992'de kendi

76 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 11 Ocak 1992.

77 Tuluhan Tekelioğlu röportajı.

koruması tarafından uğradığı suikast sonucu öldürülmesi krizi tırmandırdı. 12 Temmuz'da FIS lideri Abbas Medeni ve Ali Belhaç 12'şer yıl hapis cezasına mahkûm oldular. FIS militanları silaha sarıldı. Ve Cezayir 100 binden fazla insanın öleceği iç savaşın içine yuvarlandı. Hem de 10 yıl sürecek kanlı bir iç savaşın!

Camilerde örgütlendiler

1990'larda Cezayir'de yaşananlar Siyasi İslamın Türkiye'deki örgütlenmesiyle aynıydı. FLN camilerde örgütlenen İslamcıları ciddiye almamıştı. Nedeni ise orduyu güvence olarak görmeleriydi.

Darbeye beş kala, Cezayir'deki son durumu 11 Ocak 1992'de *Milliyet*'te yayınlanan yazımdan okuyalım: "1988 ayaklanmasından sonra FIS, şiddeti günlük hayata taşımaya başladı. İçki satan dükkânlara ve plajlarda denize giren kadınlara saldırılar düzenliyorlar. Liberal gruplar örgütlü değil. FIS iktidara gelince İslami kuralları zorla uygulamaya kalkarsa halk korkup sinebilir deniyor. FIS'in kurucusu Abbas Medeni'nin hapisten çıkar çıkmaz çatışmaları tetiklemesinden korkuluyor. İçişleri Bakanlığında görüştüğüm bir yetkili, 'Medeni ülkeyi bir anda 1988 ayaklanmasındaki ortama çevirebilir' diyor."

Ya Radikal ya da Ilımlı İslam

11 Ocak 1992'de "Cezayir'in önünde iki yol var" diye yazdım: İlki Radikal İslam. İkincisi ise Ilımlı İslam.[78]

O dönemde Ilımlı İslamın Türkiye'de iki temsilcisi vardı. Biri Fethullah Gülen, diğeri ise Necmettin Erbakan. İkisi de BOP projesinin uygulanması için ideal adaylardı.[79]

Gerçi 1990'larda Türkiye'de devlet kurumları çok daha güçlüydü ancak hem Cezayir'dekilerin hem de Türkiye'dekilerin hedefi aynıydı: İslam Cumhuriyetiydi.[80]

---

78 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 11 Ocak 1992.

79 Sedat Ergin, "Milli Güvenlik Kurulu'na sunulan MİT raporu", *Hürriyet* Gazetesi, 24 Haziran 2004.

80 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 6 Ocak 1992.

Erbakan'ın FIS lideriyle yakınlığı

11 Ocak 1992 tarihli *Milliyet*'teki yazımdan okumaya devam edelim: "FIS'in lideri Medeni ile Erbakan arasında yakın ilişkiler olduğuna ve ortaklaşa uzun vadeli strateji uyguladıklarına hiç kuşku yok. Bugün için İslami köktendinciler Türkiye'de değişim yapabilecek güçte değiller. Eğer Türkiye kalkınma sürecine giremezse İslamcılar için de sosyal, ekonomik ve siyasi zemin oluşmaz mı? Hele önümüzdeki yıllarda devletin kilit noktalarını da ele geçirmeye devam ederlerse!"

O günlerde FIS'le Erbakan arasındaki ilişkiyi su yüzüne çıkaran Alman İstihbarat Teşkilatı oldu. Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın gizli bir raporuna göre, Almanya'daki Milli Görüş Teşkilatı'nın Cezayir'deki silahlı İslami Kurtuluş Cephesi (FIS) ve Filistin'deki HAMAS terör örgütleriyle ilişkisi vardı. Yaklaşık 26 bin 500 üyesi olan Milli Görüş, iki terör örgütüyle de sıkı ilişki içindeydi.[81]

Milli Görüşçüler, Libya'daki İslami Çağrı Cemiyeti, Suudi Arabistan'daki Rabıta, Mısır ve Suriye'deki Müslüman Kardeşler, Pakistan'daki Cemaati İslami Partisi, Alman İslam Konseyi ve İngiltere'deki İslam Partisi'yle de örümcek ağıyla bağlıydı.[82]

Cezayir'den sonraki 30 yıl boyunca da tüm Ortadoğu'yu dolaşıp Siyasi İslamın yükselişini izledim. Siyasi İslam stratejisinden hiç vazgeçmedi.

81 Bild gazetesinde yayınlanan Almanya Federal Anayasayı Koruma raporu, *Hürriyet* Gazetesi, 15 Şubat 1998.

82 DGM savcılığı mütalaası.

13. BÖLÜM

ARAFAT'IN GİZLİ AŞKIYLA NASIL BULUŞTUM?

0 Ağustos 1982. Arafat'ın peşinde Beyrut'a gidişimden bir yıl sonra.

Beyrut kan gölü gibi. Yakılıp yıkılan Beyrut sokakları yine silah sesleriyle çınlıyordu. Yıllardır Hıristiyan ve Müslümanların kanlarıyla sulanan sokaklarda halk sanki barışın çoşkusunu yaşıyordu.

Siyah bir otomobil, yıkık dökük binaların arasında gökyüzünü delen kurşun sesleriyle ağır ağır ilerlemeye çalışıyordu. Aracın iki yanında koşan gerillalar öylesine çoşkuluydular ki, gören büyük zaferi kutladıklarını sanırdı. Şoför, kalabalığı yararak, limandaki Yunan bandıralı *Atlantis* yolcu gemisinin önüne zorlukla yanaşabildi. Aracın kapısı açılıp siyah beyaz kefiyesi ve haki renkli parkasıyla Yaser Arafat görününce, limanı dolduran çılgın kalabalık çoştukça çoştu. Sosyalist Parti lideri Velid Canbolat, yakın dostunu yalnız bırakmamıştı. Birlikte indiler otomobilden. Kol kola daldılar kalabalığa.

Kalabalık, Arafat'ın İsrail'e karşı kazandığı zaferi kutluyordu sanki. Ancak aslında Filistin halkının efsanevi lideri, 20 yıllık savaşından sonra hayatının en büyük yenilgilerinden birini yaşıyordu.

Dünyanın nefesini tutarak izlediği günlerdi. İsrail, Londra'daki Büyükelçisine düzenlenen suikast girişiminin ardından Güney Lübnan'ı ezip geçmişti adeta. 1948'den beri üç kez Arap ordularını hezimete uğratan İsrail'in intikamı yine acımasız olmuştu. Arafat ve Filistinli gerillalar Beyrut'tan sürülüyordu.

Aslında İsrail Savunma Bakanı Ariel Şaron'un planı Arafat'ı Beyrut'ta yok etmekti ancak Arafat, kuşatma altında iki ay direnip dünyayı ayağa kaldırmayı başarmıştı. Yine de sonuç Arafat için büyük bir askeri yenilgiydi. Arafat'ın bir kez daha kolu kanadı kırılmıştı. Aynen 1970'te Kral Hüseyin'in bir gecede Ürdün'den attığı gibi, Lübnan'dan da atılıyordu.

Olayın en hazin yanı Arap liderlerinin Arafat'ı yalnız bırakmasıydı. Neredeydi para babası Suudi Kralı? Neredeydi Mısır'ın yeni lideri Hüsnü Mübarek?

Arafat'a kapılarını açan tek ülke Tunus'tu. O da gerillaların silahlarını teslim etmesi koşuluyla!

16 Eylül 1982, akşam saatleri. Arafat'ın atılmasından bir ay sonra daha korkunç olaylar yaşandı. Beyrut'un güneyi. Sabra ve Şatilla göçmen kampları. Bir anda silah seslerine çığlıklar karıştı. Kadınlar, çocuklarını sürükleyerek sağa sola kaçışıyordu. Karanlığı delen silah sesleri sabaha kadar sürdü. Sabah 50 kişilik silahlı gruplar daldılar Filistin göçmen kamplarına! Yine silah seslerine karışan çığlıklar... Ne gökyüzüne yükselen çığlıkları duyan vardı ne de silah seslerini! Sanki koskoca dünya üç maymunları oynuyordu.

Akşamüstü güneş dağların arkasında yok olmaya başladığında, ne bir ses ne bir nefes ne de tek bir çığlık... Azrail kapkara pelerinini örtüvermişti Sabra ve Şatilla'ya.

Sokaklar kan gölü gibiydi. Balta ve bıçaklarla parça parça edilmiş insanlar! Kiminin kafası parçalanmış, gözleri oyulmuş, boğazları kesilmiş, derileri yüzülmüştü. Bazılarının iç organları dışarı çıkartılmıştı. Sokaklar, çadırlar her yer cesetlerle doluydu. Kadınlar şişmeye başlamış cesetlerin başında ağlıyordu, bütün sokaklar mermi kovanlarıyla doluydu. Derme çatma bazı binalar da buldozerlerle yıkılıyor, yerle bir ediliyordu. Delik deşik olan duvarların diplerinde kurşuna dizilenlerin cesetleri. Sokaklar, kaçmaya çalışırken vurulan insanların cesetleriyle doluydu.[83]

3000-3500 arasında insan katledildi Filistin kamplarında. Hem de İsrail askerlerinin kuşatması altındaki Beyrut'ta... Dünya tarihine "Sabra ve Şatilla katliamı" olarak geçti.

Yaşananlar öylesine korkunçtu ki İsrail'de bile soruşturma açıldı. Arafat'ı Beyrut'tan atarak zafer kazanan İsrail ordusunun

83 Ralph Schoenman - Mya Shone, *Washington Post*, 23 Eylül 1982.

muzaffer komutanı Ariel Şaron kamu görevlerinden men edildi. Adı tarihe "Beyrut Kasabı" olarak geçti..

Katliam, hem Filistinliler hem de Ortadoğu'nun trajik kaderinde sadece yeni bir sayfaydı. Katliamdan sonra yaşanan kanlı olaylar zinciri Ortadoğu'da yaşanacak daha büyük acıların habercisiydi.

Arafat'ın tarihi kumarı

2 Ağustos 1990. Katliamdan 8 yıl sonra haber bomba gibi patladı. Saddam Hüseyin Kuveyt'i işgal etti. Dünya sarsılıyor. Başkan Bush Kuveyt'ten çekilmesi için Saddam'a ultimatom verdi. Saddam ise çekilmek için İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'den çekilmesini şart koşuyor.

Arap sokağı Saddam'ı alkışlıyordu ama Arap liderleri yoktu. Saddam'ın yanındaki tek lider Beyrut'tan atıldıktan sonra Tunus'a sığınan Yaser Arafat'tı.

Peki Arafat gibi bir siyaset kurdu, ABD'ye meydan okumanın felaket olacağını görmedi mi derseniz? Bence gördü ama başka şansı yoktu. Müslüman Kardeşler'in Gazze'deki kolu olan Hamas Arap sokağında güçleniyordu. Arafat ise gücünü aldığı Arap sokağını kaybediyordu.

Arafat'ın köşeye sıkıştığı günlerdi. Tunus'ta hüzün, yorgunluk, bıkkınlık ve çaresizlik içindeydi. FKÖ büyük mali kriz yaşıyordu. Suudi Arabistan 250 milyon dolarlık yardımı kesmişti. Örgüt, Amerika'daki zengin Filistinlilerin desteğiyle ayakta kalmaya çalışıyordu. Bazen borçlarını ödeyemedikleri için FKÖ merkezindeki telefonlar bile kesiliyordu.[84] ABD, BM Genel Kurul toplantısı için bile Arafat'a vize vermiyordu artık.

30 yıllık büyük Filistin mücadelesi komadaydı. Arafat Saddam'la Bush arasında arabuluculuk yapıp hayatını verdiği davasını komadan çıkarmaya çalışıyordu. Ve 13 Ağustos 1990'da el yazısıyla Bush'a gizli bir mektup gönderdi.

Arafat, İsrail Batı Şeria ve Gazze'den çekilirse Saddam'ın da Kuveyt'ten çekilmeyi kabul ettiğini bildiriyor, İsrail'i de tanımayı vaat ediyordu.[85]

---

84 Nur Batur, "FKÖ liderinin dramı", Dizi 1, *Milliyet* Gazetesi, 8 Haziran 1992.

85 Yaser Arafat'ın 13 Ağustos 1990 tarihli mektubu: "Barış için bir fırsat var. İki devletli çözümün kabul edilmesi ve Ortadoğu'ya barış ve istikrarın getiril-

Bir zamanlar Arap dünyasını peşinden sürükleyen Yaser Arafat yapayalnızdı. Yanında ne Filistin davası için İsrail'e karşı üç savaşı göze alan Mısır vardı. Ne para babası Suudiler ne de Körfez Şeyhleri! Hepsi ABD'nin yanındaydı artık. Bush Ortadoğu'daki değişim için çoktan düğmeye basmıştı bile...

İşte o günlerde Arafat'ı yalnız bırakmayan genç bir kadın vardı. Arap dünyası Arafat'ın aşkıyla çalkalanıyordu.

"Arafat benim kaderim"

2 Haziran 1992. Beyrut'ta görüşemediğim Arafat'la yine buluşma yollarını aradığım günler.

Bir gün gazetede telefonum çaldı. Arayan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Ankara'daki Büyükelçisi Fuad Yasin'di. "Nur, Arafat'la görüşmek istiyordun. Hemen gidebilir misin?" "Tabii, nerede?" "Tunus'ta."

Hemen Doğan Heper'e telefon ettim. Hiç tereddüt etmeden, "Hemen git" dedi. 48 saat geçmeden Tunus uçağındaydım.

Yine Arafat'ın peşindeyim. Otele girer girmez Arafat'ın Basın Danışmanı Halit Selam'ı arayıp geldiğimi bildirdim. Selam, "Hoş geldin Nur, akşam birlikte yemek yiyelim. Konuşuruz" dedi.

Akşam Halit'le yemekte buluştuk. Halit'le sohbetimize başlar başlamaz Arafat'ın evlenip evlenmediğini sordum. Güldü, "Evet" deyip başını salladı. Bütün akşam Arafat'ın karısını dünyaya tanıtmak istediğimi söyleyip Halit'i iknaya çalıştım. Rakiplerim, dünya çapındaki NBC, CBS ve ABC gibi Amerikan televizyonlarıydı ancak yine de denemekte yarar vardı.

Halit sonunda, "Abu Ammar'la konuşacağım" diyordu ki kapıdan giren sarışın güzel kadını görünce ayağa kalktı. "Çok şanslısın. İşte Suha Arafat. Görmek istiyordun. Geldi" diye gülümsedi.

---

mesi için uygulanmalıdır. Uluslararası kamuoyunun ve özellikle de Batının Ortadoğu'daki çıkarları korunmuş olacak. Eğer olmazsa, bu ABD'nin Suudi Arabistan ve Körfez'in başka bölgelerini de işgali anlamına gelecek. Ortadoğu halen bir kargaşa içindedir. ABD'nin saygınlığı sınav ediliyor. Yönetim karar vermelidir: Karşılıklı saygıya dayanarak Arapların dostluğunu ve ortak çıkarlarda buluşmak mı istiyor? Yoksa savaş mı istiyor? Biz İsrail'le barış yapmayı teklif ediyoruz."

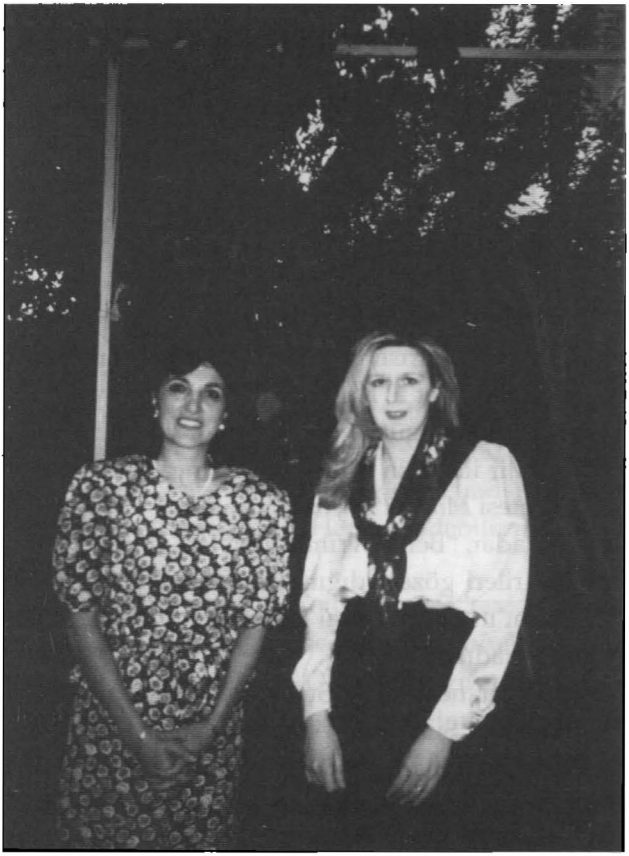
Halit, genç kadının yanına gidip ayaküstü bir şeyler söyleyip yanıma döndü. "Gel seni Suha'yla tanıştırayım. Görüşmeyi kabul ediyor" dedi.

Kulaklarıma inanamadım. Nasrettin Hoca gibi göle maya çalmıştım ve tutmuştu. Nasıl oluyordu da bir buçuk yıldır gazetecilerden kaçan, konuşması ve fotoğraf çektirmesi yasaklanan hatta hakkında hiçbir bilgi verilmeyen Arafat'ın genç karısı benimle tanışmayı kabul ediyordu? Sonradan anladım ki, Ankara'daki Filistin Büyükelçisi Fuat Yasin, ben gitmeden Arafat'ın dünyadan gizlediği karısıyla görüşmek istediğimi bildirmişti. İzni veren bizzat Arafat'tı. Kuşkusuz bunda FKÖ ve liderleriyle ve Filistin Kurtuluş Örgütü yöneticileriyle 14 yıl boyunca kurduğum güvenilir ilişkinin rolü vardı. Ayrıca Türkiye'nin etkili ve saygın gazetesi *Milliyet*'te yazıyordum.

62 yaşına kadar, "Ben devrimle evliyim" diyen Arafat'ın evlenirken eleştirileri göze aldığına hiç kuşku yoktu. Ancak Filistinliler Arafat'ın evlenmesini kabul edemiyorlardı. Hem de Hıristiyan bir kadınla!

Kızgınlığın bir nedeni de Suha Tawil'in Arafat'tan 33 yaş küçük olmasıydı. Suha'nın Arafat'ı kullandığını söyleyenler vardı. Örgüt kaynıyordu. Evliliğin duyulmasından sonra FKÖ'nün merkez komitesinde sert tartışmaların yaşandığı ve Arafat'ın kendisini savunmak zorunda kaldığı anlatılıyordu. Körfez Savaşı'nda zaten büyük darbe yiyen Arafat'ın koltuğu sallanıyordu.

3 Haziran 1992. O sabah Suha iki katlı bir villanın merdivenlerinde karşıladı beni. Okul arkadaşım gibi yanaklarımdan öpüp, "Hoş geldin Nur" dedi. Beni Arafat'ın da çalışma odası olan odaya aldı. Sade döşenmiş bir oda. Arafat'ın büyük çerçeve içindeki fotoğrafı çalışma masasının arkasında asılı. Masasının yanında Filistin bayrağı. Bir duvarda Arafat'ın kefiyesini takarken çekilen birkaç kare fotoğrafı. Bir başka duvarda Mekke'de çekilen bir fotoğraf. Televizyonun üstünde ise Arafat'la Suha'nın birlikte çekilmiş fotoğrafları.

Yaser Arafat'ın gizlediği genç karısını dünyaya tanıttığım röportajda, 1994.

Suha ilk kez bir gazeteciyle konuştuğu için tedirgindi. Belli ki yanlış anlaşılıp Arap dünyasını karıştırmaktan korkuyordu. Zaten Arap dünyası o günlerde öyle kaynıyordu ki... 29 yaşındaki Suha Tawil, 62 yaşındaki Arafat'la neden evlenmişti? Filistin Devleti için bir varis mi bırakmak istiyordu?

Suha, önce Amerikan TV kanalınca hazırlanan programın kasetini koydu. Görüntüler akmaya başladığı anda odayı hüzünlü kaval sesi doldurdu. Programı sunan kadının sesi gibi. O kadın Suha'nın yazar olan annesi Ramonda Tawil'di. Tawil, Filistin'i anlatan kitabından bölümler okurken zaman zaman ağlıyordu. Makiliklerle kaplı tepeler ekranda akarken, "İşte benim vatanım" dedi Suha: "Filistin'e gönülden bağlıyım.Büyüyen bir sevgi yumağı bu. Çocukluğumda bir ağacın gölgesine

yatıp bu toprakların beni nasıl sarıp sarmaladığını hissederdim. Ağaç dallarının gölgeleri yüzümde dans eder, bir kelebeğin süzülerek geçişini seyrederdim. Şimdi evim hapishanem oldu."[86]

Anlatırken Suha'nın yüzünü hüzün bulutları kaplıyor adeta. "Cesur bir kadındır annem" diye anlatmaya devam etti: "Davanın ilk liderlerindendir. İlk hapse atılan Filistinli kadındır. Filistin halkının sesini dünyaya duyurmak için haber ajansını kuran bir gazetecidir. İşte ben böyle bir annenin kızıyım."

Suha, kendisinden 30 yaş büyük Arafat'la evlenmesinin nedenini anlatmak ister gibiydi. Arafat'ın genç karısı Hıristiyan bir aileden geliyordu. Babası Batı Şeria'da bankacıydı. Annesi ise ünlü bir gazeteci Ramonda Tawil.[87] Üç kız ve bir erkek kardeşi vardı. Suha ailenin üçüncü çocuğuydu. Çocukluğu 1967'de İsrail'n işgal ettiği Kudüs, Ramallah ve Nablus'ta geçmişti. 18 yaşına kadar Batı Şeria'da yaşamışlardı.

Suha'nın erkek kardeşi Washington'daki FKÖ Temsilciliğinde basın müşaviriydi.[88] Kız kardeşlerinden biri doktordu. Diğeri Siyasal Bilimler okumuştu. Suha, Nablus'taki rahibeler okulundan sonra Sorbonne Üniversitesi'nde tarih, uygarlıklar ve diller bölümünde okumuş, 1986'da mezun olmuştu.

Annesinin otomobiline konulan bombanın ardından Batı Şeria'dan kopup Paris'e göç etmişlerdi. "Mücadelenin tam ortasındaydık. Annem bizim için korkuyordu. 'Daha yapılacak çok şey var' diye düşündü ve Filistin'den ayrıldık." Suha annesini anlatırken gençlik yıllarını yaşar gibiydi. "Annemin sesi işgal altındaki topraklardan dünyaya açılan tek sesti. Bizi çok etkilediğine hiç kuşku yok."

Nikâh sırasında çekilen fotoğraflarını da bana vermek için hazırlamıştı. "Gelinlikli resmim yok. Giymedim" diye gülümsedi.

Peki Arafat'la nasıl mı tanıştılar? İlk tanışmaları 1985'te, Arafat'ın Fransa'ya ziyareti sırasında olmuştu. Suha henüz

86 Nur Batur, "Suha Tawil Arafat röportajı", *Milliyet* Gazetesi, 7 Haziran 1992.

87 Ramonda Tawil 1987'ye kadar Kudüs'te *El Awude* (Geri Dönüş) adlı bir dergi çıkardı. İntifada başlayınca İsrail dergiyi kapattı. Tawil Kudüs'ten de ayrıldı.

88 Suha Arafat'la Tunus'taki ilk buluşmamızdan 21 yıl; Arafat'ın ölümünden dokuz yıl sonra Malta'da buluşup dört gün boyunca uzun söyleşi yaptık. 6 Şubat 2013'te *Sabah* gazetesinde yayınlanmaya başlanan söyleşi dünyada da büyük yankı yarattı. 1200 yayın ,TV, radyo, gazete ve internet sitesi tarafından kullanıldı. O zaman erkek kardeşi Malta Büyükelçisiydi.

22 yaşındaydı. Arafat ise 55. Arafat'ın Beyrut'tan sürüldükten sonra Tunus'ta yaşadığı yıllar. Paris ziyareti sırasında Arafat'a tercümanlık yapıyor, yanından ayrılmıyordu.

Suha o yılları şöyle anlatmaya devam etti: "Üniversiteden mezun olduktan sonra, annemin Paris'teki ofisinde çalışıyordum. İşgal altındaki topraklarda başlayan intifadayı (büyük ayaklanma) dünyaya duyuran haber merkezlerden biriydi orası. Ben de haberleri Fransızcaya çeviriyordum. Fransızlarla sürekli temas halindeydim. Paris'le Tunus arasında sürekli gidip geliyordum. Arafat Paris'e geldiğinde resmi ve gayriresmi temaslarını düzenliyordum."

Önce Paris ve Tunus arasında iki yıl süren gidiş ve gelişler... Ardından Tunus'a taşınarak daha yakın çalışma dönemi. Özel Kalem Müdürlüğü ve 1988'den sonra da ekonomi danışmanlığı.

Arafat bütün gece çalışıp sabaha karşı uyuyor, akşamüzeri yeniden çalışmaya başlıyordu. "Neredeyse günde 18 saat birlikte çalışıyorduk. Arafat'ın birçok mesai arkadaşı gibi..."

"Peki Arafat sana nasıl evlenme teklif etti?" deyip gülümsedim. Çekingenliğini saklamak istercesine, "Şimdi hassas konuya geldik" diye kahkahayı patlattı. "Bana açıkça evlenmek istediğini söyledi. Ben de hemen 'Evet' dedim."

17 Temmuz 1990. Arafat'la gizlice evlendi Suha. Ve bir anda tüm hayatı değişti. Artık sekreteri değildi. Eskisi gibi birlikte olamıyorlardı.

Anlatmaya başladığı zaman gözleri doldu: "İmam nikâhıyla evlendik. Sade bir törendi. İki üç kişi vardı. Evliliğimiz çok gizli tutuldu. Ailelerimizden gelen bile olmadı."

Şaşırdığımı görünce bir an durup gülümsedi, "Evet ben Hıristiyandım ama Müslümanlığı seçtim". İki yıldır evliydiler. Ancak gizleniyordu Suha Tawil. "Bazen buluşmamız bile zor..." diye iç çekti: "MOSSAD ölüm timleri yüzünden bir yerde iki geceden fazla uyuyamıyor."

Suha bir an durdu. "Bakın Arafat'ın karısı olmak çok zor." Evlendiği için mutluydu ama artık sade bir hayat sürdüremediği için şikâyetçiydi. "Evde o kadar çok insan var ki. Bana yemek bile yaptırmıyorlar. Hareketsizlikten şişmanlamaya başladım. Eskisi gibi çıkıp alışverişe de gidemiyorum. Yolda yürüyemiyorum."

Suha anlatırken bir yandan da birlikte fotoğraflarımız çekiliyordu. Bir ara televizyonun üstündeki fotoğrafın önünde bir kare çektirmeyi teklif ettim. Suha hemen yan odaya gidip aynı fotoğrafın daha büyüğünü getirdi. Arkamıza aldık ve tarihi fotoğrafı çektirdik.

Saatler ilerledikçe çekingenliğini üstünde atmıştı artık. Anlattıkça anlatıyordu: "Kendimi bildim bileli Filistin için mücadele ediyorum. En büyük idealim bir gün vatanıma kavuşmak. Arafat'la birlikte Filistin'e geri döneceğim."

Ölüm tehdidi altında yaşamak! Nasıl bir duyguydu? O an Suha'nın yüzünü garip bir hüzün bulutu örttü sanki. "İsrail FKÖ için çalışanları Filistin'e sokmuyor. 1986'dan beri Kudüs'e gidemedim. Evlenmeye karar verdiğimde vatanıma giremeyeceğimi biliyordum. Hele Arafat'ın karısı olarak! Vatanımı göremeyeceğim gerçeğini içime sindirmek kolay olmadı."

Bir anda durdu. Gözleri doldu. Sonra devam etti: "Filistin'e gidemeyecektim ama sembolüyle evleniyordum. Arafat, sembolüdür. Bütün dünyadaki Filistinlileri birleştiren liderdir. O kaybettiğimiz vatanımızı temsil ediyor. Aslında Filistin'i terk etmedim. Filistin'le evlendim. Arafat'la birlikte döneceğim."

Yaser Arafat sadece İsrail'in ölüm timlerinin hedefi değildi aslında. Filistinliler arasındaki radikal silahlı grupların da hedefindeydi. Böyle bir liderin karısı olmak aynı derecece ölüm tehdidi altında yaşamak demekti. "Ama ölüm tehdidi altında yaşamayı da seçmedin mi?" diye üsteledim. Suha hiç tereddüt etmeden yanıtladı: "Bu seçim değil. Bir erkeği sevdiğiniz zaman ne olacağını düşünür müsünüz? Arafat benim kaderim."

Suha'nın yine gözleri doldu. İki ay önce Arafat'ın uçağının çölde kaybolduğu geceyi yaşar gibiydi: "Gece yarısıydı. Telefonum çaldı. Uçağının kaybolduğunu söylediler. Beynimden vurulmuşa döndüm. Büyük bir şoktu. İnsanlar eve akın akın geliyorlardı. O andaki üzüntümü anlatamam. Ama içimde öyle bir his vardı ki, yaşadığını biliyordum. Allah'ın Filistin halkını yalnız bırakmayacağını hissediyordum. Tek bir düşüncem vardı. Seferber olup uçağını bulmak. Telefonun başında saatler geçti. Sonunda telefonum çaldı ve Arafat'ın uçağını bulduklarını ve iyi olduğunu haber verdiler."

Yine bir an derin bir nefes aldı. Yaşlarla dolan gözlerini sildi. Sonra mutluluğu yüzüne yansıdı ve devam etti: "O anda

bunun Allah'ın bir lütfu olduğunu anladım. Herkes dua ediyordu. Dualarımız günlerce sürdü. Allah'a lütfu için dua ettim."

Arafat'la evli olmak Azrail'le her gün dans etmek gibiydi. "Çok gençsin. Öldürülmekten korkmuyor musun?"diye sordum. "Hayır. Korkmuyorum." Yüzünü huzurlu bir gülümseme kapladı. "Arafat Allah'ın gücüne yürekten inanır. Güçlü inançları var. Bana da Allah'a inanmayı ve sığınmayı öğretti. Hepimizin bir alınyazımız var. Bir erkekle evlendiğinizde trafik kazasında da bir şey olabilir değil mi?"

Suha anlattıkça kapıda bekleyenler de sabırsızlanıyordu. "Nur sohbetimize akşam yemeğinde de devam edelim mi?" dedi. "Tabii" dedim. Hemen telefonu çevirip "Ben Madam Tawil" diye restoranda rezervasyon yaptırdı. Şaşırmıştım. "Neden Madam Arafat demedin?" diye sordum. Suha hiç tereddüt etmeden, "Arafat çok kutsal bir isim. Arafat ismini kullanıp bir restoranın sahibini etkilemek istemiyorum. Ayrıca sade hayatımı da sürdürmeye çalışıyorum" dedi. Ama kolay değildi. Yanında korumalar olmadan evden bile çıkamıyordu ki! Hatta o kadar ki, bir ara çiçeklerin içinde fotoğraflarının çekilmesi için villanın bahçesine çıkmak istedik. Korumalar hemen müdahale etti. Suha o zaman gülerek kulağıma eğilip, "Bazen kaçıyorum" diye fısıldadı. "Tanındıktan sonra nasıl kaçacaksın?" diye güldüm. "Röportajdan sonra saçlarımı kestireceğim" deyip kahkahayı patlattı. Aksam yemekte buluşmak üzere ayrıldık.

Akşam yeniden buluştuk. Suha o kadar açık ve samimi konuşuyordu ki. Yaser Arafat'ı mücadelesinde yalnız bırakan Arap liderlerine çok öfkeliydi. Saddam Hüseyin'le Arafat arasındaki ilişkiyi uzun uzun anlattı. Savaşın ağır faturasını Filistinlilerin ödemesi onu derinden yaralıyordu. İsrail'le barış anlaşması imzalayan Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ı haklı buluyordu. Sonradan anladım ki; o gün Suha bana, Oslo'da süren gizli pazarlıkların ilk işaretini vermişti.[89]

Suha'ya, "Arafat neden Saddam'ı destekleyip tarihi hata yaptı?" diye sordum. "Saddam bizi kullandı" dedi Suha. "Peki neden?"

"Ezilmişliğin ağır yükü altındaki Filistin halkına, bir Arap lider çıkıp 'Sizi kurtaracağım' diyordu. Filistinliler İsrail'e

89 Bir yıl sonra Arafat, tarihi adımı attı ve İsrail Başbakanı İzak Rabin'le Oslo Barış Anlaşması'nı imzaladı.

meydan okuyan Saddam'a sempati duydu. Sempati, Kuveyt'i işgal eden Saddam'a değildi. İsrail'e Scud füzeleri fırlatan Irak liderineydi. Böyle duygularla savrulan halka Arafat karşı çıkabilir miydi?"[90]

ABD ve Avrupa'daki Filistinliler, Saddam'ı desteklemenin ağır faturası olacağını söyleseler de Arafat dinlemedi.

Müslüman Kardeşler kapanı

4 Haziran 1992. Tunus'a dönelim. Oteldeki odamdan çıkmak üzereydim ki telefonum çaldı. Arayan Suha Arafat'tı. Ağlıyordu. "Arafat'ın uçağı çöle düştü. Allah onu Filistin halkına bağışladı. Amman'da hastaneye kaldırdılar. Beyin ameliyatına alıyorlar. Hemen gidiyorum. Arafat için dua et Nur."

Şoke olmuştum. Yine Filistin'in efsane lideriyle görüşemiyordum. Acaba bir gün gerçekten görüşme fırsatım olacak mıydı?

O günlerde Arap dünyası da paramparçaydı. Filistinliler arasındaki kavgalar bitmiyordu. Laikliği savunan FKÖ'nün karşısına iki güçlü İslami hareket çıkmıştı. İlki Müslüman Kardeşler'in kolu olan Hamas, diğeri de İslami Cihad'dı. İki örgüt de FKÖ şemsiyesi altına girmeyi reddediyorlardı. İkisi de öfkeli ve umutsuz gençlere dayanıyordu. İsrail'i Ortadoğu'dan söküp atmayı vaat ediyorlardı.

Hamas'ın planı, FKÖ'yü içten ele geçirmekti. 490 kişilik sürgündeki Filistin parlamentosunun yüzde 40'ını ele geçirip yönetime hâkim olmayı hedefliyordu.

Hamas da İsrail'in piyonuydu

Aslında kanlı oyun içinde esas oyunu oynayan İsrail'di. İsrail Müslüman Kardeşler'in kolu olan Hamas'ın büyümesine izin veriyordu. Hedefi önce Arafat'ı sonra da Hamas'ı yok etmekti. Aslında Hamas da piyondu.[91]

Arafat'ın Amman'da beyin ameliyatına alındığı saatlerde, FKÖ'deki tarihi iç kavgaya da şahit oldum. 62 yaşındaki Arafat

90 Nur Batur, "FKÖ liderinin dramı", Dizi Yazı 1, *Milliyet* Gazetesi, 8 Haziran 1992.

91 Nur Batur, "FKÖ liderinin dramı" Dizi Yazı 2, *Milliyet* Gazetesi, 9 Haziran 1992.

ölürse örgütün başına kim geçecekti? Birkaç kez görüştüğüm Arafat'ın sağ kolu olan siyasi büro şefi Faruk Kaddumi mi? Yoksa güvenlikten sorumlu olan Tunus'taki büyükelçisi Hakem Balawi mi? İkisi de zeki siyasetçilerdi ama Arafat gibi birleştirici olmaları zordu.

O sırada Tunus'ta görüştüğüm herkes Camp David Anlaşmasını tanımaya bile hazırdı aslında. Ancak köprülerin altından çok sular akmıştı.

Suha Arafat o günlerde yaşadıkları çıkmazı da şöyle anlatıyordu bana: "Diğer Arap ülkelerinin Filistinlileri terk edeceklerini tahmin etseydim, Camp David Anlaşmasını[92] kabul ederdim."[93]

Suha Arafat'la uzun yıllar sonra yeniden buluştuk. 2 gün boyunca hayatını anlattı.

Yıllarca akan kan ve çekilen acıların sonunda gelinen nokta buydu. Abu Ammar'ın öne sürülen koşulları kabul etmekten başka çaresi yoktu.[94] Yine de Arafat'ın Camp David'i kabul etmesinin imkânsız olduğunu söyleyenler de vardı. Üst düzey

92 Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat 1978'de Camp David'de barış anlaşması imzalayıp İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi oldu.

93 Nur Batur, "FKÖ liderinin dramı", Dizi Yazı 3, *Milliyet* Gazetesi, 10 Haziran 1992.

94 Nur Batur, a.g.y.

bir yetkili şöyle diyordu bana: "Arafat Camp David'i imzalayamazdı. İmzalasaydı Filistinliler arasında kan gövdeyi götürürdü."

1992'de Arafat umudunu İşçi Partisi lideri İzak Rabin'e bağlamıştı. Rabin Filistinlilerle otonomi anlaşması yapmayı vaat ediyordu. İzak Şamir liderliğinde sağ koalisyon kurulursa barışı savunanlar yenilecek, Hamas güçlenecekti.[95] Arafat'ın da sonu olacaktı.

O sırada Suha Arafat'ın umudu da 30 Ekim 1991'de başlayan barış görüşmelerindeydi. Sonunda İzak Rabin'in seçilmesiyle barış umudu doğdu. Ve 20 yıl önce, "Bir gün İsrail'le komşu olmayı düşünür müsünüz?" diye sorduğum zaman bana kızıp bağıran Arafat, İsrail'i tanıdı.[96]

Ve ben de barış için hayatlarının kumarını oynayan Arafat'la Rabin'in peşine düştüm.

95 Nur Batur, a.g.y.

96 Oslo Anlaşması (13 Eylül 1993). Yaser Arafat İsrail'i tanıdı.

14. BÖLÜM

BARIŞ GÜVERCİNİNİ VURDULAR RABİN'LE KUDÜS'TE

4 Kasım 1995, Telaviv. Krallar Meydanı "Barıış Barıış" sloganlarıyla çınlıyordu o gün. Kürsüde, tarihi Oslo Barış Anlaşması'na imza atan İsrail Başbakanı İzak Rabin vardı. Rabin, kendisini "vatan haini" ilan eden aşırı sağcılara açıkça meydan okuyordu artık. "Yeter artık yeter! Akan kan ve gözyaşı dursun."

Meydanı dolduran çoşkulu kalabalık hep bir ağızdan tempo tutuyordu: "Barıış! Barıış! Barıış!"

Rabin meydanı çınlatan sloganlar arasında konuşmasını sürdürdü: "Ben hep savaştım. 27 yıl askerdim. Artık yeter. Barış için şans var."

Çoşkulu kalabalıktan yine "Barıış" çığlıkları yükseldi. Rabin konuşmasını bitirip el sallayarak kürsüden inerken uzun süredir ilk kez yüzü gülüyordu. Barış anlaşması imzaladığı için kendisini "vatan haini" ilan edenlere karşı yalnız değildi artık. Meydanı dolduran yüzbinler yanındaydı. Kalabalığın arasından otomobiline doğru yürüyordu ki, genç bir adam yanına yaklaştı. Bir anda üç el silah sesi duyuldu. Aynı anda kalabalık dalgalandı. Rabin kanlar içinde yere yığıldı.

25 yaşındaki aşırı milliyetçi Yigal Amir'in silahından çıkan kurşunlarla, işte o gün barış güvercinini vurdular. Barış sloganlarının yerini yine savaş çığlıkları aldı. Barış güvercinine sıkılan kurşunlar, Ortadoğu barışına da sıkılan kurşunlardı aslında.

"Şalom... Goodbye my friend"

Aynı gün aynı saatler. Sabah televizyonda izlerken beynimden vurulmuşa döndüm. ABD Başkanı Bill Clinton ağlıyordu: "Şalom... Goodbye my friend."

Sonra da ekranda Rabin'le tarihi anlaşmaya imza atan Yaser Arafat göründü. Arafat'ı izlerken "Hiç bu kadar üzgün olduğunu görmedim" diye düşündüm. Adeta yıkılmıştı. Barış için hayatının kumarını oynadığı sırada yine yalnız kalıyordu. Umutlarını yitirmişti sanki.

Rabin'le bir saat

Yeniden zaman tünelinde yolculuğa çıkalım. Gazetecilik hayatıma damga vuran İzak Rabin'le görüşmemi anlatayım. Korkunç suikasttan bir yıl önceydi. Kanal D Televizyonu'nda "Eksen" adlı haber programını hazırlayıp sunuyordum.

Ortadoğu'da barış rüzgârları esiyordu. Oslo Barış Anlaşması'na imza atan İzak Rabin'le Yaser Arafat'ın peşinde Kudüs ve Gazze yolculuğum başladı.[97]

İlk randevum Başbakan İzak Rabin'le Kudüs'teydi. Çalışma odasına girdiğimde Rabin ayakta bekliyordu. 72 yaşında olmasına rağmen gece geç saatlere kadar çalıştığı anlatılıyordu. Yine de yorgun görünmüyordu.

İzak Rabin'le görüşmem, 1994.

97 Nur Batur, Rabin röportajı, "Ankara'ya Ortadoğu'da yeni rol", *Milliyet* Gazetesi, 3 Kasım 1994.

Söyleşiye başladığımız zaman biraz şaşırdım doğrusu. Tarihi bir anlaşma imzalamasına rağmen kaygılıydı. Yüzbinlerce insanın kanıyla imzalanan barış anlaşmasının ağır yükü altında gibiydi. Belki de gençliğini savaş meydanlarına gömmenin hüznünü yaşıyordu.

Görüşmeye başlarken kafamda o kadar çok soru vardı ki. 1967 savaşında, İsrail ordusunun Genelkurmay Başkanı olarak, Arap ordularına kan kusturan İzak Rabin nasıl olup da Arafat'la anlaşma imzalamıştı? Hayatını İsrail devletine adayan Rabin'in hayalleri neydi?

Hiç kuşku yok ki, Rabin'in en büyük hayali akan kanın durmasıydı. Ortadoğu'da artık silahların susmanını istiyordu. Barış olursa bölgenin kalkınacağına inanıyordu. O gün Rabin şöyle anlattı bana hayallerini: "Ürdün, İsrail ve Filistinlilerin gelişmesi için hayati olan su kaynakları Türkiye'de bol. Türkiye topraklarından Akdeniz'e akan su, boru hatlarıyla İsrail'e kadar taşınabilir. Türkiye'den su satın almak istiyoruz. Boru hattının güvenlikle işletilebilmesi için Suriye ve Lübnan'la barış yapmamız gerekiyor."

Barışın düşmanları

İzak Rabin, İsrail devletini kurmak için 27 yıl boyunca savaşan bir kahramandı. Önce 1940'larda İngiliz polis karakolunu dinamitle havaya uçuran bir eylemci. İngilizlerin 6 ay hapse attığı silahlı bir militan! Sonra 1967 savaşında, Arap ordularını dize getiren Genelkurmay Başkanı. Aynı zamanda da "terörist" diye öldürmek istediği Arafat'la tarihi barışa imza atan cesur bir Başbakan.

Rabin, barışın en büyük düşmanı olarak Radikal İslami hareketleri görüyordu. "İsrail'i yok etmeye çalışıyorlar. Barış sürecini de öldürmek için uğraşıyorlar" diyordu.[98]

Ortadoğu'daki bütün Radikal İslami hareketlerin ardında İran parmağı olduğu kanısındaydı. Ancak kaderin acı bir cilvesi olsa gerek ki, bir Yahudi tarafından öldürüldü. Acaba, o gün bana barışın düşmanının İslami hareketler olduğunu söylerken, böyle bir son aklının ucundan geçmiş miydi?

* * *

98 Nur Batur, Rabin röportajı, "Ankara'ya Ortadoğu'da yeni rol", *Milliyet* Gazetesi, 3 Kasım 1994.

Öldürülmeden önce İzak Rabin'le görüşen son Türk gazeteci oldum. Suikast haberi bomba gibi patladığı zaman Almanya'nın Sesi Radyosu'ndan Lale Çakıroğlu aradı. O gün radyoya Rabin'le ilgili duygularımı söyle anlattım: "Bazı siyasetçiler vardır. Çok konuşurlar ama röportaj bittiği zaman 'Ne dedi?' diye düşünürsünüz. Rabin, bu politikacılardan çok farklıydı. Gösterişli değildi. Karşısındaki gazeteciyi etkilemeye çalışmıyordu. Sakindi ama çok etkileyiciydi. Kısa ve öz yanıtlar verdi. Polemiğe girmedi. Rabin'in yanından ayrılırken inançları güçlü, ne yaptığını bilen, kararlı bir lider olduğunu düşündüm. Rabin barış getirmeye kararlıydı. Hamas'a boyun eğmeyeceğini söylüyordu. Eğmedi de, ancak barış güvercinini Hamas değil fanatik bir Yahudi vurdu. Rabin'in öldürülmesi, hayatının son kumarını oynayan Arafat'a da indirilen büyük bir darbe oldu. Gerçi barış sürecinin mimarı Şimon Peres'dir. Ancak savaş kahramanı olan İzak Rabin olmasaydı, anlaşmayı tek başına gerçekleştiremezdi."

Arafat, Rabin'in öldürülmesiyle hayatının son kumarında büyük darbe yedi. Ne yazık ki Rabin'e sıkılan kurşunlarla akan kanın durması umutları da suya düştü.

Kudüs

İzak Rabin görüştüğüm tek İsrailli lider değildi. 1986'da Küdüs'e ilk gidişimden itibaren Ortadoğu'nun kaderinde rol oynayan o kadar çok İsrailli liderle görüştüm ki...

Her gidişimde Kudüs'ün binlerce yıllık dar sokaklarında saatlerce dolaştım. Her defasında da tarihte bir yolculuğa çıktım sanki. Tek Tanrılı üç dinin de önemli merkezi Kudüs, sadece Ortadoğu'nun değil, dünyanın da kalbinin attığı şehirdir. Dört bölgeye ayrılır. Müslüman,Yahudi, Hıristiyan ve Ermeni mahalleleri vardır.

Tarih boyunca defalarca yıkıldı, defalarca da yeniden inşa edildi kutsal şehir. Osmanlı tam 400 yıl yönetti Kudus'ü. Sokaklarında dolaşırken 1517'de mehter takımının arkasından yürüyen Yeniçerilerin şehre girişi bir film şeridi gibi aktı gözlerimin önünden! Ve 400 yıl sonra, savaşmaktan yorgun düşen Osmanlı subaylarının 1917'de şehri terk edişini izler gibi oldum.

Eski şehrin etrafı kalın, taş duvarlarla çevrilidir. Müslümanlar için en kutsal yerlerden biri kabul edilen Mescid-i Aksa ve

Kubbet'üs Sahra'nın bulunduğu Harem-üş-Şerif, Doğu Kudüs'te yer alır. Muhammed Peygamber'in buradan göğe yükseldiğine inanılır. Mescid-i Aksa'nın hemen altında yer alan ve Süleyman döneminde yapılan tapınağa ait olduğuna inanılan Ağlama Duvarı da Yahudilik inancının en kutsal mekânıdır. Kutsal Kabir Kilisesi'nde İsa Peygamber'in çarmıha gerildiği ve kabrine konulduğuna inanılır. Bu kilise, aralarında Rum Ortodoks Patrikhanesi, Roma Katolik Kilisesi ve Ermeni Patrikliği'nin de olduğu farklı mezheplerin temsilcileri tarafından yönetilir.

Kudüs sokaklarında dolaşırken İsrail'in hâlâ Osmanlı'nın kurduğu düzeni değiştirmeye cesaret edemediğine de tanık oldum.

Kanal D TV'de hazırlayıp sunduğum Eksen programı için çekim yaparken yaşadığım anı hiç unutamam. İzak Rabin'le görüşmemin ardından Kudüs'ü ayaklar altına alan tepeye kameramızı kurduk. Programın anonsunu çekmeye başlamıştık ki kilise çanları çalmaya başladı. Aynı anda, Mescid-i Aksa'dan ezan sesi yükseldi. 50 metre ötede ise Ağlama Duvarı'nın önünde onlarca Yahudi sallanarak dua ediyordu.

O anda kafamda yüzlerce soru dans etmeye başladı. Hz. Musa, ardından Hz. İsa ve en son da Hz. Muhammed aynı yaratıcı gücün temsilcileri değiller mi? Dünyaya gönderdiği elçileriyle insanoğluna doğru yolu gösteren aynı yaratıcı güç değil mi? Tanrı'nın üç elçisi de aynı mesajları getirmediler mi? "Tanrı tek yaratıcıdır. Ondan başka Tanrı yoktur." "Çalmayın. Yalan söylemeyin. Öldürmeyin."

O zaman milyonlarca insan neden binlerce yıldır Tanrı ve din adına birbirlerini öldürüyor? Neden oluk oluk kan akıyor? Yoksa yaşanan aslında iktidar kavgasından başka bir şey değil mi?

Ortadoğu'nun kaderini çizen liderlerle

1986'da İsrail'e ilk gidişimdeki siyasi atmosferi anlatayım.

Türkiye, 1948'de kurulduğu zaman İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülkesi olduğu halde arasına mesafe koymaya başlamıştı. Nedeni ise hem Kıbrıs davasında Arap dünyasının desteğini almaktı, hem de ekonomik ve siyasi ilişkileri geliştirmekti. İsrail ise bölgenin önemli gücü olan Türkiye'yi kaybetmemeye uğraşıyordu.

İşte böyle bir siyasi atmosferde İsrail hükümetinin davetiyle Kudüs'e gittim. Ve Şimon Peres'den İzak Şamir'e, Ezer Weizman'dan Moşe Arens'e Ortadoğu'nun kaderini çizen siyasilerle maraton görüşmeler yaptım. Kudüs ve Telaviv sokaklarında yürüdüm. Sokaktaki İsraillilerle sohbet ettim.

O günlerde sokaklarda kiminle konuşsam savaştan bıktığını söylüyordu. Herkes "Araplarla üç büyük savaş yaşadık. Artık savaş yeter! Anneler çocuklarını savaşa göndermek istemiyorlar" diyordu. Sokakta konuştuğum bir gencin söylediklerini hiç unutmadım: "Yeni bir savaştan kimse zaferle çıkamayacak. Belki İsrail yine askeri bir zafer kazanacak ama bu zaferin karşılığında kaybettikleri o kadar çok olacak ki..."

Gerçekten de öyle oldu. İsrail birçok askeri zafer kazandı; ne akan kan durdu ne de İsrail halkı aradığı huzur ve güveni bulabildi.

Güvercinler ve Şahinler

Yine 1986 yılındaki maraton görüşmelerime dönelim. Yıllar sonra Cumhurbaşkanı olduğu zaman da uzun bir söyleşi yaptığım Şimon Peres'le ilk görüşmeme...

O zaman Peres İşçi Partisi lideri ve başbakandı. Birkaç haftaya kadar yerini aşırı sağın güçlü ismi, Likud Partisi'nin lideri Dışişleri Bakanı İzak Şamir'e bırakacaktı. İki yıl öne Likud-İşçi Partisi koalisyon hükümetini kurarken vardıkları anlaşma uyarınca Peres ve Şamir yer değiştireceklerdi. Peres Arafat'la diyalogdan yanayken Şamir kesinlikle reddediyordu. Başbakan değişince izlenen politikada da değişiklik olması bekleniyordu. Kudus'te ikisiyle de uzun söyleşiler yaptım.[99]

Peres, İsrail sokaklarında yükselen barış çağrılarına en güçlü yanıt veren liderdi. Hedefi, İsrail ordusunu bir an önce 1967'den beri işgal ettiği Batı Şeria ve Gazze'den geri çekmekti. Peres, Yaser Arafat'ın 242 ve 338 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etmesi halinde diyalog kurulabileceğini söylüyordu.

Simon Peres iyi bir satranç oyuncusuydu ama arkasında da bölgede stratejik satranç oynayan ABD vardı. O sırada Başkan olan Jimmy Carter, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'tan sonra

99 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 11 Ağustos 1986.

diğer Arap ülkeleri liderlerini de barış anlaşması yapmaya zorluyordu. Nitekim İsrail'i tanımayı kabul eden ikinci Arap lideri Fas Kralı Hasan oldu.

O gün için bir Arap liderinin İsrail başbakanıyla buluşması büyük cesaret isterdi. Ancak Kral Hasan büyük bir risk alıp Peres'le buluştu. Kral Hasan Yahudilerin dostu olduğunu ve Ortadoğu'da artık kan akmasını önlemek istediğini söylüyordu.

O dönemde Arap dünyasının iki güçlü lideri olan Saddam Hüseyin ve Muammer Kaddafi ise İsrail'in tanınmasına şiddetle karşı çıkıyorlardı. Saddam ve Kaddafi petrolün gücüyle oynanan kanlı satrançta ABD ve İsrail'i yeneceklerine inanıyorlardı. Ancak her hamlede hem Arap dünyası hem de Filistinliler parçalanıyordu.

Yaser Arafat, laik Filistin Kurtuluş Örgütü'nün çatısı altında Filistinli grupları toplamayı başarmış görünse de o zaman da Hamas ve İslami Cihad gibi Radikal İslami gruplarla başa çıkmakta zorlanıyordu. Siyasi satranç oynayan Peres de Ürdün, Mısır, Fas gibi Arap ülkeleriyle diyalog kurup, Arafat'ın gücünü daha da kırıp Arap dünyasına İsrail'in varlığını ve güvenliğini sağlayacak çözümü kabul ettirmeye çalışıyordu. Tabii büyük oyuncu ABD'nin de desteğiyle!

O günlerde siyasi satrancın bir başka oyuncusu da İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'di. Thatcher da Batı Şeria ve Gazze halkının kendi liderlerini seçmeleri için bir kampanya yürütüyordu. Onun hedefi de uluslararası alanda büyük destek gören Yaser Arafat'ı devre dışı bırakmaktı.

Yani stratejik satrançta parçalanmış bir Arap dünyasının karşısında ABD, İngiltere ve İsrail vardı.

Gelelim Peres'den sonra görüştüğüm İzak Şamir'e. Şamir tam bir şahindi. Batı Şeria ve Gazze'den çekilmek niyetinde değildi. FKÖ'yü terörist bir örgüt olarak görüyordu ve kesinlikle diyaloğa karşıydı: "FKÖ'yle görüşmeyeceğiz. İsrail'i yok etmek istiyorlar."[100]

Şamir, tek çözümün Camp David Anlaşması olduğunu, anlaşmanın Filistinli Araplara otonomi sağladığını savunuyordu. O günlerde Türkiye'de de şiddetli bir tartışma sürüyordu. İsrail'in Türkiye topraklarında gözü olduğunu söyleyenler vardı. Bunların başında da Milli Selamet Partisi lideri Necmettin Erbakan geliyordu.

100 Nur Batur, *Milliyet* Gazetesi, 11 Ağustos 1986.

Şamir'e "Türkiye topraklarında gözünüz mü var?" diye sorunca, "Saçma. Çok saçma" diye kahkahayı patlattı: "Biz küçük bir ülkeyiz. Bizim için Türkiye dost bir ülkedir. Türk milleti de gerçekten dostumuzdur. İyi ilişkiler içinde olmamız ikimizin de ortak menfaatidir."

Moşe Arens'le bir saat

Bir başka şahin de Amerikalı Yahudi olan Devlet Bakanı Moşe Arens'di. Arens bir dönem İsrail'in Washington büyükelçisiydi. Sabra ve Şatilla katliamlarından sonra istifa etmek zorunda kalan Ariel Şaron'un yerine bir süre Savunma Bakanlığı yapmıştı. Aşırı sağcı olarak görülüyordu.

Moşe Arens'le parlamentodaki odasında görüştüm. Görüşmemize başlar başlamaz Arens, Filistin sorunu olmadığını savunmaya kalkınca çok şaşırmıştım. Şöyle diyordu Arens: "Önce Filistin halkı nedir? Tarihte başka devletlerin yönetiminde yaşayan Araplar var. İki bin, bin yıl hatta 100 yıl önce bile Filistin ulusu yoktu. Bunlar İsrail'de, Batı Şeria'da, Ürdün'de yaşayan Arap nüfustur. Ürdün Kralı Filistinli değildir. Haşimi ailesinden gelir. Ürdün Filistinlilerin ülkesidir. Sorun, Arapların ne kadarının azınlık olarak İsrail'de, ne kadarının Ürdün'de yaşayacağı sorunudur. Ben demokratik bir ülkede etnik bir azınlık olarak yaşamanın felaket olmadığı görüşündeyim. İsrail'de halen Yahudi ve Arapların birlikte yaşadığı kasabalar var. Hiç de felaket değil. Türkiye'de de yaşayan etnik gruplar yok mu?"[101]

Arens'e, "Siz yok diyorsunuz ama 4 milyon insan Filistinli olduğunu söylüyor" diye ısrar ettim. Arens, "Ben onların millet olmadığını söylemiyorum. Filistinliler de Araptır. Osmanlı İmparatorluğu parçalandıktan sonra bir kısmı İsrail'de, bir kısmı da Ürdün'de kaldı" dedi ve ekledi: "Devletleri Ürdün'dür. 1970'te Filistin Kurtuluş Örgütü Ürdün Devletini ele geçirmeye çalışırken kendilerini yabancı olarak görmüyorlardı ki. Onlar Ürdün'ün Filistinlilerin yönetiminde olmasını istiyorlardı. Filistinli Arapların büyük bölümü Filistinlilerin yönetimi altında yaşamayı tercih eder. Ama İsrail'de ve Batı Şeria'da yaşayanlar demokratik bir toplumda azınlık haklarıyla yaşıyorlar."

Arens'e göre, Batı Şeria'daki Arapların çoğunluğu zaten Arafat'ın yöneteceği bir devletin çatısı altında yaşamak

101 Nur Batur, Kudüs, 11 Ağustos 1986.

istemiyordu. "Onlar İsrail gibi demokratik bir toplumda yaşamayı biliyorlar. Diktatörlük altında yaşamak istemezler" diyordu. "Onlara İsrail'de yaşamak istiyor musunuz diye soran olmadı ki" dedim. Arens, "Bütün Arap ülkeleri diktatörlükle yönetiliyor. Diktatörlük altında yaşamak istemeyeceklerdir" diye ısrar etti.

Arens, İsrail'in güvenliğinin her şeyin üstünde olduğunu, sınırın Ürdün Nehri olması gerektiğini savunuyordu. İsrail Batı Şeria ve Gazze'yi ilhak etmeliydi. Moşe Arens diyaloğa da kesinlikle karşıydı. Şöyle diyordu: "Bebekleri rehine alan, kadın ve çocukları öldüren bir örgüt teröristtir. Hem de en kötüsünden. Hedefleri İsrail'i yok etmek. Teröristlerle görüşülmez."

Arens, 242 sayılı BM kararını kabul etmesi halinde FKÖ'yle diyaloğa girilmesini isteyen Şimon Peres'e de şiddetle karşıydı. FKÖ'yü de PKK'ya benzetiyordu: "Devletler teröristlerle konuşmaz. Ne Arafat, ne Abu Musa, ne Hawatme ne de Habbaş'la görüşürüz. Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan'la görüşürüz. Türkiye'nin de terör örgütleriyle sorunu var ama görüşmeyi düşünmüyor değil mi?"

Gelelim İsrail'deki bir başka barış güvercini sayılan Ezer Weizman'a. Ezer Weizman'la da iki kez görüştüm. 1986'daki ilk görüşmemde devlet bakanıydı. İkincisinde ise cumhurbaşkanı.

Weizman Hava Kuvvetleri Komutanlığı yapmış bir milli kahramandı. İsrail'in ilk Cumhurbaşkanı Chaim Weizman'ın yeğeniydi. 1969 yılına kadar, hayatının 45 yılını savaşarak geçirmişti. II. Dünya Savaşı'na İngiliz Hava Kuvvetlerinin pilotu olarak katıldıktan sonra İsrail Hava Kuvvetlerini kuran subaydı. Hava Kuvvetlerini modernize edip yeni stratejiler uygulayan ve 1967'deki "6 Gün Savaşı"nda, Mısır savaş uçaklarını havalanamadan yerde yok eden Hava Kuvvetleri Komutanıydı. 1969'da Genelkurmay Başkanlığına atanmasına Başbakan Golda Meir karşı çıkınca istifa edip Likud Partisi'nin ilk yapılanması olan Gahal Partisi'nden siyasete atılmıştı. 1969'dan sonra ise Batı Şeria'da yeni yerleşim merkezleri kurulmasına karşı çıkıp Menahem Begin'i "barış istememekle" suçlayarak siyasetten ayrılsa da, 1977'de yeniden dönüp kilit rol oynamayı sürdürmüştü. 1977'de Savunma Bakanı'yken Mısır'la barış yolunu açan Camp David anlaşması müzakerelerinde kilit rol oynayan da Ezer Weizman'dı.

Weizman'la ilk buluşmamızda 62 yaşındaydı. Knesset'teki odasına girdiğim zaman hayatını savaş alanlarında geçiren bir komutan edasıyla o kadar kendinden emindi ki. Bana, "Ya düşmanı öldürürsünüz ya da masaya otursunuz. Barış düşmanla yapılır. Eğer Arafat 242 sayılı kararı kabul ederse görüşürüz" diyordu.

Şahinlere meydan okuyordu adeta. Şöyle diyordu o gün bana: "İsrail topraklarında 700 bin Arap yaşıyor. 1 milyon 200 bin de Batı Şeria ve Gazze'de. Yani 3.5 milyon İsrailli, 2 milyon Arap yaşıyor bu topraklarda. Kim bu sorun yok derse doğru söylemiyor. Filistin sorunu vardır. Bunu inkâr etmeye imkân yok."

Weizman, Batı Şeria ve Gazze'nin ilhak edilmesine de kesinlikle karşıydı. Savaşın devam etmesinin daha büyük felaketlere yol açacağına inanıyordu. Sorunun bir an önce çözülmesi gerektiğini savunuyordu. Hatta Filistinlilere kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasını da kabul ediyordu. Şöyle diyordu: "İsrail Batı Şeria'daki askeri varlığını azaltmalı, idareyi büyük ölçüde Filistinlilere bırakmalıdır. Seçimlerini yapsınlar. Liderlerini seçsinler. Suriye'nin dahi kabul ettiği BM'nin 242 ve 338 sayılı kararlarını kabul etsinler ve bizimle masaya otursunlar."

Benim Ortadoğu maratonum yıllarca sürdü. Aynen siyasette tam bir maraton koşucusu olan Ezer Weizman gibi. Weizman ikinci görüşmemde Cumhurbaşkanıydı. İlk görüşmemizin üstünden sekiz yıl geçmişti. Kanal D televizyonunda haber program hazırlayıp sunuyor, *Milliyet* gazetesinde de yazılar yazıyordum. Ezer Weizman 70 yaşındaydı. Yine uzun söyleşiler yaptım.[102]

Ezer Weizman Ortadoğu'nun kaderini etkileyen olayların perde arkasını o gün şöyle anlattı bana: "Menahem Begin, İsrail'in en büyük başbakanlarından biriydi. Mısır'la barış anlaşmasını imzaladı. Ama o günlerde Filistinlilere özerklik verilmesi için yeterince süratle adımlar atmadı. Bakın aradan 14 yıl geçti. Eğer o zaman özerklik gereksiz idiyse bugün neden herkes özerkliği savunuyor?"

O günlerde barış anlaşması imzalanmış olsa da süreç yine tıkanmıştı. İzak Rabin Yaser Arafat'ı, Arafat da Rabin'i suçluyordu. Hamas ve radikal gruplar da Arafat'ın kellesini istiyorlardı. Arafat ölürse barış sürecinin tamamen tıkanacağı söyleniyordu.

102 Nur Batur, İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman röportajı, *Milliyet* gazetesi, 1994.

Weizman'a bu tehlikeyi hatırlatınca o gün bana şöyle diyordu: "Her şeyden önce kimsenin ölmesini istemem. Bazı şeyleri insanların ölümüyle elde etmek mümkün değildir. Arafat, Filistin hareketinin lideridir. Bunu biz de kabul ettik ve tanıdık. Şu anda ne yazık ki barış süreci Ortadoğu'nun kumlarına çakıldı. Umudum, vardığımız anlaşmada hedeflerimize ulaşmamızdır. Bekleyeceğiz. Bu, barışın sonu anlamına gelmiyor. Mutlaka ilerleme sağlanmalıdır. Eğer işadamı olsaydım bölgeye para akıtıp barışın gelmesini beklerdim."

"Arafat, iki bin kişilik bir kasabanın belediye başkanı olarak Filistin topraklarına dönmek istememekte haklı değil mi?" diye ısrar ettim. Weizman güldü: "Kimse Arafat'tan Eriha belediye başkanı olmasını istemiyor. Arafat bir anlaşma imzaladı. Ümit ediyorum neyi imzaladığını biliyordur. Biz önce Gazze dedik. O Eriha'yı da istedi. Peki dedik. Şimdi Eriha şöyle olsun böyle olsun diyor. Ben Arafat'ın danışmanı olsaydım, 'Sayın Başkan şu anda İsrailliler ne veriyorsa al. Hiç tartışma' derdim. Bence çok büyük bir hata yapıyor. Devlet adamı olduğunu göstersin."[103]

O dönemde Suriye'nin başında hâlâ Hafız Esad vardı. Weizman Suriye olmadan Ortadoğı'da barış olmayacağını söylüyor, Esad'ı da ısrarla buluşmaya çağırıyordu. Şöyle diyordu Ezer Weizman: "Esad bizimle konuşması gerektiğini anlamalıdır. Anlayacağı gün de gelecektir. Keşke Esad'a bunu yüz yüze söyleyebilseydim. Konuşmayı reddetmesinin barışa yararı yok. ABD Başkanı Bill Clinton'ın barış sürecinde olması önemli ama Esad barış istiyorsa Rabin'le, İsrailli liderlerle görüşmelidir. Barış için çalışmalıdır."

Aradan geçen yıllarda köprülerin altından çok sular aktı. İsrail'i yok etmeye ant içen ne Saddam Hüseyin kaldı, ne Muammer Kaddafi ne de Hafız Esad! Hepsi tarihe gömüldüler. Irak, Suriye ve Libya kan gölüne döndü. Filistinlilerin devlet kurma hayalleri zayıfladı. İsrail de Arap dünyasında daha fazla tanındı. Ancak İsrail, Gazze ve Batı Şeria'da milyonlarca Filistinliyi dev duvarlar arasına hapsetse de huzur bulamadı.

Tayyip Erdoğan'a gelince, o da Müslüman Kardeşler politikasıyla, Filistin davasına sarılıp Arap dünyasında lider olmak istedi. O da Saddam, Kaddafi ve Esad gibi başarısız oldu.

---

103 Nur Batur, a.g.y.

15. BÖLÜM

ARAFAT'LA GAZZE'DE NASIL BULUŞTUM?

1 Kasım 1994, öğlen. Gazze kapısındayım. Kamera ekibimle birlikte, İsrailli askerlerin nöbet tuttuğu sınır kapısında.

Kudüs'ten bir saat süren yolculuğumun ardından İsrailli taksi şoförü, "Buraya kadar" dedi. Taksiden inip İsrailli askerlere kimliklerimizi gösterdik. Yüzümüze dik dik bakıp "geçin" dediler. Dikenli tellerin arasından 300 metrelik tampon bölgeyi yürüyerek geçtik. Bekleyen Filistinli şoförün kırık dökük taksisine bindik. Otele doğru giderken kendimi kapana kısılmış gibi hissettim.

Gazze, Akdeniz'e 40 kilometrelik sahili olan, en dar yeri 5, en geniş yeri ise 12 kilometre olan bir kara parçasıydı. Mısır'la 11 km sınırı olan Gazze'nin İsrail ile 51 kilometre olan sınırı dikenli tellerle çevriliydi. Tellerin içindeki toprak parçasında bir milyon Filistinli Arap yaşıyordu. İşsizlik, yoksulluk ve açlık diz boyuydu. Binlerce Filistinli her gün çalışmak için, toprak arazide yürüyerek tampon bölgeden İsrail'e gidiyordu. Akşam da aynı yoldan geri dönüyordu. Gazze tam bir açık hava hapishanesiydi.

Sahildeki otelimize doğru giderken Filistinli şoförümüz anlatıyor: "Gazze'de ne iş var ne de para!" Anlatırken bir an durdu. Yüzünü çaresizlik bulutu kapladı adeta: "Hamas tel örgülerin dışındaki Yahudi yerleşim merkezlerine füze attığı zaman İsrail sınır kapısını kapatıyor. O zaman iyice sıkışıyoruz."

Otele doğru yol alıyoruz. Sokaklar çöp yığınlarıyla kaplı. Her yer leş gibi kokuyor. Şoförümüz, "Belediye yok gibi" diye yakınıyor. Sohbet ederek otelimize vardık.

Eşyalarımızı bırakıp yeniden sokaklara çıktık. Toprak yollarda, çöp yığınları arasında dolaşıyoruz. Sokaklar çaresiz ve

kızgın gençlerle dolu. Hâlâ Yaser Arafat'ın Gazze'ye görkemli dönüşünde umut ışığı arıyor gibiydiler.[104]

Arafat'ın son kumarı

Arafat Tunus'ta 12 yıl süren sürgün hayatının ardından Gazze'ye döndüğü gün öyle mutluydu ki! Kendisini karşılayan çoşkulu kalabalığa hitap ederken, Beyrut'tan atılışı sırasında yaşadığı travmayı aşamadığı anlaşılıyordu. O gün, "'Beyrut'tan ayrılırken nereye gideceksin' diye sormuşlardı bana'" diye konuşmaya başlamıştı. Sonra da "Anavatanıma, Filistin'e gideceğim demiştim. İşte geldim" diyordu. Arafat'ın dönüşü tarihi bir gündü.

Oslo Anlaşmasıyla, İsrail hem Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanımış hem de sınırlı bir özerklik sağlamayı kabul etmişti. Karşılığında ise şiddet olayları son bulacak ve Filistinliler İsrail toprakları üzerinde hak iddia etmeyecekti.

Arafat döner dönmez kolları sıvayıp Filistin Ulusal Yönetimini yapılandırmaya başlamıştı. Kabinesini kurmuş, Gazze ve Nablus gibi önemli şehirlerin belediye başkanlarını değiştirip yenilerini atamıştı.

Ancak sorunlar dağ gibiydi. İşgal altında doğup büyüyen Hamas ve İslami Cihad, FKÖ'nün liderliğini kabul edemiyordu. Müslüman Kardeşler'in kolu olan Hamas'la FKÖ arasındaki kavga büyüktü. Gerçi Arafat, döner dönmez, Filistin Kurtuluş Ordusu militanlarından kurduğu yeni polis gücüyle Hamas'ın eylemlerini kontrol etmeye çalışıyordu. Ama başarılı olduğu söylenemezdi. Hamas hâlâ İsrail'i yok edeceğine ant içiyordu. Hâlâ İsrail'de eylemler yapıyordu. İsrail ise Hamas'ın eylemlerine misilleme yapıp sık sık sınır kapısını kapatıyordu. Hatta Arafat'ın bile Batı Şeria'ya geçmesine izin vermiyordu.

Daha da vahimi FKÖ içindeki yolsuzluk iddialarıydı. İddialar yüzünden AB para musluklarını açmıyordu. Dünya Bankası'ndan para akışı başlamıştı ancak parayı kontrol etmek kolay değildi.

Bu arada Arafat'ın yaşam tarzında da hiç değişiklik yoktu. Yine geceleri çalışıp gündüzleri uyuyordu. Coşkulu dönüşünden yedi ay sonra Arafat Gazze'de kapana kısılmış gibiydi. Hayatının son kumarını oynuyordu.

104 1 Temmuz 1994. Yaser Arafat 27 yıllık sürgünden sonra Gazze'ye döndü.

Otelden yürüyerek Arafat'ın karargâhına geldiğimiz zaman hava kararmak üzereydi. Hemen danışmanını bulup geldiğimi söyledim. Kamera ekibimle birlikte kapıda beklemeye başladık. Bir saat sonra Arafat geldi. Arap dünyasında randevu saati kavramı olmadığını bildiğim için beklemeye hazırdım. Saatler de akmaya başladı. Bir saat, iki saat, üç saat, dört saat... Sonunda gece yarısını geçiyordu ki danışmanı göründü, "Arafat bu gece sizinle görüşemeyecek. Yarın akşam gelin" demez mi! Beynimden vurulmuşa döndüm.

Ertesi gün Şimon Peres'le randevum olduğu için mutlaka Kudüs'e dönmem gerekiyordu. Arafat'ın danışmanını iknaya çalıştım ama boşuna. Kudüs'e dönüp ikinci kez Gazze'ye gelmekten başka çarem yoktu. Toparlanıp otelimize döndük.

Akdeniz'in en el değmemiş sahilinde kumsalın üstündeydi otelimiz. Dalgaların sahille buluştuğu göz alabildiğince bir kumsal. Ortadoğu'nun kargaşasından o kadar uzaktı ki...

Ertesi sabah erkenden kalkıp bizi bekleyen taksiye atladık. Tepemizde yakan bir güneş. Taksiden indikten sonra yine toprak yolda yürüyerek ara bölgeyi geçtik. Yine sınır kapısınında İsrailli askerler. Diğer tarafta bekleyen İsrailli soförün taksisine atladık. Bir saaat yolculuğun ardından yeniden Kudüs'teydim.

Barış sürecinin mimarı Şimon Peres beni bekliyordu. Peres o sırada Dışişleri Bakanıydı ve ilk kez görüşüyordum. O günlerde Hamas'ın eylemleri yüzünden yine Gazze kapısı kapatılmıştı. Her gün İsrail'e gidip çalışan 30 bine yakın Filistinlinin de çıkışları durdurulmuştu. Yoksulluk, işsizlik ve umutsuzluk batağına saplanmıştı Gazze'de yaşayan yüzbinlerce Filistinli.

Şimon Peres'le birkaç kez görüştüm. En sonuncusunda Cumhurbaşkanıydı. Kudüs, 2007.

Peres'le söyleşime en can alıcı soruyla başladım: "Filistinli olsaydınız ve Gazze gibi bir açık hava hapishanesinde yaşasaydınız ne yapardınız?" Peres bir an durup yüzüme baktı. Yüzü öylesine ifadesizdi ki ne hissettiğini anlamam imkânsızdı. Sonra buz gibi bir sesle, "Filistinli olsaydım terörü önlerdim" dedi. Hamas sivil ya da asker demeden saldırılarını sürdürüyordu. Ancak Hamas'ın eylemlerinin sorumlusu Arafat değildi ki. İsrail'in Arafat'ı cezalandırması hataydı. Arafat'ı cezalandırmak, radikalleri güçlendiriyor, barış sürecine darbe vuruyordu. Peres bir saat boyunca Oslo anlaşmasına bağlı olduklarını anlattı bana.

Sonra yine Dışişleri Bakanlığı'nın kapısında bekleyen taksiye atlayıp Gazze'ye döndüm. Yine tepemizdeki ateş topu gibi güneşin altında tampon bölgeyi yürüyerek geçtim. Yine Filistinli şoförüm beni Arafat'ın karargâhına götürdü. Kamera ekibimle birlikte kamp kurup beklemeye başladım. Bir saat, iki saat, üç saat, dört saat...

Filistin halkına acıdım

Arafat'ın toplantı yaptığı salona danışmanlarının biri giriyor diğeri çıkıyordu. Kapı açılıp kapandıkça salonun ortasındaki uzun masanın başında oturan Arafat'ı görüyordum. Saatler geçtikçe sabrım taşıyordu artık. Gece yarısını geçmişti ki, bir ara kapının açılmasını fırsat bilip içeri daldım. Arafat'ın danışmanı hemen önümü kesip, "Abu Ammar sizinle bu gece de görüşemeyecek" deyince bir anda kan beynime fırladı. Tartışmaya başladık. Danışman direniyordu. Birden kendimi tutamayıp bağırmaya başladım: "Çok yazık çok! Filistin halkına acıyorum. Siz böyle kargaşa içinde devlet kuramazsınız. İki gündür Kudüs'le Gazze arasında mekik dokuyorum. Sürekli oyalıyorsunuz!!"

Bir anda salona bomba düşmüş gibi oldu. Ben bağırmaya devam ediyordum: "Şimon Peres'le görüştüm. Arafat'la görüşmeden programı yayınlamak istemiyorum."

Bir an kendi sesimden ben bile korktum. Arafat benim bağırtımı duymuş, "Welcome... Welcome" diyerek bana el sallıyordu. Bağırıp çağırmak işe yaramıştı. Hemen kapının önünde bekleyen kamera ekibime seslendim. Kamerayı kurduk. Zaman kaybetmeden söyleşiye başladık.

Her söyleşime en çarpıcı soruyla başlarım. Böylece karşımdaki siyasetçinin lafı uzatıp kaçamak cevap vermesini önlerim. Arafat'la da öyle yaptım.

"Hamas'ın saldırıları yüzünden İsrail, giriş ve çıkışları durdurdu. Sizi cezalandırıyor. Kral Hüseyin de İsrail'le anlaştı. Kutsal yerlerin yönetimini alıyor. Sizi imza törenine bile çağırmadılar. Gazze açık hava hapishanesi gibi. Kendinizi Gazze'de tuzağa düşmüş gibi hissetmiyor musunuz?"[105]

Düştüğü tuzak

Yaser Arafat benden böylesine açık bir soru beklemiyordu herhalde. Yıllar önce, "İsrail'le bir gün komşu olmayı kabul eder misiniz?" diye sorduğum andaki gibi yine küplere bindi. Yine sahnedeki başrol oyuncusu gibiydi. Bağırıyordu: "Tuzak mı? Kimse Filistinlileri tuzağa düşüremez. Kimse! Geçmişte de Filistinlileri saf dışı bırakmak isteyenler oldu. Başarabildiler mi? Hayır."

Arafat'a, "Seçim yapılır ve sandıktan Hamas çıkarsa ne yapacaksınız?" diye sordum. "Demokrasinin sonucunu kabul ederiz" dedi.

Arafat'ın konuşmasında bir tuhaflık vardı. Bazen duraksıyor, kullanacağı sözcükleri bulamıyordu. Öyle anlarda, yanından ayrılmayan danışmanı Arafat'ın kulağına eğilip bir şeyler fısıldıyordu. O da sanki bir şey olmamış gibi konuşmasını sürdürüyordu. İşte o zaman gözlerindeki ışığın sönmeye başladığını gördüm. 65 yaşındaydı ama hayat sevincini kaybediyor gibi geldi bana. Nasıl kaybetmesin ki? Bir yanda İsrail'i yok etmeye yemin eden Hamas! Diğer yanda Ortodoks Yahudilerin ve şahin siyasetçilerinin güçlendiği İsrail! Ve giderek parçalanan Arap dünyası.

Bütün bunların ötesinde sağlığı da iyi değildi artık. Uçak kazasından sonra geçirdiği beyin ameliyatının onu çok sarstığı belliydi. Milyonları sokağa döken Arafat'tan eser yoktu artık. Kapana kısıldığını bildiği halde göstermemeye çalışıyordu.

Arafat'la söyleşimden ayrılırken dönüp yeniden Filistin davasının efsanevi liderine baktım. Öylesine bitkin ve yalnız görünüyordu ki! Gazze'ye dönmeyi başarmıştı ama açık hava

105 Kanal D TV Eksen programı ve *Milliyet* Gazetesi, 2 Kasım 2004.

hapishanesindeydi. Rabin'le Kudüs'te görüştüğüm zaman sormuştum: "1 milyona yakın Filistinliyi Gazze'de hapsetmek doğru mu?" diye. O da bana, "Teröre izin vermeyeceğiz" demişiti.

Yaser Arafat tam anlamıyla Hamas'la İsrail'in arasında sıkışmıştı. Aslında Arafat, en büyük darbeyi İsrail Başbakanı İzak Rabin'in öldüğü gün yedi. Eğer Rabin öldürülmeseydi belki de oynadığı son kumarı kazanabilirdi. Ama olmadı.

Gazze'de Arafat'ın ardından Hamas'ın genç lideri Abdul Zahar'la da buluştum. 14 Aralık 1987'de "Hareket-ül Mukavemetül İslamiyye" adıyla kurulan Hamas'ın esas lideri Şeyh Ahmed İsmail Hasan Yasin hapisteydi. 1992'de yakalanmasının ardından polise verdiği bilgilerle örgütün varlığı su yüzüne çıkmıştı. Örgütün askeri, siyasi, asayiş ve enformasyon birimleri vardı. 24 üyeden oluşan üst kurul tarafından yönetiliyordu. O zaman da Arafat'a rağmen Gazze'de Hamas güçlüydü. Çünkü İsrail'i köşeye sıkıştıran ayaklanmaları (İntifada)[106] yöneten Hamas'tı.

Olayın en ilginç yanı ise Hamas'ın büyümesinde İsrail'in rol oynamasıydı. Bir anlamda Hamas'ı yaratan İsrail'di. Nedeni mi? İsrail, Filistinli grupları bölerek yönetiyordu da ondan. Nitekim bunda da başarılı oldu. Arafat'ın gücünü kırdı.

Dünyaya tanıttığım Arafat'ın genç karısı Suha'ya gelince... Gazze'ye gittiğim zaman aradım. Hamileydi. Çok heyecanlandı. Görüşmek istedi. Belli ki yaşadıklarını anlatmak istiyordu. Eğer Kudüs'le Gazze arasında mekik dokumak zorunda kalmasaydım buluşurduk ancak İstanbul uçağını yakalamak zorunda olduğum için buluşamadık. Suha bir süre sonra Paris'e gitti. Paris'te bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Arafat'ın annesi Zehva'nın adını verdiler.

Arafat ise Gazze'deki buluşmamızdan sonra, 10 yıl daha kavgasını sürdürdü. Filistinliler arasında şiddetlenen iktidar kavgasına ve suikast tehditlerine rağmen ayakta kaldı. Son yıllarını Ramallah'taki karargâhı Mukata'da hapis hayatı yaşayarak geçirdi. Direndi. Ancak kontrol artık etrafını saran birkaç kişinin elindeydi. Artık Arafat'ı sembol olarak kullanıyorlardı.

106 İntifada: 1987 ve 1993'te işgal altındaki topraklardaki Filistin ayaklanmaları.

Gazze'de Hamas'ın lideriyle görüştüğüm zaman, hesaplaşmak için Arafat'ın ölümünü bekledikleri o kadar bèlliydi ki... Nitekim Arafat ölür ölmez Gazze'de silahlı çatışmalar başladı. Hamas FKÖ yöneticilerini ve militanlarını Gazze'den sürüp attı. İsrail de bölüp yönetmeye devam etti. Barış umutları yok oldu. Benim ise Ortadoğu'daki maraton koşum sürdü. Bu kez de yeniden Suha Arafat'ın peşindeydim.

16. BÖLÜM

ABD ERDOĞAN'LA YOLLARINI NASIL AYIRDI?

7 Kasım 2007. Yine ezan ve çan seslerinin gökyüzüne yükseldiği Kudüs'teyim. Şimon Peres, Cumhurbaşkanlığındaki odasına girdiğim zaman masasında oturmuş önündeki belgeyi okuyordu. Gözlerini bana çevirip, "Hoş geldiniz" diyerek ayağa kalktı. İlk anda gözüm çalışma masasının arkasındaki duvarı kaplayan camekânlı vitrine takıldı. Vitrini dolduran ödüller ve madalyalar etkileyiciydi doğrusu. "Dolu dolu bir hayat" dedim. Şimon Peres ise "Hayat hiçbir zaman yeterince dolu değildir" diye gülümsedi. Hayatı mücadeleler ve başarılarla geçen 84 yaşındaki akil bir adamın bana verdiği hayat dersiydi adeta.

Camekânlı vitrinin başında sohbet ederken Peres, gözlerimin Nobel Barış Ödülünü aradığını fark etti. "İşte Nobel Barış Ödülü belgesi" diye ortadaki plaketi gösterdi. Ardından da sıralanmış madalyalar arasından ortada duranı işaret edip, "Bu da Nobel Barış Ödülü Madalyası" dedi.

Şimon Peres, 70 yıl boyunca Ortadoğu'da tarih yazan liderlerden biriydi. Tüm hayatı İsrail Devletinin geleceğinin yanı sıra Ortadoğu'da akan kanı durdurmaya çalışarak geçmişti. Ona "Ortadoğu'nun güvercini" diyorlardı. Peres'le 21 yıl içinde üç kez görüştüm. 1986'daki ilk buluşmamızda Dışişleri Bakanıydı. 1994'teki ikinci buluşmamızda da yine Dışişleri Bakanıydı. En son olarak da 2007'de Cumhurbaşkanıyken uzun bir söyleşi yaptım. 13 Haziran 2007'de 84 yaşında cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturduğu zaman da yine akan kanı durdurmak için uğraşıyordu.

Peres, İsrail'in yıllarca "terörist" ilan ettiği Yaser Arafat'ın Filistin halkının temsilcisi olarak tanınmasını sağlayan ve İzak Rabin'le birlikte Filistin Devletinin yolunu açmaya çalışan siyasetçiydi. Oslo'da atılan imzalar, Rabin ve Arafat'la birlikte Peres'e de Nobel Barış ödülünü getirmişti. Rabin cesur adımının bedelini hayatıyla öderken, Peres de aşırı milliyetçiler tarafından "vatan haini" ilan ediliyordu.

Şimon Peres'in Nobel Barış ödülü dahil onlarca ödülünü görünce "Dolu dolu bir hayat" dedim. Peres gülümsedi, "Hayat hiçbir zaman dolu değildir" dedi. Kudüs, 2007.

Peres'le görüşmeye gittiğim zaman Kudüs sokaklarında protesto gösterileri vardı. Rabin'in katili Yigal Amir'in yattığı hapishanenin önü kalabalıktı. Aşırı milliyetçiler, Peres'i Arafat'a benzeten kefiyeli posterlerle, Amir'in serbest

bırakılmasını istiyorlardı. İsrail tarihi bir dönemeçteydi ve ben yine, tarihi yazanların peşindeki koşumu sürdürüyordum.

O günlerde Türkiye'de "Demokratik Ilımlı İslam" fırtınası esiyordu. İktidara gelen Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül ekibi, akılcı bir stratejiyle 1999'da başlayan AB üyeliği yolunu sürdürüyorlardı. AB'den akmaya başlayan mali yardımlar ve Avrupa sermayesiyle de hem AKP iktidarı güçleniyor hem de Türkiye "model ülke" olarak görülüyordu.

O günlerde Norveç Büyükelçisi Cecilia Landsverk, Ankara'da siyasi tartışma yemekleri düzenliyordu. Yemeklere önde gelen 4-5 yabancı büyükelçi ile iki üç gazeteci katılıyorduk. Yazılmamak kaydıyla da (off the record) güncel konuları tartışıyorduk. Ben Türkiye'de askeri darbeler döneminin kapanması gerektiğini ve AB'yle bütünleşmesinin siyasi ve ekonomik açıdan hayati olduğunu savunuyordum. Ancak "İslama dayanan Türkiye modeline" inanmadığımı gizlemiyordum.

Erdoğan'ın 1996'da İstanbul Belediye Başkanı olduğu günlerdeki açıklamalarını nasıl unutabilirdim ki! "Demokrasi bir tramvaydır. Gittiği yere kadar gideriz, orada ineriz. Demokrasi hiçbir zaman amaç olamaz. Bir araçtır"[107] diyen Erdoğan değil miydi? Milli Görüş gömleğini çıkardığını söylese de ideolojik bakışının değiştiğine inanamıyordum.

Toplantılara katılan bir gazetecinin Gülen cemaatinin önde gelenlerinden olduğunu hepimiz biliyorduk. Her toplantıda generallerin tutuklanmasını "demokratikleşme" olarak anlatıyordu. O günlerde AB'nin önde gelen büyükelçileri de Erdoğan'ı ve Gülencileri "Müslüman Demokratlar" olarak savunuyorlar, Atatürk'e ve laikliğe karşı sürdürdükleri kampanyayı da adeta alkışlıyorlardı. Başka bir deyişle, Türkiye'nin "Ilımlı İslam" için model ülke olarak seçildiği çok açıktı.

Bense gerek Ankara'da gerekse yurtdışında katıldığım toplantılarda, Erdoğan ve Gülencilerin ABD ve AB desteğiyle Laik Türkiye Cumhuriyeti'ni dönüştürmek istediklerini söyledim. Demokrasiyi ise araç olarak kullandıklarını savundum.

Zaman zaman bazı AB büyükelçileriyle tartışmalarım da oldu. Hatta bir gün önemli bir ükenin büyükelçisine "Ya ben

107 Nilgün Cerrahoğlu, Recep Tayyip Erdoğan röportajı, *Milliyet* Gazetesi, 14 Temmuz 1996.

haklı çıkarsam ne olacak?" diye sordum. Gülerek verdiği "O zaman sizin sorununuz olur" yanıtını unutamam. Aradan geçen yıllarda ne yazık ki ben haklı çıktım. Ama o da haklıydı! Yıllar içinde Erdoğan ve AKP demokrasi, hukuk devleti ve laiklikten uzaklaştı. AKP'nin Müslüman Kardeşler'le olan yakın ilişkisi su yüzüne çıktı. AB üyeliği hayal oldu. Sonuçta sorun, AB'nin değil Türk halkının sorunu haline dönüştü.

Bu arada Büyükelçi toplantılarına davet edilen Gülenci gazeteci, 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminden sonra yurtdışına kaçanların başındaydı.

Şimon Peres'le bir saat

Yine Erdoğan'ın Fethullah Gülen'le kol kola girdiği, Büyük Ortadoğu Projesinin uygulanmaya başlandığı günlere dönelim.

Projenin odağında, ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarının korunması açısından büyük önem taşıyan İsrail'in güvenliği vardı. 1948'de İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke Türkiye'ydi ancak yeterli değildi. İsrail'e karşı hâlâ direniş vardı. Türkiye hilafeti kaldıran Atatürk'ü ihanet etmekle suçlayan Arap dünyasına oldukça mesafeliydi. Halbuki Erdoğan giderek güçlenen Müslüman Kardeşler'e yakındı. Erdoğan Müslüman kimliğiyle İsrail'e karşı süren direnci kırabilirdi.

ABD, Erdoğan'ın aktif rol oynayarak etkili olmasını ve İsrail'in etrafında güvenlik çemberini güçlendirmesini istiyordu. BOP şemsiyesi altında uygulanan, Win Win yani Kazan Kazan politikasıydı. Sonuçta hem Erdoğan ve AKP Türkiye'de Siyasi İslam projesini gerçekleştirerek kazanacaktı hem de ABD'nin bölgedeki çıkarları ve İsrail güvence altına alınmış olacaktı. Kısacası yeni bir oyun kuruldu.

Şimon Peres'le söyleşiye başlarken kafamda o kadar çok soru vardı ki! Türkiye, Ortadoğu'da 65 yıldır akan kanı gerçekten durdurabilecek miydi? Filistin ve Yahudi halkları, kutsal topraklarda huzur bulabilecekler miydi? Sünniler, Şiiler ve Kürtlerin birbirini öldürdüğü Irak'ın geleceği ne olacaktı? Parçalanacak mıydı? İsrail bağımsız Kürt Devletini destekliyor muydu? Ya zengin petrol yatakları? Kimin elinde kalacaktı? En önemlisi Erdoğan'ın, "Eş Başkanıyım" dediği Büyük Ortadoğu Projesi gerçekleşebilecek miydi?

Peres'le söyleşiye Türkiye'deki büyük değişimle başladım. TBMM'de konuşma yapacak ilk İsrail Cumhurbaşkanı olduğu için çok heyecanlıydı. "Barış için Türkiye'nin bize katılmasından büyük mutluluk duyuyorum" diyerek heyecanını paylaşmaya başladı: "Tabii ki zorluklarımız var. Ama yola çıktık. Halkının çoğunluğu Müslüman olan Türkiye gibi büyük bir ülkenin parlamentosu barış için İsrail ve Filistin Devlet Başkanlarını davet etti. Gerçekten tarihi bir olaydır. Büyük bir saygıyla geliyorum."

Şimon Peres'e "Gerçekten Türkiye'nin önemli rol oynama şansı var mı?" diye sordum. "Evet" dedi. "Türkiye sadece siyasi barışı desteklemiyor" diye anlatmaya başladı Peres: "Bakın ekonomi olmadan büyük politikaları uygulayamazsınız. Bugün artık ekonomi siyaset kadar önem taşıyan itici güçtür. Türkiye'de büyük bir değişim yaşandı. Değişim sadece siyasi olmadı. Türkiye'nin yapısı değişti ve değişiyor. Daha modern bir orta sınıf doğdu. Yeni bir ulus doğuyor. Sadece Türkiye'nin imajı değişmedi. Kapsamı değişti."

Peres umutluydu ancak Ortadoğu'da kan akmaya devam ediyordu. Arafat'ın ölümünden sonra Hamas ve El Fetih arasında iç savaş patlamıştı. Hamas, İsrail'deki intihar saldırılarını da sürdürüyordu...

Peres'e "Bu koşullarda Filistin Devleti nasıl kurulacak? Nasıl bu kadar umutlu olabiliyorsunuz?" dedim. Yanıtı İsrail'in hem Türkiye hem de Ortadoğu stratejisini yansıtıyordu: "Ben müzakereleri krizlerle değil fırsatlarla yargılarım. Barış projeleri, krizlere yol açsa da büyük fırsatlar da doğurur. Filistin Devletinin kurulması büyük bir değişimdir. Sınırlar değişecek. Değişmek için krizleri göğüslersiniz. Siyaset sınırlarla ilgilidir ama ekonomi ilişkilerle ilgilidir. Eğer ekonomik ilişkileriniz kötüyse sınırları çizmek zordur."

Peres, Türkiye'nin rolüne güveniyordu: "Türkiye, ekonominin yapılandırılmasına hazır. Türk ve İsrailli sanayiciler birlikte çalışmaya başladılar. Batı Şeria'da sanayi parkı kuruyorlar. Bu Abbas'ın konumunu güçlendirecek. İnsanların barışın dokunabilecekleri bir şey olduğunu hissetmeleri gerekiyor. Bu da ekonomiyle olur ama her şey düşündüğümüzden daha uzun sürebilir."

Peres'in en büyük korkusu ise İran, Hizbullah ve Hamas'tı. "İran bölgede imparatorluk kurmak istiyor. İran'ın başarısı felaket olur" diyordu.

BOP Eş Başkanı Erdoğan

Peres'le görüştüğüm günlerde Türkiye'nin Büyük Ortadoğu Projesindeki (BOP)[108] rolü de iyice su yüzüne çıkmıştı. Tayyip Erdoğan, Peres'in Ankara'ya gelişinden üç yıl önce ilk kez "Amerika'nın da Büyük Ortadoğu Projesi var ya... Genişletilmiş Ortadoğu yani... Bu proje içerisinde Diyarbakır bir yıldız olabilir. Bunu başarmamız lazım" demişti.[109] Erdoğan bir ay sonra da AKP İstanbul Bayrampaşa İlçe Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "Türkiye'nin Ortadoğu'da bir görevi var. Biz Büyük Ortadoğu Projesi'nin eş başkanlarından biriyiz. Bu görevi yapıyoruz" diyordu.[110] Erdoğan birkaç ay sonra da "Üstlendiğimiz misyon gereği Ortadoğu ve Avrasya ülkelerine yöneleceğiz" diyordu.[111]

Erdoğan'a desteğin İmralı'da ömür boyu hapis cezasıyla yatan Abdullah Öcalan'dan gelmesi de önemliydi. Öcalan, Erdoğan'ı destekliyor ve silah bırakma çağrısı yapıyordu.[112]

Kısacası 2003-2006 arasında uygulanan projenin bir ayağı PKK ve Kürt barışı, diğer ayağı da İsrail-Filistin barış süreciydi. Büyük Ortadoğu Projesi 2003'te mi başladı derseniz? Hayır! Aslında BOP'un temelleri 1980'de Sovyet ordusu Afganistan'a girdiği gün atıldı. Zaman içinde de adım adım uygulandı.

Büyük güçler, dünyayı yeniden şekillendiren projeleri savaşlardan sonra uygulamaya koyarlar. Haritaları savaşı kazananlar çizerler. Pazarlıklar kanlı satranç oyunu gibidir. Osmanlı İmparatorluğu parçalanırken de öyle oldu. Ortadoğu haritasını çizen Mark Sykes adlı İngiliz subayla Georges Picot adlı bir Fransız diplomattı. Sykes dört yıl İngiltere'nin İstanbul'daki

108 Condoleezza Rice da 2005'te Dışişleri Bakanı olduğu zaman Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesinde ve 2006'da İsrail ziyareti sırasında projeyi resmen dünyaya duyurdu.

109 16 Şubat 2004'te Kanal D'de yayınlanan Fatih Altaylı'nın "Teke Tek" programında...

110 AKP İstanbul Bayrampaşa İlçe Kongresi, 4 Mart 2006.

111 Çırağan Sarayı'nda yapılan ABD-TESEV-Alman Marshall Fonu Toplantısı, 25 Haziran 2004.

112 Abdullah Öcalan'ın açıklaması, 29 Eylül 2006 tarihli gazeteler.

büyükelçiliğinde görev yapan bir subaydı. Osmanlı topraklarını karış karış gezmişti. 1911'de Muhafazakâr Parti'den Avam Kamarasına girdiği zaman Osmanlı ve Ortadoğu uzmanıydı. Georges Picot da I. Dünya Savaşı'nda Mısır'da görev yapan bir Fransız diplomattı. O da Ortadoğu uzmanıydı.

Sykes ve Picot henüz savaş devam ederken İngiltere ve Fransa'nın bölgedeki egemenlik alanlarını paylaşmak için gizli pazarlık yaptılar. Sykes–Picot Anlaşması[113] Sevr Anlaşması'nın da ön versiyonu olarak görülür. Gizli anlaşma doğrultusunda Arap coğrafyasındaki aşiretlere ve ailelere dayanan devletçikler kuruldu. Böylece Ortadoğu haritasının ilk şekli 1900'lerin başında çizilmiş oluyordu. Eğer plan tümüyle uygulanabilmiş olsaydı bugün Türkiye Cumhuriyeti olmazdı.

Ortadoğu haritasındaki önemli revizyon II. Dünya Savaşı'ndan sonra yapıldı. Avrupa'nn düzeni de II. Dünya Savaşı'ndan sonra kuruldu.

Avrupa'nın paylaşıldığı pazarlıkların yapıldığı Berlin'e 26 km uzaklıktaki Potsdam'daki Cecilia Sarayı'na 70 yıl sonra gittim. Sarayın salonlarında ve göle bakan arazisinde dolaşırken film izler gibiydim. Savaşın galibi İngiliz Başbakanı Winston Churchill'i ağzında purosuyla yürürken görür gibi oldum. ABD Başkanı Henry Truman, Sovyetler'in lideri Joseph Stalin ve İngiltere Başbakanı Churchill, adeta sarayın küçük bir salonunda oturmuş, Avrupa'yı paylaşıyorlardı.

Aslında ilk pazarlıklar Alman uçakları hâlâ Londra'yı bombalarken başlamıştı. Churchill, Roosevelt ve Stalin, Yalta'nın 3 km güneyindeki Livadia Sarayı'nda gizlice buluşup

113 Sykes - Picot Anlaşması: I. Dünya Savaşı sırasında, 29 Nisan 1916'da Kut'ül Amnare Kuşatmasının ardından Osmanlı 6. Ordusunun İngilizleri bozguna uğratmasından 17 gün sonraydı. 16 Mayıs 1916'da İngiltere ve Fransa, Osmanlı'nın Ortadoğu'daki topraklarını paylaşmak için gizli antlaşma yaptılar. Rusya da onayladı. Rusya, Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis ile Güneydoğu Anadolu'nun bir kısmını; Fransa, Doğu Akdeniz bölgesi, Adana, Antep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Musul ile Suriye kıyılarını; Britanya da Hayfa ve Akka limanları, Bağdat ile Basra ve Güney Mezopotamya'yı alacaktı. Fransa ile Britanya'nın elde ettiği topraklarda Arap devletleri konfederasyonu veya Fransız ve İngiliz denetiminde tek bir Arap devleti kurulacak, İskenderun serbest liman olacak, Filistin'de, kutsal yerleşim yeri olması nedeniyle bir uluslararası yönetim kurulacaktı. 1917'deki Rus devriminden sonra Rusya antlaşmadan ve paylaşımdan vazgeçti. Lev Troçki gizli anlaşmanın kopyasını 24 Kasım 1917'de *İzvestiya* gazetesinde yayınladı. Böylece dünya Osmanlı topraklarının parçalanmasına ilişkin gizli anlaşmayı öğrenmiş oldu.

Avrupa'nın yeni haritasının ilk taslağını çizmişlerdi. O haritada, Ortadoğu'da kurulacak olan İsrail Devleti de vardı.[114]

Nitekim Yalta'da kararlaştırıldığı gibi savaşın ardından 14 Mayıs 1948'de kurulan İsrail Devleti, yeni Ortadoğu haritasının da başlangıcıydı.

Yeni Ortadoğu haritasında ikinci kilometre taşı 1 Şubat 1979'da İran Şahı Rıza Pehlevi'nin devrilmesi oldu. Bunu, 25 Aralık 1979'da Sovyet ordusunun Afganistan'ı işgali izledi. Böylece Büyük Ortadoğu Projesi iyice şekillenmeye başladı. Artık büyük satranç oynanmaya başlıyordu. Büyük Ortadoğu 90-100 yıllık bir projeydi.

BOP'un üç temel ayağı vardı.[115] Birinci ayak Arap ve İslam coğrafyasında Radikal İslami gruplara karşı ABD'yle işbirliği yapacak olan "Ilımlı İslami" rejimlerin iktidara gelmesiydi. İkinci ayağı, Ortadoğu'da yine ABD'ye yakın Kürt yönetimleri oluşturulmasıydı. Üçüncü ayak ise İsrail'in etrafında bir tampon bölge kurularak güvenliğinin sağlanmasıydı.

Böylece aşama aşama kanlı bir oyun oynanmaya başlandı. Afganistan'daki Taliban ve Irak'taki Saddam Hüseyin satrançta birer piyondu.

Ben 1990'da Saddam Hüseyin'le görüşmek için Erdal İnönü'yle birlikte Bağdat'a uçtuğumuz geceden beri projenin uygulanışını izledim. Projenin gelişmelere göre nasıl revize edildiğini de gözledim. Projenin en önemli ayağı İsrail olduğu için de Peres'le görüşmemde BOP'u mercek altına almaya çalıştım.

Peres: Kürt Devleti olmaz

Peres PKK'ya nasıl bakıyordu? ABD, Kuzey Irak'ta PKK'nın gelişmesine neden göz yumdu? Kürt devleti mi kuruluyordu? Bütün bu soruları sordum Peres'e.

---

114 Yalta Konferansı, 4 Şubat-11 Şubat 1945. Churchill, Roosevelt ve Stalin, SSCB'nin önde gelen tatil yeri Yalta'nın 3 km güneyindeki Livadia Sarayı'nda buluştu. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeni düzeninin pazarlığını yaptılar. Polonya topraklarının değişimine, Almanya'nın bölünmesine ve SSCB'nin Japon İmparatorluğu'na savaş ilan etmesine karar verdiler. Üç büyükler BM'deki veto yetkileri ve İsrail devletinin kurulması kararlarını da Yalta'a aldılar.

115 BOP'u ortaya atan ilk kişi CIA'nın Türkiye istasyon şefi Graham Fuller'di. 2003'te resmen açıklayan ise ABD Başkanı Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice oldu. Rice, önce *Washington Post*'ta "Transforming Middle East" başlığıyla 7 Ağustos 2003'te yayımlanan yazısında projeden söz etti.

PKK için şöyle diyordu Peres: "Şiddete taviz verilmez. Terörle uzlaşılmaz. PKK siyasi bir hareket değildir. Terörist bir örgüttür. Demokratik de değildir. Barışa karşıdır. İsrail her türlü terörizme açıkça karşıdır. Mücadelenin basit olmadığını biliyoruz. Karşınızda organize bir ordu yok. Kendilerini gizleyebiliyorlar. Çok karmaşık bir mücadele... Ama Türkiye'nin tepkisi retorik değil. Siyasi olarak son derece dengeli. Birçok cephede savaşıyorsunuz."

O günlerde Türk ordusu Kuzey Irak'ta kaçıncı askeri operasyonunu yapıyordu bilemiyorum ama yine F-16'lar dağları bombalıyordu. PKK, kaçırdığı Türk askerlerini sonunda bırakmıştı. Peres, "Tek bir harekâtla PKK'ya son veremezsiniz" diye girdi söze: "Irak Türkiye'nin tepkisinin retorik olmadığını anladı. Kaçırılan askerler bırakıldı. Sürekli ve büyük sabırla mücadele etmelisiniz. Ama masum insanları vurmamaya dikkat edin. Farklı görüşleri olsa da size karşı savaşmayanlarla teröristleri ayırmanız gerekiyor. Teröristler toplumun yapısını yok etmek için dinamitle oynuyorlar. Sonuç olarak Türkiye Irak'ın parçalanmasını istemiyor."

Israr ettim: "Peki ABD neden Kuzey Irak'ta PKK'nın gelişmesine göz yumuyor?" Peres, "Bence Amerikalılar Türkiye'nin tutumunu anlamaya çalışıyorlar" diye geçiştirmeye çalıştı.

1990'dan beri ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında olan Mesut Barzani'nin Türkiye'ye kafa tuttuğu günlerdi. "Ya Barzani? Neden Türkiye'ye meydan okuyor? Dinamitle oynamıyor mu?" dedim. Peres dikkatli konuşuyordu: "Kürt liderlerle şöyle ya da böyle bir tartışmaya girmek istemiyorum. Sadece kendi tecrübelerimi aktarayım. Arafat'la görüşmeye başladığımız zaman iki yolu da kullanamayacağını anladı. Sonuçta ya müzakereler yapacaktı ya da teröre başvurup müzakereleri baltalayacaktı. Bence sorumlu pozisyonda olanlar sonunda bunu anlayacaktır."

"Irak'ın parçalanması imkânsız"

Israrla sordum: "Sizce Barzani Türkiye'yi Kürt devletini tanımaya mı zorluyor?" Peres gülümsedi: "Bu konuda birşey söylemek istemiyorum ama Türkiye Irak'ın parçalanmasını istemiyor. Amerika da istemiyor. Hemen herkes de federal ya

da konfederal çözümden yana. Zaten bunu Iraklılar kabul etti. Buna kulak vermek gerekir."

"Ama Irak şu anda bile parçalanmış gibi. Kürtler, Sünniler ve Şiilerin bölgeleri ayrıldı. Amerika çekilince parçalanma nasıl önlenecek?" O günlerde BOP'un önemli ayağı ABD'ye yakın bir Kürt bölgesi olduğu için Ankara'da herkes Irak'ın parçalanmasının kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Peres ise ısrarla, "Irak'ın parçalanması imkânsız" dedi. Peres "Ayrılamazlar çünkü Türkler, Kürtler ve İranlıların yeni sınırların çizilmesinde anlaşmaları imkânsız. Bence şu anda hepsi gevşek bir federasyon olsa bile birlikte kalmayı tercih ederler" diyordu.

"Yani Irak'ın parçalanmasıyla Pandora'nın kutusu mu açılacak diyorsunuz" dedim. "Evet öyle" dedi Peres ve ekledi: "Toprağı parçalayamazsınız. Serveti parçalayamazsınız. Öyle bir ortamda kimin kimi öldürdüğünü de anlayamazsınız. Bu yüzden çok dikkatli olmak lazım. Ayrılığın getireceği sorunları görüyorum. Bu nedenle en iyi çözüm federal ya da konfederal yapıdır."

"Bazıları da Amerika'nın en az 60 yıl Irak'ta kalacağını söylüyor. Ne dersiniz?" dedim. Peres "60 yıl mı?" diye güldü. Bakışı bir tarih dersi gibiydi: "Bakın tarih kendi içinde şaka gibidir. Vietnam'a, Kore'ye, Afganistan'a bakın. Kimin kazandığını kimin kaybettiğini bilemezsiniz. Bazen askeri olarak yenilirsiniz ama yenilgi olmaz. Amerika, Rusları Afganistan'dan atmak için çok uğraştı. Sonunda başardı ama Ruslar için kurtuluş oldu. Ruslar ağır faturayı ödemekten kurtuldular. Sonra Amerika girdi. Şimdi onlar hedef. Bu zafer midir? Ben Amerika'nın uzun süre kalmak için girdiğini zannetmiyorum. Çok saçma."

"Petrol demokrasiye darbe indiriyor"

Şimon Peres çok saçma dese de ABD'nin Irak'taki petrol yataklarını kontrol etmek için kalacağını düşünenler o kadar fazlaydı ki! Peres'in Irak'a ve Ortadoğu'ya çok farklı bir pencereden baktığını duymak ise şaşırtıcıydı. "Petrolden kurtulmalıyız" diyordu İsrail Cumhurbaşkanı. "Batı'nın petrole ihtiyacı yok mu?" diye üstelediğimde ise İsrail'in uzun vadeli plan yaptığını gözler önüne seriyordu: "Bence zamanımızın en büyük sorunu petrol. Dünyayı kirletiyor. Demokrasiye darbe indiriyor.

10 yıl önce bir varil petrol 10 dolardı, bugün 100 dolar. Petrol kaynaklarına sahip olanlar 10 kat zenginleşti. Ama demokrasi nerede? Ayrıca bir imparatorluk kurmayı hayal ediyorlar. İran ortada. Biz petrole karşı bilimi kullanacağız. Elektrikli otomobili yakında çıkarıyoruz. Güneş enerjisi ve suyu kullanacağız. Petrole bağımlılığı mutlaka kıracağız."

Kısacası İsrail, Arap dünyasının elindeki en güçlü silah olan petrolü ortadan kaldırmak için yıllar önce planlar yapıyordu.

TBMM'de konuşan ilk İsrail Cumhurbaşkanı

12 Kasım 2007 Ankara. Şimon Peres, Kudüs'teki görüşmemizden birkaç gün sonra da TBMM kürsüsündeydi. Salon tıka basa doluydu. Peres kürsüde Türkiye'ye sesleniyordu: "Atalarınız, atalarımıza yardım etti. Osmanlı bize kucak açtı. Buraya takdirlerimizi sunmaya geldim." Alkışlar... Alkışlar... "Türkiye son yüzyılda bir devrim yaşadı. Güçlü bir cumhuriyete dönüştü. Atatürk, 'Kendi hayatlarımızda mutlu olmanın tek yolu, bizden sonraki nesillerin çıkarlarını gözetmektir' dedi. Avrupa'nın Türkiye'ye ihtiyacı, Türkiye'nin Avrupa'ya olan ihtiyacından daha fazladır."

Alkışlar... Alkışlar... "Farklı duaları okusak da gözlerimiz aynı vizyona çevrilidir. Türkiye hem ortak hem yapımcıdır. Türkiye, hem global bir mimar, hem yerel bir mühendistir." Alkışlar... Alkışlar... "Demokratik İsrail, demokratik, bağımsız, refah içinde bir Filistin devleti, terörün son bulmasını mümkün kılacak."

Şimon Peres'in yarım saat süren konuşması barışa özlem mesajlarıyla doluydu. "Barış geçici bir menfaat değil, kalıcı bir amaçtır" diyordu. Ve İsrail Cumhurbaşkanı konuşmasını Cahit Sıtkı Tarancı'nın muhteşem dizeleriyle noktalıyordu:

"Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun
Kış günü herkesin evi barkı olsun
Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun
Olursa bir şikâyet ölümden olsun"

Bütün milletvekilleri ayaktaydı. Salon alkışlarla çınlıyordu. "Yaşasın Türkiye, İsrail ve bütün bölge halklarının dostluğu... Tanrı dostluğumuzu daim etsin."

O gün, İsrail Cumhurbaşkanı kürsüden inerken Ortadoğu'da yeni bir dönem açılıyor gibiydi Peki ne oldu? 14 ay sonra Tayyip Erdoğan, Davos zirvesinde Şimon Peres'e öfkeyle bakıp, "Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" diye neden bağırdı? Neden salonu terk etti?[116]

Erdoğan neden değişti?

Erdoğan'ın Davos'daki çıkışı stratejk bir hamleydi ve birkaç nedeni vardı. Öncelikle Erdoğan'ın İslam Ortak Pazarını savunan Necmettin Erbakan'ın öğrencisi olduğunu unutmamak gerekir. Erdoğan İslami ideolojik bakışını hiçbir zaman değiştirmedi ki. Sadece stratejik hedefi doğrultusunda iktidarını sağlamlaştırmak için gizledi. Atatürkçü kurumların ve TSK'nın gücünü kırmak ve mali yardım için AB'ye ihtiyacı vardı. AB'yi kerhen savundu.

ABD zaten artık Atatürkçü generallerden rahatsızdı. 1990' dan beri BOP'un önündeki engel, Atatürkçü ve Avrasyacı generallerdi. Projeyi uygulamak için Siyasi İslamcılarla işbirliği yaptılar.

Projeyi uygulayabilecek iki güçlü lider vardı. Biri Pensilvanya'daki Fethullah Gülen, diğeri de Recep Tayyip Erdoğan'dı. İkisinin de ortak düşmanı Atatürkçülerdi. Böylece Erdoğan-Gülen birlikte Atatürk Cumhuriyetinin kurum ve kuruluşlarında kumpaslarla tasfiyeyi ve değişimi başlattılar.

ABD'nin desteğinin devam etmesi için Erdoğan'ın taviz vermesi gerekiyordu. Erdoğan ilk tavizi 2002-2004 arasında Kıbrıs'ta verdi. Perde arkasında ABD ve AB'nin hazırladığı, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın planını destekledi. Planı reddeden Kıbrıs davasının lideri Rauf Denktaş'ı tasfiye etti. Erdoğan ilk hayalkırıklığını da Kıbrıs'ta yaşadı. Türkiye ve Kıbrıslı Türkler Annan Planına referandumda "Evet" dediği halde "Hayır" diyen Kıbrıslı Rumlar AB'ye üye alınınca ihanete uğradığını düşündü.

Bu arada ABD yıllardır desteklediği diktatörleri terk ediyordu. Müslüman Kardeşler iktidara gelmeye başlıyordu. Erdoğan

116 Davos zirvesi, 29 Ocak 2009.

fırsat doğduğunu düşündü. Müslüman Kardeşler'e lider olabilmek için İsrail'e kafa tutması gerekiyordu. Davos'ta Şimon Peres'e sert çıkışının ardında yeni oyun planı vardı. Ancak Erdoğan, hem Mısır ordusunun ABD'ye yakınlığını hem de Suudi Arabistan başta olmak üzere birçok Arap ülkesinin Müslüman Kardeşler'e düşmanlığını hafife aldı. Arap sokağını arkasına alıp satrançta ABD'ye karşı yeni bir oyun kuracağını zannetti.

Sonuçta ABD'nin yeşil ışığı ve Suudi Arabistan'ın desteğiyle Mısır'da Müslüman Kardeşler devrilince Erdoğan'ın oyunu altüst oldu.

15 Temmuz 2016'daki askeri darbe girişimiyle Erdoğan, Gülen ittifakı kırılınca, ABD kanlı satrançta yeni bir oyunu kurmaya başladı. Sonu henüz bilinmeyen yeni satranç oyunuydu bu...

17. BÖLÜM

TÜRKİYE NASIL ÇIKMAZ SOKAĞA GİRDİ?

7 Kasım 2007. Tayyip Erdoğan'ın Büyük Ortadoğu Projesinin Eş Başkanı olduğunu açıklamasından bir yıl sonra... İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'le Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın TBMM'de konuşma yapmasına bir hafta kala...

Ben de hem Peres hem de Abbas'la görüşmek için yine yoldaydım. İsrail Cumhurbaşkanı Peres'le görüştükten sonra Ramallah'ın dev duvarlarını aşıp Mahmud Abbas'la gece yarısı nasıl buluştuğumu anlatacağım. Ancak önce bir yıl önceden başlayarak ABD'nin oyunu nasıl kurduğunu anlatmalıyım...

16 Şubat 2006'da Ankara kaynıyor. Interpol'ün kırmızı bültenle aradığı Müslüman Kardeşler'in Gazze'deki kolu olan Hamas'ın lideri Halid Meşal'ın geldiği haberi Ankara'da bomba gibi patladı. Halid Meşal, ilk kez Arap olmayan bir ülkeye geliyordu. Hem de bir NATO ülkesine...

Gerçi Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin de Meşal'i Moskova'ya davet etmiş olsa da henüz ziyaret tarihi belli değildi.

Meşal'in geldiği gün Ankara'da büyük bir kargaşa yaşandı. Meşal "Uluslararası teröristler" listesindeydi. İsrail, 28 Mart 2002'de Netanya'daki Park Otel'e düzenlenen intihar saldırısından Meşal'i sorumlu tutuyordu.

O günlerde Filistin Büyükelçisi Nebil Maaruf'la sık sık buluşup "off the record" sohbet ediyordum. Maaruf, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün çekirdek kadrosundan gelen tecrübeli bir diplomattı. Erdoğan'ın Mahmud Abbas'la görüşmemek için

bahaneler uydurduğunu ama Türkiye'yle ipleri koparmak istemediklerini söylüyordu. AKP'nin Hamas'la ilişkisinden de son derece rahatsızdı.

Rahatsız olan sadece Nebil Maaruf da değildi. Mısır, Ürdün ve Tunus Büyükelçileriyle de görüşüyordum. Onlar da çok rahatsızdı. Ancak hiçbiri Erdoğan'ın izlediği politikanın aslında Büyük Ortadoğu Projesiyle uyumlu olduğunu göremiyordu.

ABD, İsrail'in etrafındaki güvenlik çemberini güçlendirmek istiyordu. Bunun için hem Müslüman Kardeşler'in direnişini kırmak hem de Arafat'ın ölümünden sonra yolsuzluk iddialarıyla iyice zayıflayan FKÖ'yü masada tutmak gerekiyordu.

Erdoğan güçlü Müslüman kimliğiyle BOP'un uygulanması için biçilmiş kaftandı. Arap dünyasında devam eden İsrail'e karşı direnişi iyice kırabilirdi. Hamas liderinden sonra İsrail Cumhurbaşkanı'yla Filistin Devlet Başkanı'nın Ankara'ya davet edilmesinin perde arkasında oynanan oyun buydu.

Gelelim Ramallah yolculuğuma...

Şimon Peres'le Kudüs'te görüştükten sonra sekiz şeritli Kudüs otoyolundan ayrılıp Ramallah'a doğru yol alıyorum. Filistinli şoförüm yolun iki yanında yükselen dev beton duvarları gösterip "Hâlâ inşa ediyorlar" dedi. Altı metre yükseklikte, 2.5 metre uzunluktaki dev bloklardan beton duvarlar! Ramallah'a yaklaştıkça bazı yerlerde duvarın yerini kalın dikenli teller alıyor. 1.5 milyon Filistinlinin yaşadığı Batı Şeria'yı İsrail'den koparan duvarlar ve dikenli teller bunlar!

Bir saat sonra, Batı Şeria'nın İsrail'e açılan tek kontrol kapısına geliyoruz. Kapıda nöbet tutan İsrailli askerler bizi durdurmuyor. Selamlayıp geçiyoruz. Burası da Gazze gibi açık hava hapishanesi!

Yeniden, 21 yıl önce Arafat'la görüşmeye geldiğim Batı Şeria'dayım. 1994'ten bu yana köprülerin altından o kadar çok sular akmıştı ki! Arafat (Abu Ammar) hayata veda edeli iki yıl olmuştu. Hamas ile El Fetih gerillaları arasında patlak veren kanlı çatışmalardan sonra Filistin halkı yine parçalanmıştı. Arafat'ın yerine Filistin Devlet Başkanlığı koltuğuna oturan Mahmud Abbas (Abu Mazen), gerillalarıyla birlikte Batı Şeria'ya sürülmüştü.

Gazze Hamas'ın kontrolündeydi. Hamas, İsrail'i yok edeceğini ilan ediyordu. Mahmud Abbas ise dünya başkentleri

arasında mekik dokuyarak Filistin devletini kurmaya çalışıyordu.

Dar ve karanlık sokaklardan geçip Arafat'ın son üç yılını geçirdiği Mutaka karargâhına geldim. Etrafı yüksek duvarlarla çevrili olan karargâhın kapısında Filistinli gerillalar nöbet tutuyordu. Kapıda Associated Press'in ünlü foto muhabiri Muhammed Muaysin beni bekliyordu. Muaysin Irak'ta çektiği fotoğraflarda Pulitzer ödülü alan bir foto muhabiriydi. Kapıdaki gerillalara Abbas'la randevumuz olduğunu söyledi. Telsizden birileriyle konuştular. Bizi içeriye aldılar.

Binaların çevrelediği geniş avluya girer girmez Arafat'ın anıt mezarı çıktı karşıma. Bir dönem dünyayı peşinden sürükleyen Filistin halkının efsanevi liderinin anıt mezarı ne kadar da gösterişsizdi!

O anda Arafat'ın peşinde iç savaşın ortasındaki Beyrut'a gidişim geçti film şeridi gibi gözlerimin önünden. Sonra Arafat'la buluşmak için Tunus'a ve Gazze'ye yaptığım maceralı yolculuklar...

Gece yarısına doğru Mahmud Abbas geldi. Çalışma odasına girdiğim zaman beni ayakta bekliyordu. Yorgun olduğu belliydi. Muhammed Muaysin kulağıma eğilip, "Altı saat süren Bakanlar Kurulu toplantısından çıktı. Çok ciddi güvenlik sorunları var" dedi.

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Arafat'tan sonra Batı Şeria'da kapana kısılmıştı sanki, 7 Kasım 2009.

Mahmud Abbas 72 yaşındaydı. O da hayatını Filistin davasına adayan liderlerden biriydi. El Fetih örgütünün hayatta kalan birkaç kurucusu arasındaydı. Şam ve Kahire Üniversitelerinde

hukuk eğitiminin ardından Moskova Üniversitesi'nde tarih doktorası yapmıştı. Hayatı boyunca hep Arafat'ın yanındaydı.

Abbas, Arap liderleri ve istihbarat şefleriyle kurduğu güçlü bağlantılar sayesinde yükselmişti. Son derece pragmatikti. Riskli kararlar almaktan çekinmiyordu. Nitekim Oslo Barış Sürecinin de perde arasındaki mimarıydı. Oslo'daki gizli görüşmelere katılan Filistin heyetinin başkanı da Abbas'tı. 1993'te örgüt adına Barış Anlaşmasına imza atan da oydu.

48 yıllık sürgünden sonra 1995'te Filistin topraklarına dönmüştü Abbas. Arafat'tan sonra İsrail'le yeni bir sayfa açmak istiyordu. Ancak hiç kolay değildi. Ortadoğu kaynıyordu. ABD'nin işgalinin ardından Irak kan gölü gibiydi. Irak'ın kuzeyinde kampları olan PKK, Türkiye'ye saldırılarını sürdürüyordu. Ankara saldırıların durdurulması için Barzani'ye baskı yapıyordu.

Abbas'la buluştuğumuz zaman kafamda o kadar çok soru vardı ki... Söyleşimize başlar başlamaz çaylarımız da geldi. Abbas'a "Barzani" diye sormaya başlamıştım ki, "Aman bana o konuları sormayın" diye kesip attı: "Bakın bizim o kadar çok sorunumuz var, o kadar acı çekiyoruz ki yeni bir sorun istemiyoruz."

Abbas haklıydı. Batı Şeria'nın etrafını saran beton duvarlar arasında nefes almaya çalışıyordu. Tek istediği Filistin Devletinin bağımsızlığını kazanmaktı. Türkiye'den destek bekliyordu. TBMM'de yapacağı konuşmayı da tarihi olarak görüyordu: "Türk kardeşlerime gidiyorum. Türk Parlamentosuna seslenmemiz tarihi bir olay olacak."

"Türkiye nasıl bir rol oynayabilir" dedim. Abbas, Türkiye'nin önemli rolü olduğuna inanıyordu: "Türkiye bölgede çok önemli bir ülke. Hem Filistinlilerle hem de İsraillilerle yakın ilişkileri var.Türk işadamları önemli rol oynamaya başladılar bile. Batı Şeria'da sanayi bölgesi kuruyorlar."

Arap dünyası ve Filistinliler paramparçaydı. Arafat'ın ölümünden sonra mücadele daha da zordu. "Arafat'ı özlüyor musunuz?" diye sordum. "Tabii özlüyorum. Bütün Filistin halkı özlüyor" diye içini çekti Mahmud Abbas: "O halkın lideriydi. Babasıydı. Devrimin kurucusuydu. O hep barışa ulaşmak için büyük cesaret gösterdi. Bütün hayatını Filistin davasına ve

barışa verdi. Biz de adil bir barış için onun yolunda yürümeye devam ediyoruz."

Mahmud Abbas'ın en büyük sorunu Hamas'tı. 15 yıl önce Gazze'ye gidip Arafat'la görüştüğüm zaman bile, Hamas'la El Fetih arasındaki iplerin kopması an meselesiydi. Çatışmayı Arafat önlüyordu. Arafat'ın ölümüyle birlikte Gazze'de kan gövdeyi götürmüştü.

Abbas'a, "Acaba Arafat yaşasaydı iç savaşı önleyebilir miydi?" diye sordum. "Yaşasaydı da aynı sorunlarla karşılaşırdık" diye anlatmaya başladı. "Hamas Hamas'tır. Hamas'ın kendi gündemi var. Arafat yaşamış olsaydı da bu gündem değişmezdi."

50 yıllık Filistin mücadelesinin sonunda gelinen nokta hazindi. Batı Şeria ve Gazze'de birbirinden kopuk iki ayrı yönetim vardı. Bense hazin tablonun fotoğrafını çekmeye çalışıyordum ki Abbas, "Hayır hayır. Gazze'yle kopmadık" diye itiraz etti. Şaşırdığımı görünce beni ikna etmeye çalıştı: "Gazze aslında bizim yönetimimiz altında ancak Hamas darbe yaptı. Hamas büyük bir hata yaptı. Sonunda düzelteceklerine inanıyorum."

Üsteledim: "Ama Gazze'ye Hamastan, Batı Şeria'ya da Fetihistan diyenler bile var."Abbas da ısrarlıydı: "Hayır. Kabul etmiyorum. İster Filistin toprakları üzerinde yaşasın isterse başka yerde, Filistinliler bir arada olmak istiyor. Hamas yönetimi yasal değildir."

Abbas, Hamas'ı Filistin halkının bir parçası olarak gördüğünü söylüyordu. Ancak İsrail'i tanıyan[117] FKÖ'yle, İsrail'i yok etmeye ant içen Hamas arasındaki uçurumun kapanması neredeyse imkânsızdı.

Ortadoğu haritası değişirse felaket olur

Abbas'la Büyük Ortadoğu Projesini de konuştum o gün. Abbas da Ortadoğu haritasının yeniden çizilmesine, Irak'ın parçalanmasına kesinlikle karşıydı. Mahmud Abbas "Amerikalılar ya da başkası Ortadoğu haritasını değiştiremez" dedi.

Üsteledim: "Peres, 'Irak parçalanırsa Pandora'nın kutusu açılır' diyor. Ne dersiniz?"

Abbas acı acı güldü: "Bence daha da beteri olur." Abbas, "Bakın Irak halkı çok acı çekiyor" diye söze girdi. Devam etti:

117 FKÖ 13 Eylül 1993'te İsrail'i tanıdı.

"Irak'ın parçalanmasına karşıyız. Dünya da parçalanmasını istemiyor. Kürt, Türk, Arap, Sünni, Şii! Hepsinin Irak halkı olduğuna inanıyorum. Ama yine de Iraklıların karar vereceğini düşünüyorum."

O günlerde ABD'nin Irak'ta batağa saplandığı da tartışılıyordu. Abbas da aynı kanıdaydı. Yine acı acı güldü: "Bence Amerikalılar Irak'ı işgal ederek ölümcül bir hata yaptılar. Böyle bir hatayı nasıl yaptıklarını hâlâ anlayamıyorum. Herhalde Irak'la ilgili istihbarat yetersizliği var. Başka türlü böyle bir hata yapılmaz."

Aslında ne Irak'ın geleceği ne de Amerikan askerlerinin Irak'ta kalıp kalmayacağı umurundaydı Abbas'ın... Haklıydı da! Filistin davası giderek batağa saplanıyordu. Dev beton duvarların içine hapsedilen Filistin halkı için gelecek aydınlık görünmüyordu. Bağımsız Filistin devleti hayal oluyordu. "Bu duvarlar yasadışıdır. Duvarları yine de örmek istiyorlarsa İsrail topraklarında örsünler. Filistin topraklarında değil" diyordu Abbas.

Umudunu korumak için büyük bir mücadele verdiği belliydi: "Geleceğe umutla bakmaktan başka çaremiz yok. Umut olmazsa yaşayamayız. Kendi bağımsız devletimizi er ya da geç kuracağız. Barış istiyoruz. İsrail'le yan yana yaşamak istiyoruz."

13 Kasım 2007, Ankara. Mahmud Abbas'la Ramallah'ta görüşmemden birkaç gün sonra. TBMM'de tarihi bir gün yaşanıyordu. Salon tıka basa doluydu. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, İsrail ve Filistin Devlet Başkanlarıyla birlikte Genel Kurul salonuna girdi. Bütün salon ayağa kalktı. Tarihi oturum başlıyordu.

Önce Şimon Peres kürsüye çıktı. Sonra da Mahmud Abbas. Abbas karanlık tabloyu dünyaya ilan ediyordu: "Bölgede işgal sürüyor. Duvarlar inşa ediliyor. Yüzlerce barikat var. Duvarlar barışa ve güvene altyapı olamaz. 12 bin Filistinli tutuklu. Mevcut durumun zorla kabul ettirilmesi olumsuz sonuç verecek."

Salonda çıt çıkmıyordu. Abbas sonra Peres'e barış elini uzattı: "Barış istiyoruz. Elimizi diyalog için uzatıyoruz. Filistin'de demokrasiyi sağlamak istedik. Bağımsız Filistin devletinin çekirdeği olsun istedik. Yetkinin tamamen halka bırakılmasını istedik, ancak bütün gayretimize rağmen bazı uluslararası baskılara uğradık. Siyasi ve ekonomik yaptırımlara hedef olduk."

Alkışlar, alkışlar...

Filistin Devlet Başkanı, Hamas'ı da isim vermeden kınıyor, silahları bırakmaya çağırıyordu. Konuşmasını ABD'ye hem barış çağrısı hem de uyarıyla noktaladı Abbas: "ABD'nin gayretlerini destekliyoruz ancak fırsat hafife alınmamalıdır. Aksi takdirde tehlikeli sonuçlar doğuracaktır."

Türkiye'yi değiştirme stratejisi neydi?

ABD ise o günlerde artık 40 yıldır Arap dünyasında işbirliği yaptığı diktatörlere desteğini çekmeye başlamıştı.

Ilımlı İslam Projesinin bir ayağı Erdoğan - Gülen ikilisiyse diğer ayağı da Müslüman Kardeşler'di artık. Aslında Erdoğan Arap ayaklanmaları başlamadan ABD'nin de desteğiyle Müslüman Kardeşler politikasını uygulamaya başladı. Kazan Kazan (Win Win) stratejisiyle hem ABD kazanacaktı hem de Erdoğan Müslüman Kardeşler'e lider olacaktı. Böylece yeni oyun kuruldu.

Erdoğan stratejinin ilk kilometre taşını 29 Ocak 2009'daki Davos Zirvesi'nde koydu. Davos'ta Şimon Peres'e, "Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" diye bağırarak işaret fişeğini attı. Böylece, Erdoğan Müslüman Kardeşler'in kontrol ettiği Arap sokağında kahraman ilan edildi. İkinci kilometre taşı İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ambargoyu kırmak için yapılan hamleydi. Bunun için AKP'nin arka bahçesi olan İHH (İnsani Yardım Vakfı) kullanıldı. İHH'nın *Mavi Marmara* gemisi, 31 Mayıs 2010'da Gazze açıklarına gönderildiği zaman Erdoğan'ın liderlik hayaline bir adım daha yaklaştığını düşünüyorlardı. İHH'nın geçmişine bakıldığı zaman, Türkiye'yle Arap ve İslam dünyasında Siyasi İslam hareketinin öncü kuruluşlarından olduğu görülür.

1992'de Bosna'da Müslümanlara yardım amacıyla kurulan İHH'nın yükselişi AKP'nin iktidara gelişiyle başladı. Vakıf, hükümetin desteğiyle 2007'den sonra beş kıtada, gıda başta olmak üzere eğitim ve sağlık alanlarında yardım faaliyetleri yürütmeye başladı. Yetimhane, su kuyusu, okul, hastane, cami, kültür merkezleri yapıyordu. Örgüt AKP ve Gülen ittifakının öylesine arka bahçesiydi ki, 2007'de TBMM Üstün Hizmet Ödülü bile verildi.

İnsani Yardım Vakfı'nı biraz daha mercek altına alalım...

İHH, AKP'nin Türkiye'deki stratejik hedefine ulaşmak için kurduğu ve geliştirdiği ilk İslami Vakıf ya da kurumdur. Aslında AKP, Laik Türkiye Cumhuriyeti'ni değiştirmek ve dönüştürmek için 20 yıl içinde 281 vakıf, dernek ve sivil toplum örgütü kurdu.[118] Bunların arasında en güçlüleri, Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan ve kızı Esra Albayrak'ın da içinde olduğu, TÜRGEV (Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı) ve TÜGVA (Türkiye Gençlik Vakfı) oldu. TÜRGEV başta olmak üzere TÜGVA ve Ensar Vakıflarına AKP'li belediyelerden kaynak sağlandı. ABD'nin müttefiki olan Suudi Kralı Abdullah'ın da TÜRGEV'e 100 milyon dolar bağışladığı söylendi.

Stratejinin bir ayağı, Türkiye Cumhuriyeti'ni dönüştürecek dindar kuşaklar yetiştirmekti. İkinci ayağı ise iş dünyasını ele geçirmekti. Ekonomik ve ticari hayatı kontrol altına almak için MÜSİAD gibi alternatif dernekler ve Hak-İş, Memur-Sen gibi sendikalar kuruldu.

Stratejinin üçüncü ayağı ise Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatının genetiğini ve kodlarını değiştirmekti. TSK'ya yönelik kumpaslarla Atatürkçü subaylar tasfiye edilmeye başlandı.

Bunun yanı sıra Erdoğan'la Belediye Başkanlığı döneminden beri yakın olan E. Tuğgeneral Adnan Tanrıverdi, Cumhurbaşkanı'nın Başdanışmanı yapıldı ve SADAT (Uluslararası Savunma Danışmanlığı Şirketi) kuruldu. SADAT'ın Tokat ve Konya'da askeri kamplar kurduğu ve silah eğitimi verdiği ortaya çıktı. Açıklayan İyi Parti Başkanı Meral Akşener'di.[119]

Bu arada TÜRGEV, TÜGVA ve Ensar Vakıfları da ya vergiden muaf tutuldu ya da yıllarca AKP'li belediyelerden maddi yardım aldılar. Sadece İHH'nın 8 Mayıs 2009'da vergiden muaf tutulduktan sonra yapılan bağışlardan geliri 620 milyon 623 bin 571.26 TL'ye çıktı.

İHH'nın kurucuları Fehmi Bülent Yıldırım ve Mahmut Yavaş kimler miydi?

KİPTAŞ hukuk müşaviri de olan Mahmut Yavaş, daha sonraki yıllarda KİPTAŞ'tan gayrimenkul milyarderi olarak gündeme geldi. KİPTAŞ'ın da geçmişi çok ilginç!! Şirket aslında 1987'de Nurettin Sözen zamanında İstanbul Büyükşehir ve Yalova

118 *Yeni Şafak* Gazetesi, 23 Haziran 2018.
119 "SADAT nedir?", Euronews, 12 Ekim 2012.

Belediyesi bünyesinde kurulmuş olsa da yıllarca faaliyeti yoktu. KİPTAŞ'ı hayata geçiren Tayyip Erdoğan oldu. Kadir Topbaş da KİPTAŞ'ı iyice büyüttü. Daha sonraki yıllarda KİPTAŞ'ın hukuk müşaviri olan İHH kurucusu Mahmut Yavaş'ın şirketin ortak olduğu Viaport'ta üç daire, Başakşehir'de 4. Etap'ta 329 m² bir villa ve Teras Evler'de bir daire sahibi olduğu ortaya çıktı.

Uçurumun kenarındaki strateji

İHH'nın *Mavi Marmara* gemisiyle yol açtığı krizin perde arkasını da mercek altına alalım.

Olayın sivil toplum hareketinin çok ötesinde olduğu bir gerçekti. İsrail yardım malzemesinin Gazze'ye indirilmesine baştan karşı çıktı. Yardımın AŞOD Limanına indirilebileceğini açıkladı. Gazze'ye uygulanan ambargoyu kıramayacakları belliydi. AKP kurmayları, Brikmanship[120] (Uçurumun kenarından siyaset) stratejisini uyguladılar. Amaç, Erdoğan'ın Arap sokağındaki popüleritesini artırmaktı.

Peki Brikmanship Stratejisi nedir? Brinkmanship, "uğruna her tehlikeyi göze alma" anlamında kullanılır. Rakibi sürekli artan bir tehdit algısıyla karşı karşıya bırakarak istekleriniz doğrultusunda tavizler vermesini sağlamak veya geri adım attırmak hedeflenir. Rakibiniz, elinizdeki en ölümcül kozun varlığıyla sınanır ve bir sonraki adımın felaket olacağı fikri içinde tutulur. Böylece karşı taraf, felakete ilk yol açan olmamak için geri adım atmak zorunda kalır. Stratejiyi ilk uygulayan ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'dır.

Eisenhower'in Sovyetler'in nükleer silahlanma yarışını kızıştırması üzerine uyguladığı bu politikayı, daha sonra Küba füze krizinde John F. Kennedy, Nikita Kruşçev'e karşı uyguladı. Erdoğan da Gezi olaylarından başlayarak birçok olayda aynı stratejiyi uygulayıp başarılı sonuç aldı.

Gazze'de uygulanan stratejide olası iki senaryo vardı. Ya İsrail, bir felakete yol açmamak için, son anda *Mavi Marmara*'nın Gazze Limanına yanaşmasına izin verecekti ya da sert tepki gösterip gemiyi durduracaktı. Ancak Erdoğan da İsrail'e kafa tutan lider olacaktı. İki senaryoda da Erdoğan kazanacak ve kahraman olacaktı (Win Win / Kazan Kazan).

120 https://www.bilgiustam.com/brinkmanship-stratejisi-nedir/

Nitekim beklendiği gibi İsrail, altı gemiden oluşan yardım konvoyunu, karasularına bile girmeden uluslararası sularda-yken durdurdu. Konvoydaki diğer beş gemi rotasını değiştirdi. İsrail'in izin verdiği AŞOD Limanına yanaşarak yardım malzemelerini indirdiler. *Mavi Marmara* ise İsrail'in uyarılarına kulak asmadı. İsrail komandoları gemiye çıktılar, aktivistler de çatışmaya girdiler. Komandoların güç kullanacağını tahmin etmek de zor değildi. Sonuçta olay faciayla sonuçlandı. Uçurumun kenarında oynanan oyun 10 Türk'ün hayatına mal olsa da, strateji başarılı oldu...

Artık Erdoğan, hem AKP tabanında hem de Arap sokağında kahramandı.

Erdoğan ABD'nin çizdiği sınırları aştı

Stratejiyi altüst eden gelişme, 3 Temmuz 2013'te Mısır'da Müslüman Kardeşler'in devrilmesi oldu.

Peki, Müslüman Kardeşler'e önce yeşil ışık yakan ABD neden sonra Mısır ordusunu destekledi?

Unutmayalım ki ABD'nin önceliği ulusal çıkarlarıdır. Müslüman Kardeşler, BOP'un sınırlarının içindeydi ancak iktidara gelince "şeriat"sloganlarıyla sınırları zorlamaya başladı. ABD de Mısır ordusu ve Suudi Arabistan'la işbirliğini sürdürmeyi tercih etti. Müslüman Kardeşler iktidarı devrilince de Erdoğan'ın oyundaki rolü zayıfladı.

Bu arada BOP'un "Kürt yönetimleri" ayağı da giderek güçlendi. ABD Irak'tan sonra Suriye'de Kürt bölgesini kurdu. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini korumaya çalışan güçler ABD'nin çizdiği sınırlara karşı çıktılar.

Türk ordusunun 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminden sonra Fırat Kalkanı operasyonuyla Suriye'ye girişi sonucu İran'dan başlayıp Irak ve Suriye'nin kuzeyinden Akdeniz'e ulaşacak "Birleşik Kürt bölgesi" kırılmış oldu.

Erdoğan hem Türkiye içinde hem de dış politikada kıskaca alındı.

2016'dan sonra Türkiye, ABD ve Rusya arasında sıkıştı kaldı. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarları tehlikeye girdi. Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de bulunan dev gaz rezervlerinin Avrupa'ya taşınması projesinden dışladılar.

Kıskaç giderek daraldı. ABD ve AB, Türkiye'ye ağır yaptırımlar uygulamaya başladı. Erdoğan'ın Arap ve İslam dünyasında liderlik hayalinin Türkiye'ye faturası ağır oldu.

BOP'un sınırlarına gelince? Eğer BOP'la ilgili yayınlanan onlarca haritayı incelersek ABD'nin stratejik hedeflerini okuyabiliriz. Bütün haritalarda Irak'ın üçe bölündüğü, Bağımsız Kürdistan'ın yer aldığı görülür. Haritalarda Belucistan bile varken İsrail'le komşu olacak "Bağımsız Filistin" olmaması dikkat çeker.

Aslında oynanan kanlı satrancı daha iyi anlamak için Rand Corporation'un raporlarını mercek altına almak gerekir. CIA'nin gölge kuruluşu olan Rand'in 2004'te hazırladığı raporun başlığı, "Sivil Demokratik İslam: Ortakları, Kaynaklar ve Strateji"ydi. Raporda, İslam dünyası kategorilere ayrılıyor, ABD'nin İslam dünyasını kontrole alması için uygulaması gereken politikalar anlatılıyordu. Ayrıca, Türkiye'nin "Demokratik İslam" modeline en yakın ülke olduğu yer alıyordu. Raporu hazırlayan ise Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun atardamarlarını bilen CIA ajanı Graham Fuller'dir. Fuller'le de yıllar sonra buluştum ve satrancın şifrelerini çözmeye çalıştım.

18. BÖLÜM

GRAHAM FULLER'LE BOP VE TÜRKİYE ŞİFRELERİ

8 Kasım 2011, İstanbul.

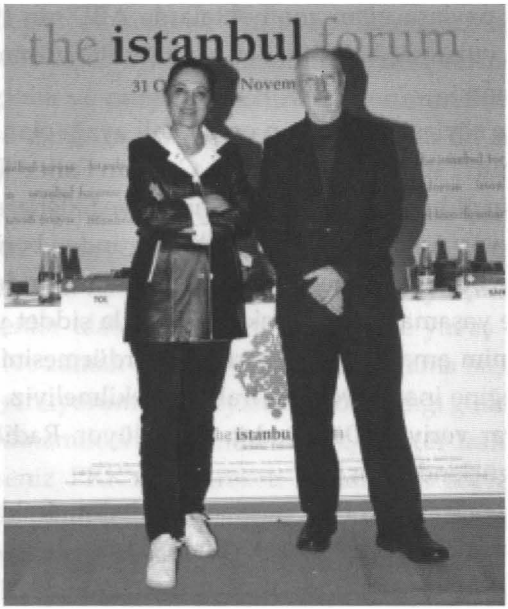
O bir efsaneydi sanki! Reyting rekorları kıran Kurtlar Vadisi dizisine düş kaynağı olan bir efsane! Komünizme karşı yeraltında direniş örgütü olarak kurulan Gladio'nun Türkiye'deki bir numaralı adamı olduğuna inanılıyordu.

Kimilerine göre de Graham Fuller,[121] 1970'lerde sağ-sol çatışmalarının ve askeri darbelerin arkasında rol alan müthiş CIA ajanıydı.

Hiç kuşku yok ki Fuller, Amerikan derin devletinin kilit adamlarından biriydi. İran, Irak, Türkiye ve Kürt sorununu dünyada en iyi bilen beş Amerikalı varsa biri Graham Fuller'dir.

Ben de Fuller'le Ortadoğu'nun yeniden şekillendiği ve Türk generallerin tutuklandığı günlerde İstanbul'da buluştum. Fuller, AKP'nin kurucularından olan eski Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'la Amerikan Marshall Fonu Türkiye Temsilcisiyken siyasete atılıp AKP milletvekili olan Suat Kınıklıoğlu'nun düzenlediği İstanbul Forumu'na konuşmacı olarak geldi.

121 1982'de CIA'nın Yakındoğu ve Güney Asya'dan sorumlu temsilcisi olunca yıldızı parladı. Dört yıl sonra CIA Milli Haberalma Konseyi Başkan Yardımcısıydı. ABD'nin stratejik politikalarının çizilmesinde kilit roldeydi. İki yıl sonra Rand Corporation'a geçti. Şirkette Ortadoğu, Orta Asya, Güney ve Güneydoğu Asya ve Sovyetler Birliği etnik problemleri ile ilgili çalışmalar yaptı ve tartışmalar yaratan kitaplarını yazmaya başladı. *Kürtlerin Kaderi* (1993) ve Henri Barkey'le birlikte yazdığı *Kürt Sorunu* (1997) çok tartışıldı. CIA Başkan Yardımcılığı'na kadar yükseldi ancak Bush yönetimiyle çatışınca kızağa çekildi. Kanada'da Simon Fraser Üniversitesi'nde ders vermeye başladı.

Graham Fuller'le Suat Kınıklıoğlu'nun organize ettiği İslanbul Forumu'nda...

Fuller emekli olmuştu ama 40 yıl boyunca Türkiye ve Ortadoğu'nun kalp atışlarını izleyen CIA ajanıydı. İyi derecede Rusça ve Çincenin yanı sıra Arapça ve Türkçe de biliyordu. Arapçası Kuran'ı okuyacak düzeydeydi. Türkçesi de "askeri vesayet" gibi deyimleri kullanacak kadar!

Yıllarca Fuller'in Rand Corporation için yazdığı raporları[122] okudum. Türkiye'de ve Ortadoğu'da derinden gelen İslami dalgayı gören bir kâhin gibiydi adeta.

Fuller, Kürt sorunuyla ilgili kitaplarının yanı sıra, İslam, köktendincilik ve değişen Türkiye'yi incelediği 10 kitap yazdı: *Siyasi İslamın Geleceği* (2004), *Müslüman Dünyasında Kilit: Yeni Türkiye Cumhuriyeti* (2007) ve *İslamsız Bir Dünya* (2011) kitapları öncekiler gibi çok tartışıldı.

Ortadoğu ve Türkiye Şifreleri

Bazı söyleşiler vardır ki, değerini hiç kaybetmez. Hem geçmişe hem de geleceğe ışık tutarlar. Fuller'le iki saat süren

122 "Islamic Fundamantalism in the Northern Tier Countries", Jan 1 1991; "The Prospects for the Islamic Fundamantalism in Turkey", "Turkey Faces East: New Orientations Toward the Middle East and the Old Soviet Union", Jan 1 1992; "Kurds and Destiny of Middle East", Jan 1 1993.

söyleşiden paylaşacağım ana noktalarda ABD'nin 1990'lardan itibaren su yüzüne çıkan Büyük Ortadoğu Projesinin şifrelerini okuyacaksınız

Fuller'le söyleşime BOP'un en önemli ayağı olan "Irak parçalanıyor mu?" sorusuyla başladım. Graham Fuller "Ben Irak'ın geleceği için oldukça iyimserim. Sünniler ve Şiiler arasında ciddi çatışma var. Ama bu, Irak kurulduğu günden beri var" diye konuşmaya başladı. Şöyle devam etti: "Zaman içinde ülke yeni gerçeklerle yaşamayı öğrenecek. Daha fazla şiddet yaşayacaklarına eminim ama ABD'nin varlığını sürdürmesinin sorunlarını çözeceğine inanmıyorum. Irak'tan çekilmeliyiz. Amerikan varlığı zarar veriyor. Düşmanlığı körüklüyor. Radikalizmi ve terörizmi güçlendiriyor."

"Ya Kuzey Irak'taki PKK ne olacak?" dedim. Iraklı Kürtlerin PKK'yı korumada hiçbir gerçek çıkarları olmadığı kanısındaydı. Nedenlerini ise şöyle savunuyordu:

"Barzani de PKK'yı istemiyor. Çünkü Kürt sorununun çözümünü Türkiye'de de karmaşık hale getiriyor. PKK milliyetçi bir örgüt. Onu ne yapacaklar? Sorun bu. PKK Türkiye'yle ilişkilerine zarar veriyor. Ama radikal milliyetçi gruplar sempati toplar. Dikkatli olmak zorundalar. PKK'yı hemen ezemezler. PKK'nın artık istenmediğini, geleceğin akımı olmadığını çok iyi biliyorlar.

Ayrıca Türkiye artık Kürt gerçeğini açıkça ele alıyor. Herkes Kürt sözcüğünü kullanıyor. Yıllar önce kitabı yazmak için geldiğimde kimse Kürt sözcüğünü kullanamıyordu. Güneydoğu sorunu falan deniliyordu. Türkiye'de Kürt kimliğinin ve sorununun tanınması açısından büyük bir devrim oldu. Bence Kuzey Irak,Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesi için olumlu etki yapacak."

Erdoğan'ın Kürt sorununu çözmek için süreci başlattığı günlerdi. MİT'le PKK arasında temasların sürdüğü biliniyordu. O sırada PKK'nın yine saldırıya geçmesi tartışılıyordu. Fuller'e "Örgüt çatladı mı? Yoksa daha fazla taviz mi koparmak istiyorlar?" diye sordum. Graham Fuller "Öcalan'la Karayılan ve diğerleri arasındaki ilişkilerin ayrıntısını bilmiyorum ama PKK artık zamanın değişmeye başladığını anladı" diye son durumu yorumlamaya başladı. Devam etti: "Türkiye değişiyor. Türkiye-Irak

ilişkileri değişiyor. Bölgeyle Türkiye ilişkileri de olağanüstü değişti. PKK belki de ayakta kalma mücadelesi vermeye başladı. Eğer gerginlik ve çatışma çıkartırlarsa sorunun barışçıl yoldan çözümünü daha da zorlaştıracaklar. Çözümü dinamitleme çabasındalar."

Fuller, PKK'yla silahlı çatışmaya girmese de Barzani'nin örgüte lojistik desteği engelleyebileceği kanısındaydı: "Engelleyebilir ama çok hassas bir sorun. Kürt milliyetçilik hareketini destekleyenler olabilir. Barzani dikkatli ve yavaş davranmak zorunda. Ne zaman engelleyecek bilemem ama başa çıkılabileceğini düşünüyorum. PKK eylemlere başladığı günden bu yana bölgenin dinamikleri olağanüstü değişti. Eğer Iraklı Kürt milliyetçisiyseniz PKK'nın hareketi başlattığını söyleyebilirsiniz ama bugün onun çok ötesine geçti. Ve Türkiye ile Irak arasında siyasi bir işbirliği başladı."

Eski CIA ajanına PKK'nın 1990'daki Körfez Savaşı'ndan sonra İncirlik'e konuşlandırılan Çekiç Güç sayesinde Kuzey Irak'ta güçlendiğini de hatırlattım. "ABD PKK'yı da korumuş olmadı mı?" diye sordum. "Evet Çekiç Güç'ten yararlandı. Ama ABD temelde PKK'yı gerçek anlamda desteklemiyor" diye savundu Fuller ve ekledi: "ABD'nin Öcalan'ın yakalanmasında büyük bir rol oynadığını unutmayın. ABD Kuzey Irak dahil bölgede sorunun çözülmesini istiyor."

Bülent Ecevit ölümünden önce, ABD'nin Öcalan'ı Türkiye'ye teslim etmesinin komplo olduğuna inanmaya başlamıştı. Fuller'e hatırlatınca kahkaha attı ve "Ben komplo olduğuna inanmıyorum" dedi.

"Bakın ben Amerika'nın politikalarını çok sert eleştiriyorum. Ama bunda komplo görmüyorum. Teslim edilmesinin nedeni başkaydı. ABD, Öcalan'ın yakalanmasından sonra Barzani ve Talabani'nin Türkiye'yle işbirliği yapmasını istedi."

"Yani Öcalan teslim edilip Kürt sorununun çözüm süreci mi başlatıldı?" dedim. Eski CIA ajanı yine gülerek ve Türkçe olarak "Sıfır politikasından önce birçok düşmanınız vardı" diye anlatmaya başladı:

"Türkiye'ye karşı Kürt kartını oynayabiliyordu. Ve Diyarbakır rahatlıkla kullanılıyordu. Mutsuz bir Diyarbakır Türkiye için daima tehdit olacak. Ama mutlu bir Diyarbakır; Irak,

Suriye ve İran için tehdittir. Türkiye, Kürt sorununu çözerek Güneye doğru kaymış olur. Böylece Diyarbakır Kürt kültürünün ve hayatının merkezi olur. Bölgedeki tüm Kürtler gözlerini mutlu Diyarbakır'a çevirirler.

Türkiye şu anda bile çok kültürlü yapısıyla bir çekim merkezi. Yeni Türkiye projesi, Avrupa ve Ortadoğu projesinin parçası! Yani modern, laik ve renkli Türkiye gittikçe daha fazla mıknatıs oluyor. Mutlu bir Diyarbakır da Kürt sorunlarını çözemeyen ülkeler için bir tehdit olacak."

Graham Fuller "Kürtlere otonomi verilmesinden söz etmiyorum" diye sürdürdü konuşmasını: "Türkiye çatısı altında sorunun çözümünden söz ediyorum. Kültürel özerklik gibi bir şey. Fazla bir sorun olmaz. Yani dil dersleri, Kürtçe televizyon filan. Ayrıntıların çözülmesi gerekiyor ama kesinlikle parçalanmadan söz etmiyorum. Hatta federasyondan..."

"Kürtler hep bağımsızlık hayaliyle yaşadı. Bağımsızlık ilan etmezler mi?" diye üsteledim: "Bence edemezler çünkü karada sıkışmış durumdalar. Tek açılabilecekleri nokta Türkiye. Zaten daha fazla otonomi aldılar. Ayrıca Kuzey Irak'ta Kürdistan'ın ortaya çıkması da Türkiye'nin çıkarına. Onlar da, gelecekleri için Türkiye'nin ne kadar önemli olduğunu gördüler. Artık insanlar gidip geliyor. Yatırımlar yapılıyor. Her geçen gün biraz daha fazla Türkiye'nin bir parçası haline geliyorlar. Parçalanacağını hiç zannetmiyorum."

Fuller 1990'dan sonra ABD'deki muhafazakârların Irak Kürtlerini koruma altına almasını bölgede askeri üs istemelerine bağlıyordu ancak amacın Kürtleri korumak olmadığını da söylüyordu: "Amerika bu üslerle İran'a, Suriye'ye ya da başka yerlere karşı gücünü gösterecek."

ABD demokrasiyi kullandı

Graham Fuller, o gün ABD'yi "ikiyüzlü" olmakla suçlayacak kadar da açık konuştu. Fuller Arap dünyasındaki otoriter rejimlerin uzun süre Batı'nın ve özellikle de Amerika'nın desteğiyle ayakta kaldığını söyledi: "ABD değişimi geciktirse de kabullenmek zorunda kaldı. Zaten rejimler sona yaklaşmıştı."

Fuller'e "'Arap dünyasına demokrasi gelsin' diyen Bush ve neo-conlar (yeni muhafazakârlar) değil miydi?" diye sordum.

Eski CIA ajanı gülerek "ABD demokrasiyi, istemediği rejimleri devirmek için ceza olarak kullandı" dedi ve devam etti: "Hiçbir zaman demokrasi dostlarına hediye olmadı. Neo-conlar demokrasi olursa her türlü sorunu çözeceklerine ve düşmanlıkların yok olup herkesin ABD'yi seveceğine inanırlar. Büyük saflık! Bölge demokratikleşmeli ama silah zoruyla ya da dış gücün baskısıyla olmaz."

"Büyük Ortadoğu Projesine ne oldu? Condoleezza Rice, Ortadoğu'da 22 ülkenin rejimini ve sınırlarını değiştireceklerini söylemedi mi?" dedim. Graham Fuller Amerikan dış politikasının şifrelerini de şöyle verdi: "ABD dış politikası genellikle statüko tarafından yönetilir. ABD'nin bölgede devrimci bir ajandası yok. Sevmediği rejimlere karşı devrimci olur ama Suudi Arabistan, Ürdün, Bahreyn ve Fas'ın değişmesine karşı kesinlikle devrimci destek vermiyor. ABD'nin söyleminde çifte standart ve hipokrasi var. Diktatörler Amerikan yanlısıysa ve çok fazla zalim değillerse önemli değil."

"Çifte standardın nedeni petrol mü?" diye üsteledim. Fuller yine açık sözlüydü: "Humeyni, Saddam Hüseyin ya da Kaddafi gibi korkunç diktatörler bile Batı'ya petrolü kesmediler. Hangi rejim olursa olsun Amerika'yı sevmeyebilir ama petrolü satmak zorunda!"

"Ya Arap dünyasındaki en büyük güç Müslüman Kardeşler? Demokrasiyi uygulama şansları var mı?" diye sordum. Fuller, ABD ve Kanada'daki gibi çok değişik demokrasi uygulamaları olduğunu, Müslüman Kardeşler'in de demokrasiyle uyumunun mümkün olacağını söylüyordu. Hatta örnek olarak Türkiye'yi veriyor ve şöyle diyordu: "Dünyada sadece Türkiye'de İslamcı düşüncenin zaman içinde değişip evrimden geçtiğini gördük. O evrim ve tecrübe de AK Parti'yi doğurdu. Onlar da parlamentoya çekilecek. Sistemin nasıl işlediğini öğrenecekler. Şu anda İslam sloganını kullanıyor olabilirler. Amerika'yı suçlayabilirler. Bir seçimi böyle kazanabilirsin ama iktidara gelince yoksulluk, eğitim sorunlarıyla boğuşacaklar. Sürekli İslamdan ya da Amerikan emperyalizminden söz edip somut sorunları çözemezler. Çözemeyince de giderler."

"Ya şeriatçı Selefiler?" dedim. Fuller "Evet, Selefiler 'Demokrasi İslama karşıdır' diyorlardı ama sonra Kuveyt'te seslerini

duyuramaz olunca siyasi örgütlerini kurdular. İstemeye istemeye (Türkçe söyledi) parlamentoya girdiler. Değişim süreci devam edecek ve Türkiye değişimin kapısını açacak" dedi.

"İran'da İslami rejim gitmedi" diye ısrar edince şöyle devam etti Fuller: "Evet ama İran'daki halk devrimiydi. Türkiye tamamen farklı. Tunus ve Mısır da farklı olacak. Her şey mükemmel olmayacak. Belki 10 belki 30-40 yıl sürecek. Ordu da hemen iktidarı bırakmayacak. Türkiye'de de ordunun toplumdaki kendine uygun yerine oturması zaman aldı."

"Sizce Türk ordusu uygun yerine oturdu mu?" dedim. Graham Fuller'in sözleri ABD projesinin şifrelerini gösteriyordu: "Tabii ki ordunun ülkeyi işgalden kurtarmada büyük bir rolü oldu. Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük bir devlet adamı olduğunu kimse inkâr edemez. Bir imparatorluğun yıkıntılarından yeni bir devlet kurdu ama sonsuza kadar 'askeri vesayet'le (Türkçe) devam edemezsiniz. Modern ülkeler bir ileri aşamaya geçiyor. Artık Türk ordusu da Batılı ülkelerdekine paralel bir yere oturuyor."

Graham Fuller'le İsrail'in geleceğini de konuştum. Fuller İsrail'in yıllardır sağa kaymasından kaygılıydı. İsrail nüfusunun üçte ikisinin toprakların korunmasını istediğini ve Filistin devletine karşı çıktığını vurguladı. "Halk güvenlik tedbirlerini şiddetle destekliyor. Bu atmosfer İsrail'in geleceği için büyük tehlike" dedi.

Fuller Arap Baharı'yla İsrail'in kaybettiği kanısındaydı. Nedenini şöyle anlattı: "Amerika'nın baskısıyla Camp David anlaşmasını imzalayan Mübarek devrildi. Mısır yönetimi tavrını sertleştirdi. Arap dünyasında dostça bir hava yok. İsrail bölgede Filistin devletinin kurulması yönünde politika değişikliği yaparsa şansı var ama ben hiç ihtimal vermiyorum. Amerikan yanlısı diktatörler devrildi. Arap kamuoyu Amerika'ya ve Batı politikalarına kızgın. ABD isteklerini yerine getiremeyecek kadar zayıfladı."

Graham Fuller, Arap baharıyla İran'ın yüzde 50 kaybettiği, Türkiye'nin ise kazandığı kanısındaydı. Kazancını ancak siyaset becerisiyle koruyabileceğini söylüyordu.

Sözlerini aktarmaya devam edeyim: "Türkiye'nin siyaset becerisine bağlı. Türkiye modern vizyonuyla bağdaştırdığı İslam ve demokrasisiyle bölgede çok olumlu bir güç olabilir."

"Türkiye model olacak diyorsunuz ama Araplar bundan pek hoşlanmıyor" deyince, Graham Fuller şöyle konuştu: "Belki Türkiye'nin 'Ben modelim' demesini duymak istemiyorlar. Modern, laik, çok renkli ve gelişen 'Yeni Türkiye' Arap dünyası için mıknatıs olacak. AK Parti bir gün seçimi kaybederse iktidarı barışçı biçimde bırakacak. O noktada Türkiye, İslam tarihinde ilk kez İslami kökenli grupların siyasi sisteme girerek değiştiği, iktidara gelip, iyi ya da kötü yönettikten sonra, yeni bir hükümet seçilince iktidarı bıraktığı ilk örnek olacak. İslam dünyasındaki derin dini kültürel gelenek başarıyla siyasi sürece dahil oldu."

Fuller'le laikliği de konuştum. "Erdoğan Mısır'da laiklikten söz edince tepki gördü" diye hatırlattım. Fuller "Laikliğin çok farklı anlamları var" diye anlatmaya başladı: "Fransa'da devletin dini kontrol etmesi anlamına geliyor. Amerikan anlayışında ise devletin hiçbir dini desteklememesi demek. Türkiye'de de böyle bir modelden söz ediliyor. Erdoğan laiklik anlayışıyla İslam dünyasında büyük bir tartışma başlattı."

O günlerde Erdoğan'ı Mısır'ın efsane lideri Cemal Abdülnasır'a benzetenler çoktu. Fuller ise gülerek "Erdoğan ilham kaynağı olabilir ama Arapların Arap olmayan bir lideri benimseyeceklerini zannetmem. Türkiye'ye büyük saygı var ama Araplar yine de ne siyasi ne de askeri müdahale olmasını istiyorlar" dedi. O gün Fuller'in Erdoğan'a uyarısı Suriye dahil hiçbir Arap ülkesindeki ayaklanmalara müdahale etmemesi yolundaydı. Eski CIA ajanı açıkça "Türkiye'nin demokrasinin yayılmasını desteklemesi doğru ama NATO'nun bombardımanına katılması yanlış oldu" dedi. "Neden?" diye üsteledim. Fuller "Çünkü Bin Ali ve Mübarek'i getiren de Batı'ydı. Şimdi yine kendilerine yakın liderleri getirmek istiyorlar" dedi. Batı'nın artık lider seçmekten vazgeçmesi gerektiğini söylüyordu.

Fuller'in uyarısına Erdoğan'ın kurmayları arasında ve Derin Washington'da kulak veren oldu mu bilemiyorum. Olduysa bile dinleyen olmadığı bir gerçekti. Erdoğan, Beşar Esad'ı devirmek için Suriye'de iç savaşa girdi. Ve sonunda Erdoğan Suriye batağına battı. Aslında esas batağa sürüklenen Türkiye'ydi.

Derin Washington'un Erdoğan'ın yerine yeni lider seçip seçmediğine gelince? Kim bilir belki de seçtiler. Ancak henüz bilmiyoruz.

19. BÖLÜM

MÜBAREK'İN SAĞ KOLU ÇOK ÖFKELİYDİ: "ERDOĞAN MÜSLÜMAN KARDEŞLER"

1 Şubat 2009, Ankara. Arap dünyasında derinden gelen Müslüman Kardeşler depreminin hissedildiği günler. Mısır Parlamentosu Başkanı Fethi Sorour Ankara'ya geldi. Sorour, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in 40 yıldır en yakınıydı. Belli ki Mübarek, Erdoğan'a mesaj gönderiyordu.

Mısır Büyükelçisi Alaa El Hadidi, beni konutunda öğle yemeğine davet etti. Sadece parlamento başkanı ve büyükelçiyle üçlü yemek yedik. El Hadidi akıllı, bilgili ve aktif bir diplomattı. Ankara'ya geldiği ilk günlerde dostluk kurmuştuk. Bazen beni gazetede ziyaret ediyor, bazen de Tunalı Hilmi'deki bir kafede buluşup, Türkiye ve Arap dünyasındaki değişimi tartışıyorduk.

Diplomatlar genellikle dikkatlidirler ancak güven ortamı kurulduğu zaman rahat konuşurlar. Galiba benim şansım diplomatlarla "güvene dayanan" ilişkiler kurmak oldu. El Hadidi de bir süre sonra çok rahat konuşmaya başlamıştı. Yazılmamak kaydıyla olduğu için anlattıklarını haber yapmıyordum. Olayların perde arkasını okumamı sağlıyordu. Ancak yine de ilerde tarihe ışık tutacağını düşündüğüm için not alıyordum.

Kitap çalışmam sırasında arşivlerime dalınca Mısır Büyükelçisiyle ve Mübarek'in Ankara'ya gönderdiği parlamento başkanıyla yaptığım görüşmenin notlarını buldum. Aldığım notları ilk kez paylaşıyorum.

Mısır Büyükelçisi yemeğe davet ettiği zaman, önemli açıklamalar yapacağını tahmin etmiştim. Mübarek'in Erdoğan'dan pek hoşlanmadığını hatta rahatsız olduğunu biliyordum zaten.

El Hadidi, Müslüman Kardeşler'in Arap ülkelerindeki laik yönetimleri tehdit ettiğini söylüyordu. Örgütten[123] rahatsız olduklarını gizlemiyordu.

Mısır Büyükelçisi Türkiye'de Siyasi İslamın güçlenmesinden de ciddi kaygı duyuyordu. Müslüman Kardeşler'in demokrasi yoluyla şeriatı getirmeyi hedeflediğine, AKP'nin de aynı stratejiyi uyguladığına dikkat çekiyordu.

Yemeğin ardından Fethi Sorour'la kahvelerimizi yudumluyorduk ki, birden çok açık konuşmaya başladı. Aynen şöyle dedi: "Bakın açıkça söylüyorum. Biz Müslüman Kardeşler'in ne olduğunu biliriz. Erdoğan ve AKP Müslüman Kardeşler. Bundan eminiz. Çok rahatsızız."

Belli ki mesaj doğrudan Mübarek'ten geliyordu. AKP'nin Mısır'da örgütle olan bağlarını izledikleri belliydi. Nitekim Mübarek'in devrilmesinden sonra Kahire'ye gittiğim zaman AKP'nin Müslüman Kardeşler'le bağını görme şansım da oldu. AKP'nin Müslüman Kardeşler'in iç içlerine nasıl karıştığını daha sonra anlatacağım. Ancak önce 1930'larda Hasan El Benna'nın kurduğu ve tüm Arap dünyasını örümcek gibi saran örgütü mercek altına alalım.

Müslüman Kardeşler'in Atatürk Düşmanlığı

Hasan El Benna'nın esas hedefi hilafeti kaldıran Atatürk'tü. El Benna, İslam devletini kurup, hilafeti yeniden getirmeyi vaat ediyordu. Örgüt, Mısır'da kısa sürede iki milyon üyeye ulaştı. Mısır ikiye bölündü: "Atatürk Türkiyesi hayranları ve Atatürk düşmanları."[124]

Mısır'da örgütü ilk yasaklayan, Atatürk hayranı olan Mısır Başbakanı Nahhas Paşa oldu. Çok sayıda üyesi de tutuklandı. Nahhas Paşa, Atatürk'ün öyle hayranıydı ki Ankara'ya gönderdiği mektupta şöyle diyordu: "Sizlere sınırsız ve çekincesiz hayranlığımı dile getirmek isterim. Mustafa Kemal, yaratıcı dehasıyla yeni Türkiye'yi kurmuştur ve herkes bu yeni Türkiye'ye Atatürk Türkiyesi demekten mutludur. Ölü bir devletten Avrupalıların ilgisiz kalamadıkları ve hesap dışı tutamadıkları

123 Müslüman Kardeşler, BBC Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48107342

124 Soner Yalçın, *Sözcü* Gazetesi, 19 Haziran 2019.

dinamik bir devleti yarattınız. Ben sadece Mustafa Kemal'in şahsında onun askeri dehasını değil, aynı zamanda modern devlet anlayışını ve dehasını da selamlıyorum. Zaten günümüzün dünya şartlarında, başkasının yaşama şansı ve var olması mümkün olamazdı."[125]

28 Aralık 1948. Kahire'de cinayetler ve suikastlar zinciri başladı. Suikasta ilk kurban giden Atatürk hayranı Nahhas Paşa oldu. Bir yıl sonra da, 12 Aralık 1949'da Müslüman Kardeşler örgütünün kurucusu Hasan El Benna öldürüldü.

Bu cinayetlerden sonra Kral Faruk'un emriyle yeniden tutuklamalar başladı. Örgüt yeraltına indi. Ve ordu içine sızmaya başladı.

1952'de Kral Faruk'u darbeyle deviren Cemal Abdülnasır'a destek verenlerin arasında Müslüman Kardeşler'in lider kadrosunda olan Seyyit Kutup da vardı. Ancak Cemal Abdülnasır ile Seyyit Kutup'un bir süre sonra çatışmaları kaçınılmazdı. Seyyit Kutup Atatürk düşmanıyken Nasır, Kemalist Türkiye'den etkilenen sosyalist Arap milliyetçisiydi. Abdülnasır Sovyetler Birliği'ne yakındı ve antiemperyalist çizgideydi. Müslüman Kardeşler Nasır'a darbe yapmaya kalkınca Seyyit Kutup 29 Ağustos 1966'da idam edildi.

Nasır, ölünceye kadar örgüt üzerindeki baskısını sürdürdü ancak liderleri Suudi Arabistan'a kaçıp Kralın koruması altına girdiler. Böylece örgüt yeraltındaki ağını güçlendirerek sürdürmeyi başardı. Kuşkusuz, bunda Mısır'ın İsrail'le girdiği üç büyük savaş sonrasında ekonomik darboğaza girmesi ve halkın giderek yoksullaşması da büyük rol oynadı.

Kutup'un 1964'te yayımlanan *Yoldaki İşaretler* adlı eseri ve düşünceleri ise İslami Cihad ve El Kaide gibi Radikal İslamcı gruplara ilham kaynağı oldu.[126]

Türkiye'de yapılanmasında MİT'in rolü

1960'larda Müslüman Kardeşler ideolojisinin Türkiye'de yayılmasında MİT ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın rolü olduğuna ilişkin önemli bilgiler bulunuyor. Amaç Türkiye'deki sol dalgayı kırmaktı.[127]

125 Soner Yalçın, a.g.y..
126 Müslüman Kardeşler, BBC, 5 Temmuz 2013.
127 Soner Yalçın, *Sözcü* Gazetesi, 19 Haziran 2019.

O günlerde MİT Müsteşarı Kurmay Albay Fuat Doğu, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagür'den yardım istedi. Böylece Seyyit Kutup'un *İslamda Sosyal Adalet* gibi kitapları ilk kez Türkçeye çevrildi.

O dönem -Fethullah Gülen'in hamisi- Yaşar Tunagür de "Komünizmle Mücadele Derneği"ni kurdu. Perde arkasında ise Amerikan Haber Alma Teşkilatı (CIA) vardı. Ayrıca Hasan El Benna'nın damadı Said Ramazan, Said-i Nursi ile buluşturuldu. Hasan El Benna'nın gelini Berat da Türk'tü.

Gerek Mısır gerekse Türkiye'deki Müslüman Kardeşler, CIA'nın F. Almanya'daki merkezi Münih'ten yönetilmeye başlandı. Sonuçta solcular 6. Filo'yu protesto ederken, Türkiye'deki kimi Müslümanlar 6. Filo'yu kıble yapıp, namaz kıldılar. Tıpkı diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de Sol'un karşısına Müslüman Kardeşler bariyeri çıkarıldı.[128]

Kısacası Soğuk Savaş'ta komünizme karşı ABD'nin oyun alanlarından biri de Türkiye'ydi. Solun güçlenmesi İslamcılarla kırıldı.

* * *

Aynı dönemde Mısır'daki olayları mercek altına alalım. İsrail'le barış anlaşması yapan Enver Sedat'ın 1981'de düzenlenen suikastla öldürülmesi örgütün daha da radikalleşmeye başladığını gösterdi. Sedat'a askeri tören sırasında bombalı saldırı düzenleyenler, Müslüman Kardeşler'den kopan bir grubun kurduğu İslami Cihad örgütünün ordu içindeki uzantılarıydı.

Arap dünyasını sarsan suikastın ardından devlet başkanlığını üstlenen Hüsnü Mübarek de Müslüman Kardeşler'e baskıyı sürdürse de örgüt iktidarı ele geçirmek için yeni bir strateji uygulamaya başladı. Hem silahlı eylemler sürüyordu hem de adaylarını partilerin listelerinden seçimlere sokuyorlardı. Böylece 1987'de örgütün parlamentodaki üye sayısı 60'a yükseldi.

Gelelim Siyasi İslamın Türkiye'de 1950'lerden itibaren yükselişine... 30 yıl içinde Türkistan çıkışlı olan Nakşilik siyasette giderek güçlendi. Nakşilik, Demokrat Parti'den başlayarak, MSP (Milli Selamet Partisi), RP (Refah Partisi), ANAP (Anavatan Partisi) ve AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) ile siyaseti yönlendirdi.

128 Soner Yalçın, a.g.y.

Tanınan Nakşilerin başında Necmettin Erbakan, Turgut Özal, Korkut Özal, Yusuf Bozkurt Özal, Hüsnü Doğan, Mehmet Keçeciler, Vehbi Dinçerler, Nevzat Yalçıntaş, Lütfü Doğan, Fehim Adak, Oğuzhan Asiltürk, Muhsin Yazıcıoğlu ve Ökkeş Şendiller vardı.[129]

Recep Tayyip Erdoğan'la Abdullah Gül gibi AKP kurucularının da Erbakan'ın öğrencileri olduğunu unutmamak gerekir.

Nakşiler, önce Osmanlı'daki Batılılaşma ve Tanzimat hareketlerine karşı çıktılar. Batılılaşmayı "Batı taklitçiliği" olarak gördüler. Nitekim "Batı taklitçiliği" vurgusu, Erbakan'ın siyasi hayatı boyunca mottosu oldu. Nakşiler, Cumhuriyet döneminde devletle en çok karşı karşıya gelen tarikat oldu. Tekke ve zaviyelerin kapatılması, dini esas ve inançlardan ayıklanmış kanunların yapılması ve Batılı anlamda laiklik üzerine kurulu bir devlet kurulmasına karşı çıktılar. Nakşi İskilipli Atıf Hoca yazdığı kitapla "halkı isyan ve irticaya teşvik" ettiği için ve Milli Mücadelede başkanı olduğu Teali İslam Cemiyeti'nin "ihanet bildirilerinden" dolayı, Ceza Kanunu'nun 55. maddesi gereğince "Anayasayı tağyir" suçuyla "vatana ihanetten" idam edildi.[130] Yine Şeyh Esad Efendi de Menemen Olayı'nda yargılandı, tutukluyken yaşamını yitirdi.

Demokrat Parti'nin ortaya çıkması ile birlikte tarikatlar "yeraltında mı kalalım yoksa kurulan partiler ile açık kapalı ittifaklar mı yürütelim" tartışmasına girdiler. 1950'li yıllarda DP'yle ittifaka giren Nur cemaati, ezanın tekrar Arapça söylenmesi, türbelerin tekrar ziyarete açılması gibi tavizler aldı.

1960 darbesi şaşırtıcı bir biçimde tarikatlara yaradı. 1961 Anayasası'nın özgürlükçü ortamı, toplanma ve dernekleşme hürriyetini genişletmesi son derece işlerini kolaylaştırdı. Daha önce kapalı hareket eden tarikatlar, cami yaptırma dernekleri kurarak kendilerini daha legal ifade etmeye başladılar. 1970'lere kadar legal yapılanmanın yüzde 75'ini cami yaptırma dernekleri oluşturdu.

Nakşibendi tarikatının sosyal hayattaki ve politikadaki ağırlığının artması da bu yıllara rastlar. Özellikle Milli Nizam

129 "Nakşibendilik: Türk siyasi hayatındaki etkin tarikat", *Habertürk*, 19 Eylül 2006.

130 Sinan Meydan, "İskilipli Atıf niye asıldı?", *Sözcü* Gazetesi, 10 Şubat 2020: https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/sinan-meydan/iskilipli-atif-niye-asildi-5615431/

Partisi ve Milli Selamet Partisi hareketlerinde Nakşiliğin gücü önemli ölçüde siyasi hayatta kullanıldı.

Nakşiliğin yaygınlaşıp güçlenmesi Şeyh Bursalı Mehmet Zahid Kotku sayesinde oldu. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında Erbakan yeni partinin çekirdek kadrosunu yine Nakşilerden oluşturdu. O günlerde Kotku, Erbakan'a büyük destek verdi. Kotku 1980 yılında öldüğü zaman 100 bin kişinin katıldığı törenle cenazesinin kaldırılması ve Milli Güvenlik Konseyi'nin özel izniyle Süleymaniye Camisi'nde bulunan ve Nakşi şeyhlerinin gömüldüğü bölüme defnedilmesi, tarikatın gücünü gözler önüne seriyordu.[131]

Nurculuktan Gülen Cemaatine

Nakşiliğin bir başka önemli noktası da Türk siyasi hayatında çok tartışılan Nurculuğun, kendisi bir Nakşi olan Said-i Nursi tarafından kurulmasıdır. Said-i Nursi'nin ölümünün ardından, birkaç kola bölünen Nurculuk içinde en önemli akım Fethullah Gülen Cemaatiydi.[132]

1970'li yıllarda tarikatlar ve cemaatler var olan partiler ile ittifak kurmak yerine kendi partilerini kurmayı yeğlediler. Milli Selamet Partisi, Nurcular ve Nakşibendilerin ittifakı ile kuruldu. Çeşitli hükümetlerde iktidar ortağı olması ile birlikte imam hatip okullarının liselere denkliği kabul edildi ve tarikat bağlantısı olan kişiler çeşitli devlet görevlerine getirildi.

12 Eylül 1980 darbesinin gerekçeleri arasında her ne kadar ünlü Konya Mitingi'nde yaşananlar sayılsa da darbe sonrası tarikatlar daha rahat hareket ettiler. Tartışılan Ilımlı İslam teorisi de12 Eylül sonrasında askerlerin desteklediği Türk-İslam sentezi ile ortaya çıktı. Tarikatlar 80'li yıllarda şirketleşmeye ve vakıflaşmaya yöneldi. Kurdukları şirketlerin dünyaya açılması ile birlikte onlar da globalleşiyordu. Nakşilik 1980'den sonra meşruiyet kazandı ve Türk siyasi hayatını derinden etkilemeye başladı.

O günleri hatırlıyorum. Darbe lideri Kenan Evren'in elinde Kuran'la Türkiye'nin dört bir yanında mitingler düzenlemesini şaşkınlıkla izliyordum.

131 "Nakşibendilik: Türk siyasi hayatındaki etkin tarikat", *Habertürk*, 19 Eylül 2006.

132 A.g.y.

1980 sonrasında Nakşiler ve tarikatlar siyasette giderek etkinleşmesine rağmen Anayasa ve yasalar 2000'li yılların başına kadar Siyasi İslamın güçlenmesinin önündeki engeldi. Erbakan'ın kurduğu partilerin hepsi "laikliğe karşı faaliyetleri" yüzünden Anayasa Mahkemesi'nce kapatılıyordu.[133] Zaten seçimlere katılsalar bile oy oranları yüzde 6-7'yi geçmediği için tehdit olarak görülmüyordu.

Aslında, Müslüman Kardeşler'in liderlerinden olan El'l Nasr'ın 1987'de yaptığı açıklamalar derinden gelen depremin habercisiydi. El'l Nasr, Türkiye'deki bağlantılarını ima ederek, Türkiye'nin Müslümanlığın ilkelerine dönmekte olduğunu söylüyor, "Mısır ve Türkiye er ya da geç İslam devleti olacak. Hilafet tekrar gelecek" diyordu.[134] Örgüt lideri, Atatürk'e duyduğu nefreti de gizlemiyordu: "Atatürk bence kâfir değil mürteddi (dinden çıkmış kişi). İttihat ve Terakki'yi de harcadı ve Türkiye'de İslamın ruhuna uymayan ilkeleri yerleştirdi. Türkiye'nin inancını, siyasal ve sosyal alandaki bütün ilkelerini değiştirdi. Cemal Abdülnasır'ın Mısır'da yaptığı gibi... Nasır'ı da biz (Müslüman Kardeşler) iktidara getirmiştik ama bizi harcadı. Biz, Atatürk'ü dünyaya hükmeden İslam Birliğinin sembölünü, yani Hilafeti yıkıp ortadan kaldıran kişi olarak tanıyoruz. Köklü bir Müslüman olan Türk milleti, artık İslami ilkelere dönüyor."[135]

Müslüman Kardeşler'in lideri, hedeflerinin Hilafeti yeniden getirmek olduğunu ilan ediyordu: "Hilafet ilerde yeniden mutlaka kurulacak ve İslam dünyasını yönlendirecek. Müslümanların kararlarını hilafet dünyası verecek. Biz hilafeti ille de Mısır alsın demiyoruz. Türkiye'de de olur. Suudi Arabistan'da da olur. O aşamaya gelindiğinde Müslüman ülkeleri anlaşır. Ve bir hilafet merkezi seçerler."[136]

Mercan, Mübarek'in devrileceğini nasıl bildi?

29 Ocak 2009, Ankara. AKP'ye ve Erdoğan'a ışık tutacak şimdiye kadar yazmadığım bir notumu daha paylaşayım.

133 1970'te Erbakan'ın kurduğu Milli Nizam Partisi ve farklı isimlerle kurulan partiler "Laikliğe aykırı çalışmaları" gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. Siyasi Partilerin kapatılmasını önleyen Anayasa değişikliği AKP tarafından Nisan 2015'te yapıldı.

134 Murat Bardakçı, *Hürriyet* gazetesi, 18.08. 1987/18.08.2013.

135 Murat Bardakçı, *Hürriyet* gazetesi, 18.08. 1987/18.08.2013.

136 Murat Bardakçı, a.g.y.

Hüsnü Mübarek'in sağ kolu olan Parlamento Başkanı Faruk Soruur'la konuşmamdan üç gün önceydi. Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e Davos'ta, "Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" diyerek dünyayı şoke ettiği saatler. O akşam, Ankara'daki Norveç Büyükelçisi Cecillia Landsverk'in yemeği vardı. TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Murat Mercan'la[137] karşılaştım. Davos'ta yaşananları konuşmaya başladık. Mercan, AKP'nin kurucularından olduğu için "Murat Bey, Erdoğan ne yapıyor? Sinirlerine hâkim olamadı galiba" diye takıldım. Mercan gülerek "Reis her şeyi planlı yapar. Filistin sorununda ağırlığı koyacak. Bu yüzden yaptı" dedi. Ben, Filistin sorununda Mısır'ın ve Mübarek'in başrolde olduğunu söyleyip itiraz ettim. Mercan gülerek, "Bakalım Mübarek o koltukta kalacak mı?" dedi. Çok şaşırdım. O sırada, Arap isyanlarının başlayacağına ilişkin tek bir işaret yoktu.

İki yıl sonra isyanlar başladığı zaman Mercan'la konuşmamızı hatırlatım. Acaba Mercan, Hüsnü Mübarek'in devrileceğini nereden biliyordu?

Kafamı kurcalayan sorunun yanıtını Mübarek'in devrilmesinin ardından Kahire'ye gittiğimde almaya başladım.

137 Murat Mercan: Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. ABD'de Florida Üniversitesi'nde doktorasının ardından Cleveland State ve Bilkent Üniversitelerinde öğretim üyeliği yaptı. AKP kurucusu oldu. İki dönem Eskişehir Milletvekili. Avrupa Konseyi Parlamenterler Birliği Türk Delegasyonu Başkanlığı ve TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanlığı yaptı. 3 Şubat 2012'de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcılığına atandı. 5 Eylül 2014'te Bakan Yardımcılığı görevinden istifa etti. Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Başkanı olarak görev yaptı. 17 Kasım 2017'de Tokyo Büyükelçisi, 23 Şubat 2021'de de Washington Büyükelçisi oldu.

20. BÖLÜM

MURSİ'YLE BİR SAAT MURSİ ERDOĞAN'IN KURBANI OLDU

6 Ağustos 2011, Kahire. Hüsnü Mübarek'in yargılanmasına günler kala. Şehrin yoksul bölgelerindeki köhne bir binanın önünde durduk. Merdivenlerden çıkıp bir dairenin kapısını çaldım. Burası Müslüman Kardeşler'in kurduğu Özgürlük ve Adalet Partisi merkeziydi.

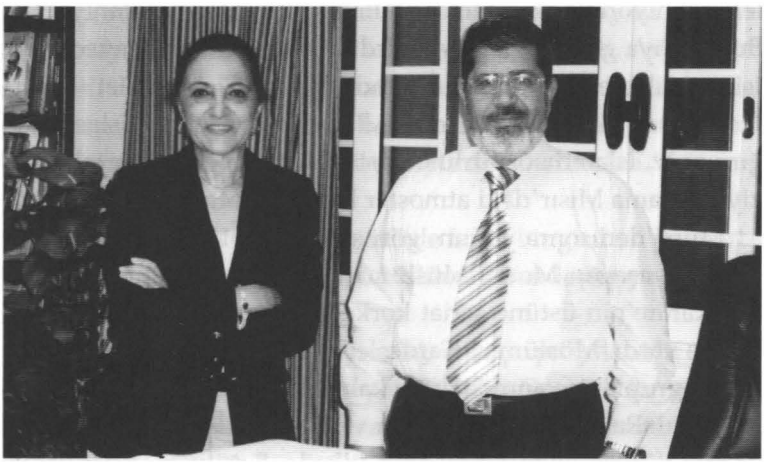
İçeriye girdiğim zaman koridor ve odaların namaz kılanlarla dolu olduğunu gördüm. Ben çevreye göz atarken partinin çiçeği burnundaki başkanı Prof. Muhammed Mursi odasından çıkıp gülümseyerek yanıma geldi, "Hoş geldiniz" diye elini uzattı.

Biraz şaşırdım. Bir anda parlamentoda çalıştığım yıllarda Necmettin Erbakan'ın kadın gazetecilerin ellerini sıkmadığını hatırladım. Mursi farklıydı. Sürgündeki yıllarında South Carolina Üniversitesi'nde 7 yıl ders veren bir profesördü Muhammed Mursi.

Küçük odasına geçip hemen sohbete başladık. Konuşkan ve sempatikti. "Neden partinizin adını Müslüman Kardeşler koymadınız?" diye sordum. Akıcı bir İngilizceyle uzun uzun anlatmaya başladı: "Sosyal ve toplumsal hizmeti cemaat sürdürecek. Biz siyasi alanda aktif olacağız. Eğer bir benzetme yaparsak İngiliz İşçi Partisi'yle İşçi Sendikası gibi. Aslında 25 yıl önce parti kurmak istedik ama olmadı. Daha sonra parlamentoya bağımsız girdik. 2010'da ise sahte bir seçimle bizi dışarda bıraktılar. Zaten bu Mübarek rejiminin de sonu oldu."[138]

138 Nur Batur, Muhammed Mursi, 8 Ağustos 2011.

Üsteledim: "Şeriatı uygulamak istiyorsunuz, değil mi?" Mursi yüzündeki gülümsemesini kaybetmeden devam etti: "Evet hedefimiz herkese gerçek İslamı öğretmek ama Mısır halkını kucaklıyoruz. 9 bin kurucu üyemizin 100'ü Hıristiyan. Partinin başkan yardımcısı da Hıristiyan. Kurucu üyelerimizin 1000'i kadın."

Muhammed Mursi'yle Müslüman Kardeşler'in parti kurduğu ilk aylarda, küçük apartman dairesinde...

"Gerçek şeriat uygulayacağız"

Yine üsteledim: "Şeriatı uygularsanız tüm halkı nasıl kucaklayacaksız?" Mursi gerilmeden konuşmasını sürdürdü: "Biz kalkınma getireceğiz. Halk iktidarın gerçek sahibi olacak. Mısır halkı hiç demokrasi yaşamadı. Anayasanın 2. maddesinde zaten şeriata atıf yapılır. Biz gerçek anlamda şeriat uygulayacağız. Hedefimiz Özgürlük, Demokrasi ve Adalet."

İslam dünyasında şeriat tartışması hiç bitmez. Yıllarca hırsızların elinin kesildiği, zina yapan kadınların taşlanarak öldürüldüğü Suudi Arabistan da şeriatı uyguladığını savunur. Kadınları simsiyah çarşaf giymeye zorlayan Taliban da gerçek şeriatı uyguladığını söyler. Müslüman Kardeşler de gerçek şeriattan söz ediyordu.

Mısır'da 1950'lerde Cemal Abdülnasır, Müslüman Kardeşler'i yasaklayıp, önde gelen liderlerini idam etse de örgütün toplumun damarlarına işlemeye devam ettiği bir gerçekti. Bir

yandan da Suudi Arabistan Vahabizmi yaymak için Mısır'a milyonlarca dolar akıttığındanradikal gruplar güçleniyordu.

Mursi'ye "Başka gruplar da gerçek şeriatı uygulayacaklarını söylüyorlar. Aranızdaki fark ne?" diye ısrarla sordum. Mursi sakin sakin anlatmaya devam etti: "İslamın çok geniş bir anlamı vardır. Selefiler şu anda biraz daha sert bakıyorlar. Ama liderlerini tanıyorum. Son derece akıllı insanlar. Dünyayı tanıyorlar. Bu noktaya gelmemiz 80 yıl sürdü. Onlar da yumuşayacaklar. İslamın ilkeleri değişmez. İslamda insanlık için adalet vardır. İnsanlar eşittir. Allah herkesin Allahıdır. Biz herkesi İslama çağırıyoruz. İslamda özgürlük esastır." Mursi pembe bir tablo çiziyordu ama Mısır'daki atmosfer hiç de anlattığı gibi değildi.

Mursi'den sonra yoğun görüşmeler yaptım. Yıllarca Amerika'da yaşayan Mursi, Müslüman Kardeşler'in ılımlı yüzüydü. Kahire'nin üstüne şeriat korkusu çökmüştü. Tam bir kaos havası vardı. Müslüman Kardeşler mantar gibi üreyen Radikal İslami grupların yanında ılımlı kalıyordu. Artık Selefilerle, İran bağlantılı Radikal İslami gruplar ve Cemaati İslami korkulu rüyaydı. Nüfusu 80 milyonu aşan ülkede, 5 milyon Hıristiyanın yanı sıra özgür yaşamı savunanlar korku içindeydiler. Devrimi ateşleyen solcu, liberal, laik aydınlar, altı ay içinde onlarca parti kurmuşlardı. Kitleleri sürükleyebilecek, birleştirici bir liderleri yoktu. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

Genel seçimlerde parlamentonun en az yüzde 40'ını Müslüman Kardeşler'le diğer İslami grupların ele geçirmesine kesin gözüyle bakılıyordu. Seçimlerden sonra ise yeni Anayasa hazırlanacaktı. Revize edilmesi beklenen Anayasada başkan sadece iki defa seçilebilecek ve 6'şar yıl görev yapabilecekti. Yani artık kimse "yeni firavun" olamayacaktı. Müslüman Kardeşler orduyla ve ABD'yle çatışmamak için başkanlık seçiminde aday göstermeyecekti. Parlamentoda çoğunluğu sağladıktan sonra dört yıl bekleyip başkanlığı ikinci seçimde ele geçirmek istiyorlardı.

Tankların koruduğu parlamento

Muhammed Mursi'yle bir saat görüştükten sonra yürüyerek Tahrir yani Özgürlük Meydanı'na çıktım.

Hidiv İbrahim Paşa'nın, Nil kıyısında Paris kurma hayaliyle yaptırdığı meydandı burası. Kahire'nin kalbi burada atıyordu

sanki... Tahrir Meydanı'na da Paris'teki benzerleri gibi geniş bulvarlar açılıyordu. Ancak Tahrir'in Paris'tekilerden tek farkı vardı. O da meydanı kaplayan derme çatma çadırlar, pankartlar ve seyyar satıcılardı.

O gün de kadınlı erkekli gruplar, "özgürlüğün" nöbetini tutuyorlardı. Tahrir Meydanı'ndan parlamento binasına yürüdüm. Binanın bahçesi altı aydır tanklarla doluydu. Binayı çevreleyen duvarların üstüne tel örgüler çekilmişti. Arkasında makineli tüfekli askerler 24 saat nöbet tutuyordu. Parlamentonun karşısındaki başbakanlık binasının önünde her gün birkaç küçük grup protesto gösterisi yapıyordu. Derdi olan "İstemezük" diye bağırıyordu.

Tahrir Meydanı'nın her köşesinde farklı bir grubun pankartları var. Liberaller, İslamcılar, Müslüman Kardeşler ya da yeni Nasırcılar.

Meydanda bir pankart vardı ki, çok çarpıcıydı. Altı aydır Mısır'ı yöneten Askeri Konseyin Başkanı General Tantavi'yle Mübarek'in fotoğrafları yan yana asılmıştı. Fotoğrafta Mübarek'in boynuna yağlı ilmek geçirilmişti. Tantavi ise "Emredersiniz efendim. Her şey tamam" diyordu.

Mübarek devrilmişti ama rejim ayaktaydı

30 yıl boyunca ülkeyi demir yumrukla yöneten Mübarek'e halkın öfkesi bir türlü dinmiyordu. İşkence odalarının, baskının ve devrim şehitlerinin faturasını birileri mutlaka ödemeliydi. Toplumu intikam ateşi sarmıştı.

First Lady Suzan Mübarek ise servetini devlete bırakınca yargılanmaktan kurtulmuştu. Şarm el Şeyh'e kaçtığı söyleniyordu.

Kahire'ye gittiğimde, Mübarek'le rejimin kilit adamları yargılanmaya başlamış olsa da sokaklar kaynıyordu. 11 Şubat 2001 günü başkanlık koltuğuna oturan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tantavi sokaklarda devam eden gösterilere müdahale etmiyordu. Konseyin atadığı ilk Başbakan Ahmet Şerif ancak 15 gün dayanabilmişti. Her gün bir bakanı görevden alıyordu. Atanan bakanların hepsi Mübarek rejiminin devamı gibiydi. Değişen bakanların sayısı 20'ye çıkmış olsa da halk mutsuzdu.

Görüştüğüm bir gazeteci halkı, kafesten serbest bırakıldıktan sonra nereye uçacağını bilemeden oradan oraya doğru çırpınan

kuşlara benzetiyordu. Ekonomi çökmüştü. Mısır, en önemli gelir kaynağı olan 22 milyar dolarlık turizm gelirini de kaybetmişti. Rejimin beslediği zengin işadamlarından birçoğu, özel uçaklarına atlayıp kaçmışlardı. Rejimle bütünleşen binlerce bürokrat, işadamı, gazeteci ve subay hâlâ ülkeyi yönetmeye devam ediyordu. Mübarek devrilmişti ama rejim hâlâ ayaktaydı.

Tam bir kargaşa yaşanıyordu. Cin şişeden çıkmıştı. Eskiden milli kahraman olan Mübarek'e halk "Son Firavun" diyordu.

Kimdi 30 yıl Mısır'ı demir yumrukla yöneten Hüsnü Mübarek? Hüsnü Mübarek, orta halli bir ailenin çocuğuydu. Babası küçük bir devlet memuruydu. Çocukluğundan itibaren hayali savaş pilotu olmaktı. İlk ve orta okulu doğduğu küçük kasabada bitirdikten sonra askeri akademiye ve hava harp akademisine gitmişti. Mübarek'in hayatındaki dönüm noktası, Moskova'da bombardıman uçaklarında gördüğü eğitim oluştu. Sonra da Hava Akademisi Komutanlığı ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı! 6 Ekim 1973'te Mübarek, Kahire'den kalkan 22 savaş uçağının 20 dakikada, İsrail hedeflerinin yüzde 90'ını imha edip, kayıp vermeden üsse dönmesiyle efsane olmuştu.

Enver Sedat suikastla öldürülünce kaderinin değişeceğini nasıl tahmin edebilirdi ki! Sedat öldürüldüğü zaman Mübarek Cumhurbaşkanı yardımcısıydı. 43 yaşında Cumhurbaşkanı oldu.

Mübarek "Ben devlet başkanı olmak istemedim. Ülkemin çıkarları açısından gerekli gördüğüm için bu görevi kabul ettim. Yoksa lüks hayat ve başkanlığın cazibesi beni çekmedi" diyordu.[139]

Dev sorunlar Mübarek'in kucağında, patlamaya hazır bir bombaydı artık. Halk yoksuldu. Kahire'de 3 milyona yakın insan, "Ölüler şehri" denilen mezarlıklarda yaşıyordu. Sedat gibi Mübarek'in de İsrail'le savaşmaya niyeti yoktu. Zaten barış anlaşmasının mimarıydı Mübarek. İlk iş olarak her yıl 1 milyon artan nüfusu durdurmak için seferberlik başlattı. Durduramazsa, açlık kapıdaydı. Yoksulluk sürdükçe Müslüman Kardeşler ve Radikal İslami örgütlerle mücadele etmek zordu.

Mübarek, Filistin davasında da kilit rol oynamaya devam ediyordu. 35 yıl süren askerlik hayatının alışkanlığıyla günde

139 Nur Batur, Dünya Sahnesinden Portreler, Ankara Radyosu, 1991.

16 saat çalışıyordu. Spor alışkanlığından da vazgeçmiyordu. Kahire'deki hava kuvvetleri kulübünde hokey ve duvar tenisi en büyük keyfiydi. Mübarek, Sedat'tan farklı olarak gösterişsiz bir hayat sürmeye dikkat ediyordu. Böylece 50 milyar dolarlık dış borç ve yüksek enflasyonla ezilen Mısır halkının tepkisini çekmemeye çalışıyordu.

Yine Ağustos 2011'e, Hüsnü Mübarek'in yargılanmasına günler kala Kahire'ye dönelim. O gün Enver Sedat'ın anıtını da görmeye gittim. Mısır piramitlerini anımsatan anıtın önünde uniformalı askerler nöbet tutuyordu. Mezarın olduğu lahitin üstünde ise "Barış için yaşadı. İlkeler için şehit oldu" yazıyordu.

Aslında Enver Sedat İsrail Başbakanı Menahem Begin'le Camp David'de barış anlaşması imzalayarak tarihin akışını değiştirmeye çalışmıştı. Ancak vatan haini ilan edilmekten kurtulamamıştı. Kim bilir? Belki de attığı imzanın ölüm fermanı olduğunu biliyordu...

Mübarek Amerika'nın esiriydi

Sedat'tan sonra Hüsnü Mübarek de Barış Anlaşmasının virgülüne bile dokunmadı. Karşılığında ise ABD'den her yıl 1.3 milyar dolar askeri yardım aldı. ABD'nin desteğiyle savunma sanayiini kurdu. 470 bin kişilik ordusuyla Mısır'ı Afrika'daki en büyük askeri güç yaptı. ABD'nin verdiği milyarlarla yine Amerikan silahları satın alıp kısır döngüye sürüklendi. Adeta Amerika'nın esiri oldu. Böylece yoksulluk batağından kurtulamayan halkın öfkesi de giderek büyüdü.

Peki ne oldu da ABD, Mübarek gibi sadık müttefikini terketti derseniz... Aslında ABD, halkın öfkesinin kontrolden çıkmak üzere olduğunu görüyordu. Bardağı taşıran damla Mübarek'in sevilmeyen oğlu Cemal'i koltuğuna oturtmak istemesi oldu. Bu yüzden ABD, yeni oyuncular aramaya başladı. ABD'yle uyumlu olacak ilk oyuncu General Muhammed Hüseyin Tantavi'ydi.

O günlerde Mübarek'in yargılanmasına çok az zaman kaldığı halde kimse mahkemeye çıkartılacağına inanmıyordu. "Son dakikada sağlık nedeniyle gelemeyeceği açıklanır" diyen çoktu. Ama adeta devrim yaşandı ve Mübarek sedyede mahkemeye getirildi. Demir parmaklıkların ardında sedyede yatarak yargılandı. Hem de idam istemiyle!

Askeri Konseyin açıkladığı gibi kasımda seçimler yapılacaktı ama Kahire kaynamaya devam ediyordu. Seçime Mübarek'in kapatılan partisine üye olanların katılması yasaktı. Müslüman Kardeşler'in sandıktan çıkmasına ise kesin gözüyle bakılıyordu. Mısır Anayasası'nın 2. maddesi şeriata dayandığı halde ne Müslüman Kardeşler ne de diğer İslamcı gruplar bunu yeterli buluyordu. "Gerçek şeriat" istiyorlardı.

Kahire'de cemaatin ikinci adamı olan Prof. Mahmud Glozlan'la görüştüm. Prof. Glozlan ziraat mühendisiydi. "Gerçek şeriatı uygulayacağız" diyordu. Kin ve öfke doluydu. Gözlerimin içine bakarak konuşmaya başladı: "Müslüman Kardeşler'in 45 bin üyesini hapsettiler. Binlerce insanı işkenceden geçirdiler. Ölenler oldu. Ben de 4 yıl yattım. Sonra sürekli tutuklandım. Büyük bir devrim yaşıyoruz."

"Ya ordu? Yönetimi bırakacak mı?" dedim. "Bırakacak" dedi. "Mübarek? İdam edilebilir mi?" diye üsteledim. Glozlan, "Devrimcilere saldırı emrini verdiği kanıtlanırsa idam edilebilir ama Mübarek'in emir verdiğine ilişkin kanıt yok. Bütün delilleri yaktılar" diyordu.

Gerçekten de Mübarek'in devrilmesinden önce Kahire'de iki büyük yangın çıkması ilginçti. İlki Ulusal Demokrat Parti binasındaydı. İkincisi ise Emniyet ve İçişleri Bakanlığında! Yangınlarda birçok arşivin yok olduğu söyleniyordu.

Müslüman Kardeşler'in güçlü adamına Türkiye modelini de sordum tabii. "Türk halkını çok seviyoruz. Osmanlı'nın İslam dünyasına yaptıklarını unutamayız. Abdullah Gül, Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu'na hayranım. Allah onları korusun. Ama Türk Anayasası Mısır'da uygulanamaz" dedi.

Prof. Glozan, ilk aşamada parlamentoda sadece yüzde 25 oranında sandalye istediklerini söylüyordu. "Neden?" diye sordum. "İki nedeni var" dedi Prof. Glozlan: "Mübarek dünyayı ve Mısır halkını korkutmak için bizi kullandı. Biz Mısırlıların yaşamlarına müdahale etmeyeceğiz. Koalisyona gideceğiz. Her şey yavaş yavaş değişecek."

"Nasıl değişecek?"

"Siyasi ahlakı değiştireceğiz. Siyaseti dürüst ve şeffaf yapacağız. İnsan haklarına saygılı olacağız. Fikir ve ifade özgürlüğü olacak. Herkes kendisini hür hissedecek. Yolsuzluklar var. Yüksek faiz uygulanıyor. İslam bunlara karşıdır."

Kısacası Cemaaat yavaş ama köklü değişikliği hedefliyordu. 2002'deki AKP gibi.

Ordunun ilk demir yumruğu

29 Temmuz 2011, Cuma. Gözler ülkeyi yöneten Orgeneral Tantavi'deydi.

O sabah Nil nehrine bakan otelimin balkonuna çıktım. Nil'in iki kıyısını birbirine bağlayan köprülerin üstü yine kalabalık! Halk Tahrir Meydanı'na akıyordu. Kahire'ye iç savaş bulutları çökmüştü. Devrimden bu yana ortada görünmeyen General Tantavi ne yapacaktı? Ordu çatışmalara seyirci kalırsa ne olacaktı?

İşte o gün General Tantavi'yle Müslüman Kardeşler arasında bir pazarlık oldu. Ordunun istediği gibi, Müslüman Kardeşler İslamcı gruplarla liberaller arasındaki çatışmayı önledi. Örgüt gücünü gösteriyordu. Ancak iki gün sonra,Tahrir Meydanı'ndaki "özgürlük" nöbetçileri tank ve postal sesleriyle uyandılar. Tankların eşliğinde yüzlerce asker fırtına gibi daldılar meydana... Bir saat geçmeden meydanı kaplayan çadırlar sökülmüştü. Direnenler karga tulumba götürüldü. Askerler birkaç saat içinde meydanı temizleyiverdi. O gün ordu da ilk demir yumruğunu vuruyordu.

Mübarek'in ardından ülkeyi yöneten Yüksek Askeri Konsey'in Başkanı Orgeneral Muhammed Hüseyin Tantavi kim miydi? Tantavi de 1956-1967 ve 1973 savaşlarında İsrail'e karşı çarpışan askerlerdendi. 76 yaşındaki general, 20 yıldır Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanıydı. Savunma Sanayiinin de başıydı. Mübarek'in en yakınındakilerden biriydi.

Halk da General Tantavi'yi seviyor ve güveniyordu. Neden mi? Öncelikle Tantavi ayaklanmaları bastırmak için askerleri sokağa çıkarmamıştı. Ayrıca generaller, Mübarek devrildikten sonra devrim şehitlerine asker selamı vererek saygı göstermişlerdi. Ancak yine de ordunun ne yapacağı kestirilemiyordu.

İstihbaratçıyla buluşmam

Kahire'de General Tantavi'nin sağ kolu olan General Sameh Seif El Yazal'la da görüştüm. El Yazal askeri istihbaratın eski başkanıydı. Aynı zamanda El Cumhuriyet adındaki Savunma

Strateji Merkezini de yönetiyordu. Bitmedi! Ayrıca, 6 bin kişinin çalıştığı, 125 ülkede 650 bin personeli bulunan 6.8 milyar pound cirolu G4S adlı uluslararası güvenlik şirketinin Mısır'daki yönetim kurulunda üyeydi. Mısır-İngiliz İşadamları Derneği'nin de yönetimindeydi. Kısacası General el Yazal, Mısır'ı yöneten kadro içindeki kilit bir isimdi. Zaten Tantavi'yle de her gün görüştüğünü gizlemiyordu ki! Sözcüsü gibiydi.

Mısır Genelkurmay Başkanı Tantavi'nin en yakını olan
Eski İstihbarat Başkanı'yla...

General El Yazal ile sohbete o günlerde en çok tartışılan soruyla başladım. "Mübarek gitti ama rejim yerinde deniyor. Devrimciler rejimin zaman kazanmaya çalıştığını söylüyorlar" dedim. "Kesinlikle doğru değil" diye itiraz etti General El Yazal ve ekledi: "Meclis Başkanı da dahil herkes tutuklandı. İçişleri Bakanı idam talebiyle yargılanıyor. Mübarek iki ayrı davayla yargılanacak. İlkinde idamı isteniyor. Sihirli bir değnekle mucize yaratılmaz ki!"

"Peki ordu ne zaman yönetimi sivillere devredecek?" General El Yazal son derece emin konuşuyordu: "Bakın Mübarek'in partisi tarihe karıştı. Demokrasiye geçiş takvimi açıklandı. Ordu, sivil başbakan atayarak yönetimi sivillere devretti.

Siyasete doğrudan müdahale etmiyor. Bakanları da sokaktaki halk atadı. Askeri Konsey karışmadı. Bu demokrasi değil mi? Size garanti veriyorum. Ordu kesinlikle yönetimde kalmayacak. Seçimlere müdahale etmeyecek. Etrafımızda çatışmalar sürerken askerin gücünü azaltmaya niyetimiz yok."

O günlerde akla gelen başka bir soru daha vardı: "Mısır Genelkurmay Başkanı üniformasını çıkartıp devlet başkanı mı olacaktı?" Tantavi'nin sağ kolu ısrarla "Hayır, üniformasını çıkartıp kimse başkanlığa oturmayacak" diyordu ama buluştuğum ünlü bir Mısırlı gazeteci buna inanmıyordu.

12 Eylül 2011. Mübarek'in sedyeyle mahkeme salonuna getirilmesinden bir ay sonraydı. Tayyip Erdoğan'ın Kahire'ye gidişi tam bir gövde gösterisiydi. Binlerce kişi Erdoğan'ı "İslamın kurtarıcısı, Allah'ın azizi Erdoğannnnn" diye sloganlarla karşıladı. Karşılamaya gelen kalabalığın ellerindeki pankartlar çarpıcıydı: "Kahraman Erdoğan", "Erdoğan, Erdoğan, Kardeşler'den sana kocaman bir hoş geldin."[140]

O gün Erdoğan'ı Kahire'de bir milyona yakın kalabalık karşıladı. Görkemli karşılamayı AKP ve Müslüman Kardeşler birlikte organize etmişti.[141] Erdoğan da kendisini karşılamaya gelenlere Arapça "Selam olsun Mısır gençliğine, Mısır halkına" diye seslendi.

Artık Arap dünyasında Müslüman Kardeşler ve Erdoğan rüzgârı esiyordu. O gün AKP kadroları Erdoğan'a liderlik yolunun açıldığına inandılar. Erdoğan da yükselen dalgayı kullanıp, Müslüman Kardeşler'i kontrol edeceğini bile hayal etti. Ancak hesap hatası yaptı. Müslüman Kardeşler "Erdoğan'ı seviyordu" ama "Büyük abi" istemiyordu ki!

Erdoğan Müslüman Kardeşler'i nasıl böldü?

Mayıs 2012. Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce yine Kahire'deydim. Beni en çok şaşırtan değişim Müslüman Kardeşler liderlerinin Erdoğan'a karşı tepkisi oldu. Altı ay içindeki değişim nedenini anlamak uzun sürmedi. Cumhurbaşkanı adayı, altı ay önce görüştüğüm sempatik Prof. Muhammed Mursi'ydi ancak tüm ısrarıma rağmen randevu vermedi. İlk

140 BBC Türkçe, Anadolu Ajansı, 13 Eylül 2011.
141 *Sabah* Gazetesi, 10 Eylül 2011.

görüşmemizde cep telefonu numarasını bile veren Mursi, bu kez sadece mitingine "özel" olarak davet etti.

Müslüman Kardeşler'in mitingi Kahire'nin büyük bir meydanındaydı. Miting başlarken minarelerden ezan sesleri de yükselmeye başladı. Caddelere açılan sokaklar namaz kılan binlerce insanla doluydu. Müslüman Kardeşler yine gövde gösterisi yapıyordu. Namazın ardından cemaatin liderleri platforma çıkmaya başladılar. Yan yana dizilen sandalyelere oturmadan önce kalabalığı selamladılar. Her liderin çıkışında kalabalık çılgınca alkışlıyordu. Sonra tek tek kürsüye çıkıp konuşmaya başladılar. Bu arada cumhurbaşkanı adayı olan Muhammed Mursi sessizce sandalyesinde oturuyordu. Cemaatin liderleri uzun uzun konuştuktan sonra en son Mursi yerinden kalkıp kürsüye yürüdü. O da ne? Kalabalık hiç de çoşkulu değildi. Kerhen alkışlıyorlar gibi geldi bana.

Mursi konuşmaya başladığı zaman, bir yıl önce tanıştığım insandan eser yoktu. Arap dünyasında cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturacak ilk Müslüman Kardeşler lideri olacaktı ama gergin ve mutsuz görünüyordu. Aslında Mursi cumhurbaşkanı olsa bile halkın kendisine "stepne", "yedek lastik" lakabını taktığını biliyordu. Kontrolün diğer liderlerde olduğunu bildiği gibi!

Diğer liderlerin 15'er dakikalık çoşkulu konuşmalarının ardından Mursi'nin 10 dakika heyecansız bir konuşma yapması bile gerçek tabloyu ortaya koyuyordu. Etrafını öyle sarmışlardı ki cumhurbaşkanlığı koltuğuna tek başına oturmayacaktı.

Bir yıl önce kahraman gibi karşılanan Erdoğan'la örgüt arasında ise soğuk rüzgârlar esiyordu. Müslüman Kardeşler'in lider kadrosundaki Ebul Futuh 35 yıl sonra cemaatten kopup Cumhurbaşkanlığına aday olmuştu. Ebul Futuh Tayyip Erdoğan'a yakındı.

Müslüman Kardeşler başlangıçta Türkiye'deki gibi bir strateji uygulamayı hedefliyordu. Cumhurbaşkanlığına aday göstermeyip Mısır ordusunu tahrik etmek istemiyorlardı. Ancak Ebul Futuh'un aday olmasıyla stratejileri altüst olmuştu.

Erdoğan'ı Müslüman Kardeşler'in içişlerine karışmakla ve örgütte çatlağa yol açmakla suçlayanlar çoktu. Erdoğan neden örgütün içişlerine karıştı derseniz... İki temel nedeni olduğu anlaşılıyordu. İlki, parlamento seçimlerinde katı şeriatçı

gruplar patlama yaparak, yüzde 27 oy almıştı. Şeriatçılar, Müslüman Kardeşler'i tehdit etmeye başlıyordu.[142] Bu gelişme hem ABD'nin "Demokratik Siyasi İslam Projesi"ni hem de Erdoğan'ın lider olma stratejisini tehdit ediyordu. Bu nedenle Erdoğan, Ebul Futuh'un aday olmasını destekledi.[143] İkincisi de Erdoğan kendisine yakın birinin Mısır cumhurbaşkanı olmasını istedi. Böylece Müslüman Kardeşler'in Ürdün, Suriye, Gazze ve Körfez'deki kollarını birleştirmek kolay olacaktı. Filistin Kurtuluş Örgütü saf dışı bırakılacak, örgütün Gazze ayağı olan Hamas güçlendirilecekti. Böylece Arap dünyası Müslüman Kardeşler'in eline geçecek ve Erdoğan da lider olabilecekti.

Gelelim Ebul Futuh'la buluşmama. Zengin bir işadamı olan Ebul Futuh'un seçim karargâhı olan lüks villaya girdiğim zaman beni Türkçe konuşan Mısırlı bir işadamı karşıladı. Sempatik işadamı Türkiye'ye "İkinci vatanım" diyordu. Futuh'un mitinge yetişmesi gerektiği için benimle yolda konuşmak istediğini söyledi.

Ebul Futuh'la lüks cipinin arka koltuğunda sohbet ederek yola çıktık. Futuh 61 yıllık hayatının 40 yılını siyasetin içinde geçiren, Kahire Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okurken Müslüman Kardeşler'e katılan bir ideologdu.

Hayallerini sorarak sohbete girdim. Gülümsedi: "Mısır'ı 10 yıl içinde dünyadaki 10 güçlü devlet arasına sokmayı hayal ediyorum" dedi. Ancak Mısır toplumu Hıristiyanlar, Müslümanlar, liberaller ve Radikal İslamcılar diye paramparçaydı. "Ülkeyi nasıl birleştireceksiniz?" diye sordum. Ebul Futuh, "Projemize destek veren çok" diye anlatmaya başladı: "Selefiler, Ilımlı İslami Al Wasat, İslami Kalkınma Partileri, Dr. Baradey'e bağlı bazı liberal gruplar, bazı devrim koalisyonları ve devrimci solcular hepsi destekliyor. Hedefim güçlü Mısır için ulusal birlik ve işbirliğini oluşturmak!"

"Mısır Radikal İslama kaymıyor mu?" diye üsteledim: "Mısır Türkiye'den farklıdır. Bizde ne fanatik laik akımlar var ne de

142 28 Kasım 2011-11 Ocak 2012 Parlamento seçimleri sonucunda Müslüman Kardeşler'in Özgürlük ve Adalet Partisi yüzde 37.5 oyla parlamentoda 235 sandalye aldı. Radikal İslamcıların El Nur Partisi ise yüzde 27.8 oyla 123 sandalyeye sahip oldu.

143 Erdoğan gazetecilerle uçakta sohbeti sırasında Ebul Futuh'u övdü. Daha sonra haberi iptal ettiler.

tümüyle dini akımlar" diye itiraz etti: "Mısır olduğu gibi kalacak. Eskiden beri Mısır'daki Hıristiyanlar da Müslümanlar da dindardır. Daha önce gerçeklere aykırı bir hayat vardı. Bugün din gerçek anlamıyla yansıyor" dedi.

Müslüman Kardeşler'den ayrılıp cumhurbaşkanlığına aday olan Ebul Futuh'la...

"Hıristiyanlara saldırılar oluyor. Haklarını nasıl güvence altına alacaksınız?" dedim. "Haklarına engel yok. Liberallerin özgürlüklerine de tehdit yok. Programımda bilim, sanat ve günlük hayatta kişisel özgürlüklerin korunacağı güvencesini veriyorum."

Bunun üzerine en önemli soruya geldim: "Bütün hayatınızı verdiğiniz Müslüman Kardeşler'den neden koptunuz?" Anlatmaya başladı: "Ulusal bir göreve aday olduğumda hiçbir örgütle organizasyonel ilişkim olmaması gerektiğine inandım. Tüm taraflara eşit mesafede olacağım. 10 yıl önce dini inançla siyasi faaliyetin ayrılması çağrısını yapmıştım. Ama Kardeşler buna cevap vermedi. İslami bir örgütte siyasi çalışma yapamayacağıma inandım."

Anlattıkları Erdoğan ve arkadaşlarının söylemlerine ne kadar benziyordu. Üsteledim: "Peki kendinizi İslami yelpazede

nerede görüyorsunuz?" Futuh, "Ben değil insanlar beni bir yere koydu. Liberal İslam" dedi. "AKP ve Erdoğan'ın ideolojisine çok benziyor" deyince cevabı gülümseyerek "Karşılaştıramayız" oldu: "Erdoğan milli bir lider. Halkın iradesiyle iktidara geldi ve Türkiye'yi halkın iradesiyle yönetiyor. Ona saygı duyuyoruz. Ama ne ben Erdoğan'ın kopyasıyım ne de Erdoğan Futuh'un! Eğer seçilirsem ben Mısır'ın cumhurbaşkanı olacağım. Erdoğan da Türkiye'nin başbakanı! İkimizi, görevler açısından karşılaştırmak doğru olmaz."

Ebul Futuh İslamla demokrasinin çeliştiğini söyleyenlere de karşıydı. 1923'ten beri Mısır Anayasası'nda şeriatın yer aldığını söyledi. "1952'deki askeri darbeye kadar hiçbir çelişki ve sorun yaşamadık" dedi. Futuh "Mısır'daki İslami düşüncenin temelini oluşturan düşünürlerin de, özgürlüğün liderleri olduğunu, şeriatla liberal düşüncenin çelişmediğini" savunuyordu.

O günlerde tartışmaların odağında iki soru vardı: Ordu, yeni cumhurbaşkanı seçildikten sonra kışlasına dönecek miydi? Yoksa askeri vesayet devam mı edecekti?

Futuh "Ordumuz milli bir kurumdur. Cumhurbaşkanı seçildikten sonra vatanı koruma görevine geri dönecek" dedi ve ekledi: "Yani siyasete müdahale etmek veya siyasi görüşünü seçilmiş cumhurbaşkanına dayatmak gibi konumu olmayacak. Kışlasına geri dönecek." Karşımda Ebul Futuh değil de sanki 2000'li yılların başındaki Erdoğan konuşuyordu.

Ebul Futuh, toplantı yapacağı yere gelince veda edip ayrıldım. Ayrılırken Erdoğan'ın desteklediği Ebul Futuh'un Cumhurbaşkanı seçilme şansının olmadığını düşündüm. Çünkü Müslüman Kardeşler bütün ağırlığıyla seçim meydanındaydı. AKP kurmayları ise yanlış hesap peşindeydi.

Ordunun adayı Şerif: Mısır halkı Türkiye'yi affetmeyecek

Mursi'nin rakibi olan Ahmet Şerif'le de görüştüm. Şerif Mübarek'in generallerindendi. Mısır ordusunun adayıydı.

Randevu vermiyordu. Sonunda, Şerif'in Mısır-Amerikan Konseyi toplantısında konuşacağını duydum. Eski dostum olan Kahire Büyükelçisi Hüseyin Avni Botsalı da davetliydi. Yemeğe birlikte gittik.

Ahmet Şerif, 100'e yakın Mısırlı ve Amerikalı işadamına bir konuşma yaptı. Şerif'in konuşması bitince yanına gidip kendimi tanıttım. Birkaç soru sormak istediğimi söyledim. Şerif biraz isteksiz olsa da kabul etti.

"Türkiye modeli tartışılıyor. Sizce Mısır için de Türkiye model olur mu?" diye sorar sormaz bir anda yüzü gerildi. Öfkeyle yüzüme baktı, "Bakın, Mısır halkı hiçbir zaman Türkiye'nin yaptıklarını unutmayacak" deyip yanımdan uzaklaştı. Şerif'in kimi kastettiği çok açıktı.

Sonunda beklendiği gibi Muhammed Mursi Cumhurbaşkanı seçildi. Ancak Mursi Müslüman Kardeşler'in gerçek adayı değildi. Erdoğan örgütün içişlerine karışıp El Futuh'u destekleyince örgüt aday göstermek zorunda kalmıştı. Örgütün ilk adayı yıllarca hapiste yatan Hayrat El Şatır'dı. Ordu El Şatır'ı veto edince sempatik olan Mursi'yi aday göstermişlerdi.

Prof. Mursi Mansura Üniversitesi'nde konuşma yapmaya gittiği bir gün gençler ellerinde yedek lastiklerle karşılayıp yuhalayınca ona "yedek lastik" adını taktılar.

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra da yönetim örgütün radikal kadrosunun elindeydi. Mursi adeta piyondu. Eğer örgüt cumhurbaşkanlığına aday göstermek zorunda kalmasaydı ordu yine de darbe yapar mıydı? Bilinmez. Ancak Erdoğan'ın seçimlere karışması hem halktaki hem de ordudaki tepkiyi arttırdı. Mısır'ı daha erken askeri darbeye sürükledi. Sempatik bir profesör olarak tanıdığım Muhammed Mursi ise Erdoğan'ın liderlik hayallerinin kurbanı oldu.

21. BÖLÜM

AMR MUSA'YLA KÖY MİTİNGİNDE: "ORTADOĞU'DA LİDER MISIR'DIR"

18 Mayıs 2012, Kahire.

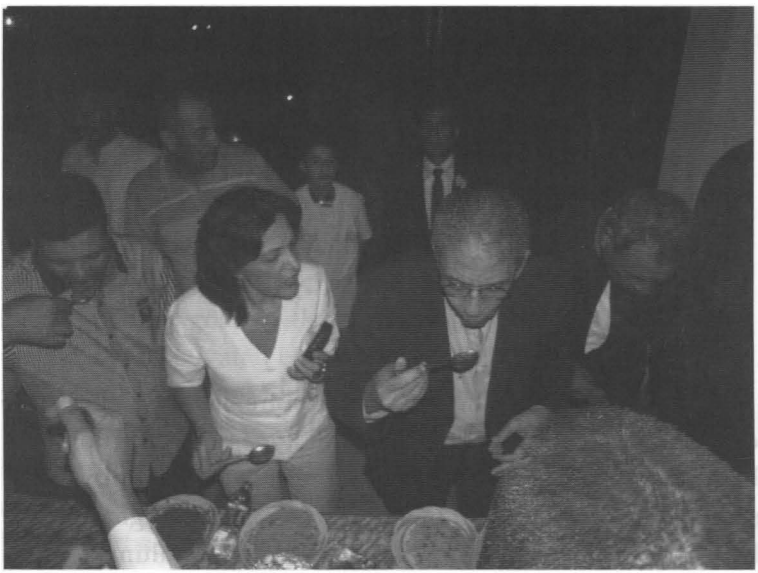
Cumhurbaşkanlığı seçimi için Kahire'deyim. Bahçesinde dev palmiyelerin yükseldiği Osmanlı konağının giriş holü tıka basa doluydu. Amr Musa beni görünce, "Hoş geldiniz. Görüşeceğiz" deyip bahçedeki büyük çadırda bekleyen gazetecilere katıldı. Belli ki çok yorgundu ama yüzündeki gülümseme eksilmemişti.

Basın toplantısı bittiği zaman koluma girdi ve dokuz ay önce de söyleşi yaptığımız çalışma odasına geçtik. Odaya girip çıkanlar o kadar çoktu ki görüşmemiz sürekli kesiliyordu. Amr Musa sonunda, "Ne olur mitinge gelin. Orada konuşalım" dedi. Böylece tozlu köy yollarında yedi saat sürecek yolculuğum başladı.

Önce Mübarek'in yargılanmasına birkaç gün kala Amr Musa'yla Kahire'de yaptığım ilk görüşmeyi anlatayım. Amr Musa, neredeyse 30 yıldır Ortadoğu ve dünya siyasetinin zirvesinde olan kurt bir siyasetçidir. Kan gölüne dönen bölgenin kaderini çizen pazarlıkların kilit adamıdır. Saddam'dan Kral Hüseyin'e, Yaser Arafat'tan Muammer Kaddafi'ye, George Bush'tan Bill Clinton'a, Demirel'den Ecevit'e, Özal'dan Erdoğan'a kadar kimlerle görüşmedi ki!

Aslında Amr Musa'yla ilk tanışmamız 25 yıl öncesine rastlar. O zaman Mübarek'in Dışişleri Bakanıydı. Aradan geçen yıllarda köprülerin altından çok sular akmıştı. 29 Ocak 2009'da Davos'ta, Tayyip Erdoğan İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e,

"Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" diye bağırdığı sırada Musa da yanındaydı. O zaman Arap Birliği Genel Sekreteriydi. Erdoğan, salonu terk ederken ayağa kalkıp elini sıkmıştı.

Amr Musa'yla...

Amr Musa, yıllar boyunca öyle popülerdi ki, serbest seçim olsa başkan bile olabilirdi. Bundan rahatsız olan Mübarek'in, saf dışı bırakmak için Musa'yı Arap Birliği Genel Sekreterliğine kaydırdığı söyleniyordu. 10 yıl süren Genel Sekreterlik döneminde Musa'yla Mübarek'in ilişkileri soğumuştu. Amr Musa, isyanın başladığı ilk günlerde soluğu Tahrir Meydanı'nda alıp Mübarek'e karşı bayrak açmıştı.

Musa'yla Kahire'de ilk görüşmem Temmuz 2011'de, Hüsnü Mübarek'in yargılanmasına birkaç gün kala oldu. Seçimlere de birkaç ay vardı. Uzun sohbetimize herkesin kafasındaki soruyla başladım: "Mübarek devrilse de rejim hâlâ ayakta mı?"

Musa güldü: "Bakın, yaşadığımız büyük bir devrim. Hayal dahi edemediğimiz bir deprem ve değişim hâlâ sürüyor. Süratle sonuç almak kolay olmayacak. Siyasi akımlar arasında şiddetli çatışmalar var. Ama sonunda her şey normal akışına girecek. Devrimin başarıya ulaşacağına inanıyorum. Değişim üç temele dayanacak. Demokrasi, reform ve kalkınma."

Amr Musa, Mübarek'in özellikle son 10 yılda büyük hatalar yaptığını söylüyordu. "En büyük hatası oğlu Cemal'i başkanlığa getirmek istemesiydi. Kimse Cemal'i kabul etmedi" dedi Amr Musa. "Neden?" dedim. Devam etti: "Neden edelim. Hakkı yoktu. Burası bir cumhuriyet! Mübarek'ten sonra herkes eşit koşullarda aday olabilmeliydi. Ama o oğlunu oturtmak istedi. Halk da diktatörlüğün ve yolsuzluğun devam etmesini istemedi."

ABD Mübarek'i neden terk etti?

"Peki ABD, tam 30 yıl desteklediği Mübarek'i neden terk etti?" diye sordum. Amr Musa, ABD'nin yeni bir Ortadoğu yaratmaya çalıştığını söylüyordu. "ABD nasıl bir Ortadoğu istiyor?" dedim, Amr Musa'nun yanıtı çok açıktı: "Mübarek bitmişti. Çok yaşlıydı. Nasılsa gidiyordu. Batı'nın nasıl işlediğini biliyorsunuz. Emrivaki olsaydı oğlu Cemal'i kabul ederlerdi. Ama kimse Cemal'i istemeyince ABD tarafsız kaldı. Sonunda gördüklerinden hiç hoşlanmadılar. Çünkü halk tarafsız değildi. Yani değişim için birbirini etkileyen iki paralel yol yaşandı. ABD farklı bir Ortadoğu istese de halk 'Yeter artık' diye çığlık atıyor."

Amr Musa, Mübarek'in ordudaki kontrolünü kaybettiği için 18 günde devrildiğini söylüyordu.

O günlerde Kahire'de herkes iki Türkiye modelini konuşuyordu. İlki Atatürk'ün laik Türkiye modeliydi. Diğeri ise Erdoğan'ın Siyasi İslam Modeli!

Mısır'ın yaklaşık yüzde 20'sini oluşturan liberallar ve Hıristiyanlar Atatürk hayranıydı. O kadar ki bir dönemde doğan çocuklara en çok verilen isim Mustafa Kemal'di. Onlar da din ve devlet işlerini ayıran Türkiye gibi bir Mısır hayal ediyorlardı. Ama bu sadece hayaldi.

Nitekim Amr Musa da "Mısır'da laik Türkiye modeli uygulanamaz" diyordu: "Mısır Anayasası'nın şeriata dayanan 2. maddesi kalacak. Yasalarımız Medeni Kanuna, Ticaret Kanununa, evlilik ve miras gibi uygulamalar ise şeriata göre çalışmaya devam edecek. Ne daha az olacak ne de daha fazla."

Mısır'da son 20 yılda Radikal İslamcıların baskısı öyle artmıştı ki, bir zamanlar Paris gibi olan Kahire sokaklarında kara çarşaflı kadınlar çoğunluktaydı artık. Seçilecek yeni başkandan

sonra da Mısır'ın çalkantılı bir döneme gireceğine hiç kuşku yoktu. Öyle ya da böyle şeriat uygulanacaktı. Ya mevcut Anayasaya göre ılımlı şeriat devam edecekti ya da...

Ya da daha katı şeriat geliyordu.

Amr Musa'nın sözünü ettiği Ilımlı Şeriatı liberaller ve Hıristiyanlar istiyordu. Müslüman Kardeşler, Selefiler ve diğer radikal gruplar ise gerçek şeriattan söz ediyordu. Onların arasında da görüş ayrılıkları vardı. Nitekim Müslüman Kardeşler'in Özgürlük ve Adalet Partisi diğer İslamcı gruplarla da kurduğu ittifakla 10 milyon 138 bin oy alarak zafer kazandı. Liberal ve sosyalist partilerin aldığı oy ise 4 milyon 137 binde kaldı.[144]

Amr Musa'yla köy sofrasında

Gelelim Musa'yla cumhurbaşkanı adayı olduğu zamanki ikinci görüşmemize... Amr Musa'yla birlikte Kahire'ye 30 km uzaklıktaki Arab El- Abayda köyüne gidişime...

Dünyada birçok ülkede trafiğin ortasında kaldım ama Kahire'deki gibisini görmedim. Yarım saat uzaklıktaki köye tam üç saatte gidebildim. Mısır'ın can damarı olan Nil'in kıyısındaki köye girdiğimiz zaman kendimi bir pazarın ortasında buldum. Çengelde asılmış koyun butları, sebze ve meyve tezgâhlarının arasında dolaşan inekler ve at arabalarının cümbüşü.

Şoförüm ağır ağır yolu yararak Amr Musa'nın miting alanını bulmayı başardı. İki katlı bir villayı çevreleyen geniş araziye kocaman bir çadır kurulmuştu. Çadırın içinde herhalde iki bin kişi vardı.

Amr Musa, dev posterlerle süslenmiş çadırın köşesindeki platforma çıkar çıkmaz onlarca hayranı elini sıkmak için yerinden fırladı. Ortalık bir anda karışıverdi. Musa'nın çevresine etten duvar ören korumaları kalabalığı geri itmeye başladılar. Ben de korumaların ortasındaki halkanın içinde film izler gibi izliyordum. Musa dünyadan arınmış gibi, kürsünün yanındaki sandalyeye oturdu. Notlarını gözden geçirirken kargaşanın yatışmasını bekledi.

Ortalık biraz yatışınca dua sesleri yükselmeye başladı. Kuran'dan sure okundu. Bitince modern giyimli bir kız çocuğu

144 28 Kasım 2011, Mısır Cumhurbaşkanlığı seçimi.

platforma çıktı. Amr Musa, başında türban olmayan çocuğu alnından öptü. Kız da Musa'nın boynuna bir çelenk taktı. Amr Musa alkışlar arasında kürsüye çıkıp konuşmaya başladı.

Ne Selefilere ne de Müslüman Kardeşler'e çattı. İsrail'e ya da ABD'ye de meydan okumadı. Tek hedefi halkın sorunlarıydı. Amr Musa "Tarihi değiştiriyoruz" diye başladı konuşmasına. "Baskı rejiminden özgür düşünceye geçiyoruz. İnsan haklarına saygılı bir Mısır kuracağız" diye seslendi. Amr Musa, umut dağıtıyordu. 40 milyonu yoksulluk sınırının altında yaşayan halka yeniden saygın ve özgür bir dünya vaat ediyordu. "Bakın Türkiye, Malezya başardı. Biz neden başarmayalım" diyordu. İşsizlikle boğuşan milyonlarca gence, yoksul çiftçilere ve orta ve küçük esnafa sesleniyordu Amr Musa. "Yoksulluğun sınırındaki gençlerimizin işsiz olmasını kabul edemeyiz. Çözüm bulacağız. Çiftçilere ve küçük esnafa destek vereceğiz" dediğinde alkış koptu.

Amr Musa'nın mitingi Müslüman Kardeşler mitinginden çok farklıydı. Ne kalabalıkları çoşturan amigolar vardı, ne askeri disiplin içinde düzeni sağlayan gençler... Müslüman Kardeşler'in mitinginde sürekli Kuran okunup namaz kılındığı halde, Musa'nın mitinginde Kuran'dan sadece kısa bir sure okundu.

Musa, aday olduğu ilk günden beri, halkın iş, aş, sağlık ve eğitim sorunlarını çözmeyi vaat eden çağdaş bir Müslüman imajı çiziyordu. Selefilerin aksine modern ve açık toplumu savunuyordu. Çarşafa karşı olduğunu gizlemiyordu. Kampanyasını da modern ve eğitimli kadınlar yürütüyordu ama gittiğim Kahire sokaklarında çok az açık kadın gördüm.

Amr Musa alkışlar arasında kürsüden indiği zaman çadırın yanındaki üç katlı villanın geniş bahçesine geçti. Biraz sonra danışmanı yanıma gelip "Başkan sizi bekliyor" dedi. Duvarların arkasındaki ağaçlı bahçe, toz içindeki köyün ortasında vaha gibiydi. Bahçenin ortasına uzun bir sofra kurulmuştu. Belli ki burası köy ağasının eviydi. Musa beni görünce gülümseyip "Hoş geldiniz" diyerek elime bir kaşık tutuşturdu. Bir yandan yemek yiyip diğer yandan sohbet etmeye başladık.

"Mısır halkı radikal ve ılımlı İslamcılar, Hıristiyanlar, Müslümanlar diye bölündü. Halkı nasıl birleştireceksiniz?" dedim.

Musa, bademli pilavdan bir kaşık alıp "Başka çaremiz yok" dedi. "Ya Tahrir ruhu? Parçalanmadı mı? Parlamentoda yüzde 54 oranında çoğunluğu alan Müslüman Kardeşler'le nasıl çalışacaksınız?" diye üsteledim. Şöyle yanıtladı: "Mısır'ın ilk düşmanı yoksuluk, hastalık ve işsizlik. Sorunlarımız o kadar büyük ki, parçalanma lüksümüz yok. Tabii ki farklılıklar olacak ama ister Müslüman ister Hıristiyan olsun hepimiz çalışıp sefaleti azaltmak zorundayız."

Mısır'da siyasi ve ekonomik tablo çok karanlıktı. Döviz rezervleri 25 milyar dolar erimişti. "Ekonomiyi nasıl canlandıracaksınız?" diye sordum. Bademli pilavdan bir kaşık daha alıp anlatmaya başladı: "Zaman alacak ama yatırımları çekmek için mali sistemde reform yapacağız. Liberal ekonomi uygulayacağız. İsveç, Malezya ve Singapur gibi özelleştirmelere başlayacağız. Her yıl 1 milyon insana iş yaratmak zorundayız. Süveyş Kanalı'nı Rotterdam gibi uluslararası sıçrama noktasına dönüştüreceğiz. 9-12 milyar dolar olan mali açığı kapatmak için Arap ve yabancı liderlerle hemen görüşeceğim."

"Türkiye'ye hayranız ama lider Mısır"

Önünde sadece ekonomik sorunlar da yoktu. Ordu kışlasına nasıl dönecekti? ABD ve İsrail'le ilişkiler ne olacaktı? Amr Musa'ya dağ gibi sorunları hatırlatınca acı acı gülümsedi. "Ordu kışlasına dönecek" dedi ve ekledi: "Mısır, İsrail'le barış anlaşmasına sadıktır ama Camp David'in Sina'nın güvenliğiyle ilgili maddesini yeniden ele alacağız. ABD'yle ilişkilerimizi ise ortak çıkarlar temeline oturtacağız."

"Ya Türkiye modeli? Türkiye bölgede lider olabilir mi?" dedim. O sırada ekibinden biri yanımıza gelip, "Daha üç miting var" diye hatırlattı. Amr Musa'nın yanıtı çok açıktı. Gülümsedi: "Türkiye'ye hayranız ama geçmişte olduğu gibi bugün de Arap dünyasının lideri Mısır'dır."

Dışarı çıktığımız zaman yine kargaşanın ortasında bulduk kendimizi. Amr Musa, cipine binip kalabalığın alkışları arasında el sallayarak uzaklaştı. Ben de Kahire'nin yolunu tuttum.

O günlerde Kahire'de kiminle konuşsam "10 yıl önce serbest seçim yapılmış olsaydı Amr Musa rahatlıkla başkanlık koltuğuna otururdu" diyordu. Ancak artık Müslüman Kardeşler'in

karşısında fazla şansı yoktu. Yine de Musa'ya oy vermesi beklenen 15 milyon Mısırlı Hıristiyan'ın dini lideriyle de görüştüm.

10 milyon Hıristiyanın lideriyle bir saat

Kıpti adıyla bilinen Ortodoks Hıristiyanlar, Büyük İskender'in Mısır'ı işgalinden sonra, 1700 yıldır Helenistik kültürle yaşarlar. Kıptiler Mısır'ın eğitimli ve zengin kesimidir. Ekonomide önemli rol oynarlar.

Atina'daki gazetecilik yıllarımda Yunanların Kıptilerle olan dini ve duygusal bağlarını yakından gözledim. Hatta ünlü şarkıcı Yannis Koçhiras'ın "İskenderiye" diye özlem dolu bir şarkısı bile vardır.

Kıpti Ortodoks Kilisesinin Başpiskoposu ve Papa Vekili Bakhimios'tan randevu istediğim zaman fazla umutlu değildim doğrusu. Başpiskopos yıllardır konuşmadığı için görüşmeyi kabul etmesi benim için sürpriz oldu. Cumhurbaşkanlığı seçimine beş kala, dünya basınında ilk kez bir gazeteciye randevu veriyordu. Belli ki Türkiye kanalıyla dünyaya mesaj vermek istiyordu.

Tahmin ettiğim gibi de oldu. Başpiskopos Bakhimios, Müslüman Kardeşler'in ülke yönetimini tümüyle ele geçirmesinden kaygılıydı. "Mısır dünya medeniyetinin beşiğinde lider bir ülkedir" diye konuşmaya başladı. "Çağdaş bir ülkede de din ve vicdan özgürlüğü ve insan hakları güvence altına alınmalıdır" diye sürdürdü. "Biz mevcut Anayasanın şeriata atıf yapan 2. maddesinde Hıristiyanların dini haklarının güvence altına alınmasını ve maddeye bir ek yapılmasını talep ediyoruz" diyordu Kıptilerin dini lideri.

Ama sorun Anayasayla bitmiyordu ki! Hıristiyanlara yönelik saldırılar sürüyordu. Başpiskopos, çatışmaların çıkmasından kaygı duyuyordu: "Ordu ve polis saldırıların kabul edilemez olduğunu söylüyor ama yetmiyor. Güvenliğimizin sağlanması gerek. Hıristiyanlar tarih boyunca birçok zorluklar yaşadı ama hep barışçı yollarla sorunları aştık. Biz hayatımızın Tanrı'nın elinde olduğuna inanıyoruz ama modern bir ülkede Kiliselere saldırılar kabul edilemez. 7 bin yıllık bir medeniyeti olan Mısır'ın böyle bir döneme girmeyeceğini umuyorum. Biz de bu topraklarda doğduk ve büyüdük. Biz de Müslüman kardeşlerimiz

gibi Mısır'ı yürekten seviyoruz. Mısır, Ortadoğu'nun lider ülkesidir. Barışın korunması Ortadoğu'yu da etkileyecektir. Biz vatandaşlarına eşitlik sağlayan sivil ve demokratik bir Mısır istiyoruz. Yani Hükm-ü Medeni (Arapça söyledi) bir yönetim istiyoruz."

Sohbetimiz derinleştikçe Bakhimios, Mısır'ın İngilizlerden bağımsızlığını kazanması için Müslümanlarla omuz omuza savaştıklarını anlattı. "İngilizlerin Malta'ya sürgüne gönderdiği beş Mısırlıdan ikisi Hıristiyandı" dedi. "Neden parlamentoda Hıristiyan milletvekili yok? Neden devlet yönetiminde Hıristiyanlara yer verilmiyor" diye yakındı. Selefilerin Hıristiyanlara "Küffar" (kâfir) demesinden de çok rahatsızdı. "Reddediyoruz. Tanrı'ya inanan kim olursa olsun küffar olmaz. Biz iki bin yıldır Tanrı'ya inanıyoruz. Saygılı olmaya çağırıyorum" dedi. Papa vekilinin en önemli çağrısı ise sandıktan çıkacak yeni cumhurbaşkanınaydı: "Kim olursa olsun Hıristiyan başkan yardımcısı ataması çağrısı yapıyorum. Eğer atarsa barışa büyük hizmet edecek."

O günlerde, Mübarek'ten sonra yönetime el koyan 77 yaşındaki General Hüseyin Tantavi devrim şehitlerini asker selamıyla selamladığı için çok popülerdi. Ancak bunun uzun sürmeyeceği ve darbeler döneminin açıldığı da belliydi.

Kahire'de kiminle konuşsam herkesin üzerinde birleştiği nokta aynıydı. Ordu devlet dairelerinde ve sokakta olağanüstü önlemler alıp, 12 bin Mısırlıyı temyiz hakkı olmayan askeri mahkemelerde yargılasa da istihbarat örgütü olan Muhaberat yerinde duruyordu. Ordu "Mübarek'siz Mübarek rejimi" kurmak istiyordu. Mısır ekonomisinin yüzde 40'ını elinde tutan ordu, ne olursa olsun iktidarı bırakmayacaktı. Kısacası Mısır'da da askeri vesayet dönemi başlıyordu.[145]

Mursi'nin sonunu getiren fetva

İlk turda Muhammed Mursi 5 milyon 764 bin 952 oy aldı. Ahmet Şerif 5 milyon 505 bin 327 oyla ikinci oldu. Fark sadece 400 bindi. Erdoğan'ın desteklediği Ebul Futuh 4 milyon 65 bin 239 oy topladı. Amr Musa ise 2 milyon 588 bin 850 oyda kaldı.[146]

145 Nur Batur, "Tahrir ruhu demir kafeste", *Sabah* Gazetesi, 5/24 Mayıs 2012.
146 23-24 Mayıs 2012, Mısır Cumhurbaşkanlığı seçimi ilk turu.

İkinci tur Mursi ve Ahmet Şerif arasında oldu. Bana, "Türkiye'yi hiçbir zaman affetmeyeceğiz" diyen Ahmet Şerif ikinci turda 12 milyon 347 bin 380 oy aldı. Mursi ise 13 milyon 230 bin 131 oyla cumhurbaşkanı seçildi. Aradaki oy farkı sadece 882 bin 751'di.

30 yıllık bir diktatörün devrilmesiyle siyasi tutuklular serbest kalsa da Mısır'ı karanlık bir dönem bekliyordu. "Yedek lastik" adı takılan Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ekonomide enkaz devralmıştı. Sokak çatışmaları durmuyordu. Mursi, Müslüman Kardeşler'in güçlü liderlerinin de baskısıyla, "İleri Şeriat" için kararlar almaya başlayınca beklenen oldu. Halk yine sokağa döküldü. Bardağı taşıran son damla ise Mursi'nin, Faslı imam Zemzemi'nin "Eşler öldükten sonra altı saat boyunca evli kalırlar. Erkek ölü eşi ile bu altı saat içinde cinsel ilişki kurabilir" fetvasını desteklemesi oldu. Mursi, fetvayı kabul eden yasa tasarısını onaylayınca, kadın örgütleri ayağa kalktı. Yine sokaklar karıştı. Demokrasi özlemiyle sokaklara dökülen binlerce insan, şeriatla ordu arasında sıkışıp kaldı. Böylece 26 Şubat 2014'te General Sisi yönetime el koydu.

Siyasi İslamın yükselişini izlerken hep Atatürk'ün din ve laiklikle ilgili sözlerini düşündüm. Atatürk bir konuşmasında "Din bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz" der. Laikliği ise şöyle tanımlar: "Laiklik asla dinsizlik olmadığı gibi, sahte dindarlık ve büyücülükle mücadele kapısını açtığı için, gerçek dindarlığın gelişmesi imkânını temin etmiştir. Laikliği dinsizlikle karıştırmak isteyenler, ilerleme ve canlılığın düşmanları ile gözlerinden perde kalkmamış doğu kavimlerinin fanatiklerinden başka kimse olamaz."

40 yıldır yaşadıklarımız Atatürk'ün ne kadar haklı olduğunu kanıtladı. Laiklik olmayınca demokrasi yaşamıyor. Demokrasiyi ya askeri darbeler ya da şeriat yok ediyor.

22. BÖLÜM

TALABANİ'YLE SÜLEYMANİYE'DE BULUŞTUM: "TÜRK ORDUSUNA İHANET ETMEDİK"

10 Mart 2009, Süleymaniye. Kalaşnikoflu peşmergeler nöbet tuttukları geniş arazide adeta kuş uçurtmuyorlardı. Çölün ortasında sapsarı evlerin olduğu şehre tepeden bakan iki katlı villanın önünde durduk. Villa Kürt lider Celal Talabani'nin konutuydu. Yıllardır tanıdığım Celal Talabani artık Irak Cumhurbaşkanıydı.

Çiçeği burnunda cumhurbaşkanı olan Talabani aslında bir gerillaydı. Ona Ortadoğu'nun Winston Churchill'i diyenler vardı. Arap dünyasının kaygan zemininde 60 yıl dans edip zirveye tırmanan kurnaz bir siyasetçiydi. Son derece zeki ve şakacıydı. Öyle babacan ve sempatikti ki, Kürtler ona, "Mam Celal" yani Celal Amca diyorlardı.

En baştan anlatayım. Benim Talabani'yle tanışmam 1990'ların başına rastlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından 100 yıl sonra Ortadoğu'nun yeniden dizayn edilmeye başlandığı günlere... Temmuz 1991'de İncirlik ve Pirinçlik'e konuşlanan Amerikan, İngiliz ve Fransız 77 savaş uçağı Kuzey Irak'ta adeta kuş uçurtmuyordu. Saddam'ın savaş uçakları hangarlarından bile çıkamıyordu artık. O günlerde Türkiye, Mesut Barzani'yle Celal Talabani'nin dünyaya açılan kapısıydı. Türkiye sınırlarını kapatsa Kürtler aç bile kalırlardı.

Milliyet gazetesinde yazıyordum. Talabani'yle birkaç kez görüşsem de kapsamlı görüşmeler değildi. *Hürriyet*'in Atina Temsilcisi olduğum yıllarda da Talabani'yle görüşme fırsatım

olmadı. Ta ki 10 Mart 2009'da Süleymaniye'de yeniden buluşuncaya kadar.

15 yılda köprülerin altından çok sular akmıştı. ABD'nin 20 Mart 2003'te Irak'ı işgalini, Irak'ın kan gölüne dönüşünü ve Saddam Hüseyin'in 14 Aralık 2003'te yakalanışını Atina'dan izlemiştim. Türk-Amerikan ilişkilerinde derin yaralar açan 1 Mart 2003 tezkeresi ve Türk askerlerinin başına çuval geçirilmesi olaylarında da Atina'daydım.

2005'te Ankara'ya geldiğim zaman Amerikan askerleri karaya çıkmak için İskenderun limanında gemilerde beklediği sırada, hükümet tezkeresinin TBMM'de reddedilmesinin yol açtığı kriz devam ediyordu. ABD (neo-conlar) AKP hükümetinden daha fazla TSK'yı suçluyordu. Tezkerenin reddinden dört ay sonra, Süleymaniye'deki Türk subaylarının başına Amerikalı askerler tarafından çuval geçirilip tutuklanmasıyla, neo-conlar Türk ordusundan intikam almıştı. Olayın Ankara'da yarattığı sarsıntı çok derindi.[147] 1990'da konuştuğum Saddam da artık yoktu. 30 Aralık 2006'da idam edilmişti. Baba Bush'tan Bill Clinton'a, George Bush Jr'dan Barack Obama'ya kadar ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi de aynen devam ediyordu.

Kan gölüne dönen Irak'ta ABD'nin kaleme aldığı Yeni Anayasayla Özerk Kürt Yönetimi iyice güçlenmişti. Ancak bombalar patlamaya devam ediyordu. Irak'ı mercek altına alma zamanıydı. Talabani'den randevu almak için Irak Büyükelçisi'yle konuştum. Kısa bir süre sonra aradı. Talabani'nin randevu verdiğini bildirdi. Bağdat'a gitmek için hazırlanıyorduk ki Bağdat'taki Büyükelçimiz Derya Kanbay aradı. "Nur Hanım, Talabani'nin programı değişti. Sizi Süleymaniye'de bekliyor" dedi. Bunun üzerine foto muhabirimiz Cengiz Uysal'la birlikte Süleymaniye'ye uçtuk.

Tarık Aziz'le görüştüğüm Bağdat yolculuğumdan 15 yıl sonra, gece yarısını geçtiğimiz saatlerde karanlıkta Süleymaniye

147 4 Temmuz 2003'te Süleymaniye'de bulunan Türk subaylarının karargâhına Amerikan Hava İndirme Tugayına bağlı askerler, yanlarında peşmergelerle baskın yaptılar. 11 Türk subay ve askeriyle Türkmen mihmandarının başına çuval geçirip götürdüler. 60 saat süresince sorguya çektiler. Operasyon için ABD'nin en önemli milli bayramı olan 4 Temmuz'un (Bağımsızlık Günü - Independence Day) seçilmiş olması nedeniyle Amerikan makamlarına ulaşılamadı. Türk ordusunu küçük düşürmek için kasıtlı olarak yapıldığı anlaşıldı.

Havaalanına indim. Kürt bölgesinin kalbinin attığı ikinci şehrin havalanını görünce etkilendim doğrusu. Yepyeni bir uluslararası havaalanıydı. Hem de Türk firması inşa etmişti. Son zamanlarda kiminle konuşsam Süleymaniye ve Erbil'in, Diyarbakır ve Hakkârili Kürt gençleri için çekim merkezine dönüştüğü anlatılıyordu.

Beni Talabani'nin Özel Kalem Müdürü karşıladı. Sohbet ederek şehre giderken mavi yeşil ışıklarla süslenen şehir renkli görünüyordu. "Nevruz için süsledik" dedi. Şehrin merkezindeki Süleymaniye Palas'a yerleştik. Sabah otelin penceresinden baktığımda ışıklar sönmüştü. Şehir bütün çıplaklığıyla ayaklar altındaydı. Sokaklar pisti. Birkaç yeni bina dışında, çoğu terk edilmiş gibiydi. İnsanların yüzleri gülmüyordu. 24 saat geçmeden kum fırtınası da başlayınca, sapsarı bir kum bulutu çöküverdi şehrin üstüne.

Öğleden sonra Cumhurbaşkanlığı Protokol Müdürü gelip beni aldı. Talabani geç saatte Tahran'dan dönmüştü. Çalışma odasına girdiğimde beni ayakta karşıladı. Diz kapaklarındaki sorun yüzünden bastonla yürüyordu. Yorgun olduğu belliydi ama yine de babacan haliyle gülerek, "Hoş geldiniz Nur Hatun" diye karşıladı. Sonra ceviz kaplama masasının arkasındaki kocaman koltuğuna kurulup "Bana her şeyi sorun" diye gülümsedi. Ben de aklıma gelen her şeyi sordum.

Talabani o gün iki saat boyunca, tarihe ışık tutan gizli pazarlıkların ve askeri operasyonların perde arkasını açıkladı. Ve başladık: "Saddam Hüseyin tarihi hatasının bedelini hayatıyla ödedi ancak Irak da kan gölüne döndü. Akan kanı nasıl durduracaksınız?" Bağdat'ta bombalar patlamaya devam ettiği halde Talabani iyimserdi. "Size tam katılmıyorum" diye konuşmaya başladı: "Bakın biz dünyanın en korkunç diktatöründen kurtulduk. Binlerce insanı toplu mezarlara gömen bir diktatördü. Büyük bedel ödedik. Ama devrim yaşadık. Her devrimin bir faturası olur. Irak, tarihinde ilk kez özgürlüğünü kazandı. İlk kez bağımsız seçimler oldu. Irak halkı parlamentosunu ve hükümetini seçti. Bu tarihi bir değişimdir. Başarıdır."

"Faturası ağır olmadı mı? 1 milyon insan öldü" diye ısrar ettim. "Evet. Dışarıdan gelen terör gruplarının saldırısına uğradık" dedi Talabani: "Bu özgürlüğün ve demokrasinin bedelidir."

Talabani dışardan geldiler diyordu ama silahlı grupların çoğu Sünni aşiretlerdendi. Sünni aşiretler, Şiilere ve Kürtlere iktidarı bırakmak istemiyorlardı. Talabani, "Evet, Saddam döneminde Irak'ı Sünni grupların yönettiği doğru ama Sünni halk kendi temsilcilerini seçemiyordu" diye anlatmaya başladı: "Özgür seçim yoktu. Sünnilerin direndiği doğru değil. Terör eylemlerinin arkasında siyasi hareket yok. Radikal İslami gruplar bir gün Şiilere, ikinci gün demokrasiye, üçüncü gün Kürtlere karşı çıkıyor. Eylemlerin ardında Pakistan ve Afganistan'dan gelen radikal gruplar ve Bin Ladin'in ajanları var."

Celal Talabani'yle, Süleymaniye, 10 Mart 2009.

Talabani'ye göre Irak doğru yoldaydı: "Halk terörü yeniyor. Terör korkusundan yavaş yavaş kurtuluyor. Diyala, Selahattin hatta Saddam'ın şehri Tikrit bile terörden arındırıldı. Bu büyük bir devrimdir. İnsanlar ve aşiretler teröre karşı güvenlik güçleriyle işbirliği yapıyorlar."

Tüm dünyanın Irak'ın işgalinin büyük hata olduğunu tartıştığı günlerdi. Amerikan CBS Televizyonunun Ebu Gureyb Cezaevi'nde işkence yapıldığını ortaya çıkarttığı günler. Bush'a en güçlü desteği veren İngiltere Başbakanı Tony Blair de eleştiri bombardımanı altındaydı. Yine de Talabani, "Bush Irak'ı özgürleştiren bir kahramandı" diyordu. Hayret içinde baktığımı

görünce, "Tabii ki Amerikalılar bilmedikleri bir ülkede birçok hata yaptı. Ancak Bush'un politikası genellikle dostçaydı" diye eklemek zorunda kaldı.

Talabani'yle 1 Mart tezkeresini de konuştum. "Türkiye, askeri müdahale için topraklarının kullanılmasına izin verseydi, Irak'ta daha az kan akardı diyenler var. Ne diyorsunuz?" diye sordum. Talabani, çok dikkatliydi: "Türkiye'nin iç meselesiyle ilgili yorum yapmak istemiyorum" dedi.

O günlerde ABD'nin 1990'dan beri Kürt bölgesinde askeri üsler kurmaya başladığını biliyordum. Bilmediğim üslerin yerleriydi. ABD için, tüm Irak'taki ve özellikle de Kürt bölgesinde bulunan üsler Büyük Ortadoğu Projesinin ayağıydı.[148]

O günlerde ABD üslerinin sayısı arttırılırken Amerikan askerlerinin çekilmesi halinde iç savaşın patlayacağı korkusu da yayılıyordu. Talabani ise iç savaştan korkmuyordu. "İç savaş bitti. Şiilerle Sünniler arasındaki dostluk yeniden güçleniyor" diyordu. Hiç kuşku yok ki, Amerikalıların kalıcı olduğunu çok iyi biliyordu. "Ya Irak'ın geleceği ne olacak?" dedim. "Kuzeyde Kürt Özerk Bölgesi, Güneyde İran'a yakın Şiilerin kontrolündeki bölge ve ortada da Sünni Araplar. Irak parçalanıyor mu?" "Hayır parçalanmıyor. Parçalanmaz" diye savundu Talabani. "Neden, Kürtler her zaman bağımsızlık istemediler mi?" diye itiraz ettim. "Gerçekçi olalım" diye söze girdi: "Irak Kürdistanı Irak'ın bir parçasıdır. Referanduma sunulan yeni Anayasanın birinci maddesinde, 'Irak federatif demokratik bağımsız bir ülkedir' diyor. Iraklı Kürtler yüzde 95 oranında Anayasaya evet dediler. Yani hür iradeleriyle Irak'ın birliği için oy verdiler."

148 Nitekim 2013'ten sonra Irak üzerindeki sis perdesi kalkmaya başladığı zaman ülkede dokuz Amerikan askeri üssü olduğu ortaya çıktı. Bağdat'ta Uluslararası Bağdat Havalimanı'ndaki Victory Askeri Üssü'nün yanı sıra, Taci bölgesinde de eğitim amaçlı olan askeri üs vardı. Irak'ın batısındaki Enbar'da Habaniyye ve Aynü'l Esed adlı iki askeri üssü daha bulunuyordu. Amerikan askerleri, Selahaddin'deki Beled Hava Üssü'nü de kullanıyorlardı. Kerkük'teki K1 Askeri Üssü'nün yanı sıra ülkenin ikinci büyük kenti Musul'da da Kayarra (Geyyara) Askeri Üssü bulunuyordu. Üslerin ikisi de Kürt bölgesindeydi. Erbil Havaalanındaki askeri üssün yanı sıra, Harir Hava Üssü de ABD güçlerinin bulunduğu üsler arasındaydı. ABD 2015'ten sonra, Harir Hava Üssü'nün pistini genişletip kargo uçaklarının da inmesini sağlayacaktı.

"Kürdistan'ın bağımsızlık ilan etmesinden korkmayın"

Israr ettim. "Zamanı geldiğinde bağımsızlık ilan etmezler mi?" Talabani de ısrarlıydı: "Farz edelim bağımsızlık ilan ettiler. Ne olacak? Türkiye, İran, Irak, Suriye Kürtlere savaş açmasalar da sınırları kapatacaklar. Kürtler nasıl yaşayacak? Nasıl ithalat ve ihracat yapacaklar? Türk kardeşlerime söylüyorum. Kürdistan'ın bağımsızlık ilan etmesinden korkmayın."

"Kürdistan ayrılırsa başarısız olur"

Talabani, Irak'ın içinde kalmanın Kürt halkının çıkarına olduğunu savunuyordu: "Zaten kendi kendimizi yönetiyoruz. Irak Cumhurbaşkanıyız. Genelkurmay Başkanıyız. Başbakanız. Kabinede birçok bakanımız var. Bu yüzyıl halkların birleştiği bir yüzyıl. Avrupa'ya bakın. Globalizasyon döneminde halkların çıkarı, ayrılıktan değil birlikte yaşamaktan geçiyor. Birlikte yaşadıkları takdirde daha fazla siyasi, ekonomik ve sosyal çıkar sağlıyorlar. Kürdistan'ın ayrılığı başarısız olur."

"Ya Sünniler ve Şiiler? Ayrılmak istemezler mi?" diye sordum. "Sünniler bu ülkeyi uzun süre yönettiler. Ayrılmak istemiyorlar. Şiiler de ilk kez parlamentoda ve hükümette çoğunluğa sahipler. Onlar da ayrılmak istemiyor. Unutmayın, uluslararası toplum ve ABD Irak'ın parçalanmasına karşı çıkıyor. Ortadoğu'da Avrupa'da Irak'ın parçalanmasını destekleyen tek bir ülke yok. Hangi grup bütün güçlere karşı çıkıp Irak'ı parçalayabilir? İmkânsız."

"Büyük Kürdistan şiirlerdeki rüyadır"

Bağımsızlık hayalleri kuranlar o kadar çoktu ki... Yine de ikna olmadım. "Ya Barzani?" diye ısrar ettim. Talabani biraz kızmaya başlamıştı sanki. "Evet. Evet. O da aynı görüşte. Birçok kez bunu izah etti" dedi. Ben yine de "Gerçekten mi? Ya büyük Kürdistan hayali ne olacak?" dedim. "O şiirlerdeki bir rüyadır" diye güldü Talabani:

"Büyük Kürdistan mı? Türkiye'yi, İran'ı, Irak'ı mı böleceksiniz? Nasıl? Bunu düşünmek bile imkânsız. Bunun için dünya savaşı gerekir. Bu imkânsız. Kürtler Osmanlı döneminde

bölünmüş. Bazıları Türkiye'de, bazıları İran'da kalmış. I. Dünya Savaşı'ndan sonra da bu bir gerçeğe dönüşmüş. Gerçeği kabul etmemiz lazım. Bütün her şeyi değiştirmeye kalkamayız. II. Dünya Savaşı yaşandı ama Ortadoğu değişmedi. Birleşik Kürdistan için şiirlerimiz olduğunu inkâr etmiyorum. Ama hayal etmeye devam edemeyiz."

"Hayatınız boyunca Kürdistan rüyası peşinde savaşmadınız mı?" Talabani yine güldü. "Hayır böyle bir rüyam olmadı" dedi. Son derece gerçekçiydi: "Hiçbir zaman bağımsız Kürdistan tezini savunmadım. Hedefim bağımsızlık ya da Irak'tan ayrılmak değildi. Irak'ın demokrasiye kavuşması ve Kürdistan'ın özerkliği için çarpıştım. 1948'de katıldığım KDP'nin sloganı buydu. Sonra sloganımızı 'Irak'a demokrasi - Kürdistan'a federasyon' diye değiştirdik."

"Ya Barzani? Babası Molla Mustafa Barzani'nin hayalinin peşinde değil mi?" dedim. Talabani anlatmaya devam etti: "Barzani de KDP'nin üyesiydi. Babası da Kürdistan'ı Irak'tan kopartmak istemediğini söylerdi. Birleşik ve bağımsız Irak'ı savundu. Hedefleri Irak'ta kalarak Irak Kürdistanı için özerklikti. Ötesinde başka hedefleri yoktu."

"Ama Kürdistan diyorsunuz. Bağımsızlığı ifade etmiyor mu?" diye üsteledim. Talabani yüzündeki gülümseme kaybolmadan devam etti: "Hayır etmiyor. Basit bir sözcük. Pakistan, Afganistan, Özbekistan gibi. Kürdistan, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanıldı. Türk yazarları kitaplarında Kürdistan diye yazar. İran'da Kürdistan adında bir bölge var. Tahran'da büyük bir bulvarın adı Kürdistan. Jumbo jetlerinden birinin adı Kürdistan ama İran parçalanmış değil. Kürdistan Kürtlerin yaşadığı bölge anlamına geliyor. Anlayamıyorum, Kürdistan sözcüğünden neden bu kadar korkuyorsunuz?"

"Atatürk zamanında Kürdistan milletvekilleri vardı"

Talabani öyle diyordu ama Türkiye'de Kürdistan sözcüğünün ardında bağımsızlık hayallerinin yattığını düşünenler o kadar çoktu ki!

Talabani gülümseyerek devam etti: "Bir kez Özal anlattı. Beni davet ettiği için bazı siyasiler onu vatan hainliğiyle suçlamışlar. Onları mahkemeye vermiş. Avukatından da TBMM'nin

duvarındaki milletvekillerinin adlarını yazan panonun fotoğrafını çekmesini istemiş. Panoda 'Kürdistan milletvekili' diye üç milletvekilinin adları yazıyor. Rahmetli Atatürk zamanında milletvekillerine Kürdistan milletvekilleri denildiğini anlattı bana. Özal'ın savunması buna dayanmış. Davayı kazanmış. Kürdistan sözcüğünden korkmayın. Dünya haritalarında ve kraliyet döneminden beri Irak haritalarında da var ama Irak parçalanmadı."

"Özal, Öcalan'la arabulucu olmamı istedi"

Talabani'nin bütün Türk siyasileriyle de ilişkileri vardı. Gerçi Süleyman Demirel ve Mesut Yılmaz ona fazla güvenmiyordu ama yine de Türkiye'yle PKK arasında arabuluculuk misyonu üstlenmeyi başarmıştı.

Talabani'yle buluştuğum zaman arabuluculuk pazarlıklarını konuşmak istiyordum. Nitekim sorar sormaz pazarlıkların perde arkasını anlattı: "Kürt sorununu çözmek için Turgut Özal'la uzun görüşmelerimiz oldu. Özal çatışmaları durdurmaları için Öcalan'la görüşmemi istedi. O sırada Demirel hükümeti kurmaya hazırlanıyordu. Demirel'i evinde ziyaret ettim. Özal'ın benden Öcalan'la görüşmemi istediğini söyledim. 'Ne diyorsunuz?' diye sordum. Demirel bana, 'Talabani siz hür adamsınız, istediğinizi yapabilirsiniz. Size kalmış' dedi. Bunun üzerine Öcalan'a gittim ve ateşkese razı ettim. Yeniden Türkiye'ye geldim. Türk liderler çok memnun oldu. Mesut Yılmaz'la havaalanında yaptığımız konuşmayı hatırlıyorum. Bana, 'Talabani çok iyi bir şey yaptın. Nevruz kan akmadan geçti' dedi."

Talabani anlatmaya devam etti: "Daha sonra Özal beni yeniden çağırdı. Benden ateşkesi uzatması için Öcalan'la yeniden konuşmamı istedi. Ben de bazı Kürt kökenli Türk parlamenterlerin benimle gelmesini istedim. Sonra Ahmet Türk'le birlikte Bekaa'ya gidip Öcalan'la konuştuk. Süresiz ateşkese ikna ettik. Ama daha sonra Diyarbakır yakınlarında çok kötü şeyler oldu. Bir grup Kürt savaşçı tatilden gelen silahsız masum askerleri öldürdü. Bu olay çatışmaları yeniden alevlendirdi."

Talabani'nin anlattığı olay 24 Mayıs 1993'te PKK'nın 33 silahsız askeri pusuya düşürüp öldürmesiydi. Saldırıdan 16 yıl sonra Talabani'ye sordum: "PKK neden ateşkesi bozdu? 17

Nisan 1993'te Özal'ın kalp kriziyle hayata veda etmesinden 37 gün sonra yaşanan saldırının perde arkasında neler oldu?" Talabani saldırıyı kınamadığı için Öcalan'ı eleştiriyordu: "Öcalan'ın bu saldırı ve suç için talimat verdiğini zannetmiyorum. Aksine. O sırada ben Mekke'de hacdaydım. Öcalan'ı telefonla aradım. 'Bu suç ve saldırıyı kınamalısın' dedim. Kınamadı. Kınasaydı farklı olabilirdi."

"O zaman Öcalan tam anlamıyla PKK'yı kontrol edemiyor" diye ısrar ettim. Talabani, "Bunu siz söylüyorsunuz" demekle yetindi.

"Özal, Musul'a karşılık Saddam'a karşı savaşa girecekti"

Yine o günlerde Ankara, Korkut Özal'la Nurettin Yılmaz'ın açıklamalarıyla çalkalanıyordu. Korkut Özal, Turgut Özal'ın sorunu çözmek için Türkiye'nin adını Anadolu Cumhuriyeti olarak değiştirmeye hazır olduğunu söylüyordu. Talabani'ye sorduğum zaman "Ben duymadım" diye geçiştirdi. Nurettin Yılmaz ise Özal'ın Talabani'ye Türk-Kürt Federasyonunu teklif ettiğini, Talabani'nin kabul ettiğini iddia ediyordu.

Talabani "Özal'la federasyon değil ama Irak'ın geleceğini tartışıyorduk" diye anlatmaya başladı: "O gün Özal bana, İngilizlerin adil olmayan biçimde Türkiye'den kopardığı Musul iade edilirse, Saddam'a karşı savaşa gireceğini söyledi. Bunu Arap ülkelerine bildirmiş. Bana ve Barzani'ye de Musul iade edilirse Iraklı Kürtlerin buna nasıl yaklaşacaklarını sordu. Ben de Barzani de, 'Eğer Türkiye Iraklı Kürtlerin özerklik taleplerini kabul etmeye hazırsa, belki talebinizi kabul edebiliriz ama tüm Iraklı Kürtler ne düşünür bilemeyiz' dedik. Ama öylesine konuştuk. Ortada herhangi bir plan yoktu. Özal gazetecilere de Türk-Kürt Federasyonu fikrinden söz etti ama bizimle konuşmasında Musul'un iadesi fikrini açtı."

Talabani'nin Özal'ın ölümüne üzüldüğü açıktı: "Özal bence büyük liderdi. Türkiye'nin demokratikleşmesi için çok uğraştı. Ekonomik politikayı değiştirdi. Türkiye için federasyona inanıyordu. Almanya gibi bir federasyonu düşünüyordu. Etnik kimliğe dayanan bir federasyon değil. Özal'ın ölümü hem Türk halkı hem de bütün dünyadaki Kürtler için büyük kayıp."

Sordum: "Eğer Özal yaşasaydı Türk-Kürt Federasyonu olur muydu?" Talabani acı acı gülümsedi: "Eğer diyorsunuz. Bu çok önemli bir eğer. Bir şey söyleyemem."

Sohbetimiz derinleştikçe masadan kalkıp koltuğa geçtik. Bu arada yorgunluk çaylarımız geldi. Talabani'nin geniş çalışma odası hayatının da bir aynası gibiydi. Duvardaki büyük Ortadoğu haritasının altında çerçeve içindeki Clark Gable'a benzeyen yakışıklı delikanlının fotoğrafı dikkatimi çekti. Talabani baktığımı görünce, "Benim" diye güldü. "Herhalde çok kadının kalbini çaldınız" diye takıldım. "Ehh yakışıklıydım" diye kahkahayı patlattı. Sonra kütüphanenin üst rafındaki genç subayın fotoğrafını gösterdi. "Bu da benim" dedi. Fotoğraftaki subayla 76 yaşındaki "Mam Celal" iki ayrı insandı sanki.

Sohbetimize devam ettik. Türkiye'nin Irak'taki değişime uyum sağlamasını bekliyordu Talabani. Nasıl mı? "Her alanda geniş işbirliği imkânlarımız var. Irak ordusunu, savunma amaçlı yeniden organize ediyoruz. Türkiye'den zaten helikopter alıyoruz. Irak ordusunu ve güvenlik güçlerini Türk ordusunun eğitmesini istiyoruz. Bir Türk şirketi Irak'taki zengin bir yataktan petrol çıkarma izni aldı. Türk şirketlerinin daha fazla gelmesini istiyoruz. İkinci petrol boru hattını inşa edebiliriz. Türk kardeşlerimizle konuştuk. Irak'ta gaz yataklarımız da var. Boru hatlarıyla gazı ve petrolü Türkiye'den Avrupa'ya taşıyabiliriz. Büyük fırsatlar var."

"PKK sorununu çözebiliriz"

Talabani geniş işbirliği imkânlarından söz ediyordu ama Barzani'nin Kerkük'teki Kürt nüfusunu arttırmak için kamyonlarla şehre Kürtleri taşıdığı haberleri geliyordu. Talabani, Kürtlerin taşındığını kabul etmiyordu.

"Kerkük'ün yapısı Saddam Hüseyin döneminde değiştirildi. Yüzbinlerce Kürt ve binlerce Türkmen zorla şehirden atıldı. Kerkük'ün özgürleşmesinden sonra bazıları geri döndü. Hâlâ dönmeyen binlerce Kürt aile var. Binlercesi hâlâ Süleymaniye yakınlarındaki Laprungusi'de yaşıyor. Sizi göndereyim görün. Demografik yapının değiştirildiği yalandır. Kerkük'ün yüzde 79'unun Türkmen olduğunu söylediler. Seçimde Kürt-Türkmen kardeşlik listesi oyların yüzde 60'ını aldı. Barzani

koşulsuz Türkmenlerle görüşmek ve ilişkileri geliştirmek istiyor ama bir grup koşul öne sürüyor."

Türkiye'yle üç önemli sorunları olduğunu söylüyordu Talabani. "İlki, PKK sorunu" dedi. "İkincisi Kürdistan rüyası. Üçüncüsü ise Kerkük." Devam etti: "PKK'yı çözebileceğimizi düşünüyorum. Bağımsız Kürdistan'ın da rüya olduğunu anlattım. Kerkük'ü de diyalogla çözebiliriz. Geçmişte KDP ve PUK olarak Türkiye'yle yılda üç-dört kez Ankara'da toplantı yapardık. Saddam zamanında toplanıyorduk da şimdi neden toplanmayalım? Gayriresmi olarak her şeyi konuşabiliriz. Sürekli toplantılar yapmayı önerdim."

Üsteledim: "Her şeyden neyi kastediyorsunuz?" Talabani'nin yanıtı ilginçti: "Bakın bir kez Türk kardeşlerime PUK'un içişleri dahil her şeyi konuşabiliriz dedim. İki ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı göstererek her şeyi konuşabiliriz. Türk kardeşlerime söylüyorum. Ortadoğu'daki mevcut sınırları Kürtler çizmedi. Kürtlerin aleyhine çizildi. Türkiye, İran, Irak ve Suriye sınırları resmi uluslararası sınırlar oldu. Saygı gösterildi. Bu sınırlar bizim kararımız ve arzumuzla olmadı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya çizdiler. Türkiye de Lozan Anlaşması'yla kabul etti. Irak sınırı da budur. Irak'ın sınırlarının içinde bağımsızlığı ve egemenliği var. Sınırın diğer tarafında da Türkiye bağımsız ve egemen. Birbirimizin içişlerine karışmamalıyız. Bu çizgiyi geçmemeliyiz."

"Saddam'la savaşmamız için Türk ordusu bize silah verdi"

Talabani uzun söyleşimde TSK'yla Saddam dönemindeki gizli ilişkilerini de ilk kez açıkladı. Tarihi açıklamalardı: "Size bir sırrı açıklayayım. Saddam'a karşı savaşmamız için Türkiye'den silah aldık. Türk ordusu bize binlerce silah verdi. Kalaşnikoflar ve diğer silahlar. KDP ve PUK'a verdiler. Türk ordusu bize çok yardım etti. Geleceğimiz zaman bize helikopter gönderdi. Seyahatlerimize ve konaklamalarımıza her zaman yardım etti. Türkiye'de güvenliğimizi sağladılar. Binlerce Kürt sınırı geçtiği zaman Türk hükümeti yardım etti. Türkler bize çok yardım etti. Müteşekkiriz. Kırmızı pasaport bile verdiler. Özal dönemiydi ama Türk ordusu önerdi. Türkiye, İran, Suriye ve Lübnan

pasaportlarım vardı. Irak özgürlüğüne kavuştuktan sonra teşekkür ederek hepsini iade ettim. Irak pasaportu aldım."

"PKK şiddete son vermeli"

"Ya PKK sorunu? Nasıl çözülecek?" dedim. Talabani parmağını masaya vurarak, "Bakın artık Che Guevara döneminde değiliz. Mücadele siyasi ve medya mücadelesidir. Türk Kürtlerinin ve PKK'nın bu gerçeği anlayacağını umut ediyorum" dedi.

Devam etti: "Bu gerçeği PKK'lılara da söylüyorum. Geçmişte Öcalan'la konuştum. 10 yıl önce bir mektup da yazdım. Mektubuma güldü. Talabani bizim teslim olmamızı istiyor dedi. Bu dönemde sorunlar artık savaşla çözülmez. Filistin meselesine bakın. Türkiye bile Hamas'a savaşmaktan vazgeç diye çağrı yapıyor. Küreselleşme döneminde sorunlar savaşla çözülmüyor. Ayrıca Türkiye'deki Türklerle Kürtler arasındaki ilişkiler öylesine iç içe ki ayıramazsınız. İstanbul, İzmir, Antalya... Kürtler her yerde. Belki de İstanbul en büyük Kürt şehri (gülerek). Bu ülkeyi nasıl böleceksiniz? İmkânsız. Açıkça PKK'lılara da anlatıyorum. Şiddete son verin. Silahlı mücadelenizi durdurun diye mesaj gönderiyoruz. Dünyanın yeni gerçeklerini kabul etmeleri gerekiyor. Silahları bırakın, siyasi mücadeleye kayın diyoruz."

Aslında o günlerde tarihin akışını değiştirebilecek olaylar yaşıyorduk. Türkiye, sürekli kan kaybettiği Kürt ve PKK sorununun çözümü için kararlar alıyordu. Bölünme korkusuyla yıllarca bir türlü atılamayan adımlar atılıyordu. Kürt kökenli olduklarını açıkça söyleyen Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) artık onlarca belediye başkanı vardı. Kürtçe radyo ve televizyon yayınları yapılıyordu. Ajda Pekkan bile ilk kez Kürtçe şarkı söylüyordu. Erdoğan da konuşmasında Kürtçe bir cümle kullanmıştı. Onun da ötesinde MİT'le PKK arasında Oslo'da gizli görüşmelerin yapıldığına ilişkin ses kayıtları basına sızmıştı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, "Kürt sorununda önemli şeyler olabilir" diyordu.

Talabani de esen barış rüzgârlarından çok memnundu: "Sevgili kardeşim Gül'ün sözleri tarihidir. Tarihi bir şans doğdu. Türkiye'nin Kürtleri akılcı ve gerçekçi olup bu yönde çalışmalıdır. Türkiye'de artık Kürt partisine izin verildi. Ahmet Türk parlamentoda Kürtçe konuştu. Kürtçe televizyonunuz var. 38

belediyeyi halkın seçtiği Kürtler yönetiyor. Bu koşullarda en iyi yol, siyasi mücadeledir. En iyisi demokratik mücadeledir. Bu yolla Kürtler Türkiye içindeki haklarını elde edebileceklerdir. Bu nedenle silahlı şiddete karşıyız. Bunun ne Türkiye'deki ne de buradaki ve başka yerlerdeki Kürtlere yararı var. En iyi yol siyasi, demokratik ve diplomatik mücadeledir."

Talabani "Tarihi adımın atılması iki tarafa da bağlı" diyordu: "Türk hükümetinin izleyeceği politika da önemli. Bir kez bir Türk kardeşim bana, dağlardaki insanlara köylerine dönmeleri için çağrı yaptıklarını söyledi. Ben de inerlerse evlerine mi göndereceksiniz yoksa hapishaneye mi diye sordum. Hapishaneye göndermek istiyorsanız dağdan inmezler. Evlerine dönmelerini istiyorsanız bir tür af çıkarmalısınız."

Üsteledim: "Genel af mı diyorsunuz?" Talabani, "Neyin gerekli olduğuna Türk hükümeti karar verir. Bu Türkiye'nin iç meselesi. İnsanların dağdan inmesi için güvenlik sağlamalısınız" dedi.

Talabani o gün bana şöyle diyordu: "PKK'nın bütün Kürt partilerinin çağrısını kabul edip silahları bırakacağını ve şiddet eylemlerine son vereceğini zannediyorum. Akılcı davranıp kabul etmelerini ümit ediyorum. Bence PKK çağrıyı kabul edecek. Bunu bekliyorum." İtiraz ettim. "PKK kış aylarında saldırıları durdurur, havalar düzelince saldırılarına başlar" dedim. "Bu defa öyle olmayacak" dedi Talabani: "Silahlı devrimi sonlandırmak için prensip kararı alacaklar. Silahlı devrim prensip olarak sona erdi. Artık siyasi mücadele zamanı. PKK kabul ederse, şiddeti durdurmak için büyük bir adım atılmış olacak. Ondan sonra Türk hükümetinin onları dağdan indirmeye ikna etmek için bazı tedbirler alacağını umuyorum."

"Silahlarını Amerikalılara verecekler"

"Peki PKK silahlarını kime teslim edecek?" diye sordum. "Geçen sene, Türkiye af ilan ederse silahlarını Amerikalılara vereceklerini açıkladılar. Ben onlara 'Amerikalıların çok silahı var. Siz silahlarınızı bize verin' dedim (gülerek) ama onlar 'Amerikalılara vereceğiz' dediler."

"Size teslim ederlerse Türkiye olup bitenden kuşku duyar" diye takıldım. O da "Biliyorum. Şaka yapıyorum ama yine de

Amerikalıların silahı çok" diye güldü. "Belki Türk ordusuna teslim ederler" deyince, "Belki yaparlar" diye geçiştirdi.

"PKK'yı feshetmeleri ihtimali var mı?" diye sordum. "Şu anda buna hazır olduklarını zannetmiyorum" dedi.

"Türk ordusuna ihanet etmedik"

Uzun söyleşimizdeki en önemli konulardan biri 2003'te Amerikalı askerlerin Türk subaylarının başına çuval geçirip tutuklamasıydı. Olay Talabani'nin kontrolündeki Süleymaniye'de yaşandığı için neler hissettiğini merak ediyordum doğrusu.

"O sırada Süleymaniye'de yoktum. Olayın nedenlerini daha iyi tahlil etmek için o günlerde yaşananlara bakmak lazım. Amerikalılar, Irak'a Türkiye'ye karşı dostça duygularla gelmediler. Türkiye üzerinden Irak'a girmelerine izin verilmeyince çok kızdılar. Türkiye'nin Amerika'ya ihanet ettiğini düşündüler. Amerikan ordusu bu duygularla Irak'a geldi. Bu yüzden de Süleymaniye'de Türk askerlerinin varlığını kabul etmeye hazır değillerdi. Ajanları bir grup Türk subayının bulunduğu yere geldiklerinde gerçekten yüzlerce silah buldular. Bu silahların nedenini sordular."

"Peki siz ne yaptınız" diye üsteledim. "Türk subaylarının bizim konuğumuz olduğunu bildirdik. Olayı protesto ettik. Onlar bizim kardeşlerimiz, böyle davranmaya hakkınız yok dedik." Israr ettim: "Ama peşmergelerin Amerikalıları Türk subayların karargâhına götürdüklerini duyduk. Türk ordusu Saddam'a karşı yıllarca Kürtleri koruduktan sonra böyle bir olayın yaşanması çok tatsız."

"Hayır. Bu doğru değil. Buradaki Türkler olayı çok iyi biliyorlar. Amerikalılar oraya yalnız gittiler. Her şey bizim irademiz ve isteğimiz dışında oldu" dedi Talabani: "Evet olay gerçekten çok tatsız. Biz Türk ordusuna ve Türkiye'ye müteşekkiriz. Bütün Türk liderlere müteşekkirim. Özal, Demirel, Mesut Yılmaz, Tansu Çiller, hepsi... Tansu Çiller'i görürseniz saygılarımı iletin. İktidardayken hepsi bizi kabul etme nezaketini gösterdiler. Hepsi bana 'Kürtler bizim kardeşimiz. Kürtler bizim gerçeğimiz' dedi. Demirel bir kez masaya haritayı koydu. Burada Kürtler var. Burada da Türkler ve Kürtler yaşıyor. Bu sınır sadece onları ayırıyor. Yoksa hepimiz kardeşiz dedi."

Talabani sohbetimizi Özal dönemindeki bir anısını anlatarak sürdürdü: "Özal dönemindeydi. Ahmet Türk'le birlikte TBMM Başkanını ziyaret ettim. Meclis Başkanı ne Fransızca, ne İngilizce ne de Arapça biliyor. Ben Kürtçe konuştum. Ahmet Türk tercüme etti. Meclis Başkanı görüşme sonunda, 'Sayın Talabani, Türk Parlamentosu çatısı altında ilk kez Kürtçe kullanıldı' dedi. Bir kez de New York'daydık. Erdoğan'la konuşuyorduk. Yanımıza Clinton geldi. Bana parlamentomuzda kaç milletvekili olduğunu sordu. Ben de 70 milletvekili var dedim. Sonra da Clinton'a 'Erdoğan'ın partisi Irak Kürdistanı'nın nüfusundan daha fazla Kürt oyu aldı' dedim."

Talabani, Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan'la da yakın ilişkiler kurmuş olmaktan çok mutluydu ama Özal'ın yeri başkaydı. "Özal'ı tanımaktan ve birçok kez konuşmaktan büyük gurur ve mutluluk duyuyorum. Özal Iraklı Kürtlerle Türkiye arasındaki ilişkileri kuran mühendistir" diyordu.

ABD'nin Ortadoğu haritasını yeniden çizmeye çalıştığına inanmıyordu Talabani. Amerika'daki grupların haritanın yeniden çizilmesine karşı olduklarını söylüyor, "Hepsi mevcut durumun (de facto) devam etmesini istiyor" diyordu.

Talabani hâlâ bombaların patladığı, intihar saldırılarının sürdüğü Irak'ın cumhurbaşkanı olduğu halde hayret edilecek kadar iyimserdi. "Nasıl bu kadar neşeli ve iyimser olabiliyorsunuz?" diye takıldım. "Sevgili Nur" diye güldü, "İyimser olmazsan mutlu olamazsın" diye devam etti: "Hayatta en iyi yol iyimserliktir. Eğer hayatta iyimser olmazsan teslim olursun. Diktatörlüğün en karanlık günlerinde eğer iyimser olmazsan, başaracağına ve kazanacağına inanmazsan teslim olmak gerekir. Ben teslim olmaya hazır değilim. Bu yüzden hep iyimserim. Unutmayalım ki tarihi insanlar yapıyor. Tarih gösteriyor ki, diktatörler er ya da geç, mutlaka halkların kendi kaderini tayin etme hakkını kabul ediyorlar. Ben tarihin dalgasında yol alıyorum. Bu nedenle iyimserim. Daima iyimser oldum."

Sohbetimizin sonuna doğru Talabani iyice rahatlamıştı. Neşesi de yerindeydi. Kahkahalar atıyordu. Ama yine de sormadan edemedim: "Öldürülmekten korkmuyor musunuz?"

Biraz neşesi kaçar gibi oldu doğrusu. Yüzünü hüzünlü bir gülümseme kapladı: "Neden korkmayayım ki" dedi: "Şimdi

bile öldürülmekten korkuyorum. Evet, Bağdat'ta her an arabamı havaya uçurabilirler. Müslümanım. Hayatımızla ilgili kararı teröristlerin değil Allah'ın verdiğine inanıyorum. Kader. Her şeye Allah karar verir. Değiştiremeyiz. Ne önceye alabiliriz ne de erteleyebiliriz."

Talabani 76 yaşındaydı ama hâlâ büyük hayalleri vardı. En büyük hayali de Ortadoğu'da demokrasinin güçlenmesiydi. Bağımsız, kalkınmış, gelişmiş, birliği bütünlüğü kuvvetlenmiş bir Irak hayal ediyordu. Irak Kürdistanı'nın da Irak'ın kalkınmış bir parçası olmasını istiyordu. Ortadoğu'nun kitle imha silahlarından temizlenmesini de hayal ediyordu. Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilerin ise iyi olacağından emindi.

Talabani, PKK'nın silahlarını bırakması için uğraşsa da Ankara'da karar odakları ona fazla güvenmedi. Onun samimi olduğuna inanmadılar. Kaypak buldular.

İki saat süren uzun söyleşi sonunda otele döndüğümde yorgun ama dolu dolu bir söyleşi yaptığım için keyifliydim. İstanbul uçağım çok erken saatte kalkıyordu. Hemen uyudum. Sabah 04.00'te havaalanına gittiğimiz zaman beni ve foto muhabiri arkadaşım Cengiz Uysal'ı tatsız bir sürpriz bekliyordu. Sabaha karşı öyle şiddetli bir kum fırtınası başlamıştı ki, göz gözü görmüyordu. İstanbul'dan gelecek Atlas Jet uçağı Süleymaniye Havaalanına inemeyip geri dönmüştü. Ne zaman geleceği belli değildi. Neyse ki VIP salonundaydık. Yorgunluktan bir koltuğa kıvrılıp uyumaya çalıştım. Saatler saatleri kovaladı. Havaalanı sapsarı kum bulutu altındaydı. Koltukların üstünde bir gece geçirdik. Öğleden sonra da kum fırtınası devam etti. Akşam üzerine doğru sanki hafiflemeye başladı. O sırada Talabani'nin özel kalem müdürü aradı. Talabani'nin Su Zirvesi için özel uçağıyla İstanbul'a uçacağını ve bizi de davet ettiğini söyledi. Sonunda İstanbul'a dönebilecektik. Birkaç saat sonra Talabani de geldi. Babacan tavrıyla yine "Merhaba Nur Hatun" deyip koluma girdi. Havaalanında geçen 60 saatten sonra kum bulutunu delerek Süleymaniye'den havalandık.

Orgeneral Bitlis öldürüldü mü?

Talabani'yle buluştuğum zaman, Çekiç Güç'e şiddetle karşı olan Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'in

kuşkulu ölümünün üstünden 16 yıl geçmişti ancak olay hâlâ karanlıktaydı.[149]

Bitlis, ABD'nin Irak'ın kuzeyinde Kürt devleti oluşturmaya çalıştığını, bunun Türkiye'nin zararına olduğunu söylüyordu. Çekiç Güç'ün ayrılmasında ısrar ediyordu.[150] Hatta, "Amerikan uçakları PKK kampına yardım atıyor. Bunu yanlarına bırakmam" dediği bile yazıldı o günlerde. Kuşkuları arttıran başka bir olay daha vardı. Ölümünden iki ay önce, Barzani'yle görüşmek için Erbil'e uçarken Bitlis'in helipkopteri Çekiç Güç savaş uçakları tarafından taciz edilmişti.[151] Hem de uçuşun bilgileri İncirlik'teki komutanlığa bildirildiği halde!

ABD Orgeneral Bitlis'e gözdağı mı vermişti o gün? İki ay sonra da Ankara'dan Diyarbakır'a gitmek için sabaha karşı askeri havaalanından kalkan Bitlis'in uçağı neden düşmüştü? Olay gerçekten kaza mıydı, yoksa suikast mıydı? Daha da önemlisi, Bitlis'ten iki ay sonra da Özal öldü. Böylece hem çözüm arayışları donduruldu hem de Çekiç Güç yıllarca Türkiye'de kaldı.

Çekiç Güç kontrolümüzde değildi

Filmi geri sarıp İncirlik üssüne girişimi anlatayım. 1990'ların başında Çekiç Güç tartışmalarının yoğun olduğu günlere...

Genelkurmay'dan İncirlik hava üssüne girmek için izin istedim. Genelkurmay bir gazeteciye ilk kez izin verdi. Hemen Adana'ya uçtum. Beni kapıda bir Türk Yüzbaşı karşıladı. Üsse girerken önce Amerikan kontrol noktasında durdurulduk. Sonra da İngiliz kontrol noktasında!

Türk subay her defasında izin kâğıdını gösterip geçişimizi sağladı. Anlaşmaya göre, İncirlik'in Komutanı Türk subayıydı ancak kontrolünün tümüyle TSK'da olmadığını gördüm. İncirlik üssü adeta üç ülkenin de kontrolü altındaydı. Üsten kalkan Çekiç Güç uçaklarının kontrolü de sanki tümüyle TSK'nın kontrolünde değildi.

İzlenimlerimi *Milliyet*'te yazınca Çekiç Güç tartışılmaya başlandı. Belli ki ordu üst yönetimi Çekiç Güç'ten çok rahatsızdı.

149 Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'in uçağı 7 Şubat 1993'te düştü.

150 Yeni Haber, 16 Şubat 2019.

151 Mehmet Ali Birand - Cüneyt Özdemir, "17 Aralık 1992'de Çekiç Güç uçakları taciz etti", 32. Gün, 1998.

Üsteki faaliyetlerin tartışılmasını istiyordu. Nitekim 1 Ocak 1997'de Çekiç Güç için yeni bir anlaşma yapıldı. Sonunda ABD ve İngiltere keşif ve önleme uçuşlarına Türk savaş uçaklarının ve pilotlarının da katılmasını kabul ettiler. Böylece Türkiye'nin kontrolü sağlanmaya başlandı. Amerikan ve İngiliz uçakları, Başkan Bush Jr'ın Irak'ı işgal kararına kadar İncirlik'ten uçmaya devam ettiler. Ta ki 21 Mart 2003'te İncirlik'in sadece NATO çerçevesinde kullanılmasına izin verilmesine kadar. Kısacası, Çekiç Güç'ün İncirlik'i kullandığı 13 yılda Kürt bölgesinin fiili sınırları çizildi. Bölgede Amerikan üsleri kuruldu.

Talabani'ye gelince, buluşmamızdan üç yıl sonra, beyin kanaması geçirdi. Berlin'de 18 ay süren tedavisinden sonra Süleymaniye'ye döndüğü zaman cumhurbaşkanlığını sürdürecek durumda değildi artık. Üç yıl daha yaşadı, 3 Ekim 2017'de öldü.

83 yaşında hayata veda ederken Bağdat'ta hâlâ bombalar patlıyordu.

Irak'ta fiili sınırları çizilen Kürt bölgesinde hem Amerikan üsleri vardı hem de zengin petrol yataklarını Amerikan şirketleri işletiyordu. PKK ise Kuzey Irak'ta üs kurdu. Güçlenerek saldırılarını sürdürdü. Sonuçta, ne çözüm oldu ne de barış!

23. BÖLÜM

BARZANİ'YLE ERBİL'DE 1.5 SAAT KÜRTLERİN BAĞIMSIZLIK RÜYASI

27 Temmuz 2009, sabah 11.00. Güneş tepemizde sanki ateşten top gibi. Sarayın demir parmaklıklı kapısında Kalaşnikoflu Peşmergeler aracımızı durdurdu. Bütün aracı ve çantalarımızı didik didik aradılar. Belli ki, kartal yuvasına benzeyen sarayın çevresinde kuş uçurtmuyorlardı. Randevu almak için aylarca uğraştıktan sonra, sonunda Erbil'e 20 dakika uzaklıktaki Selahaddin kasabasında Mesut Barzani'nin Başkanlık Sarayı'ndayım.

Sarayın merdivenlerine doğru uzanan yolda yürürken, Mesut Barzani'nin babası Molla Mustafa Barzani'nin Bağımsız Kürt Devleti hayaliyle dağlarda tükenen hayatını düşünüyorum. 76 yıl önce, Molla Mustafa dağa çıktığı zaman 16 yaşındaydı. Aşiretin başına geçtiği zaman ise 29 yaşında... 1943'te hezimetle sonuçlanan ilk isyanın ardından aşiretiyle birlikte İran'ın Mahabad bölgesine sığınmıştı. Mahabad Sovyet güçlerinin koruması altındaydı. Moskova Kürtleri destekliyordu. Molla Barzani hayallerini gerçekleştirmek için büyük bir fırsat yakaladığını düşünüp ilk Kürt devletini ilan ediyordu.[152]

Ancak dört ay sonra Sovyet ordusu, 9 Mayıs 1946'da Mahabad'dan çekilince, rüyasından kâbusla uyandı. Artık karşısında bağımsız Kürt devletine karşı olan İran vardı. Kısa süre sonra, İran ordusunun 17 Aralık 1946'da Mahabad'a girmesiyle de Kürt Devleti tarihe gömülüyordu.

İran, 31 Mart 1947'de Kürt Devletinin Cumhurbaşkanı Kadı Muhammed'i, Başbakanı Hacı Baba Şeyh'i ve Savunma Bakanı Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı'yı idam etti. Hem de devleti

152 13 Ocak 1946'da Mahabad Cumhuriyeti ilan edildi.

ilan ettikleri Çarçıra Meydanı'nda! Molla Barzani ise 500 silahlı adamıyla birlikte Sovyetler'e sığındı. Böylece 12 yıl sürecek sürgün hayatı başlıyordu.

63 yaşına basan Mesut Barzani böyle bir babanın oğluydu. Saraya girerken kafamda sorular uçuşuyordu. Kürt devleti hayaliyle dağlara çıkan babasıyla Mesut Barzani'nin arası nasıldı acaba? Babasına ihanet eden Ruslara hâlâ kızgın mıydı? ABD'ye güveniyor muydu? O da babası gibi bağımsız Kürt devleti hayalinin peşinde mi koşuyordu?

Merdivenlerin başında bekleyen protokol müdürü, beni büyük bir toplantı salonuna aldı. Talabani'yle görüştüğüm çalışma odasından çok farklıydı. Salonun duvarlarını Barzani'nin fotoğrafları süslemiyordu. Hatta babasıyla birlikte çekilmiş tek bir fotoğrafı bile yoktu. Barzani sanki, "Duygu dünyama girmeyin" der gibiydi. Zaten onu tanıyanlar da, içine kapanık olduğunu söylüyorlardı. Güldüğünü gören de azdı. Belki de çocukluğunu babasından uzak geçirdiği ve babası gibi 15 yaşındayken silahını omuzlayıp dağlara çıktığı içindi.

Salona girdiğim zaman başdanışmanı Doktor Fuat Hüseyin'le masanın başına oturmuş sohbet ediyordu. Beni görünce ayağa kalkıp Türkçe "Hoş geldiniz" diye gülümseyince buzları eritebileceğimi hissettim. Oturur oturmaz "Sayın Başkan, size bir şey söylemek istiyorum ama kimseye söylemeyin" dedim. Merakla yüzüme baktı: "Dört ay önce Süleymaniye'de Talabani'yle görüştüm. Aramızda kalsın ama Erbil, Süleymaniye'den çok daha güzel."

Barzani önce şaşırdı ama sonra kahkahayı patlattı. İlk anda buzları kırmanın rahatlığıyla da devam ettim: "Hayatınız bir macera filmi gibi. Sizi Iraklı Kürtlerin lideri olarak tanıyoruz. Peki Mesut Bey kim? Biraz sizden söz edelim mi?" Barzani yine beklemediği soru karşısında şaşırsa da "Nasıl isterseniz" diye güldü. "Yıllardır savaşıyorsunuz. Karınızı ve çocuklarınızı ne zaman görüyorsunuz?" Barzani yine kahkahayı patlattı: "Onları çok az görebiliyorum. Sabah herkes uyurken evden çıkıyorum. Döndüğüm zaman hepsi uyumuş oluyor. Şimdi de ancak cuma günleri ailemle birlikte olabiliyorum. Hepsi bizim eve geliyor. Ya da ben onlara gidiyorum. Bütün aile toplanıyoruz." Sonra, "Ama çok kalabalık oluyorlar" diye güldü.

"Kaç yıllık evlisiniz?" diye sordum. Uzunca düşündü. Sonra yine gülerek "Galiba 44 yıllık" dedi. "Çok genç evlenmişsiniz" diye üsteledim. Yine gülerek "Evet. 1965'te evlendiğimde 19 yaşındaydım. Çok küçüktüm" dedi.

İlk soruyla birlikte de zaman tüneline girmeye başladık: "51 yıl öncesine, 12 yaşındaki küçük Mesut'un dünyasına dönelim mi? Babanızı ilk kez gördüğünüz zaman neler hissettiniz?" Barzani gülümsedi ve anlatmaya başladı: "İlk kez 12 yaşımda gördüm. Babam Sovyetler'e gittiği zaman çok küçüktüm. Henüz süt içiyormuşum. Döndüğü zaman babam için yapılan karşılama muhteşemdi. Çocukluğumda hep babamın fotoğraflarına bakardım. Benim için bir efsaneydi. Sonunda babamı görüyordum. O günkü sevincimi, mutluluğumu anlatamam."

"Çocukluğunuzda sizi yalnız bıraktığı için kızmadınız mı?" dedim. "Babam gezmeye gitmemişti ki. O büyük bir yurtseverdi. Omuzlarında büyük bir yük olduğunu biliyordum" dedi Barzani. Devam etti: "Babam yalan söylenmesine çok kızardı. Eğer birinin yalan söylediğini anlarsa çok sert tepki gösterirdi. Ama sert bir insan değildi aslında. Sade bir insandı."

"Ama Kürt devletini ilan ettiği zaman oyuna gelmedi mi? Ona yalan söylemediler mi?" dedim. Barzani acı acı gülerek konuşmaya devam etti: "Evet babama yalan söyleyenler oldu. O zaman İran iki parçaya bölündü. Bir parçası müttefik güçlerin kontrolüne girdi. Kuzey ve batı bölgesi Sovyetler Birliği'nin kontrolünde kaldı. Sonra ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği aralarında bazı anlaşmalar yaptılar. İşte o zaman Kürdistan Cumhuriyetine karşı ortak plan uyguladılar."

"Yani Kürdistan hayali çok kısa sürdü" deyince "Evet öyle" dedi Barzani. Barzani'yle zaman tünelinde dolaşmaya devam ederek dağa çıktığı günlere döndük: "1961'de mücadelemiz başladığı zaman okuyordum. Benim ve abim İdris'in okula devam etmemizi istediler. Ama binlerce Kürt genci okulu bırakıp silaha sarılmıştı. Biz nasıl okula gidecektik ki! Gidemezdik. Vicdanen rahatsız olurduk. Ben de okulu bırakıp silaha sarıldım. Dağa çıktığım zaman 15 yaşındaydım. Peşmerge olmayı zaten çok istiyordum ama okulda kalmak da çok isterdim. Bir süre aklım okulda kaldı. Ama sonra hayatımı Kürt mücadelesine verdim."

Türkçe söylediği türkü

O günleri anlatırken bir an duraksadı. Anlatmaya devam etti: "Bir gece dağdayız. Bir saz sesi duyunca kulak verdim. Peşmergelerden birisi çalıp söylüyordu."

O geceye dönercesine türküyü mırıldanmaya başladı. Hem de Türkçe: "Havada bulut yokkk. Bu ne dumandırr. Mahlede ölüm yok. Bu ne figandırr. Giden gelmiyor. Acep nedendirr."

Birden salona bir hüzün havası çöküverdi sanki. "Bu türküyü çok severim" dedi Barzani: "Türküyü söyleyen Peşmerge, bana sözlerini Türkçe olarak bir kâğıda yazmıştı."

Barzani Türkçe Yemen türküsünü söylemeye başlayınca şaşırdım. "Dağda bir Türk'ten öğrendim" dedi.

Dağlarda geçen dokuz yılın ardından eve döndüğü zaman 24 yaşındaydı Barzani. Dönüşüyle birlikte barış dönemi başlayınca hayatı değişmeye başlıyordu. Ancak mutluluğu uzun sürmedi. Yine çatışmalar... Yine acı... Yine akan kan...

"1970'te Bağdat'la masaya oturup anlaştığımızda halkımız için büyük bir dönüm noktasıydı. Hem Kürt hem de Irak halkı için büyük başarıydı. Ancak işlemedi. Bağdat yönetimi çözüme inanmıyordu. Anlaşmayı baskıyla kabul etmişlerdi. Dört yıllık bir barış dönemi yaşadık. Sonra yine çatışmalar başladı. Eğer 39 yıl önceki anlaşma uygulanmış olsaydı halk bütün bu acıları yaşamazdı. Bu kadar kan dökülmezdi. Ama olmadı."

Babası öldüğü zaman 30 yaşındaydı Barzani. "Onu sonsuza kadar kaybettim. Bana mücadeleyi sürdürmemi vasiyet etti. Onun vasiyetini yerine getiriyorum" dedi. Sordum: "Vasiyeti Bağımsız Kürdistan mıydı?" Barzani hiç tereddüt etmeden, "Bu Kürt halkının doğal hakkıdır. Ama mücadelemiz Irak Kürdistanı içindir" dedi. Israr ettim: "Talabani bana, Kürdistan'ın şiirlerdeki bir hayal olduğunu söyledi. Bağımsızlık idealinden vazgeçtiği anlaşılıyor. Ya siz?"

Barzani biraz gerilir gibi oldu. Ezeli rakibi Talabani'yle yeni bir çatışmaya girmekten kaçındığı belliydi. Düşüncelerini gizlemeye çalışırcasına sürdürdü: "Bakın biz bu bölgede yaşayan eski milletlerden biriyiz. Kimsenin topraklarını işgal etmedik. I. Dünya Savaşı'ndan sonra haritalarda yapılan değişimlerden sonra Kürtler mağdur durumda bırakıldılar. Kürt halkına 'Türk halkıyla mı, İran halkıyla mı yoksa Irak'la mı yaşamak istiyorsunuz' diye soran olmadı. Bize sormadan parça parça ettiler. Bundan sonra bölgede bir gerçek yerleşti ama bu gerçeğin şiddet kullanarak çözüleceğine inanmıyorum. Kürtlerin mağduriyeti dikkate alınmalıdır."

"Bağımsızlık hakkımız"

"Yani bağımsızlık hakkımız mı diyorsunuz?"

"Türkler, Araplar ve İranlılar gibi Kürtlerin de ulus olarak hakkı olduğu ve bunun ihlal edilmemesi gerektiğine inanıyorum. Şiddet kullanarak olmaz ama Kürt halkının doğal hakkı olarak görüyorum."

"Peki ne zaman?"

"Bu uzlaşarak, anlaşarak gerçekleşebilir. Şiddet kullanılmamasını istiyoruz. Her parçada yaşayan Kürtlerin yaşadıkları ülkenin koşullarına göre çözüme gitmesinden yanayım. Mevcut sınıra bakın. Çoğu yerde köyün ortasından akan derenin bir tarafı Türkiye'de kalmış, diğer tarafı Irak'ta."

"Türkiye Kürtleri korudu, hiç unutmayacağız"

Ya Türkiye 1990'da Saddam'a karşı Kürtleri korumasaydı ne olurdu? Ya İncirlik üssünden kalkan Amerikan, İngiliz ve Fransız savaş uçakları Kürt bölgesi üstünde uçup Irak savaş uçaklarını engellemeseydi? Tarih nasıl yazılırdı acaba? Bütün bu soruları Barzani'yle de tartıştım.

Barzani'nin hayatında Özal'ın yerinin çok önemli olduğu belliydi: "Kürdistan bölgesinin savunması için Türkiye devletinin ve halkının oynadığı rolü ve İncirlik üssünün açılmasını hiçbir zaman unutmayacağız. Saldırılardan kaçan Kürt göçmenleri korumanızı da unutmayacağız. Büyük değişimdi. Daha önce Türkiye bizi tanımıyordu bile. Bizimle konuşmuyordu. Özal'la ve Türk hükümetiyle görüşmek büyük bir olaydı."

Barzani belli ki Özal'a hayrandı: "Özal'la iki üç kez görüştüm. Büyük gurur duydum. Büyük bir insandı. Hem Türkiye hem bölge için çok değerli görüşleri vardı. Çok açık bir insandı. Bence onun ölümü sadece Türkiye'nin kaybı olmadı. Biz ve bütün bölge büyük bir insanı kaybettik."

Barzani'yle Özal'la yaptığı gizli görüşmeleri de konuştum. Özal görüşmelerde Türk–Kürt Federasyonu fikrini nasıl açmıştı? Federasyon karşılığında Musul'un Türkiye'ye iadesini istemiş miydi? Bu gerçekleşebilir miydi?

"Türk- Kürt Federasyonu"

Barzani "Evet Talabani'yle birlikte yaptığımız görüşmede Türk-Kürt Federasyonu tezini açtı" diye anlatmaya başladı ve devam etti: "Bize ne düşündüğümüzü sordu. Musul'un iade edilip edilemeyeceğini de sordu. Ama fazla üstüne gitmedi. Özal'ın fikrinin gerçekleşmesi zordu. Kolay değildi."

1991 yılı. Türkiye'nin Iraklı Kürtlere nefes borusu olduğu yılların başlangıcı. Turgut Özal'ın talimatıyla sadece İncirlik Üssü açılıp Kürtlere güvenlik şemsiyesi sağlanmadı. Barzani ve Talabani'ye Türkiye'de sadece milletvekillerine ve diplomatlara verilen kırmızı pasaport verildi. Böylece, Saddam'ın ölüm listesinde olan iki Kürt lider, Washington, Londra, Paris, Brüksel arasında mekik dokumaya başladılar. Verilmemiş olsaydı Erbil ya da Süleymaniye'nin dışına bile çıkamazlardı.

Talabani bana "Özal yaşasaydı Kürt sorunu çözülürdü" demişti. Ya Barzani? Barzani de "Özal, çok açık bir insandı" dedi, "Çözüme de çok yakın bir siyasetçiydi". "Peki Özal'dan sonra ilişkiler neden soğudu?" diye sordum. "Özal hayattayken çok sıcaktı. Sonra sıcak olmasa da devam etti. 2003'e kadar yasal da değildik. 2003'te yasallaştık. Türkiye'ye soruyorum.

Yasallaştıktan sonra neden ilişkilerimiz soğudu? Bu soğukluğu biz yaratmadık. Türkiye hükümetlerinden kaynaklandı."

"PKK'nın saldırılarından sorumlu değiliz"

Israr ettim: "Türkiye'ye saldıran PKK hâlâ bölgenizde ama!" Barzani acı acı güldü: "Daha önce de PKK sorunu vardı. Bence PKK bahane. PKK'yla biz de çarpıştık. PKK'nın saldırılarından sorumlu değiliz. Dökülen kan bizi de çok üzüyor. Ama sorunun savaşla çözülmeyeceği ortada. Biz Türk askerinin ya da Kürt oğlunun ölmesine gerçekten çok üzülüyoruz. Kan dökülmesi bizi çok üzüyor. Şiddetle çözülmüyor. Sorun hepimizi etkiliyor. PKK bölgenin güvenliğini etkiliyor. Sorunu Türk hükümeti herkesten daha iyi çözebilir."

Erdoğan'ın talimatıyla PKK'yla gizli pazarlıkların yapıldığı günlerdi. Henüz PKK militanları zafer işaretleri yaparak sınırı geçmedikleri için barış rüzgârları esiyordu. Diyarbakır meydanında Öcalan'ın halka çağrısı da okunmamıştı. Kimse PKK'nın Büyük Kürdistan hayaliyle köylerde silah stoklamaya başladığından da söz etmiyordu.

Barzani'ye sordum: "PKK'nın dağdan ineceğine inanıyor musunuz?" "Açılımlar sorunun çözüm yolunu açabilir" diye yanıtlamaya başladı Barzani. Devam etti: "Sorunun savaşla ve şiddetle çözülemeyeceğini herkes anladı. Ama Türkiye nasıl bir yol arayışında olur ve nasıl bir yol bulur, neye karar verir, bilemiyorum. Karar Türkiye'nindir. Biz Türkiye'ye her türlü yardımı yapmaya hazırız. Atılan adımları çok olumlu buluyorum."

"Türkiye Kandil'i bombalayarak sorunu çözemedi"

"Ya Kandil Dağı'ndaki PKK kampları?" dedim. "Bakın Kandil Dağı çok büyük bir bölge. PKK tek bir yerde kamp kurmuş da değil. Bugün bir yerde, ertesi gün başka bir yere gidiyorlar. Türkiye bu kadar hava bombardımanı yaptı. Askeri operasyonlar yapıldı. Neden sorunu çözemedi? Ben PKK'yla ilgili iddiaları yersiz gerekçeler olarak görüyorum. PKK üç ülke arasında çok sarp ve dağlık bir bölgede bulunuyor. Türk askeri bu bölgenin ne kadar zor bir bölge olduğunu çok iyi biliyor. Gerilla savaşıyla mücadele etmek zordur. Bu nedenle sadece askeri çözüme odaklanarak sorun çözülmeyecek. Eğer çözüm sadece askeri yoldan aranırsa daha fazla kan dökülecek."

"Çözümle PKK silahı mecburen bırakacak"

Yine üsteledim: "Şehit cenazeleri geldikçe açılımın devam etmesi zor. PKK neden silah bırakmayı kabul etmiyor?"

"Her zaman şiddete karşı çıktık ve çıkıyoruz. Sorun çözüm yoluna girdikçe PKK silahı mecburen bırakacak. Silahlı mücadeleyi sürdüremezler. Halk bunu desteklemez. Türkiye'nin açılımı çok olumlu. Kutluyoruz. Teşvik ediyoruz. Doğrudur. Bu sorun hepimizi içine çekiyor ama genel olarak Türkiye'nin içindeki bir sorun. Bir Türk askerinin ölmesi ya da bir Türk gencinin ölmesi hepimizi üzüyor. Türkiye halkının güvenlik çıkarları doğrultusunda daha cesaretli adımlar atılması şart. Yine de yaşadığımız ortam bile büyük bir olay. Atılan adımlar çok önemli."

Arka arkaya sorularla üsteledim: "PKK'ya silah bırakması için çağrı yapacak mısınız?"

"Kürtler haklarını ararken şiddetle değil demokratik yollarla arasınlar. Şiddetle kimse bir şey kazanmaz. Onları ikna etmek için hepimiz çalışacağız. Şiddet kalmasın. Herkes birbirini kabullensin. Çözüm anayasal, yasal ve barışçı yollarla aransın."

"Öcalan'la konuştuğunuzda da silahla hak aramanın sonu yok dediniz mi?"

"İlk kez 1984'te konuştum. Sonra 1996'da Şam'da görüştüm. O zaman bugünkü ortam yoktu."

"Arabuluculuk yaptınız mı?"

"Hayır."

"Öcalan, İmralı'dan PKK'ya silahları bırakması için çağrı yapsa barışın yolunu açabilir mi?"

"Bir şey söyleyemem. Cezaevinde olan bir insan ne yapabilir bilemiyorum."

"PKK silahlarını Amerikalılara teslim eder mi?"

"Bilmiyorum."

O günlerde Irak'ın parçalanacağı tartışmaları şiddetliydi. Amerikan askerleri Irak'tan çekildikten sonra ülke parçalanır mıydı? Barzani Irak'ın parçalanmasını destekliyor muydu? Anlatmaya başladı: "2003'te Saddam yönetimi yıkılırken Irak'ı bir arada tutabilmek için Mam Celal'le Bağdat'a gittik ve bütünlüğün korunmasını biz sağladık. Irak'ın parça parça olmasını istemiyoruz. Hedefimiz parçalanması değil. Ama Irak'taki temel sorunlar hâlâ çözülmedi."

"Parçalanırsa Pandora'nın kutusu açılır mı?"

"Evet. Çünkü ne olacağını bilmiyoruz. Kestiremiyoruz."

Amerikan askeri çekildikten sonra Araplarla Kürtler arasında çatışmaların başlamasından korkanlar vardı. "Kürt halkına Anfal'da saldırdılar. Kimyasal silah kullandılar. 4 bin köyümüzü yaktılar ama yine de bizi Araplarla savaşa sürükleyemediler. Şiddet yanlısı ve aşırı milliyetçi Araplar var. Çatışmamızı isteyenler var ama kimse bizi Araplarla savaşa sürükleyemez."

"Kerkük petrolleri kavgası"

Uzun söyleşimizde Barzani'yle Türkiye'nin 1926'da emrivakiyle kaybettiği Kerkük ve Musul petrollerini[153] de konuştum. 112 milyar varille Irak petrol rezervleri, kanıtlanmış petrol rezervleri açısından Suudi Arabistan'dan sonra geliyordu. Irak'ta üretilen petrolün yüzde 40'ı Kerkük'ten çıkarılıyordu. Bölgenin petrol geliri yıllık 9.5 milyar dolar civarındaydı. Irak'ta 2000 ve 2001 yılında ortalama günlük 2.5 milyon varil petrol üretilirken, bunun 1 milyon varilinin Kerkük bölgesinden elde edildiği biliniyordu.

Barzani'nin Kerkük petrollerini bağımsızlık hayalinin garantisi olarak gördüğü gerçekti. Bu hedef doğrultusunda da 1 milyon Türkmenin yaşadığı Kerkük'te, Kürt nüfusunu arttırmak için kamyonlarla Kürtleri taşıyordu. O günlerde Kerkük yüzünden savaşın patlak vermesi adeta an meselesiydi.

"Kerkük'ü emrivakiyle Kürt bölgesine katmaya çalışmıyor musunuz? Ateşle oynamıyor musunuz? Savaş patlarsa Kürt bölgesi de harap olmaz mı?" diye sordum. Barzani, "Durum abartılıyor" diye başladı ve devam etti: "Kerkük Kürtlere uygulanan zulmün simgesine dönüştü. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Irak yönetimiyle olan bütün sorunumuzun temel kaynağı Kerkük'tür. Bütün savaşlar Kerkük yüzünden çıktı. Kerkük Irak Anayasası'nda da bir sorundur. Kerkük Irak'tan ayrılsın demiyoruz. Kerkük de Erbil, Süleymaniye, Duhok gibi Irak'ın bir kenti olarak kalsın. Kerkük'te nüfus sayımı ve referandum

153 1. Dünya Savaşı'na kadar Musul ve Kerkük Osmanlı topraklarındaydı. 5 Haziran 1926'da yapılan Ankara Antlaşması'na kadar da Musul belirsizliğini korudu. Antlaşma bölgedeki petrol gelirinin yüzde 10'unu 25 yıllığına Türkiye'ye bırakıyordu. Fakat daha sonra Türkiye, 500 bin İngiliz sterlini karşılığında, haklarını İngiltere'ye bıraktı.

yapılsın. Sorunun çözümü Anayasa'nın 140. maddesinin uygulanmasına bağlı. Uygulanmazsa sorun ve tehlike sürecek. Sorunun sürmesi ne bizim çıkarımıza ne de Irak'ın çıkarına. Kerkük Kürdistan'ın içinde mi, Osmanlı haritalarında bakalım. Sorun çözülsün. Söz veriyoruz, Türkmenlerle, Araplarla, Hıristiyanlarla nasıl yaşayabileceğimizi bütün dünya görecek. Kerkük'ü örnek bir kente dönüştüreceğiz."

Barzani 500 bin Kürdü taşıdıklarını da kabul etmiyordu: "Böyle bir zamanda 500 bin Kürdü İran'dan ve Türkiye'den getirip oraya nasıl yerleştirebilirsiniz? Bütün Kerkük nüfusu ancak 500 bin olabilir. Gidip bakın. Yersiz iddialar bunlar. Süleymaniyeli, Erbilli tek bir Kürdü bile yerleştirmişsek gelip görsünler. İspat etsinler (1.5 saatlik söyleşimiz sırasında en çok sinirlendiği an)."

"Petrole el koyma kavgası değil mi?" diye ısrar edince yüzü iyice gerildi: "Petrol diye bir sorunumuz yok. Anayasada doğalgaz ve petrolün Irak halkının malı olduğu yazıyor. Kerkük dışında Zaho'da, Erbil'de, Şıvan bölgesinde, her yerde çok petrol var. Çıkan petrolün hepsi Irak halkına aittir."

"Ya petrolün paylaşımı? Daha fazla mı pay istiyorsunuz?" diye üsteledim. O da ısrarlıydı: "Hayır anlaşmamız var. Çıkan petrol Irak halkına aittir" dedi.

Barzani "petrol kavgası yok" diyordu ama Kürtlerin gözünün hep Kerkük'te olduğu da bir gerçekti. 1958'de Moskova'dan Irak'a dönen Molla Mustafa Barzani, "Kerkük Kürt kentidir" diye isyan bayrağını açanların başındaydı. 1968'de askeri darbeyle Kralı deviren Saddam'ın hedefi de Kerkük'tü. Bu yüzden Kürtler ve Türkmenlerin kanlı etnik temizliğine girişti.

Aslında Türkiye, Kerkük ve Musul'un 1926'da İngilizler tarafından oldubittiyle kopartılmasını bir türlü içine sindiremedi. Bu yüzden Özal, 1990'da Körfez Savaşı başlarken Musul ve Kerkük'ü geri almak istedi. Hatta federasyona yeşil ışık yakma karşılığında Kerkük ve Musul için Barzani ve Talabani'yle pazarlık bile yaptı.

Irak'ın işgalinden sonra 2005'te yapılan yeni Anayasayla Irak 18 eyalete bölündüğü zaman da Kerkük kavgası bitmedi. Kerkük'ün statusü nüfus sayımının ardından referandum yapılarak belirlenecekti. Ancak Kürtler demografiyi değiştirmek

için göçü başlatınca bölge patlamaya hazır bombaya dönüştü. Ne sayım ne de referandum yapılabildi. Sonra da köprülerin altından çok sular aktı. Kerkük'ü önce IŞİD ele geçirdi. Sonra Amerikan ordusunun desteğiyle Bağdat ordusu ve peşmergeler Kerkük'ü geri aldılar. Barzani 2017'de bağımsızlık referandumu yaparak Kerkük'e el koymak istedi ancak bağımsızlık kararını ABD ve dünya kabul etmeyince, Kerkük Bağdat'ın kontrolünde kaldı. Kavga bitmedi, sadece donduruldu.

Özal'ın elini öptü mü?

Yine filmi geriye saralım. Barzani'yle Selahaddin'deki Başkanlık Sarayı'na dönelim. Barzani'nin Özal'a Mam (Amca) dediğini duymuştum. Hatta Özal'ın elini öptüğünü de. "Özal'a Amca mı derdiniz?" diye sorunca "Özal'a saygım sonsuzdu. Ona her zaman Cumhurbaşkanı diye hitap ettim" dedi. "Hiç mi Mam demediniz?" diye takıldım. "Hatırlamıyorum" diye gülümsedi.

"Ya Özal'ın elini öptüğünüze ilişkin anlatılanlar?" Barzani gülümsemeye devam etti: "Sadece şehit analarının elini öperim. Tabii rahmetli Şeyh Babu Amcamın da elini öperdim. Başka kimsenin elini öpmedim. Belirli mevkide olan herkese saygım sonsuz ama bizim geleneğimizde sadece aile büyüğünün elini öperiz."

Söyleşimizin ardından sohbet ederek birlikte koridora çıktık. Bir duvarı boydan boya kaplayan yağlı boya tablo dikkatimi çekti. Tabloda bir peşmerge silahıyla, bayrağa sarılmış bir tabutun üzerine kapaklanmıştı. Tabutun üstünde sayfaları kopartılmış bir kitap vardı. Ufukta ise yanında karısı ve çocuğu olan bir başka peşmerge silahını omuzlamış nöbet tutuyordu. Gökyüzünde de barışın simgesi bir güvercin uçuyordu. Tablonun önünde durduk. Barzani'ye "Tablo neyi simgeliyor?" diye sordum. "Saddam'ın 1980'lerin sonunda yaptığı Anfal katliamını" dedi.

"Peki Saddam en büyük hatayı ne zaman yaptı?" dedim. Barzani'ye göre Saddam'ın en büyük hatası, 1970'teki anlaşmayı uygulamamaktı. "Uygulasaydı Arapların büyük lideri olacaktı ama tarihi fırsatı o zaman kaçırdı" dedi. Ya sonra? "Tabii 1980'de İran'a açtığı savaş, Kuveyt'i işgal etmesi de tarihi

hatalardı. Sonra Kürt halkına yaptığı zulüm. Arka arkaya çok büyük hatalar yaptı. Temelinde ise 1970 anlaşmasını uygulamayışı yatıyor."

Barzani'yle söyleşimiz bir buçuk saat sürdü. Yalnız geçen çocukluğundan, dağa çıktığı güne; babasından, bağımsız Kürdistan hayaline; Özal'la gizli görüşmelerinden, Kerkük petrol kavgasına kadar her şeyi konuştuk. Bazen kahkahalarla güldü. Veda ederken yardımcısı "Söyleşiniz bir rekor" dedi. Gerçekten de gazetecilerden kaçan Barzani için 1.5 saat bir rekordu. Barzani, söyleşi süresince, Kürdistan hayalini gizlemeye çalışsa da Erbil'den Musul'a giderken sınırların fiilen (de facto) çizildiğine tanık oldum.

Savaşın ortasında Musul yolculuğuna

28 Temmuz 2009. Barzani'nin protokol müdürü ve peşmergeler beni otelimden aldılar. Güneş yine tepemizde ateş topu gibi. Sekiz şeritli otobanda uçuyoruz sanki. Barzani'nin protokol müdürüyle sohbete dalıyoruz. Gururla anlatıyor: "65 kilometrelik Erbil - Musul otobanını Türk firması yaptı."

Otobanın iki yanındaki direklerin üstünde bulunan panelleri gösteriyor: "Gece yolun ışıklandırmasını güneş panelleriyle yaptılar."

Öyle güzel Türkçe konuşuyor ki şaşırıyorum doğrusu. Gülüyor: "İnanmayacaksınız ama evde hep Türk televizyonlarını izliyoruz. Böyle öğrendik Türkçeyi. Hele kızlarımı görün. Onlar benden daha iyi konuşuyorlar." Başlıyor izledikleri dizileri saymaya: "Kurtlar Vadisi, Yaprak Dökümü, Arka Sokaklar..."

Chevrolet cipin ön koltuğunda oturan Kalaşnikoflu peşmerge de "Ben de Kurtlar Vadisi'ni kaçırmam" diye gülüyor. Irak'ın kuzeyi sanki Türkiye'nin arka bahçesi gibi... Her köşe başında bir Türk firmasının imzası var. Yeni Erbil Havaalanı. Şehirdeki bütün yeni binalar, oteller, AVM'ler, otoyollar, havuzlu kavşaklar. Şehirde neredeyse bütün lokantalar ve kebapçılar da Urfalı, Antepli ya da Mardinli... Atlas Jet, Anadolu Jet ve Pegasus şirketleri İstanbul'dan Erbil ve Süleymaniye'ye uçuyorlar. Hepsi de dolu.

Yol boyunca sohbetimiz iyice derinleşiyor. En büyük korkuları, Amerikan askerinin Irak'tan çekilmesi. "Siyasi kavgaya

kesinlikle sürüklenmemeliyiz" diyorlar. Kürtler 1990'dan beri Saddam Hüseyin'i devirmek amacıyla ABD'yle işbirliği yaptıkları için Amerikan askeri çekilirse Arap aşiretlerinin saldırmasından korkuyorlardı.

İki saatlik bir yolculuktan sonra peşmergelerin nöbet tuttuğu noktaya geldik. "Buraya kadar" dedikleri zaman şaşırdım. "Neden? Musul'a gitmiyor muyuz?" dedim. "Bundan sonrası Arap bölgesi. Gitmemiz tehlikeli" dediler.

Kürt ve Arap bölgelerini bağlayan bütün yollarda peşmerge barikatları vardı. Kürt bölgesine girişlerde kuş uçurtulmuyordu. Kürt ve Arap bölgeleri arasındaki sınır fiilen çizilmişti. Barikatlarda yarım saat bekledim. Sonra uzaktan bir araç konvoyu göründü. Önde Musul Valiliğinin askeri aracı vardı. İçinde makineli tüfekleriyle Iraklı askerler. Arkasındaki iki zırhlı Mercedes cipin ön ve yan camlarında Türk bayrakları asılıydı. Arkasından da üzerinde Türk bayrağının sallandığı zırhlı bir panzer geliyordu. Hepsinin içinde de tepeden tırnağa silahlı Türk özel harekâtçi timi. Şaşkınlık içinde izlerken zırhlı araç konvoyu önümde durdu. Bir özel harekâtçı araçtan atlayıp yanıma geldi: "Hoş geldiniz Nur Hanım."

Zırhlı ciplerden birine bindim. Yine konvoy halinde yola çıktık. 5-6 kilometre arayla Arapların kaç askeri barikat noktasından geçtiğimizi hatırlamıyorum. Barikatlardaki askerler, Türk bayraklı konvoyu görünce el sallayarak "Geç" diyorlardı. Zaten durdurmak isteseler de özel harekâtçılar durmazdı herhalde. Yolun tehlikeli olduğunu tahmin ediyordum ama insan yaşamadan tam olarak kavrayamıyor.

Bir saat sonra Musul'a girdiğimizde gözlerime inanamadım. Türkmenlerin, Saddam'a en yakın aşiretlerin yaşadığı şehirde taş taş üstünde kalmamıştı. Arap milliyetçiliğinin kalbinin attığı Musul, Bağdat'tan sonra bombaların en çok patladığı, en fazla kan akan şehirdi. Savaşın başındaki gibi çatışmalar olmasa da günde en az 10-15 patlama oluyordu.

Yol boyu yıkık dökük binaların arasından geçtik. Şehrin üstünde sanki Azrail çöreklenmişti. Harabeye dönen şehrin sokaklarından hızla geçip yüksek beton duvarların önünde durduk. Sanki bir kaleydi burası. Kalın kapı açıldı. Avluya girdik. Duvarların ortasındaki avlunun dört köşesinde gözetleme

kuleleri vardı. Kulelerin üstünde ise Türk bayrağı dalgalanıyordu. Başkonsolos Hüseyin Avni Botsalı avluda bekliyordu beni. "Yemeğe oturmadan Başkonsolosluğumuzu gezelim mi?" diye sordu.

Kalenin içindeki başkonsolosluk binasının etrafında özel harekâtçıların spor salonları, tenis kortları, yatakhane ve yemekhaneleri ve bilgisayar salonları vardı. Ekibin bütün ihtiyaçları Mardin'den getiriliyordu. Botsalı da üç yıldır bu kalenin içinde yaşıyordu. En büyük keyfi, yetiştirdiği onlarca beyaz güvercini her sabah ve akşam uçurmaktı. Botsalı'nın el çırpmasıyla güvercinler kafeslerinden fırlayıp kum torbalarıyla çevrili kulelerin üstünde dalgalanan ay-yıldızlı bayrağın etrafında dönmeye başladılar. Etkileyiciydi doğrusu. Botsalı gülerek, "İşte Türkiye her gün böyle barış mesajı veriyor" dedi. Öğle yemeğinin ardından Botsalı'yla birlikte Duhok'a kadar sohbet ederek geldik. Arkamızda özel harekâtçıların panzeriyle.

Duhok'ta beni bir Türkmen lideri karşıladı. Botsalı'ya veda edip yola çıktık. Duhok, Kürt bölgesinde olduğu için peşmergeler de eşlik etti. Sınıra yaklaştığımızda hava kararıyordu artık. Habur sınır kapısında Türkiye'ye girmek için bekleyen TIR ve kamyonların kuyruğu en az 6-7 kilometreydi. Bana eşlik eden Türkmen lideri, TIR'ların Irak'a mal götürüp kaçak mazot aldıklarını, en az 10 gün bekledikten sonra sınırı geçebildiklerini anlattı.

Habur'u geride bıraktığımda gece yarısını geçmişti. Sabaha karşı Mardin'e girdiğim zaman Irak'ta daha çok kan akacağından emindim.

24. BÖLÜM

MÜSLÜMAN KARDEŞLER'İN TUNUS SINAVI

20 Ocak 2012. Habib Burgiba Meydanı binlerce gencin şarkılarıyla yankılanıyordu: "Hosume Bin Ali! Laaa! Hoseme Bin Ali! Laaa!" (Ekmek-Su- Bin Ali! Hayırrr Bin Ali! Hayırrr).

Haftalar süren gösterilerin ardından Tunus'u 23 yıl demir yumrukla yöneten Zeynel Abidin Bin Ali, özel uçağına binip kaçtığı gün tarih yeniden yazılmaya başlıyordu. Tunus'ta bir seyyar satıcının kendisini yakmasıyla Pandora'nın kutusu açılmıştı. Yeni bir dünya kuruluyordu ve ben de Tunus'taydım. Ünlü meydanda yürürken bir kez daha tarihe tanıklık ediyordum.

Tunus'ta önce devrilen Bin Ali'nin gizli servetinin peşine düştüm. Bin Ali'nin tahmini serveti 5 milyar dolardı.[154] Büyük bölümü devlet kurumlarının özelleştirilmesindendi. Yeni bankalara lisans verirken de büyük komisyonlar almıştı. Esas servet, karısı Leyla'nın ülkeyi örümcek ağı gibi saran Trabelsi ailesindeydi. Ülke ekonomisi ve gelir kaynakları Leyla'nın 10 kardeşiyle kuzenlerinin elindeydi. Tuna balığı üretimi ve ihracatı, otomobil ithalatı, havaalanları, limanlar, turistik merkezler, otellerin işletmeleri ve hatta alkol karaborsası bile bu ailenin kontrolündeydi. Mobil telefon, radyo-televizyon-basın ve internet şirketi de. Yani Tunus "Bin Ali ve Leyla Ailesi" şirketi gibiydi.

Bin Ali'nin Cenevre'de ve Montreal yakınlarındaki Westmount'ta 1.2 milyon İngiliz sterlini değerinde gayrimenkulleriyle, yine Cenevre Havaalanında bekleyen bir Falcon 9000 jeti de vardı. Paris'te 37 milyon avro değerindeki apartmanıyla, Fransız Rivierası ve Courchevel kayak merkezinde de bir

154 *Forbes* dergisi, 2008.

apartman dairesi bulunuyordu. Bankalardaki parasının miktarını ise kimse bilemiyordu. Sadece Kartaca'daki yazlık sarayında kütüphanenin arkasındaki gizli kasada 46 milyon dolar bulundu. Kimilerine göre Leyla ve Bin Ali Suudi Arabistan'a kaçarken 50 milyon avro değerinde 1.5 ton altını yanlarında götürdü.

'Kuaför Leyla' İmparatorluğu

Tunus'ta kimle konuştuysam 23 yılda ülkenin Bin Ali'den daha fazla karısının imparatorluğuna dönüştüğünü anlatıyordu. Leyla'yla ilgili o kadar çok hikâye duydum ki... Birkaçını aktarayım.

Bin Ali, "Güzeller güzeli" kuaför Leyla'ya âşık olduğu zaman evliydi. Uzunca süre gizli gizli buluştular. Bin Ali'nin karısından ayrılmaya niyeti yoktu ama en büyük hayali de erkek çocuktu. Bir gün Leyla hamile olduğunu ve erkek çocuk beklediğini söyleyince karısından boşanıp Leyla'yla evlendi. Ama o da ne. Leyla kız çocuk doğurmaz mı! Hem de sadece ilki değil, ikinci çoçukları da kız olmaz mı! Leyla ancak üçüncüsünde Bin Ali'ye erkek çocuk verebildi. Tabii bu arada da "Kuaför Leyla İmparatorluğu" kurmayı başardı. Devrilen aynı zamanda da Leyla İmparatorluğuydu.

Tunus, kansız devrimin yaşandığı tek ülkeydi. Arap dünyası gerçekten demokrasi yolunda tarihi bir adım mı atmıştı? Yoksa demokrasi özlemiyle şeriat tuzağına mı sürükleniyordu? Yeni dünya nasıl olacaktı?

Demokrasi özlemiyle diktatörlerin devrildiği Arap ülkelerindeki turumun ilk durağıydı Tunus... Bin Ali'nin kaçmasından bir yıl sonra kurulan yeni sahnedeki satranç oyuncularını ve iktidar kavgasını 10 gün boyunca mercek altına aldım. Başrol oyuncularıyla buluştum. Cumhurbaşkanından Ulusal Meclis Başkanına, Müslüman Kardeşler'in genç lideri olan Dışişleri Bakanı'ndan şeriat yanlısı Selefilere, sendikacılardan şeriat korkusuyla yaşayan kadınlara kadar görüşmeler yaptım.

Büyük değişimi mercek altına almaya Bin Ali'nin görkemli sarayının yeni sahibi Münsif Marzuki'yle görüşerek başladım. Bin Ali'nin 23 yıl yaşadığı, palmiyelerin denize kadar indiği

geniş arazi içindeki meşhur Sarayda![155] Odasına girdiğim zaman bilgisayarının başında çalışıyordu Tunus Cumhurbaşkanı. Beni görünce ayağa kalkıp "Hoş geldiniz" dedi.

Odaya girer girmez ilk dikkatimi çeken BM bayrağıyla gümüş çerçeveler içinde yan yana dizilmiş fotoğraflar oldu. Baktığımı görünce, "Ben bir dünya vatandaşıyım" diyerek odasındaki BM bayrağının nedenini anlattı Marzuki.

"Dünya vatandaşıyım" diyen Tunus Cumhurbaşkanı Marzuki'yle...

Fotoğraflara gelince, her biri Marzuki'nin seçtiği Tunuslu kahramanlardı. Münsif Marzuki, Strasbourg Üniversitesi'ni bitirdikten sonra doktorluk yapan bir nörologdu. Aynı zamanda da 30 yıldır insan hakları kavgası veren bir savaşçıydı. Cumhurbaşkanlığı koltuğu için uzun yıllar kavga vermişti. 1994'teki seçimlerden sonra tutuklanmayı bile göze alacak kadar! Yine de hiç yılmadı Marzuki ve 2001'de bir parti kurdu. Partisinin üyeleri tutuklanmaya başlayınca Tunus'tan kaçmaktan başka çare bulamıyor, böylece 10 yıl sürecek Paris'teki sürgün hayatı başlıyordu.

Marzuki, sürgünde de demokrasi hayalinden vazgeçmedi. Ta ki Bin Ali'nin sarayının yeni sahibi oluncaya kadar... Aslında

155 Nur Batur, Arap Baharının birinci yılı yazıları, 26 Ocak 2012.

Marzuki'nin cumhurbaşkanlığına çıkışı bir uzlaşma formülüyle olmuştu. 23 Ekim'deki seçimde Ennahda (Müslüman Kardeşler) zafer kazanmış olsa da sadece başbakanlık koltuğunu ve bazı kilit bakanlıkları almayı tercih etmiş, Meclis'e giren partilerle koalisyona gitmişti. Uzun pazarlıklar sonucunda bulunan uzlaşma formulüyle, cumhurbaşkanlığını Meclis'te 29 sandalye kazanan ve yıllardır cumhurbaşkanlığı için mücadele veren Marzuki'ye bıraktılar. Böylece Marzuki 12 Aralık 2011'de cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturdu. Ennahda (Müslüman Kardeşler) Meclis Başkanlığını da 20 milletvekili olan İş ve Özgürlükler Forumu'nun (ETTAKATOL) laik liderine bırakmıştı. Yani yumuşak geçişi tercih ediyordu. Aynen AKP'nin ilk yıllarında yaptığı gibi.

Tunus'un yeni Cumhurbaşkanıyla söyleşiye devrimin ilk günleriyle başladık. Marzuki, "Yolsuzluklar ve baskıyla toplum patlamaya hazır bir bomba gibiydi ama çok umutlu değildim" diye anlatmaya başladı. Ve devam etti: "2008'deki ayaklanma başarısız olduğu için olaylar başladığı zaman devrileceğinden fazla umutlu değildim. Patlama bir anda oldu. Halk sokaklara dökülünce durum değişti."

"Peki bu kez ayaklanma neden başarılı oldu" diye sordum. Cumhurbaşkanı, "Bu tarihin bir sırrı bence ama galiba tüm faktörler bir araya geldi" diye ekledi: "Yozlaşmış diktatör, aydınları, komünistleri, İslamcıları, sendikaları, sokaktaki insanları yani herkesi karşısına almayı başarmıştı artık. Herhalde bu yüzden devrim başarılı oldu. Ayrıca sivil toplum olmadan demokrasi olmaz. Biz 1980'ler ve 1990'larda sivil toplumumuzu geliştirmeye başladık. Demokrasinin ön koşullarını hazırladık. Devrim olduğu zaman ön koşullar vardı."

"Ya ordu" diye üsteledim, "Ordu destekleseydi ne olurdu?" O ihtimali düşünmek bile Marzuki'nin canını sıkmaya yetti sanki. "Biz yolun yarısını aştık. Demokrasimiz hâlâ tehlikede ama yine de iyimserim."

"Neden tehlikede" diye üsteleyince Marzuki kaygılı olduğunu gizlemedi: "En büyük sorunumuz ekonomik ve sosyal krizler. Eğer başa çıkamazsak demokrasi de tehlikeye düşebilir."

Müslüman Kardeşler'in stratejisi

O günlerde Ennahda'nın şeriatçı olduğu biliniyordu ancak yine de esas tehlike olarak katı şeriatçı Selefileri görüyorlardı. Arap Baharı'nı Büyük Ortadoğu Projesi olarak görenler de çoğunluktaydı.

Müslüman Kardeşler'in Tunus ve Mısır'daki stratejisi de aynıydı. 2002'de Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili bile olmadan ABD Başkanı Bush'la görüştüğü gibi onlar da ilk aşamada ABD'yle uzlaşmışlardı.

Aslında, Habib Burgiba, Atatürk'ü örnek alsa da Tunus'un laik bir anayasası yoktu. Anayasada İslama atıf yapılıyordu. Sadece Medeni ve Ceza kanunlarında İsviçre ve İtalya örnek alınmıştı. Herkes demokrasiyi savunuyordu ama kafalar da karışıktı. Demokratlar ve liberallerin hedefi laik Anayasa değildi. Tunus, Ilımlı İslamla katı şeriat rejimi arasında sıkışıp kalmıştı.

Cumhurbaşkanı'yla yaptığım söyleşiye devam edeyim. Cumhurbaşkanı Marzuki'ye açıkça sordum: "Anayasada İslama atıf yapılması ne anlama gelecek?" "Sadece halkın yüzde 99'unun Müslüman olduğu gerçeği vurgulanıyor o kadar. Muhtemelen yeni Anayasanın ikinci maddesinde de devletin sivil devlet olduğu, dini devlet olmadığı vurgulanacak. Bütün siyasi partiler kabul etti."

Altıncı Halife hayali

"Ama Ennahda'nın Başbakanı 'Altıncı Halife'yi getireceklerini söylüyor" diye ısrar ettim. Marzuki güldü. "Hayalden söz ediyor. Bakın sivil devletin güvencesi cumhurbaşkanı olarak benim. Ben koruyacağım" dedi. "Yani halifelik artık imkânsız mı?" diye ısrar edince şöyle devam etti: "Evrensel bir devlet hayal ediyorum ve çalışıyorum."

Cumhurbaşkanı, Tunus'u İslamcıların yönettiğini söyleyenlere ise şiddetle karşı çıkıyordu: "Parlamentoda çoğunluğu elde ettiler ama ben ve Meclis Başkanı laikiz. Yani laik ılımlı partilerle, Ilımlı İslamcı partilerin koalisyonu var."

"Ya Ennahda'nın (Müslüman Kardeşler) gizli gündemi varsa?" diye sordum. Marzuki yine gülerek şöyle dedi: "İnsan ve kadın haklarına, sendika ve inanç özgürlüklerine saygı

gösterileceği konusunda anlaştık. Bir yıl ülkeyi nasıl yöneteceğimiz çok açık. Bazılarının gizli gündemi olsa bile işlemeyecek. Meclis Başkanıyla birlikte güvenceyiz. Girişimi önleriz."

Tunus'a ayak bastığım gün, bir dönemde Türkiye'deki "Türbana özgürlük" protestolarına benzeyen "Nikaba[156] özgürlük" krizi yaşanıyordu. O günlerde, 8 bin öğrencinin okuduğu Manuba Üniversitesi'nde dekanın odasını basan 15-20 öğrenci, kız öğrencilerin peçe takmasına izin verilmesini istiyorlardı. Üniversiteyi felç etmişlerdi. Hükümet bir aydır müdahale etmiyordu. Cumhurbaşkanına "Neden müdahale etmiyorsunuz?" diye sordum. Marzuki şu yanıtı verdi: "Nikab (peçe) suni bir sorun. Giyenler çok az. Sivil devlet hem nikab ve hicap giyen kadını hem de giymeyeni korumalı. Ben insan hakları savunucusuyum. Herkes istediği gibi giyinmeli."

Tunus Cumhurbaşkanı ideal olanı savunuyordu ama bir de madalyonun arka yüzü vardı. O günlerde sokaklarda sopalarla dolaşan "din bekçileri" açık kadınlara saldırmaya başlamışlardı bile. Marzuki özgürlüklere esas tehdidin Selefiler olduğu kanısındaydı: "İslamcılar Erdoğan'dan Taliban'a kadar geniş bir yelpazedeler. Selefiler ne demokrasiye ne de kadın-erkek eşitliğine inanıyor. Tunus'ta şanslıyız. Selefiler küçük bir grup. Baskı uygularsak tehdit olabilirler. Nikab sorununu yaratan Selefiler, Ennahda değil. Ilımlı İslamcıları demokrat olmaya ve sivil devleti kurmaya ikna etmeliyiz. Gerekirse yasalar ve düzen kullanılır."

Tunus'ta en çok tartışılan sorunlardan biri Selefilerin kurduğu partiydi. Seçime girmelerine izin verilmiyordu. Cumhurbaşkanı şöyle diyordu: "Zor bir sorun. Acaba parti kurmalarına izin verip görünür hale gelmelerini sağlamak mı doğru bilemiyorum. Böylece gerçek güçleri ortaya çıkar. Güçleri olmadığına eminim. Fransa'da en sağ parti bile var. Eğer oyunu demokrasi içinde oynayamazlarsa başka yollarla başa çıkabilirsiniz. Demokrasi için en iyi seçenek ne? İzin vermeli miyiz? Vermemeli miyiz? Tartışmalıyız. Bu, önümüzdeki yıllarda en önemli siyasi sorun olacak."

Ve geldik bütün Arap dünyasında o zaman konuşulan Türkiye modeline... Marzuki ***"Evet Türkiye modeli olabilir"*** diye

156 Nikab: Yüzü kapatan siyah peçe.

anlatmaya başladı: "Atatürk çok büyük bir adamdı. Türklere saygınlık verdi. Büyük mücadeleyle sivil devlet kuruldu. Erdoğan da Müslümanlığın demokrat olmanızı engellemediğini gösterdi. Türkiye, İslamla demokratlığın çelişmediğini ortaya koydu. Biz de göstermek istiyoruz. Tunuslular İran'dan çok Türk modeliyle ilgileniyorlar. Din devleti istemiyoruz. Hatta Ennahda da istemiyor."

Tunus Cumhurbaşkanı, Türklerle Arapların "Yeni Love Story" yaşamaya başladığını söylüyordu: "I. Dünya Savaşı'ndan sonra Araplar Türklere kızdı. Hilafeti kaldırdıkları için. 100 yıldır ilişkiler pek iyi olmadı. Yeniden aşk yaşıyoruz. Bayrağımız Türk bayrağına çok benzer. Türkler Tunus'ta çok sevilir ve takdir edilirler. Araplarla Türkler arasında yeni bir çağın başlamasını umut ediyorum."

Malum, o dönemde Erdoğan'ın hayali Arap ve İslam dünyasına lider olmaktı. "Türkiye İslam dünyasının lideri olabilir mi?" diye de sordum. Yine gülümseyerek "Ben liderlikten söz etmem" dedi. "Bir başkası da çıkıp 'Hayır lider benim' der. Suudiler, Endonezya ya da Pakistan. Ben liderim diyebilir. Ben demokratik yeni Müslüman ülkeler topluluğundan söz etmek istiyorum. Türkiye bunun muhtemelen en önemli ülkesi olacak."

Marzuki "Demokratik Arap devletleri olursa İsrail'in ırkçı bir demokrasi olduğu, demokrasiyi sadece Museviler için istediği anlaşılacak" diyordu: "10 yıl içinde belki de Avrupa Birliği gibi Hür Arap Halkları Birliğini kurarız. O zaman belki İsrail'le Filistinliler arasında yeni bir barışın kurulmasında da rol oynayabiliriz." Marzuki, Mısır ve Libya'dan daha şanslı olduklarını düşünüyordu.

O günlerde Tunus'un kaderini çizecek üç kilit adam vardı. İlki, sürgünden Tunus'a dönüşünde büyük kalabalıkların karşıladığı Ennahda'nın lideri Raşid Gannuşi'ydi. İkincisi Ennahda'yla uzlaşarak cumhurbaşkanı olan liberal-demokrat Marzuki'ydi. Üçüncüsü Meclis Başkanı laik-demokrat Mustafa Bin Cafer'di. Meclis Başkanına Tunus siyaset dünyasının "Akil Adamı" diyorlardı.

Mustafa Bin Cafer'le de Osmanlı'dan kalan 520 yıllık tarihi parlamento binasında buluştum. İki yanında aslan heykelleri olan merdivenlerden çıkarak girdim tarihi binaya. Meclis olarak

kullanılan bina İstanbul'daki bir konak gibiydi. Osmanlı'nın izlerini taşıyan çinilerle süslenmiş mermer sütunlu salonlar, havuzlu avlular...

Burgiba Atatürk hayranıydı

Meclis Başkanıyla söyleşide de önce zaman tüneline girdim. Bin Cafer'in hayatı, Tunus'un yakın siyasi tarihinin bir aynası gibiydi. Atatürk devrimlerini model alan Habib Burgiba döneminde siyasete atılanlardandı. Ancak daha sonra, Burgiba'dan kopuyor ve demokrasi ve insan hakları kavgasına giriyordu. Sonra da Bin Ali'ye karşı laik-demokrasi mücadelesini sürdürüyordu. 70 yaşındaki Mustafa Bin Cafer, Tunus'ta kalıp Demokrat Sosyalist hareketin bayrağını taşımıştı. Hatta Bin Ali'yi 2009'da sandıkta devirmeye bile çalışmıştı. Ancak Bin Ali yasaları son dakikada değiştirince başaramamıştı.

Bin Ali'nin oyunları ne kadar da AKP'nin oyunlarına benziyordu.Atatürk hayranı olan Burgiba'nın nerede hata yaptığını sorarak söyleşiye başladım. Aslında Bin Cafer başlangıçta Burgibacıydı. Ama Burgiba'dan kopuşunu, "Ben aynı zamanda demokratım" diye anlatmaya başladı bana. "Burgiba Tunus'un gerçek lideriydi. Ülkeyi Fransız işgalinden kurtardı. Modern Tunus'un temellerini attı" diye sürdürdü: "Burgiba Atatürk hayranıydı. O da siyasetle dini ayırmak istedi. O da Atatürk gibi Kuran'ı yorumlattı. Sivil toplum için temel yasaları yani Medeni Kanunu yaptı ama Batı anlamında bir laiklik sistemine ulaşamadı."

"Burgiba laikliği getirmeyerek hata mı yaptı?" diye sordum. Bin Cafer, "Hayır bence hata yapmadı. Laik sistemi getirmesi bile mucizeydi" diye güldü. Devam etti: "Gücünü devrimden sonraki karizmasından alıyordu. Reformları bağımsızlıktan bir yıl sonra yaptı. Gecikseydi başarılı olamazdı. Halk reformları kolay kabul etmedi. Karizmasıyla uyguladı. Yaptığı reformları diğer Arap ülkeleri hâlâ gerçekleştiremediler."

"O zaman neden Burgiba'dan ayrıldınız?" dedim. "Ben Burgibistim ama aynı zamanda da demokratım" dedi Bin Cafer: "Hep özgürlükleri ve demokrasiyi savundum. 1971'de parti kongresine giderken halk demokrasi istiyordu. Burgiba'nın etrafını çeviren çıkarcılar engellediler. Burgiba'nın başlangıçta

müthiş bir vizyonu vardı ama büyük bir çelişkiyle tarihin akışına karşı çıkıp 1975'te ömür boyu başkanlığı getirdi. Önce cumhuriyeti getirdi. Sonra da monarşiyi! Kendisini halkın babası olarak görüyordu. Halk için neyin iyi olduğunu ben bilirim diyor, tarihi meşruiyeti olduğuna inanıyordu."

"Yani Tunus 40 yıl önce demokrasi trenini mi kaçırdı" deyince Meclis Başkanı acı acı güldü: "Tarihi olarak doğru. Ben tek parti yönetimini savunmadım ama 1950'lerde ülkelerin tek partiyle yönetildiğini de unutmayalım. Tunus'ta demokrasi için altyapı hazırdı ancak rejim demokrasi isteyen halka cevap vermekten kaçtı. Böylece halkla rejim arasında bölünme başladı."

Meclis Başkanına göre, son devrimin başarısında Burgiba'nın reformlarıyla 1960'ta başlayan sivil toplum rol oynadı. "Bazı parasal kayıplara ve bazı güvenlik sorunlarına rağmen bütün kurumlar çalıştı. Bunu ülkenin temellerini atanlara borçluyuz" dedi. "Peki Bin Ali demokrasiye geçebilir miydi?" Bin Cafer, "Bin Ali, Burgiba'yı doktorların raporuyla devirdiği zaman demokrasi vaat ediyordu. Ama Bin Ali büyük bir yalandı" diye güldü.

İlk ayaklanmalar başladığı günleri yaşarcasına gülümsedi Mustafa Bin Cafer: "2014'teki cumhurbaşkanlığı seçiminden önce ciddi olaylar bekliyordum ama zamanlamasını kestiremiyordum. Artık halk için ölümle yaşam arasında fark kalmamıştı. Umutları kalmamıştı. Devrim geri kalmış bölgelerden başladı ama avukatlar, artistler, sivil toplum ve sendikalar katılınca Bin Ali'den kurtulduk."

Söyleşiye herkesin kafasındaki soruyla noktayı koydum: "Ennahda'nın zaferi Tunus'un giderek Müslüman bir devlet yapısına kayacağının bir işareti mi?" "Hayır" dedi Meclis Başkanı. "Neden?" diye üsteledim. "Meclis, halkın gerçek siyasi iradesini yansıtmıyor. Seçmenlerin yüzde 52'si sandığa gitmedi. Denge sonraki seçimlerde kurulacak." Ve son noktayı koydu: "Tunus toplumunun kazanımları korunacak. Süreç Ennahda için de büyük sınav olacak."

Peki Tunus'ta perde arkasında neler mi oldu? Tayyip Erdoğan Müslüman Kardeşler'i desteklemek için ne yaptı? Gizli kalan Tunus dosyasını da açayım...

25. BÖLÜM

ERDOĞAN'DAN ENNAHDA'YA ÇANTADA GİDEN 200 MİLYON DOLAR

Bin Ali ve karısı kaçtığı zaman Tunus hazinesi tamtakırdı. Hatta o kadar ki devlet memurlarının maaşlarını ödeyecek paraları yoktu. O sırada, Başbakan Erdoğan Ennahda'ya çantalar içinde 200 milyon dolar gönderdi. Erdoğan paranın doğrudan Ennahda'ya (Müslüman Kardeşler) verilmesini istiyordu.

Milyonlarca doları örtülü ödenekten gönderdiği için denetlenmesi mümkün değildi. Ancak beklenmedik bir durum oldu. Bin Ali devrildikten sonra Dünya Bankası Başkan Yardımcılığını bırakıp dönerek Merkez Bankası Başkanı olan Mustafa Kemal Nabli, parayı Ennahda'ya vermedi. Devlet kasasına girmesini sağladı. Dolarlarla dolu çantayı alırken de "Benim adım Mustafa Kemal. Ailemin bana verdiği isim, paranın doğru yerde kullanılacağının güvencesidir" dedi.

Bin Ali'nin devrilmesinden sonra yaşananların perde arkasını anlatmaya devam edeyim. Türkiye'deki gibi Tunus'ta da laikler, solcular ve demokratlar arasında bitmez tükenmez bir kavga vardı. Toplum paramparçaydı. 23 Ekim 2011'deki ilk seçimlerde tam bir siyasi parti enflasyonu yaşandı. Seçimlere 100 parti katıldı ve 17'si Meclis'e girdi. Laiklerin, solcuların ve demokratların dağınıklığı karşısında organize olan Müslüman Kardeşler'in partisi Ennahda'nın zaferi kaçınılmazdı.

Müslüman Kardeşler'in 1989'daki seçimlerde oy oranı sadece yüzde 15'ken laikler ve demokratların kavgaları arasında Ennahda süratle organize oldu. Seçmenlerin yüzde 52'sinin

sandığa gitmeyişi de Ennahda'nın işine yaradı. Böylece sandığa giden 2.5 milyon seçmenin 1.5 milyonunun oyunu rahatlıkla topladılar. Meclis'teki 178 sandalyeden 89'unu kazandılar. Tabii zaferlerinde parasal güç de büyük rol oynadı. Ancak paranın nereden geldiği ise bilinmiyordu.

Müslüman Kardeşler'in genç lideri: "İktidarı demokrasiyle ele geçirdik"

Ennahda'nın güçlü lideri Raşid Gannuşi'ydi. Gannuşi, Kahire Üniversitesi'nden ziraat mühendisi olarak mezun olduktan sonra Şam'da felsefe okumuştu. Sorbonne Üniversitesi'nde doktora yapıp ülkeye döndükten sonra Burgiba'ya karşı İslami hareketi başlatınca idama mahkûm olmuştu.

1987'de Gannuşi'yi idamdan kurtaran, Burgiba'yı deviren Bin Ali olmuştu. Gannuşi serbest kaldıktan sonra yeniden Müslüman Kardeşler'i organize etmiş, yeniden tutuklanmaya kalkılınca Tunus'tan kaçmıştı. Bin Ali'nin devrilmesinin ardından, 24 yıl sonra sürgünden onbinlerin Allahü Ekber sesleriyle dönmüştü.

Gannuşi döndükten sonra ilk aşamada ne cumhurbaşkanlığını istedi ne de Meclis başkanlığını. "Ruhani lider" olarak kalmayı tercih etti. Hareketinin İran devriminden de farklı olduğunu söylüyordu. Hatta, "Ben Humeyni değilim" bile diyordu.

Tunus'a gittiğim zaman Türkiye'deki İslami hareketle Müslüman Kardeşler arasındaki ilişkinin eski olduğunu, Erdoğan'la Gannuşi arasındaki yakın ilişkiyi de biliyordum. Nitekim daha sonra Gannuşi'yle Erdoğan birkaç kez buluştu. Hatta Gannuşi, 30 Eylül 2012'de AKP'nin 4. Olağan Kongresine bile katıldı. Ve kongredeki konuşmasında AKP'nin Türkiye'yi 100 sene sonra ümmetin kalbine taşıdığını söyleyince ayakta alkışlandı.

Bin Ali'nin devrilmesinden bir yıl sonra Tunus'a gittiğim zaman ülke dışında olduğu için Gannuşi'yle görüşemedim. Ancak en yakınlarıyla buluştum. İlki 11 yıl hücrede kalan 63 yaşındaki enerji mühendisi Başbakan Hamadi Jebali'ydi.

Diğeri ise Gannuşi'nin damadı da olan 43 yaşındaki Refik Abdüsselam'dı. Abdüsselam, seçimden sonra kurulan hükümetin Dışişleri Bakanıydı. Gannuşi ile birlikte sürgünde yaşarken kızıyla evlenmişti. Uluslararası ilişkiler okumuştu. *Din*

Laiklik ve Demokrasi, Sert ve Yumuşak Güç Arasında Kalan ABD ve *İslami Reformlar ve Çağdaşlık* başlıklı kitapları vardı. Doktorasını Westminster Üniversitesi'nde yapan Abdüsselam, ayaklanmalar başladığı zaman merkezi Katar'da olan El Cezire televizyonunun Araştırma Bölüm Başkanı idi.

Tunus Dışişleri Bakanı Refik Abdüsselam'la...

Gannuşi'nin damadıyla Dışişleri Bakanlığı'ndaki odasında bir saat konuştum. Fransız ve Alman Dışişleri Bakanları Tunus'ta bulunduğu sırada benimle görüşmeyi kabul etmesi, Türkiye'ye verdiği önemi gösteriyordu. Sohbetimize aklımdaki ilk soruyla başladım: "Cezayir'deki FIS partisiyle Ennahda aynı ideolojiyi mi paylaşıyor?" Abdüsselam "Ennahda FIS'ten farklıdır. Cezayir'deki durum da tümüyle farklıydı" diye anlatmaya başladı: "FIS de tek partinin tekeline ve sosyalist devletin başarısızlığına tepkiydi. Bizde de halk Bin Ali'den nefret etti. Ezilmeye karşı çıktı ama Ennahda hem yoksul halktan hem de orta sınıftan destek aldı. Halk, siyasi programına güvendi. Kendisine yakın yeni bir model olarak gördü."

"Ama ikisi de İslami idelojiye dayanmadı mı?" diye üsteledim. Abdüsselam gülümsedi, "İslam etken oldu ama İslamın farklı yorumları var. Ennahda'nın yorumu çok ılımlıdır.

Gannuşi, İslam ve demokrasinin uzlaştırıcı ve barışçı karakterini ısrarla vurgular. Demokrasi yönetim mekanizmasıdır. Güçler arasında kontrol ve dengeyi oluşturan pragmatik (akılcı) bir sistemdir. Kadın hakları da dahil halkın haklarını koruyan İslamın ılımlı bir yorumudur. Biz iktidarı silahla değil, demokrasiyle ele geçirdik."

"Türkiye stratejiyi başlattı"

"Peki İslam ve demokrasi nasıl uyum sağlayacak?" diye sordum. Abdüsselam gülümsedi: "Bu stratejiyi Türkiye başlattı. İslam dünyasında laisizm de, İslamizasyon da başarısız oldu. Hem laiklik hem de din, devlet mekanizmalarıyla empoze edilince işlemedi. Din bireyseldir. İnsanlar istediği dini seçerler. İslamın iyi yorumu aslında demokratikleşmeye yardım eder. 19'uncu yüzyılın başında da reformist liderler İslam ve demokrasinin uzlaşıcı karakterinde ısrar etti. İslamda şûra konsepti, siyasi çoğulculuk, insan ve kadın hakları gibi. İslamla demokrasi arasında böyle bir bağ var. Demokrasiyi insanların haklarını koruyan pragmatik bir sistem olarak görüyoruz. Demokrasiyi İslami çerçeveye alabiliriz. Türkiye'de başladı. Tunus'ta da yapıyoruz."

"Demokrasi sadece araçtır"

Müslüman Kardeşler'in genç lideri anlatırken Erdoğan konuşuyordu sanki. Erdoğan da yıllar önce aynen şöyle diyordu: "Müslümanlar için din İslamdır. En üst belirleyici İslamın ilkeleridir. Türkiye'nin 70 yıllık tarihi boşa harcanmış bir zamandır. Eğer insanların beyinlerindeki ipotekleri kaldırırsak onlar kendiliğinden İslamı seçecektir."[157]

Erdoğan da "Demokrasi bir araçtır. Hangi sisteme gitmek istiyorsanız, bu düzenlerin seçiminde bir araçtır. Yani demokrasi ile düzenler gelir, düzenler gider. İslamı devlet planı içinde düşünüyorum" dememiş miydi?[158]

Erdoğan 1993'te, "Değişik etnik yapılar ve dinsel grupları ümmet ve milli devlet içinde nasıl düşünüyorsunuz?" diye soran Metin Sever ve Cem Dizdar'a İslam devleti ideolojisini şöyle

157 Metin Sever - Cem Dizdar, 2. *Cumhuriyet Tartışmaları*, Başak Yayınları, 1993, s. 427-432

158 A.g.e., s. 417-432.

anlatıyordu: "Ümmet kavramı içerisinde düşünmüyorum. İslamın devlet planı içinde düşünüyorum. 'Adil Düzen' diye tanımladığım bir devlet çerçevesinde ele alıyoruz. Ümmetin içinde zaten Hıristiyanın, Yahudinin olması söz konusu değil. Ama bu ümmet, Hıristiyanla da Yahudiyle de kendi hukuklarını belirleyerek yaşayabilir."[159]

Kısacası Erdoğan'ın ideolojisi Müslüman Kardeşler'in Tunus koluyla aynıydı.

Tunus'taki Siyasi İslamın genç lideriyle söyleşime devam edelim. "Türkiye Anayasası laikliğe dayanır. Siz laik Anayasa mı yapacaksınız?" Abdüsselam, "Hayır ne seriatı ne de laikliği uygulamak istiyoruz" dedi: "Bence devlet tarafsız olmalı. Ne dini ne de laikliği zorla kabul ettirmeye ve uygulamaya çalışmalı. Kişisel tercihler kişiye ve toplum gruplarına bırakılmalı. Devletin görevi vatandaşların bireysel ve toplumsal özgürlüklerini korumak, devletin güvenliğini, istikrarını ve vatandaşların refahını sağlamaktır. Ben ideolojik devlete inanmıyorum. Ne din adına ne de laiklik adına."

"Demokrasiyle laiklik arasında bir bağ yok" diyordu Ennahda'nın genç lideri: "Demokratik laiklik ya da despotik laiklik olabilir. Stalinizm despotik laikliktir. Ya da ABD ve İskandinav ülkeleri gibi, yumuşak laiklikle demokrasi olabilir. ABD Anayasası laiktir ama halkın yüzde 50'den fazlası kiliseye gider. İngiltere ise laik sayılamaz. Kraliçe, hem devletin hem de kilisenin başıdır. Ama yine de en demokratik ülkedir. Yani iyi laiklik de kötü laiklik de var. Aynen iyi İslam ve kötü İslam olduğu gibi. Hepsi sosyal ve siyasi konsepte ve laikliği ya da dini yorumlamanıza bağlı. Kesin bir model yok. Demokratik, laik, despotik de olabilir. Aynen demokratik olduğunu söyleyen İslamın da despotik olabileceği gibi."

Gannuşi'nin damadının anlattıklarını Türkiye'de o kadar çok duydum ki! Hıristiyan dünyası yüzyıllarca süren kanlı savaşlardan sonra Papazların baskısını kırıp din ve devlet işlerini ayırmadan demokratikleşemedi ki! Ayrıca, bazı Avrupa ülkelerinde Hıristiyan Demokrat partiler olsa bile, Siyasi İslamcılar gibi, demokrasiyi araç olarak görmediler. Kilise kurallarını savunmayı aklına getiren de olmadı.

159 A.g.e., s. 424.

Abdüsselam'a ısrarla sordum: "Hilafet ya da Şeriat olursa dini kurallar uygulanmayacak mı?" Abdüsselam yine de Tunus'un farklı ve özel bir model olduğunu savunuyordu: "Anayasamız ne dine ne de laikliğe dayanıyor. Güvence aktif sivil toplumdur. Devletle toplum arasında kurulacak dengedir. Tabii demokratik mekanizmaya ihtiyacımız var. Farklı siyasi partiler ve örgütler olacak. Güvence vatandaşların özgürlüğü olacak."

"Ya kadınlara İslami kurallar zorla uygulanmaya çalışılırsa?" dedim. "Ilımlı olmalıyız" diye söze girdi Abdüsselam. Tunus'ta kadının toplumda güçlü yeri olduğunu savunuyordu. Hatta Tunus Parlamentosuna ilk kez 15 kadın milletvekilinin girdiğini söylüyordu. "Kadınlar toplumun çok aktif bir parçası. Onlara evde oturun, siyasi ya da toplumsal rol oynayamazsınız diyemezsiniz."[160]

Abdüsselam'ın 217 sandalyelik parlamentoya 15 kadının seçilmesini başarı olarak göstermesi trajikomikti doğrusu.

Devrimi halk mı, ABD mi yaptı?

ABD'nin Arap dünyasını yeniden dizayn etme stratejisini Müslüman Kardeşler'in liderlerine de sordum: "Devrimi halk mı yaptı, yoksa ABD mi?" Gannuşi'nin damadı Abdüsselam güldü: "Amerikalılar her istediklerini yapamazlar. Unutmayın ki Amerikalılar Irak ve Afganistan'da hezimete uğradı. Ellerinde toplumu ayaklandıran sihirli bir anahtar yok ki. Tunus'taki ayaklanmanın arkasında ezilen halkın siyasi ve sosyal istekleri vardı."

Abdüsselam'a göre, Amerikalılar ve Avrupalılar Arap dünyasındaki stratejilerini siyasi istikrarın üstüne kurdukları için devrimden çok mutlu olmadılar. "Ya Bush'un ünlü Ortadoğu projesi? Amerikan derin devletinin hâlâ projeyi uygulamaya devam ettiğini savunanlar var" diye üsteledim. "Bence artık Amerikalılar, Arap dünyasında demokrasinin kendi çıkarlarına olduğunu gördüler. Önceki stratejileri, Mübarek ve Bin Ali gibi despot rejimlerle siyasi istikrarı korumaktı. Artık siyasi istikrara halkın isteklerine saygı göstererek yani demokrasiyle ulaşılacağına ikna oldular. Güçlü bir demokrasi hem halkların hem de uluslararası güçlerin çıkarınadır."

160 Nur Batur, "Tunus yazıları", *Sabah* Gazetesi, 29 Ocak 2012.

Gannuşi de Erdoğan Gibi Washington'a Gitti

Siyasi İslamın Büyük Ortadoğu Projesinin ayağı olduğunu gösteren verileri Tunus'ta da saptadım. Raşid Gannuşi de seçim zaferinin ardından, 3 Aralık 2011'de Washington'a gitti. Aynen 2002'de henüz siyasi yasakları kalkmayan Erdoğan'ın ABD Başkanı George Bush Jr tarafından kırmızı halıyla Beyaz Saray'da ağırlanması gibiydi.

Yine Gannuşi de Erdoğan gibi ABD'nin Yahudi lobisi ve neo-con kesimlere yakınlığı ile bilinen Washington Institute'de düzenlenen bir toplantıda konuştu. Demokrasiye bağlı olduklarını ve NATO ile işbirliğini sürdüreceklerini söylüyordu. Filistin sorununda da Erdoğan'la aynı çizgiyi savunuyor, iki devletli çözümü destekliyor, Hamas'ın Filistin halkının meşru temsilcisi olduğunu söylüyordu.

Gannuşi, başta Suudi Arabistan olmak üzere tüm Arap krallıklarının yetkiyi halka vermedikleri takdirde yıkılacaklarını vurguluyordu. Gannuşi, "Ya değişim zamanının geldiğini fark edecekler ya da bu dalga onlar kral olduğu için sınırlarında durmayacak. Suudi Arabistan'daki gençler Tunus ya da Suriye'deki benzerlerinden daha az değişimi hak ettiklerini düşünmüyorlar" diyecekti.

Türkiye'de olduğu gibi, Tunus'ta da ABD'nin İslamcılarla ilişkilerinin Bin Ali devrilmeden çok önce başladığı, ABD Büyükelçiliğinin gizli yazışmalarını yayımlayan WikiLeaks sayesinde bütün çıplaklığıyla gözler önüne serildi. Tunus'taki ABD Büyükelçiliği yazışmaları, Bin Ali rejimi tarafından yasaklanan İslamcı hareketin, elçilik ile köklü ve uzun süreli bir ilişki sürdürdüğünü gösteriyordu.[161]

İlginçtir, Ennahda da (AKP gibi) Arap isyanlarında büyük rol oynayan Katar'la yakın ilişki içindeydi. Tunuslu liberal demokratlar ise Katar'a ve El Cezire'ye tepkiliydi. Abdüsselam ise sürgün yıllarında Katar'ın ünlü El Cezire televizyonunda Araştırma Bölüm Başkanıydı. Abdüsselam'a "El Cezire devrimde nasıl bir rol oynadı?"diye sordum. Ennahda'nın genç lideri El Cezire'yi savunuyordu: "Globalleşen dünyada olayları bütün canlılığıyla vererek çok önemli rol oynadı. Devrimi coşturdu,

161 "Raşit Gannuşi Washington'da", Dünya Bülteni, 3 Aralık 2011.

kamçıladı. 2008'de de Tunus'ta küçük şehirlerde ayaklanmalar olmuştu ama yerel olaylar olarak kaldı. El Cezire sosyal medya ve Facebook'tan aldığı görüntüleri yayınlamaya başlayınca şehirler arasında bağlantı kuruldu. Her yerde seyrediliyordu. Halk El Cezire'nin gücüyle daha fazla etkilendi. Yani siyasi değişimde kritik önemde rol oynadı. Buna hiç kuşku yok."

Gelelim Türkiye'ye ve Erdoğan'a... Öncelikle Abdüsselam'ın Erdoğan'a bakışını aktarayım. Aynen şöyle diyordu Ennahda'nın genç lideri: "Arap halkları güçlü ve dürüst bir lider arıyordu. Erdoğan baskı altındaki halkların sesi oldu. Türkiye ve Erdoğan bölgede lider oldu. Kahire'de, Tunus'ta, Rabat'ta her yerde Türkiye çok cazip bir model haline geldi. Erdoğan çok karizmatik bir siyasetçi. Bölge halkları hayranlık duyuyor. Erdoğan'ın Arap ve İslam dünyasında daha da etkili bir lider olabilmesi Türkiye'nin gücüne ve ağırlığına da dayanıyor. Biz Tunus'ta Arapların da hem Müslüman hem de demokrat olabileceğini gösteriyoruz. Türkiye'yi de model alıyoruz."

O günlerde Tunus'ta demokrasi fırtınası öyle şiddetle esiyordu ki, önüne çıkanı fırlatıp atıyordu. Devlet otoritesi kalmadığı için polisler aylarca sokaklarda üniformayla bile dolaşamadılar. Kavga edenleri ayırmaya çalışan polislerin dayak yemesi gibi trajikomik olaylar da yaşandı. Ekmek, özgürlük ve onur kavgasıyla başlayan ayaklanmalarda Mısır, Libya ve Yemen'in aksine, Tunus'ta kan dökülmedi. Ancak şeriatçılarla demokratlar arasındaki çatışmalar da bitmedi. Yoksulluğa karşı başlayan ayaklanma ülkeyi daha da yoksullaştırıyordu. 2.5 milyon üyesi olan işçi sendikalarının 1 yılda organize ettiği 400 grev yüzünden ekonomi çökme noktasındaydı. Grevler yüzünden 153 yabancı şirket Tunus'u terk etti. İki havaalanı yapıp işleten TAV Havaalanları Holding A.Ş. de grevlerden nasibini aldı. Monastir Havaalanı işleyemez hale geldi. Altı ay süreli "sosyal ateşkes" çağrısını dinleyen de olmadı. Yabancı şirketlerin rüşvetle ihale aldıkları söyleniyordu. İşsizlik bir yılda 1 milyonu aşmıştı. Petrol ve doğalgaz rezervleri olmayan Tunus'un dış borcu katlanmıştı. Fransa başta olmak üzere AB ülkeleri ve ABD pastadan pay almaya çalışıyorlardı.

Tunus'ta İran, Suudi Arabistan ve Katar gibi başka oyuncular da vardı. Beni en çok şaşırtan ise İran ve Suudi Arabistan'dan

çok Katar'a karşı büyüyen tepkiydi. Hatta tepkiler yüzünden Katar Emiri Meclis açılışına bile gelememişti. Başkentte, "Katar Emiri elini milletlerin iradesinden çek" diye protesto gösterileri yapılıyordu.

Kısacası, demokrasi rüyasının şeriat kâbusuna dönüşmesi tehlikesi vardı. Siyasi ve ekonomik sorunlar o kadar büyüktü ki, halkın isteklerine cevap veremezse İslamcıların da laiklerin de devrilmesi kaçınılmazdı. Nitekim Tunus'ta göreceli bir demokrasi işledi. Laiklerle şeriatçılar ve Müslüman Kardeşler arasındaki uzlaşma korunmaya çalışıldı. 2019'da Meclis Başkanı olan Raşit Gannuşi şeriatçıları biraz dizginlese de işsizlik ve ekonomik sorunlar aşılamadığı için sokak gösterileri devam etti.

İlginç olan ise dolaştığım bütün Arap coğrafyasında laikler ve demokratlar, Atatürk devrimleriyle Batı'yla bütünleşmeye çalışan Türkiye'yi model alıyorlardı. Müslüman Kardeşler ise Tayyip Erdoğan'ı. Bin Ali'ye gelince, önce Mısır'a kaçtı. Kalamayacağını anlayınca ABD'den yardım istedi. Washington'ın desteğiyle şeriatın kalesi sayılan Suudi Arabistan'a sığındı. Karısı Leyla da Birleşik Arap Emirlikleri'ne yerleşti. İlginç olan, 1990'ların başında Beyrut'tan atılan Arafat'ın Tunus'a yerleşmesini sağlayanın da ABD olmasıydı.

Diktatörler domino taşları gibi devrilip Ortadoğu yeniden şekillenirken Washington usta satranç oyuncusu olduğunu gösterdi. Ortadoğu'da piyonlar değişse de ABD hâlâ "Big Brother"[162] olduğunu birçok kez kanıtladı.

---

162 Büyük Birader ya da özgün adıyla Big Brother, George Orwell'in *1984* adlı romanındaki kurgusal karakterlerden biridir. Romana göre, en ileri safhada bir totaliter rejimle yönetilen, iktidar partisinin kendi çıkarları uğruna halkı üzerinde büyük baskı kurduğu Okyanusya ülkesinin gizemli diktatörüdür. Orwell'in betimlediği toplumda her bir birey, tele-ekranlar aracılığıyla yetkililerin sürekli göz hapsi altındadır. Gözetim altında oldukları durmaksızın insanlara *"Büyük Birader seni izliyor"* sloganıyla anımsatılmakta ve bu, ülkede uygulanan propagandanın özünü oluşturmaktadır. *1984* ilk yayınlandığından bu yana, "Büyük Birader / Big Brother" terimi pek çok dile mâl olmuş, güçlerini istismar eden iktidarlara yapılan bir yakıştırma olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle kamusal alanlara kurulmuş kayıt sistemleri ve güvenlik kameralarıyla vatandaşların gözetim altında tutulması sık sık bu terimle ilişkilendirilir.

26. BÖLÜM

ESAD'LA İÇ SAVAŞA BEŞ KALA SURİYE'DE BATAĞA NASIL SAPLANDIK?

16 Temmuz 2010. Beşar Esad'ın Şam'a kartal yuvası gibi tepeden bakan Başkanlık Sarayı'ndayım. Karşımda Hafız Esad'ın oğlu oturuyor. Alçakgönüllü bir havası var. Suriye'yi 30 yıldır yöneten Baas rejiminin liderinin oğlu değil de, bilimadamı gibi. "Ben neden buradayım" der gibi bir hali var. Son derece sempatik ve dostça!

Beşar Esad'la bir buçuk saat boyunca Kürt sorunundan PKK terörüne, Filistin meselesinden Türkiye'nin AB hedefinin Arap dünyasına etkisine kadar her şeyi konuştuk.[163] Görüşmemiz daha çok sohbet havasındaydı. Açıkça sorduk, o da samimiyetle cevap verdi. Belli ki, son birkaç yıldır Türkiye'yle kurulan dostluk köprüsünün korunmasına büyük önem veriyordu.

Hikmet Çetin'le Şam'a gidişimin üzerinden 18 yıl geçmişti. Süleyman Demirel'le gidişimin üzerinden de 17 yıl.[164] O sırada Hafız Esad kanserdi. Yerine büyük oğlu Basil'i hazırlıyordu ancak Basil'in 1994'te trafik kazasında ölümüyle Hafız Esad, Londra'daki oğlu Beşar'ı apar topar Şam'a çağırdı. Beşar henüz 29 yaşındaydı. Göz doktoruydu. Londra'da sakin bir hayat sürdürmeyi hayal ederken kendisini dikenli bir fıçının içinde buluverdi.

163 Semih İdiz, Cansu Çamlıbel ve Soli Özel'le birlikte.

164 Nur Batur, *Tarihi Yazarken Yaşamak - Liderlerle 35 Yıl*, Turkuvaz Kitap, 2011. 4 Ağustos 1992, Hikmet Çetin'in Şam ziyareti. 19 Ocak1993, Süleyman Demirel'in Şam ziyareti.

Beşar, babasının ölümüne kadar başkanlık koltuğu için eğitildi. Önce Humus'taki Askeri Akademiye gitti. 1999'da albaylığa yükseldikten 6 ay sonra, 10 Haziran 2000'de babası öldüğü zaman 35 yaşındaydı. Suriye Anayasası'na göre, cumhurbaşkanı olmak için 40 yaş sınırı vardı. Parlamento acil toplanıp yaş sınırını kaldırdı ve Anayasayı Beşar'a uydurdu. Beşar böylece devlet başkanı seçildi.

Şeriatçıların ayak sesleri

1990'da Sovyetler Birliği'nin parçalanmasının ardından yaşanan depremin Arap dünyasını vurması kaçınılmazdı. Ancak Avrupa'dakinden çok farklı bir rüzgârdı. El Kaide'den Taliban'a, İslami Cihad'dan Müslüman Kardeşler'e her renkteki İslami örgütün demokrasi adına estirdiği değişim rüzgârıydı bu. En ılımlı olanı, Müslüman Kardeşler'di.

Aslında uzun süredir derinden gelen ve uğultusu duyulan bir tsunamiydi bu. 30 yıl ülkeyi demir yumrukla yöneten Baas rejiminin genç lideri Beşar Esad, gelmekte olan felaketi gördüğü için başkanlık koltuğuna oturur oturmaz siyasi ve ekonomik reformlara soyundu. Ekonomik kalkınmaya ağırlık vererek de demokrasi rüzgârını karşılamayı planlıyordu.

Planın bir ayağı da Türkiye'yle dostluktu. Zaten Öcalan'ın Şam'dan atılmasıyla Türkiye'yle barış yolu açılmıştı. Erdoğan'la arasında öylesine bir dostluk havası esiyordu ki, sınırdaki mayınlar temizleniyor, vize kaldırılıyor, turizm patlaması yaşanıyor, ekonomik ve ticari ilişkiler zirve yapıyordu. Hatta Erdoğan ve Esad aileleri birlikte Bodrum'da tatil bile yapıyordu.

Türkiye yine de Suriye'nin kuzeyinde PKK militanlarının barınmasından rahatsızdı. Erdoğan'ın barış sürecini başlattığı sırada, PKK saflarında 1500 Suriyeli olduğu söyleniyordu. Hatta, İskenderun'daki son kanlı saldırıdan[165] sonra Suriye'ye kaçan 400 PKK'lının tutuklandığı haberleri geliyordu. Anlaşılan Esad, Suriye topraklarındaki PKK militanlarını çember altına almaya başlıyordu.

165 31 Mayıs 2010'de İskenderun Deniz Üssüne bağlı İkmal Komutanlığına roketatarların ardından uzun namlulu silahlarla saldırı. 6 asker şehit oldu, 7 asker yaralandı.

Esad İsrail'le bile yeni bir sayfa açmaya hazırlanıyordu. Ancak devletin kılcal damarlarına kadar işleyen Baas rejimini bir iki yılda değiştirmek kolay değildi. Zamana ihtiyacı vardı.

İşte böyle bir atmosferde Beşar Esad'ın davetiyle Şam'da gittik. Esad'la sohbetimize o günlerde en fazla tartışılan soruyla başladım. "Barış sürecinde PKK derhal silahlarını bırakmalı mı sizce?" Esad hiç tereddüt etmeden, "PKK silahı bırakıp siyasi platforma kayarsa olumlu bir gelişme olur. Silah ve terör olmadığı sürece bütün taraflar diyalog kurabilir" dedi.

"Milyonlarca yurtsever Kürt var"

Belli ki babası zamanında kimlik bile verilmeyen milyonlarca Kürt'e yönelik açılıma hazırlanıyordu Beşar Esad: "Suriye ve Türkiye olarak Kürtlerin toplumumuzun parçası olduğunu görüyoruz. Geçici ikamet eden ya da turist değiller. Suriye'de 1 milyon yurtsever Kürt var. On, yüz ya da bin teröristi görüyoruz da neden milyonlarca yurtsever Kürt olduğunu unutuyoruz! Onlar, ülkelerimizin kurulmasında katkıları olan milyonlar. Teröristleri yurtsever insanlarla kuşatacağız. Sadece teröristlerin izlenmesi de yeterli olmaz. Bir terörist yakalanır, 10 terörist çıkabilir. Terörü besleyen unsurları ortadan kaldırmalıyız."

Esad'a açıkça sordum: "Eğer PKK içindeki Suriyeliler silah bırakırsa ülkeye dönüşlerine izin verecek misiniz?" Esad tereddüt etmeden yanıtladı: "Silahı bırakanlarla bizim işimiz olmayacak. Suriyeliler için söylüyorum." Zaten Beşar Esad ilk açılımını siyasi mahkûmlar için de af ilan ederek yapmıştı. Dolayısıyla silahı bırakacak PKK'lılar da aftan yararlanıyordu.

Yeniden Esad'la Şam'daki Saray'da buluşmamıza dönelim. O günlerde Türkiye'nin AB'den kopup yüzünü İslam dünyasına döneceği en çok tartışılan konuların başındaydı. Esad'a sorduk: "Türkiye tamamen İslam dünyasına dönerse mutlu olur musunuz?"

Esad'ın analizi çok akılcıydı: "Türkiye'nin AB'ye katılımı bizim için de çok yararlı olacak. Bize de yansıyacak. Türkiye bölgesinde güçlü olursa, AB'yle müzakerelerde de daha güçlü olur. Bölgeyle ilişkileri AB'ye alternatif değildir. Aksine destekler. Bazı AB ülkeleri Türkiye'nin katılımına karşı çıkıyorlar.

Oyalıyorlar. Türkiye'nin bölgedeki konumu güçlenir ve ağırlığı artarsa müzakerelerde de güçlenecektir. Avrupa Türkiye'ye daha fazla ihtiyaç duyacak."

Esad'la buluşmamız, İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) *Mavi Marmara* gemisine, İsrail komandolarının müdahalesiyle patlak veren krizden de bir buçuk ay sonraydı. Esad'ın bir konuşmasında, "Türkiye Filistin sorununda arabuluculuk rolünü kaybediyor" dediği söyleniyordu. Beşar Esad Türkiye'nin Filistin sorununun çözümünde ve Ortadoğu'daki rolünü, ne olursa olsun, kaybetmeyeceği kanısındaydı. Şöyle diyordu: "Türkiye'nin rolüne uzun vadeli bakmak lazım. 19 yıldır başarısız olan barış sürecinin geleceğinden bahsediyoruz. İsrail'le dolaylı müzakerelerin başarıyla sonuçlandığını varsayalım. Doğrudan müzakereler başladığı zaman ayrıntıların yönetilmesi için uluslararası sponsorluk gerekecek. Tüm ayrıntılar masaya yatırılacak. Ekonomi, elçiliklerin açılması, her şey! Türkiye de bu aşamada başarılı bir rol üstlenebilir. Batı bizim bölgenin dengelerini, ayrıntılarını bilmez. ABD'nin rolü kuşkusuz önemli ama yine de Türkiye'ye önemli rol düşüyor."

İç savaşa beş kala Beşar Esad'la...

Esad, arabuluculukla sponsorluğu birbirinden ayırıyordu: "Şimdiye kadar en başarılı arabulucu Türkiye oldu. ABD ise en önemli sponsordur. Ama tek başına sponsor olamaz. Türkiye'nin içinde olacağı uluslararası sponsorluğu istiyoruz."

Türkiye'de en çok tartışılan sorunlardan biri de PKK terörünün tırmanmasında İsrail parmağının olmasıydı. Esad'a da sorduk. "İsrail'in parmağı olduğuna ilişkin kanıt yok" dedi. "Türk güvenlik makamları İsrail'le PKK arasında ilişki olduğunu söylüyor" diye hatırlatmakla yetindi. O kadar. Belli ki İsrail'le çatışmak istemiyordu.

Bir buçuk saat sonra Esad tüm görüşme sırasında yüzünden eksik olmayan gülümsemesiyle bizi uğurlarken, "Ne zaman Bodrum'a tatile geliyorsunuz?" diye sordum. "Ben tatil yapmıyorum ama davet ederlerse İstanbul'a gelirim" diye gülümsedi.

Esad'ın zamana ihtiyacı vardı

Beşar Esad'la görüşmemizden birkaç saat sonra Şam sokaklarındayız. Osmanlı döneminden kalan bir hanın restoranında Şam Büyükelçimiz Ömer Önhon'un davetlisiyiz.

Yürüyerek eski şehre girerken atmosfer, 18 yıl önce geldiğim kasvetli Şam'dan öylesine farklıydı ki! Şehre sanki sihirli bir değnek dokunmuş gibiydi. Suriye büyük bir değişim içindeydi. Özgürlük havası esiyordu Şam sokaklarında. Kızlı erkekli gruplar sokakları, kafeleri, restoranları doldurmuştu. Esad internet kafelere bile izin vermişti. Sınırlı da olsa demokrasi rüzgârının esmeye başladığı hissediliyordu. Esad Arap dünyasında değişimi simgeliyordu.

Eşi Esma da Batılı yaşam tarzı, güzelliği, şıklığı, eğitimiyle Suriye'nin modern yüzüydü. Londra'daki King College Üniversitesinden mezun olan Esma'nın babası kardiyolog, annesi ise eski bir diplomattı. Esma, JP Morgan bankasında çalışırken tanışıp 2000 yılında evlenmişti Beşar Esad'la. Sünni bir aileden gelmesi, mezhep çatışmasının yaygın olduğu Suriye'de Alevi-Sünni koalisyonu ve istikrarın simgelerinden biri olarak görülüyordu.

Beşar Esad, Suriye için kalıcı barış ve kalkınmayı hayal ediyordu. Ortadoğu'da kalıcı barışta ABD'nin anahtar rol oynayacağını da biliyordu. Ancak Türkiye'nin rol oynamasını istiyordu.

18 yıl önce Şam Havaalanında, Demirel'in Hafız Esad'la buluşmasından çıkmasını beklerken, oğlu Beşar'ın İstanbul'da tatil yapacağını hayal dahi edemiyorduk. Aynen yıllar sonra Erdoğan'ın "Kardeşim" dediği Beşar'a "Katil Esed" diye bağırmaya başlayacağını hayal edemediğimiz gibi.

Hiç kuşku yok ki Esad'la görüştüğüm zaman da Suriye içten içe kaynıyordu. Beşar tek adam olsa da babası kadar güçlü değildi. Görüşmeye gitmeden kısa bir süre önce Suriye İstihbarat Teşkilatı (Muhaberat) binasının Hizbullah tarafından bombalanması bunu gösteriyordu. Esad, Türkiye'yi kaybetmemek için Suriye'de PKK militanlarına nefes aldırmak istemiyordu. Ancak tümüyle temizlemesi de zordu. Erdoğan'ın Kürt açılımına da kaygıyla baktığı belliydi.

"Açılım maskesi altında başka taraflara götürülmek istemiyoruz" diyerek kaygısını gizlemedi Esad. Devam etti: "Açılım ulusal sınırlar içinde olmalıdır. Etnik, dini mezhepler açısından mozaik olan bir toplumuz. Konuya ulusal çerçevede bakıyoruz. Türkiye için de durum aynı. Batı lehine çalışanların, Kürtleri aleyhimize kullanmasını istemiyoruz."

Haklıydı, çünkü Türk, Kürt, Arap etnik grupların yanı sıra, Hıristiyan, Müslüman, Yahudilerin ve yüzlerce küçük ve büyük tarikatın iç içe olduğu bölge patlamaya hazır bir bomba gibiydi.

Ortadoğu yüzyıllardır büyük güçlerin oyun alanıydı. Osmanlı'dan sonra İngiliz ve Fransızların kurduğu krallıklar, askeri darbelerle devrildi. Yönetimi ele geçiren Saddam Hüseyin ve Hafız Esad 2000'li yılların başına kadar etnik ve dini grupları baskıyla kontrol etmeyi başardılar ancak Pandora'nın kutusu önce Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal edişiyle açıldıktan sonra ortalığa öyle kötülükler saçıldı ki Arap dünyası kan gölüne döndü. Rehinelerin kafalarını kesen (Irak-Şam İslam Devleti) IŞİD'in sahneye çıkmasıyla da bölgede yeni bir sayfa açıldı. Ortadoğu'da daha kanlı ve yeni bir oyun kuruldu. ABD ve Rusya doğrudan Suriye'deki iç savaşa girdiler.

Yeni oyunda küresel güçlerin Kürtlerle ittifaka girecekleri de açıktı. Kürtlerin önünde ise üç yol vardı: Ya Esad'la pazarlık yaparak kuzeyde özerk bölge koparmaya çalışacaklardı ya da Türkiye'yle anlaşacaklardı. Sonuç alamazlarsa, ABD ve Rusya'ya yanaşacaklardı.

Aslında Kürtler hem Esad'la pazarlığa girdiler hem de Erdoğan'la gizli görüşmeler yaptılar. Erdoğan'ın ekibi, PYD'yle gizli görüşmelerde üç şart öne sürdü:

1- PYD Esad rejimiyle işbirliğine son verip muhaliflere katılacaktı.

2- Suriye'nin kuzeyinde özerklik ilanı gibi tek taraflı davranışlardan kaçınılacaktı.

3- Türkiye-Suriye sınırında güvenliği tehdit edecek adımlar atılmayacaktı.[166]

Bu arada Erdoğan, bölgedeki İslamcı grupları ve Müslüman Kardeşler'i destekleyince, Esad Kürt bölgesinden askerlerini çekiverdi. Böylece kanlı oyunun şekli değişti. 2003'te kurulan ve PKK'nın kolu olan Demokratik Birlik Partisi'ne (Partiya Yekîtiya Demokrat - PYD) alanı boşaltmış oldu. PYD Suriye'nin kuzeyinde de facto (fiili) "özerk bölge" ilan ediverdi.

Kanlı oyundaki dönüm noktası IŞİD'in bir buçuk ay süren Kobani kuşatmasında yaşandı. Kobani'ye yardım ulaştırılması için Türkiye topraklarından geçilmesi gerekiyordu. AKP hükümeti izin vermek için şartların kabul edilmesinde ısrar ediyordu.

BOP'ta dönüm noktası

1 Ekim 2014. PYD'nin Eşbaşkanı Salih Müslim Ankara'ya geldi. Başbakan Ahmet Davutoğlu ve HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'la görüştü. Görüşmenin ardından gazetecilere konuşan Demirtaş, "Biz PYD'nin tehdit oluşturmadığını söyledik. Silah yardımı için koridor açılması konusunu PYD ile görüşmeleri gerektiğini söyledik. Değerlendireceklerini ifade ettiler. PYD ile temasa kapalı değiller, bunu anladık" diyordu.[167]

Başbakan Ahmet Davutoğlu da gizli görüşmeleri saklamıyordu: "Dışişleri Bakanlığım döneminde Müsteşar Yardımcımız, Salih Müslim ile görüştü. Ne yazık ki o zaman yapılan hataların bedelini şimdi Kobani'de Kürt kardeşlerimiz ödüyor. O zaman PYD'ye söylenen çok açık bir mesaj vardı: 'ÖSO (Özgür Suriye Ordusu) ile birlikte davranın. Kuzey kuşağında teröre ve rejime izin vermeyin, birlikte çalışın. Türkiye ile iyi ilişkiler geliştirin.' Eğer rejimle işbirliği yapmak yerine ÖSO ile PYD,

166 *Habertürk* Gazetesi, 5 Ekim 2014.
167 A.g.y.

Suriye muhalefetine katılmış olsaydı, IŞİD alanda böylesine güç bulamazdı."[168]

Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan da PYD'yi Esad'a karşı tutum almamakla suçluyordu.

O günlerde El Cezire'ye konuşan PYD lideri Salih Müslim'in, "Türkiye'nin şartları kabul edilemez" demesi iplerin kopmak üzere olduğunu gösterdi. Müslim, "Bir şey söyleyip başka bir şey yapıyorlar, IŞİD hâlâ Türkiye sınırlarını kullanıyor. 'PYD şartlara uymadı, IŞİD'i bıraktık' mı demek istiyorlar?" diyerek Ankara'yı suçluyordu. PYD ve ÖSO arasında kanlı çatışmaların yaşandığı uluslararası örgütlerin insan hakları raporlarında yer aldı.

Kısacası Erdoğan Suriyeli Kürtleri Özgür Suriye Ordusu'na katılmaya zorluyordu. İçinde Cihatçılar da olan Özgür Suriye Ordusu'yla PYD'nin itifak kurması imkânsızdı. Kırılma noktası 6 Ekim 2014'te PKK Yürütme Konseyi Üyesi Murat Karayılan'ın Fırat Haber Ajansı'na yaptığı açıklama oldu. Karayılan, Ankara'nın PYD lideri Salih Müslim'e "koridor açma sözü" verdiğini ama bu sözü tutmadığını iddia etti.

Ardından HDP (Halkların Demokrasi Partisi) halkı sokağa çıkmaya çağırınca olaylar kontrolden çıktı. Protestolar bir anda Türkiye'ye yayıldı. İslamcı Kürt partisi olan HÜDA-PAR'la Ülkücüler de sokağa çıkınca çatışmalar başladı. Birçok kamu binasının yanında ev, işyerleri ve taşıtların yakılması üzerine hükümet pek çok ilde sokağa çıkma yasağı ilan etti.

Olaylar kontrol altına alındığı zaman ortaya çıkan tablo vahimdi. İnsan Hakları Derneği'nin raporuna göre, 7-12 Ekim 2014 tarihleri arasında Kobani eylemlerinde ülke genelinde 46 kişi öldü, 682 kişi yaralandı ve 323 kişi tutuklandı. 1113 bina hasar gördü.

Türkiye, PKK ile ideolojik, politik hatta örgütsel ilişki içindeki PYD/YPG'ye doğrudan yardım etmek istemeyince Mesut Barzani yardım etmeyi önerdi. Erdoğan da olayların daha fazla kontrolden çıkmaması için Barzani'nin teklifini kabul etti. Zaten Kobani'yi kuşatan IŞİD mevzilerini Amerikan savaş uçakları çoktan bombalamaya başlamıştı bile...

21 Ekim 2014'te peşmergeler silahlarıyla Türkiye topraklarından Kobani'ye geçiverdi.[169] Böylece ABD, PYD'yi süratle silahlandırmaya başladı.

168 A.g.y.
169 BBC Türkçe, 21 Ekim 2014.

* * *

Aslında Türkiye'nin gelişmeleri önleme şansı zayıftı. Nedeni ise ABD'nin 1990'dan sonra Büyük Ortadoğu Projesini aralıksız olarak sürdürmesiydi. Cumhuriyetçi Bush'tan sonra Başkan olan Demokrat Bill Clinton da projeyi sürdürdü. 2004'te başkan olan Cumhuriyetçi George Bush Jr da Irak'ı işgal ederek projeyi yeni bir aşamaya soktu. Demokrat Başkan Barack Obama ve Cumhuriyetçi Donald Trump da projeyi aksatmadan uygulamaya devam etti. Gerçek olan şu ki; küresel oyuncu olan Washington 100 yıllık stratejik planlar yapar. Başkan, ister Cumhuriyetçi, isterse Demokrat olsun stratejik planlar değişmez. Sadece gelişmelere göre revize edilir.

2000'li yıllarda da artık sıra Suriye'ye gelmişti. ABD, Esad'ın devrilmesini istiyordu. Tayyip Erdoğan da ABD'yle işbirliği yaptı. Ancak Mısır'da ordu Müslüman Kardeşler'in Cumhurbaşkanı Mursi'yi devirince bölgedeki dengeler değişiverdi. Rusya ve İran zaten Esad'ı destekliyordu.

ABD de Müslüman Kardeşler'e düşman olan Suudi Arabistan ve Mısır'la yeni bir oyun kurunca, Müslüman Kardeşler'i destekleyerek bölge liderliği peşinde koşan Erdoğan oyunun dışında kaldı.

Aslında Kobani kuşatması BOP'un Kürt bölgesi kurulması ayağında yeni aşamaydı. Kobani'den sonra ABD'nin YPG ve PYD'yle askeri ve siyasi desteği arttı. Washington, Suriye'de de "fiili Kürt yönetimi" kurmaya başladı. Böylece İran'dan Akdeniz'e kadar uzanan fiili Kürt coğrafyasının da kurulması aşamasına gelindi. Ta ki Türk Silahlı Kuvvetleri 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı operasyonuyla Suriye topraklarına girip plana çomak sokuncaya kadar. Hem de 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminden bir ay sonra!

Arkasında bölgedeki oyunun kısa sürede sonuçlanmasını engelleyen, Atatürkçü subayların Gülencilerin darbe girişimini önlemesi oldu.

Eğer ABD'nin desteklediğine inanılan darbe girişimi başarılı olsaydı, Türkiye sınırı boyunca Akdeniz'e kadar uzanan Kürt coğrafyası gerçekleşmiş olacaktı.

Atatürkçü subaylar hem cemaati temizlemek hem de Kürt devleti planlarını önlemek için mi Erdoğan'la işbirliği yaptılar?

Ve 15 Temmuz'dan sonra TSK ve Erdoğan arasında da farklı bir satranç oyunu başladı. Darbe girişimi hâlâ tam aydınlatılamadı. Belki de ABD gizli belgeleri 30-40 yıl sonra açıklandığı zaman gerçekleri öğreneceğiz.

* * *

Suriye'yle yakınlaşma bir devlet politikasıydı. Süleyman Demirel, Erdal İnönü ve Hikmet Çetin başlattı. Hafız Esad'ın cenaze törenine katılan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer sürdürdü. Erdoğan da başlangıçta devlet politikasını değiştirmedi.

Beşar Esad'ın 2004'te Ankara'ya gelişiyle birlikte kurulan dostluk köprüleri, Esad'ın üç yıl sonra yeniden Ankara'ya gelişi hep devlet politikasının devamıydı. Hatta Esad 2007'de geldiği zaman emekli olan Ahmet Necdet Sezer'i bile evinde ziyaret etti. Sonra Esad ve eşi Esma'nın Bodrum tatilleri... Tayyip Bey ve Emine Hanım tarafından havaalanında karşılanmaları.[170] İki yıl geçmeden yine İstanbul'da buluşmalar.[171] Dolmabahçe Sarayı'nda yemekler. Teknelerle Boğaz gezintileri.

Hepsi akılcı devlet politikasının devamı niteliğindeydi.

Pastayı kaptırmayalım derken nasıl batağa saplandık?

Peki ne oldu da Erdoğan, Esad'a düşman oldu? Aslında Erdoğan ilk büyük hatayı Suriye'de değil Libya'da yaptı. Muammer Kaddafi'ye karşı ayaklanma başladığı zaman, Erdoğan baskıya direnip NATO'nun askeri müdahalesini veto etseydi belki de tarih başka yazılırdı. Ancak Erdoğan Fransa'nın, Libya pastasından tek başına pay almasını önlemek için NATO bombardımanına yeşil ışık yakıverdi. Böylece Türkiye, hem Libya'daki ekonomik ve ticari çıkarlarını kaybetti hem de Suriye ve Libya'da batağa saplanmaya başladı.

Kaddafi devrilince sıranın Beşar Esad'a geleceği belliydi. Erdoğan da hem Libya hem de Suriye'de tarihi hata yaptı. Esad'ın da Bin Ali, Mübarek ve Kaddafi gibi devrilip Müslüman Kardeşler'in iktidara geleceğini hayal etti. Pastadan büyük payı almak için ABD'ye destek verdi. Ancak bir süre sonra

170 5 Ağustos 2008, Beşar Esad Bodrum'a geldi.
171 9 Mayıs 2010, Beşar Esad İstanbul'a geldi.

ABD, PKK'nın uzantısı Kürt savaşçılara silah verip bölgede Kürt ordusu kurmaya başlayınca hata su yüzüne çıkıverdi. Erdoğan oyuna gelmişti.

ABD 2014'ten sonra hem Fırat'ın doğusunu ve petrol yataklarını kontrolü altına aldı hem de fiilen Kürt özerk yönetimini kurdu.Tabii Suriye topraklarında 18 yeni askeri üs de kurarak.

İç savaşta Esad'ı ayakta tutan Rusya zaten Lazkiye ve Tartus üsleriyle birlikte Akdeniz bölgesine inmişti. Türk ordusu iki süper gücün arasında sıkıştı.

Erdoğan oyuna geldiğini fark etse de iş işten çoktan geçmiş oldu. Türkiye artık Suriye'de batağa saplanmıştı.

27. BÖLÜM

KADDAFİ'Yİ KİM LİNÇ ETTİ?

1 Eylül 1981, Trablus'tayım. Akdeniz'e bakan köhne bir otelde dünyanın dört bir yanından gelen 100 kadar gazeteciyle birlikte kalıyorum.

Sabahın 6'sında kapım çalındı. "Gidiyoruz" dediler. Almanların inşa ettiği kimya kompleksini Kaddafi'nin açacağını söylediler. Apar topar otobüslere bindik. 50 derece sıcaklık! Kavruluyoruz.

Saatlerce otobüslerin içinde bekledikten sonra hareket edebildik. İki saat süren bir yolculuktan sonra çölün ortasındaki bir binanın önüne geldik. Yabancı büyükelçiler ve gazeteciler için açık bir tribün kurulmuş. Yerlerimizi aldık. Beklemeye başladık. Trablus'taki yabancı büyükelçiler de tek tek gelmeye başladı. Güneş bir alev topu gibi tepemizde!

Sonra otobüslerle öğrencileri getirmeye başladılar. Ardından tozu toprağı birbirine katarak gelen atlılar göründü. Pelerinleri uçuşuyordu. Tribünün önündeki kalabalık çoğaldıkça çoğalıyor, heyecan dalgası yayılıyordu. Saatler geçiyor. Tribünler doldu. Tepemizde güneş. Yine kavruluyoruz. Herkes birbirine sormaya başladı: "Kaddafi ne zaman gelecek acaba?" "Nasıl gelecek? Helikopterle mi, at sırtında mı? Yoksa ciple mi?"

Saatler akıyor... Akşamüzeri saat 5, saat 6... Getirdikleri folklorcüler 50 derece güneşin altında dans ediyor. Atlılar şov yapıyor. Güneş kavuruyor.

Akşam 7 oldu. Çölün ortasında uzaktan toz bulutu göründü. Birden kalabalık heyecanlandı. Tempo tutmaya başladılar: "Ya Allah Ya Muammer..." Toz bulutu yaklaştı. Yaklaştı. Cipin

içinde ayaktaki Kaddafi'yi gördüm. Sırtındaki pelerin uçuşuyor. Kalabalık çoştukça çoşuyor. İşte sonunda geldi. Kalabalık coştu: "Muammer Hurra Muammer Hurra (yaşasın)..."

Kaddafi platforma çıktı. Üstüne sinmiş bir kibirli tavırla kalabalığa baktı. Yumruğunu havaya kaldırdı. Beş dakika boyunca havada salladı salladı. Kalabalık coştukça çoştu: "Muammerrr Hurraa Muammerrr Hurraa..."

Sonra Kaddafi platformdan yavaş yavaş indi. Cipine bindi. Toz bulutu içinde yine çölde gözden kayboldu. Tek bir cümle bile söylemeden!

Tören bitmişti. Hepimiz şoktaydık. 12 saat 50 derece sıcaklıkta, güneşin altında bekledikten sonra sadece 5 dakika Kaddafi'yi görebilmiştik.

Yeniden otobüslere bindik. Yine iki saat yolculuktan sonra Trablus'a döndük. "Reis, gece Yeşil Meydan'da yapacağı konuşmadan önce gazetecileri davet ediyor" dediler. Yine heyecanlandık. Belki konuşma şansı olabilirdi. Doğruca sarayın bahçesine götürdüler. Sıraya girdik. Kaddafi o zaman 40 yaşındaydı. Hepimizin elini tek tek sıktı. Yüzünde bir maske vardı sanki. Böylece Kaddafi'yi yakında görme şansım oldu.

Sarayın bahçesinden çıkıp Yeşil Meydan'a yürüdük. Meydan tıka basa doluydu. Bir saat sonra güneş batarken surlarda göründü Kaddafi. Yine sağ elini yumruk yapıp kolunu havaya kaldırarak halkı selamladı. Trablus'un kalbinin attığı Yeşil Meydan tıka basa doluydu. Akdeniz'e tepeden bakan Osmanlı kalesinin önündeki dev meydan yeşile boyanmıştı. Meydanı saran binalar Kaddafi'nin posterleri ve yeşil bayraklarla süslenmişti. Meydan "Ya Allah Ya Muammer" sesleriyle inliyordu.

Kaddafi o gece saatlerce konuştu. İslami devrimini anlattı. Yeşil Kitap'tan[172] bölümler okudu. Hiç bitmeyecek gibi geldi bana. Konuşmasını bitirdiği zaman gece yarısını çoktan geçmişti. Otele döndüğüm zaman Trablus hâlâ Kaddafi'nin sesiyle çınlıyordu. Şehrin sokaklarına yerleştirdikleri dev hoparlörlerden konuşmasını yeniden yayınlamaya başladılar. Tekrar tekrar. Hem de sabaha kadar... Televizyonlarda, radyolarda,

172 Yeşil Kitap: Muammer Kaddafi'nin yazdığı ve siyaset felsefesini anlattığı kitap. İlk kez 1975'te basıldı. İslami sosyalizm tezini savunuyordu. Bütün Libyalılar için okuması zorunlu bir kitap olması amaçlanıyordu.

sokaklarda, meydanlarda ve her köşe başında Kaddafi vardı sanki!

Trablus'tan ayrılırken Kaddafi'nin sesi hâlâ şehirde yankılanıyordu.

Emperyalizme bayrak açan Arap milliyetçisi nasıl diktatör oldu?

3 Kasım 2012. Yine Trablus'tayım. Muammer Kaddafi'nin saatlerce konuştuğu surların üstüne çıktım. Binlerce Libyalı yine tempo tutuyordu sanki: "Ya Allahh Ya Muammerr! Ya Allahh Ya Muammerr!"

Sanki, 32 yıl önce Kaddafi'yi dinlediğim 1 Eylül akşamındaydım. Surların üstünden bakarken, bir anda kilometrelerce uzakta, Sirte'de yaşanan dehşet anları film şeridi gibi gözlerimin önünden akmaya başladı. Sanki İngiliz keşif uçakları 100 araçlık bir konvoyun üzerinde uçuyordu. Uzaktan Fransız savaş uçakları görüldü. Ve Amerikan Predator pilotsuz uçağı!

Bir anda gökyüzünden bombalar yağmaya başladı. Konvoydaki araçlar sağa sola kaçışıyordu. Kaddafi korumalarıyla birlikte yolun altındaki drenaj borularının içine saklandı. İsyancılar kısa bir sürede onu kıstırdılar. Üstüne çullandılar. Kaddafi yere düşmüş kanlar içindeydi. Yalvarıyordu: "Yapmayın. Yaptığınız İslamda haramdır. Ben sizin babanızım."

Yer gök "Allahü Ekber" sesleriyle çınlıyordu. Öfkeli kalabalık yere düşen Kaddafi'ye vurdukça vuruyordu. Sonra bir el silah sesi duyuldu. Kaddafi'nin kanlar içindeki cansız bedeni oracığa yığılıverdi. Azgın kalabalık Kaddafi'yi kollarından ve bacaklarından sürüklüyordu artık.[173]

Kaddafi'nin linç edilişini ve çıplak cesedinin Mısrada sokaklarında sürüklenip dört gün boyunca buzhanede teşhir edilmesini dünya da dehşetle izledi. Nasıl bir nefretti bu! Duyulan nefretin ardında, insanların sorgusuz sualsiz evlerinden alınıp işkenceyle yıllarca hapishanelerde çürütülmesi de vardı, öldürülmesi de.

Böylece 1969'da 37 yaşındayken Kral İdris'i devirip 42 yıl Libya'yı demir yumrukla yöneten sosyalist Arap milliyetçisi tarihe karışıyordu.

173 BBC ve dünya basını, 20 Ekim 2011.

Kaddafi'nin linç edilmesinden bir yıl sonra Trablus'a gittim. Yağmalanan karargâhına gidip NATO kararının ardından Amerikan, İngiliz ve Fransız uçaklarının beton surları bombalayışını izledim adeta.

Kaddafi, fakir bir Bedevi ailenin yanında büyüyen idealist bir subaydı. Emperyalizme bayrak açıp petrol endüstrisini kamulaştıran idealist bir Arap milliyetçisiydi. Halka bedava konut, eğitim ve sağlık hizmetleri götüren çılgın bir diktatördü. Ancak hapishaneler dolup taşınca Kaddafi'yi devirmek için örgütlenenler yeraltına indi. Libya zaten içten içe kaynıyordu. Arap isyanlarıyla başlayan değişim fırtınasının Kaddafi'yi de sürüklemesi kaçınılmazdı.

Efsane Bab-ül Azize'ye girdim

NATO uçaklarının bombaladığı Kaddafi'nin karargâhını da anlatayım. Karargâh Kaddafi kaçıncaya kadar adeta bir efsaneydi. Libyalılar 42 yıl boyunca "Muhteşem Kapı" anlamına gelen Bab-ül Azize'yi çevreleyen 5 metre yüksekliğindeki dev beton duvarların arkasını görmediler. Görenler ise anlatmaktan korkuyordu.

Yabancı devlet ve hükümet başkanları karargâha birkaç kez girmiş olsa da Kaddafi'nin yaşadığı villayı gören yoktu. Kaddafi konuklarını, Bab-ül Azize'nin içindeki geniş arazinin ortasına kurduğu meşhur süslü çadırında ağırlıyordu.

Trablus'a gittiğim ilk gün gezdim efsane karargâhı. Çadırın fotoğraflarını 6 Ekim 1996'da Başbakan Necmettin Erbakan'ın ziyareti sırasında görmüştüm. Tabii Kaddafi'nin dillere destan Bedevi çadırından eser yoktu artık. Yaşadığı villayı ve karargâhı bombalanmaya başladığı zaman kaçtığı gizli tüneli de dolaştım. Karargâh, bombalanıp yağmalandıktan sonra turistik bir yere dönüşmüştü.

Bab-ül Azize iç içe yüksek beton duvarlarla çevrilen bir kaleydi. İlk duvarları aştıktan sonra karşınıza muhafızların binaları çıkıyordu. Sonra ikinci kalın duvarlar ve betondan kale girişi geliyordu. Gözetleme kulelerinin üstünde korumaların mevzileri vardı. İkinci kalın duvarları da aşınca Kaddafi'nin çadırını kurduğu, palmiyeler ve ağaçlarla kaplı olan geniş bir araziye geldim. Çöl ortasında bir vaha gibiydi. Uzakta da yine

4-5 metre yüksekliğinde üçüncü sıra duvarlar yükseliyordu. Üçüncü duvarı aşınca palmiye ağaçlarının kapladığı bir bahçeye daha girdim. Bahçenin ortasında tek katlı bir villa ve büyükçe bir yüzme havuzu vardı. Villaya 4-5 odanın açıldığı koridordan girdim. Büyük şömineli bir salon. Her şey yağmalanmış, yakılıp yıkılmış...

Dolaşırken turist gibi gezen bir grup Libyalıyla karşılaştım. Yabancı olduğumu anlayınca "zafer işareti" yaptılar. Sonra aralarından biri beni villanın arka tarafında yerin altına doğru inen merdivenlere götürdü. "Kaddafi buradan kaçtı" diye gösterdi. Merdivenlerin altında karanlık bir tünel uzanıyordu. Kale gibi karargâhı görünce neden yıllarca devrilemediğini daha iyi anladım. Eğer Amerikan, İngiliz ve Fransız savaş uçakları bombalamasaydı, yine devrilmezdi. Muhalifleri bombardımanın ardından üç gün süren çatışmalarda yüzlerce kayıp vererek karargâha girebilmişlerdi. Trablus'ta altı ay süren çatışmalarda 20 bin kişi öldü. Bu sadece bir başlangıçtı.

Devrimin lideri Mustafa Abdülcelil'di.[174] Libya'nın iki güçlü adamından biriydi. Diğeri ise Mahmud Jibril'di. Kaddafi'yi omuz omuza verip devirmişlerdi.

Önce Mahmud Jibril'i anlatayım. 1952 doğumlu olan Jibril Batı'ya yakındı. Laikti. Siyaset Bilimi okuduktan sonra masterını ABD'de Pensilvanya Üniversitesi'nde Stratejk Planlama ve Karar Alma alanında yapmıştı. 1984'te doktorasını tamamladıktan sonra aynı üniversitede yıllarca, Stratejik Planlama dersleri vermişti. Birkaç kitabı da vardı. Daha sonra Libya Ulusal Planlama Konseyi Başkanlığı, Yatırımları Planlama ve Kalkınma Kurumu Başkanlığı yaptı. ABD ve Batı'yla rahat ve yakın ilişkiler içindeydi. Libya'daki ABD Büyükelçisi Washington'a gönderdiği bir raporda onu "reformist" olarak tanımlıyordu. Ayaklanma başlamadan önce bir grup reformist aydınla "Libya Vizyonu" projesi üzerinde çalışıyorlar ve demokrasiye geçişin altyapısını hazırlıyorlardı. Yıllarca yakın çalıştığı için projesini Kaddafi de biliyordu.

Kaddafi, toplumun patlamaya hazır bir bomba gibi olduğunu gördüğü için belki de reformlara hazırlanıyordu ancak gecikiyordu. O günlerde herkes Jibril'i geleceğin cumhurbaşkanı

174 Nur Batur, *Sabah* Gazetesi, 31.1.2012.

olarak görüyordu. İngilizcesi mükemmeldi. Kaosa sürüklenmesi beklenen Libya'yı birleştireceğine inananlar çoktu. Kaddafi döneminde de Ulusal Ekonomik Konsey'in Başkanı olduğu için petrol ekonomisini yeniden ayağa kaldırabilirdi. Mahmud Jibril Ulusal Geçiş Konseyi'nin Başbakanıydı ancak Konsey Başkanı olan Abdülcelil daha güçlüydü.

Abdülcelil Libya Üniversitesi'nde şeriat hukuku okumuş bir hâkimdi. Dünya, onun adını Bingazi'de ayaklanma başladığı gün duydu. Ama ABD onu, Kaddafi devrilmeden 4 yıl önce, 2007'de Adalet Bakanlığı'na atanmasıyla keşfetmişti. Nasıl mı?

ABD, dünyada siyasetin ve toplumun nabzını sürekli tutar ve potansiyel liderleri saptar. Uzun vadede ülkelerinin yönetimlerine gelme olasılığı olan gençlere Amerikan üniversitelerinde burs verir. Siyaset, iş ve akademik dünyayı da yakından izler ve Amerikan sistemini anlamalarını sağlayacak program ve projelerde çalışmalarını sağlar. Böylece dünyadaki siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimi, ABD'nin ulusal çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye ve yönetmeye çalışır. Aslında Türkiye dahil, İngiltere, Rusya, Fransa, Almanya gibi ülkeler de benzer stratejiler izler. Ancak en başarılısı ABD'dir. Süper güç olma farkı da budur zaten.

ABD, Kaddafi'yi devirebilecek potansiyel liderlerle çoktan temas halindeydi. Abdülcelil de bunların arasındaydı. Abdülcelil, 2002'de Yüksek Mahkemeye atanınca uluslararası insan hakları örgütlerinin dikkatini çekmeye başlamıştı. İnsan haklarında hassastı. Rejime karşı ilk ciddi çıkışını Ocak 2010'da, 300 siyasi muhalifin mahkeme kararı olmadan aylarca hapishanede tutulmasına karşı çıkarak yapmıştı. Kaddafi'nin reformlardan yana olan 39 yaşındaki oğlu Seyfülislam'a yakın olduğu söyleniyordu. Viyana Üniversitesi'nden sonra London School of Economics'de master yapan Seyfülislam da o günlerde Libya'nın Batı'ya açılan yüzüydü.

Abdülcelil Kaddafi'yle köprüleri Şubat 2011'de atmıştı. Ayaklanmayı kontrol altına almak için gittiği Bingazi'de, halka ateş açıldığını görünce Halk Komitesi'nden istifa etmişti. Kaddafi'yi yakalayana 400 bin dolar ödül vaad etmesi onu kahraman yapmıştı.

Abdülcelil'le karargâh olarak kullandığı "Devlet Konukevi"nde görüştüm. Yüksek duvarlarla çevrili konukevini

Kalaşnikoflu askerler koruyordu. Güvenlik öylesine sıkıydı ki, beni götüren Trablus Büyükelçimiz Ali Kemal Aydın'ın şoförünü bile içeri almadılar.

Abdülcelil'le buluşmamdan birkaç gün önce, Bingazi'de yaşanan olaylar iç savaşın da habercisiydi. O gün karargâhın kapısında toplanan kalabalık el bombalarıyla saldırdı. Abdülcelil'in zırhlı cipini de yaktılar. Hem de Abdülcelil binadayken! Öfkeli kalabalık Abdülcelil'in bulunduğu kata çıksaydı ne olurdu acaba? Saldırı ne ilkti ne de son olacak gibiydi. Başlangıçta aşiretler ve siyasi gruplar birleşmiş olsa da iktidar mücadelesinin başladığına hiç kuşku yoktu. Kaddafi'nin demir yumrukla yönettiği aşiretler birbirine düşmandı.

□ □ □

Çalışma odasına girdiğimde 59 yaşındaki Abdülcelil beni ayakta bekliyordu. Gri takım elbisesi ve beyazlaşmış sakalıyla kitleleri arkasından sürükleyecek bir liderden daha fazla emekliliğine gün sayan bir hâkime benziyordu.

Söyleşimize Kaddafi'nin 42 yıl neden devrilemediğini sorarak başladım. Şöyle anlattı: "Değişim 1970'de başladı. Kaddafi'yi devirmek için askeri ve sivil birçok darbe girişimi oldu. Başarılı olmadı. Bu kez devrileceğinden emindim. Allah istedi."

"Ne zaman Kaddafi'yle yolunuzu ayırmayı düşündünüz?" diye sordum. Abdülcelil, "Ben Adalet Bakanı olduğumda bile rejimin parçası değildim" diye itiraz etti: "Reformist grubun parçası olarak görülüyordum. Kaddafi ile sadece iki kez yüz yüze görüşmemin dışında hiç konuşmadım. Görüşmemde bazı vatandaşların mallarına el konulmuştu. İade ediyorduk. Bazılarına da tazminat ödemek zorundaydık. Hapishanede ölen ya da mahkeme kararı olmadan yıllarca hapiste kalan bazı mahkûmlara da tazminat ödüyorduk. Her şeyi Adalet Bakanlığı yürütüyordu. Tazminat toplamı yaklaşık 2 milyar 700 milyondu."

Üsteledim: "Kaddafi'ye bırakması gerekebileceğini söylemediniz mi?" Cevabı çok kısaydı Abdülcelil'in:"La (hayır)." Hep merak etmişimdir. Hayatı bir suikast korkusuyla geçen ve kendisini şehrin göbeğinde kaleye hapseden bir diktatör devrilebileceğini hiç mi düşünmez? Abdülcelil'e bu soruyu da sordum. Yine "La" (Hayır) dedi ve "O iktidar manyağıydı" diye ekledi.

Kaddafi'den sonra ülkede kurulan geçici yönetimin başkanı Abdülcelil ne yapacağını bilmez durumdaydı, 2012.

Verdiği kısa yanıtlardan Kaddafi hakkında fazla konuşmak istemediği anlaşılıyordu ama yine de linç edildiği saatleri hatırlatıp "Bir hukuk adamı olarak neler hissettiniz?" demekten kendimi alamadım. Abdülcelil bu kez gözlerimin içine bakarak "Rüyamda görmüştüm" deyince şaşırdım. "Ne zaman?" dedim. "Devrimden önce görmüştüm" diye ekledi. "Tutuklanamaz mıydı? Uluslararası mahkemede insanlığa karşı işlediği suçlardan yargılanamaz mıydı?" diye üsteledim. Şöyle konuştu Abdülcelil: "Libya'dan kaçtığını zannediyorduk. Müttefik uçakları konvoya ateş açtıktan sonra tesadüfen yakalandı. Yakalanınca çok şiddetli çatışma oldu. Nasıl öldürüldüğü anlaşılamadı. Tuvarlar mı öldürdü yoksa korumaları mı belli değil."

İç savaşın ayak seslerini duydum

"İç savaştan korkuyor musunuz?" diye sorduğumda Abdülcelil'in yüzü gerildi: "Evet, çatışmalardan kaygılıyım. Biz Konsey olarak orduya ya da güvenlik güçlerine çatışmalara müdahale etmeleri için emir vermek istemiyoruz. Ama mevcut durum bizi bazı kararlar almaya da zorluyor."

"Tek başınıza istifa etmeyi düşünür müsünüz?" diye üsteledim. Abdülcelil, "Eğer gereken kararları almaz ve istifa edersem Libya iç savaşa sürüklenebilir" dedi. "Aşiretler arasındaki çatışmalar parçalanma tehlikesi yaratmıyor mu?" dediğim zaman da, "Bazıları söz etse de halk parçalanmak istemiyor. Libya parçalanmayacak" dedi. İnanmak istiyor gibiydi.

Kaddafi'nin öldürülmesinden sonra Libya tam anlamıyla kaostaydı. Libya'nın kaderini çizmeye çalışan o kadar çok kişi vardı ki! Geçici kabinede devrimi yürüten önemli aşiretler kilit bakanlıkları almışlardı. Bunların başında Kaddafi'nin devrilmesi sırasındaki çatışmalarda en fazla kayıp veren Zintan ve Mısrata aşiretleri vardı. Savunma Bakanlığı'na Zintan askeri konseyinin komutanı gelmişti. Adalet ve İçişleri Bakanlıklarını ise Mısratalı bir hâkimle bir savcı omuzluyordu. Petrol Bakanlığında bir teknokrat vardı.

Kısacası Libya'da içten içe din, mezhep, aşiret ve iktidar kavgası yaşanıyordu. Nitekim Jibril 5 Mart 2011'de aldığı Başbakanlığı ancak yedi ay omuzlayabildi. 23 Ekim 2011'de bırakmak zorunda kaldı. Ardından gelen Abdürrahim El Keib de bir yıl dayanabildi. Bu arada bir gün başbakanlık yapan bile oldu.

Köpekbalıklarının havuzunda parçalanmadan kalabilmek imkânsızdı. O zaman iç savaşı önleyebilecek iki kilit isim vardı. İlki İçişleri Bakanı Favzi Abdulâli'ydi. 40 yaşındaydı. Kardeşini iç savaşta kaybeden bir savcıydı. İkincisiyse, 50 yaşındaki Mısratalı hâkim olan Adalet Bakanı Ali Himeyda Aşur'du. İkisiyle de görüştüm. Ne yapacaklarını bilemez haldeydiler. Devrimci aşiretler silahlarını teslim etmiyordu. Esir aldıklarını bırakmıyorlardı. Esirleri arasında Kaddafi'nin oğlu Seyfülislam da vardı.

Yeni Anayasa ve seçim kanunu hazırlanmalıydı. Yargı sistemi nasıl organize edilecekti? Kaddafi'yi linç edenlerle ilgili soruşturma nasıl yapılacaktı? 1996'da bir gecede 270 gencin öldürüldüğü iddia edilen Abu Salim Hapishanesi katliamı nasıl aydınlatılacaktı? Toplu mezarlar neredeydi?

O günden sonra devrim, devrimcileri yedi. Libya süratle iç savaşa sürüklendi. Kaddafi'nin Fransa'ya kaçmayı başaran karısı Safiye'nin *le Monde* gazetesine anlattıkları da inanılır gibi değildi. Safiye, 15 yaşındayken Kaddafi'nin sarayına kapatıldığını ve 5 yıl tecavüz ve işkenceye uğradığını anlatıyordu.

Kaddafi'nin kokain ve uyuşturucu bağımlısı olduğunu da söylüyordu.[175]

Kaddafi son yıllarda halkın huzursuzluğunu yatıştırmak için açılım yapmaya başlamıştı aslında ama insanlar baskı rejiminden bıkmıştı artık. Düşünebiliyor musunuz, 6.5 milyon Libyalı 5 trilyon 700 milyon dolarlık dünyanın en kaliteli petrol rezervlerinin üstünde yaşıyordu ama nüfusun yüzde 60'ını oluşturan gençlerin büyük çoğunluğu eğitimsiz, mesleksiz ve işsizdi.

Türk şirketlerinin yaptığı birkaç modern bina ve yol dışında Trablus neredeyse 30 yıl önceki gibiydi. Eğer Kaddafi, milyarlarca doları kalkınmaya ve eğitime harcamış olsaydı, Libya'nın yanında İsviçre orta sınıf bir ülke olarak kalırdı.

44 yıl boyunca Arap dünyasında birçok liderle görüştüm. Hepsi de laik Arap milliyetçisiydi. Hepsi diktatöre dönüştü. Hepsinin hedefi Arap ve İslam dünyasının kalbi olan Kudüs'e yerleşen İsrail'i söküp atmaktı. Hiçbiri başaramadı.

Kaddafi de diğerleri gibi Arap dünyasının efsanevi lideri Nasır'ı model almıştı. Kaddafi, Kral İdris'i devirdikten sonra, İngiliz askeri üslerini kapatmış, petrol yataklarını millileştirmişti. Ülkenin zengin kaynaklarını halkın refahı için kullanacağını ilan ediyordu. Ancak kristaller, pahalı halılar ve gösterişli koltuklarla süslü Bedevi çadırını yurtdışı ziyaretlerinde bile taşıyarak ABD'ye ve Avrupalı liderlere meydan okuduğunu zannetti. Ama Batılıların ve hatta Putin'in de oyuncağına dönüştü ve alay konusu oldu.[176] Kaddafi de milliyetçiliğin ABD ve Avrupa'ya aptalca meydan okumak olduğunu zannetti. Geride ise kan ve gözyaşı bıraktı.

Trablus'a gittiğim zaman Libya halkı Rusya, ABD ve AB'nin esiriydi artık. Kaddafi'nin kaçırdığı milyarlarca dolar İsviçre bankalarında dondurulmuştu. Geçici yönetim kullanamıyordu. Maaşları ödemek için bile ABD'nin onayı gerekiyordu.

175 *Milliyet* Gazetesi, 17.11.2011.

176 Nisan 2004'te Kaddafi Brüksel'de Bedevi çadırını Devlet Konukevinin bahçesine kurdu. Kasım 2007'de Lizbon'da AB Afrika zirvesinde Portekiz Deniz Bakanlığına ait bölgede kurdu. Zirvenin ardından gittiği Paris'te Elysee Sarayı'nın yanında tahsis edilen Hotel Marigny'in bahçesinde kurdu. Kasım 2008'de çadır Kremlin'in bahçesinde kuruldu. Putin Kaddafi'yle çadırda görüştü. 2004-2007 arasında Trablus'a giden Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve İngiltere Başbakanı Tony Blair'i de Kaddafi çadırında kabul etti. NTV, 27.8.2009.

Trablus sokaklarında dolaşırken kanlı iç savaşın ayak seslerini de duydum. Nitekim Libya kısa sürede dipsiz bir kuyuya sürüklendi. Petrol zengini ülke emperyalistlerin at koşturduğu kan gölüne döndü.

28. BÖLÜM

ERDOĞAN ABD'NİN PİYONU OLMAKTAN KURTULABİLDİ Mİ?

2 Aralık 2002, Washington, Beyaz Saray. Oval Ofis.

ABD Başkanı George Bush, Türkiye'de yıldızı parlayan genç ve karizmatik siyasetçiyi Beyaz Saray'da ağırlamaya hazırlanıyordu. Bush, masasında bekleyen gizli raporu okumaya başladı: "Recep Tayyip Erdoğan, Türk siyasetindeki yeni devdir. Erdoğan Türkiye'de dediğini yaptıracak bir siyasetçidir. ABD'ye muazzam getiri sağlayacaktır."

Rapor ABD'nin Ankara'daki Büyükelçisi Robert Pearson'dan geliyordu. Bush okumaya devam etti: "Kurulu düzen Erdoğan'ı 'Türkiye'yi şeriata götürecek karizmatik ve tehlikeli bir vaiz ve mahalle kabadayısı' olarak görüyor. Kemalist Devlet, onun kamusal hayata dönmesini engellemeye çalışıyor. Derin Devlet hukuki manevralar ya da provokasyonlarla dengesini bozmak isteyecek ancak engeller onun hırsını azaltmıyor, aksine artırıyor."

Başkan Bush bir an durdu. Düşündü. Sonra okumayı sürdürdü: "Erdoğan Anadolu'da siyasi çekim gücü oluşturdu. Hem AKP hükümetini hem de Irak ve ABD'nin stratejik çıkarları açısından Türk kamuoyunu etkileme yeteneğimiz için anahtar nitelik taşıyor."[177]

* * *

Tayyip Erdoğan o günlerde ne milletvekili ne de başbakandı. Bir mitingde okuduğu şiir yüzünden yargılanıp hapse mahkûm olduğu için[178] seçimlere katılamamıştı. Sadece Adalet

177 Wikileaks belgeleri

178 Tayyip Erdoğan 1997'de siyasetten yasaklandı ve 10 ay hapse mahkûm oldu.

ve Kalkınma Partisi Genel Başkanıydı. Gerçi Erdoğan şiirin Ziya Gökalp'e ait olduğunu savunuyordu ama doğru değildi. Gökalp'in 1912'de Balkan Harbi sırasında yazdığı "Asker Duası"yla alakası yoktu. Şiire "Minareler süngü, kubbeler miğfer, camiler kışlamız" mısrası montajlanmıştı.[179] Ama kimse Erdoğan'ın gerçeği söylemediğiyle ilgilenmiyordu.

ABD Büyükelçisinin Başkan Bush'a gönderdiği gizli raporu okumaya devam edelim: "Karizması, savunmacı hali, güçlü sezgileri, otoriter duruşu, sempatikliği -ki bu Türk siyasetçileri arasında enderdir- ve hafiften cakalı hareketleri, gençken İstanbul'un zorlu mahallelerinden Kasımpaşa'da yetişmesi, imam-hatip okuluna devam etmesi ve profesyonel futbol oynamasından ileri geliyor. O hem duygusal tepkiler vermeye hem de siyasi iktidarı serinkanlılıkla elinde tutmaya eğilimli bir adam. Kendisini çok büyük görüyor ve aşırı gururlu; hak ettiği saygıyı gördüğüne inanmadığı zamanlarda, hem kendi kafasındaki imajı hem de gururu kolaylıkla incinebiliyor ve eleştiriye kötü tepki veriyor."

ABD Büyükelçisi, raporunda Erdoğan'ın müzakere tarzını ve zaaflarını da analiz ediyordu: "Söyleyeceklerini önce yumuşak bir dille, az ve öz şekilde söyler; itirazla karşılaştığında cevabını daha keskin bir tonda verir. Görüş alışverişinde biraz daha sertleşir. Açık baskıya ya da tehdit imalarına kötü tepki gösterir."

Gelelim büyükelçinin Erdoğan'la pazarlık için verdiği taktiklere: "Onu zor bir karara ikna etmenin en iyi yolu, erkek erkeğe, sakince konuşup, ülkesinin kaderini elinde tuttuğu duygusuna hitap etmektir. Yabancı dil bilmediği ve kuvvetli, kapsamlı bir eğitimden yoksun olduğu için yabancılarla yaptığı toplantıları sezgilerine, kendi ağırlığına ve ilişki kurma yeteneğine güvenerek götürüyor. Anlatılanları dikkatle dinleyecek ve muhataplarının da kendisine ve konuya ciddiyetle, dahası samimiyetle yaklaşmasını isteyecektir. Şakadan hoşlanır, itirazla şertleşebilir. Bununla birlikte, doğru zamanda yapılmış şakaya veya daha hafif konularda konuşmaya da açıktır."

ABD Büyükelçisi, Erdoğan'ın koyu Fenerbahçeli olduğunu, Bush'un sarı ya da sarı ve mavi renklerde motifleri olan bir

179 Murat Bardakçı, Şiir böyle montajlanmış, *Hürriyet* Gazetesi, 22 Eylül 2002.

hediye vermesinin ve futbol tutkusundan söz etmesinin işe yarayacağını vurguluyordu.

Büyükelçi raporunda, AKP kurmaylarının da karakter tahlillerini yapıyordu. Abdullah Gül'ü "sakin, dindar, pragmatik", Bülent Arınç'ı ise "ateşli dindar" olarak nitelendiriyordu.

Pearson'ın Erdoğan'ı ikna etmek için Bush'a verdiği taktikleri aktarmaya devam edeyim: "1- Irak'a muhtemel bir askeri operasyona tam destek vermesinin Türkiye için sağlayacağı avantajları vurgulayın. 2- Erdoğan'ın Türk halkını azami işbirliğine ikna etmesinin yolu, 'Türkiye'nin geleceğini yabancıların kontrol etmesine izin vermeyiz' demesidir. Böyle bir söylemle operasyonu satması için ikna edin."

"Erdoğan'a aba altından sopa gösterin"

ABD Büyükelçisi Pearson, Bush'un Erdoğan'la görüşerek hem Türkiye'de demokratik seçimlerin sonucuna saygısını göstereceğini hem de Erdoğan üzerindeki etkisini güçlendireceğini vurguluyordu. Şöyle diyordu: "Irak, Kıbrıs ve iç siyasi ve iktisadi reformlarda doğru kararları almaya ikna edebiliriz. ABD'nin temel çıkarlarını ilerletmek için mükemmel bir fırsat."

Kısacası ABD Büyükelçisi Pearson, Erdoğan'ın ABD'yle işbirliğini Türk halkına satmasını tavsiye ediyordu. Daha da ilginci, Erdoğan'ı ikna etmek için Bush'un aba altında sopa göstermesini de tavsiye ediyor, "Oyunu oynamazsa, kuralları belirleyemeyeceğini bildirin" diye yazıyordu.

2002 yılında Büyükelçi Pearson'un Bush'a gönderdiği gizli raporu bilmiyorduk. Gizli raporu 9 yıl sonra, Amerikan gizli belgeleri sızdırılınca öğrendik.[180]

İşte o zaman büyük senaryo bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriliverdi. Erdoğan yıllarca "Eyyy Obama, Eyyy Amerika" diye bağırarak meydan okuyor gibi yaptı. Böylece hem AKP'lilerin hem de Arap sokağının gözünde "kahraman" oluverdi. Ancak ABD'nin taleplerini de geri çevirmedi.

Şahit olduğumuz en çarpıcı olaylardan biri İzmir'de casusluk suçlamasıyla tutuklanan "Rahip Brunson krizi"ydi.[181]

180 Wikileaks belgeleri, ABD Büyükelçisi Pearson'un gizli raporu, T24 / Taraf gazetesi, 21 Mart 2011.

181 Adım Adım Brunson krizi, VOA, 30 Aralık 2018.

Brunson'un 7 Ekim 2016'da tutuklanmasıyla başlayan kriz tam 2 yıl sürdü. Erdoğan önce "Papazı istiyorsanız sizdeki papazı verin" diye Pensilvanya'da yaşayan Fethullah Gülen'in iadesini istedi. Ancak "dostum" dediği ABD Başkanı Donald Trump, Erdoğan'ın talebini reddetti. Trump, Brunson'la ilgili suçlamaların "uydurma" olduğunu söyleyip serbest bırakılması çağrısı yaptı. Brunson serbest bırakılmayınca, Türk bankalarına yaptırım uygulamaya başladı. TL bir anda dolar karşısında rekor değer kaybına uğradı.[182] Erdoğan ise hâlâ, "Biz göbeğimizden ABD'ye bağlı değiliz. ABD tavrını değiştirmezse Türkiye gibi güçlü ve samimi bir ortağı kaybedeceğini unutmamalıdır" diye meydan okuyordu. Ancak Trump'ın yanıtı daha da sert oldu. Türkiye'ye ek yaptırım kararı aldı. Erdoğan, "NATO ortağınızı bir papaza değiştiriyorsunuz" diye sitem etmeye devam etse de, sonunda Brunson, önce ev hapsi şartıyla cezaevinden çıkarıldı; sonra da özel uçakla Washington'a gönderildi.

Yaşadığımız ikinci kriz ise yine Trump'ın Suriye için Erdoğan'a yazdığı hakaret ve tehdit dolu mektuptu. Mektup tam bir sokak kabadayısı üslubuyla yazılmıştı. "Sen binlerce kişinin katledilmesinden ben de Türkiye ekonomisinin yok edilmesinden sorumlu olmak istemem, ki bunu yaparım" diyordu Trump. Ve küçük bir çocuğu azarlar gibi uyarıyordu: "Rahip (Andrew) Brunson konusunda küçük bir emsal vermiştim. Sert adam olma. Aptal olma."[183]

Erdoğan, Trump'ın hakaret dolu mektubuna cevap bile veremedi. Önce, "vakti saati geldiğinde gerekenin yapılacağını" söylemekte yetindi. Bir ay sonraki Washington ziyareti sırasında ise Trump'la görüştükten sonra düzenledikleri ortak basın toplantısında, "Bu mektupları Sayın Başkan'a tekrar takdim ettim" demekle yetindi.

"Denktaş'ı çözüme zorlasın"

Gelelim 2002'de Beyaz Saray'da verilen taktiklerin nasıl uygulandığına...

Verilen en çarpıcı taktik Kıbrıs konusundaydı. ABD Büyükelçisi Bush'a, "Denktaş'ı en kısa zamanda çözüme ulaşmaya

182 Ekim 2016'da 1 dolar 5 TL oldu.

183 "Trump'tan Erdoğan'a: Sert adam olma. Aptal olma", VOA, 17 Ekim 2019.

zorlamasını talep edin" diyordu. Nitekim Erdoğan başbakan olur olmaz, ilk iş olarak BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs sorununu çözmek için getirdiği planı koşulsuz kabul etti. Amacı, plana karşı çıkan Rauf Denktaş'ı da saf dışı bırakmaktı.

O dönemdeAtina'daydım. Sert pazarlıkları hem Burgenstock, Brüksel, Kopenhag zirvelerinde hem de referandum sırasında Güney ve Kuzey Kıbrıs'ta izledim. Planın ABD tarafından hazırlandığını herkes biliyordu.

Denktaş'a kalp ameliyatından sonra hastane odasındayken bile yapılan ağır baskının da şahidiyim.[184] Sonuçta, referandumda Türkler plana "Evet", Rumlar "Hayır" dediği halde Rumları AB üyesi olarak kabul ettiler. Böylece, AB'de Türkiye'nin üyeliğinin önüne Yunanistan'dan sonra Kıbrıs Rum duvarı da örülmüş oldu.

* * *

2005'te ise ABD'nin rahatsız olduğu Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki Atatürkçü subaylar tasfiye edilmeye başlandı.

Yıllar sonra Wikileaks belgelerinde araştırma yaparken Büyükelçi Pearson'ın 6 Haziran 2003'te Washington'a gönderdiği gizli raporu buldum. Pearson Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'e karşı TSK içinde mücadelenin sürdüğünü, bazı generallerin darbe yapmaya hazırlandığını iddia ediyor, Özkök'ün de Başbakan Erdoğan'a çok yakın olduğunu anlatıyordu. Pearson'un Erdoğan'a karşı olduğunu bildirdiği generaller şunlardı: "Kara Kuvvetleri Komutanı Aytaç Yalman, Jandarma Genel Komutanı Şener Eruygur, Birinci Ordu Komutanı Çetin Doğan, Ege Ordu Komutanı Hurşit Tolon, İkinci Ordu Komutanı Fevzi Türkeri ve MGK Genel Sekreteri Tuncer Kılınç."

Büyükelçi, Genelkurmay İkinci Başkanı olan Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın ise tarafsız görünmekle birlikte, İstanbul'daki bir konferansta yaptığı konuşmada, Amerikan ve Batı karşıtı sözleri olduğuna, bu nedenle de bu grup içinde sayılabileceğine dikkat çekiyordu.

ABD'ye ne söz verdi?

Bu arada, Erdoğan'ın Başkan Bush'la görüşmesinden bir ay önce, 2 Kasım 2002'de de Washington'a gizli bir ziyaret yaptığı gözlerden kaçmıştı. Gizli ziyareti ortaya çıkartan gazeteci Turan

184 Nur Batur, *Yürekten Gülerekten Yürüdüm*, Doğan Kitap, 2004, s. 536-563.

Yavuz'du.[185] Ziyareti organize eden ise o dönemde Erdoğan'ın danışmanı olan Cüneyd Zapsu'ydu. Zapsu, randevuları "Çizmeli adam" olarak adlandırılan Grenville Byford kanalıyla sağlamıştı. Peki Grenville Byford kimdi?

Byford, Boston'da "Birahaneler Kralı" olarak ünlenmiş bir şirket stratejileri danışmanıydı. Byford'un eşi ise iş çevrelerinin ünlü dergisi *Forbes* tarafından "Dünyanın en güçlü 91. kadını" seçilen Orit Gadiesh'ti. Gadiesh, İsrail ordusundaki bir generalin kızıydı. Tel Aviv'deki Hebrew Üniversitesi mezunuydu. 17 yaşında iken İsrail ordusunun istihbaratındaydı. Başka bir deyişle Erdoğan'ın ABD yönetimiyle bağlantısını kuran, Yahudi lobisi kanalıyla İsrail'di.

Erdoğan gizli ziyareti sırasında, kamuoyunda "Karanlıklar Prensi" olarak bilinen Richard Perle'in evine gitti. Başkan Ronald Reagan döneminde Savunma Bakan Yardımcısı olan ve neo-con (yeni muhafazakârlar) felsefesinin[186] uluslararası alandaki en önemli ismi olarak kabul edilen Richard Perle'yle uzun bir görüşme yaptı. Görüşme sırasında tercümeyi yapan Zapsu'ydu. Perle, Başkan George Bush Jr'ın, babasının 1. Körfez Savaşında ayakta kalmasına izin verdiği Saddam Hüseyin rejimine son vereceğini ve Türkiye'yi yanlarında görmek istediklerini söyledi. Erdoğan da "Saddam zalim bir adam. Biz de onu sevmiyoruz" dedi. ABD'nin tutumunu desteklediğini söyledi.[187] Saddam'a karşı yapılacak askeri operasyon için ABD'ye güvence verdi.

185 Turan Yavuz, *Çuvallayan İttifak*, Destek Yayınları; *Milliyet* Gazetesi, 3 Mart 2006.

186 Neo-Con Felsefe nedir? Demokrat Parti'nin izlediği politikalara ve bilhassa dış politikasına inancını yitirmiş demokratlar arasından çıkan siyasi akımdır. 1970'lerden 2000'lere kadar pek çok önde gelen siyasetçiyi içinden çıkartmıştır. George Bush ve George W. Bush dönemlerinde ABD siyasetinde çok etkin bir konuma kavuşan yeni muhafazakârlar (Neo-Con), 2003'te başlayan Irak savaşında izlenen siyasette ve Irak'ın işgalinin uygulanmasında önemli roller üstlenmişlerdir. İlkeleri nelerdir? ABD'nin Ortadoğu siyasetinde İsrail'in savunulması ve Ortadoğu'da demokrasinin yaygınlaştırılması gibi hedeflere sahiptir. Dış politikada aktif bir dış politika izlemeyi savunan siyasal akım, oğul Bush döneminde Bush doktrini olarak anılan siyasetin oluşmasında etkili olmuştur. Buna göre potansiyel tehdit oluşturduğu düşünülen her oluşum ya da ülkeye karşı nerede olursa olsun "vurulmadan önce vurma" felsefesi çerçevesinde karşılık verilmeli ve gerekirse düşman devletlerdeki rejimler değiştirilmelidir. Afganistan ve Irak da bu doktrinin açık uygulama alanları olmuştur.

187 Turan Yavuz, *Çuvallayan İttifak*, Destek Yayınları; *Milliyet* Gazetesi, 3 Mart 2006.

Erdoğan Perle'ye verdiği sözü tutmak istese de başaramadı. Çünkü 1 Mart 2003'te Amerikan askerlerinin Türk topraklarını kullanmasına ilişkin tezkere TBMM'de oylandığı sırada Başbakan değildi. O sırada başbakan olan Abdullah Gül AKP grubuna hâkim olamayınca, tezkere CHP'nin de karşı çıkmasıyla reddedildi.

Erdoğan 14 Mart 2003'te başbakan olduktan hemen sonra, ilk iş olarak 20 Mart'ta TBMM'ye ikinci tezkereyi gönderdi. Ancak iş işten geçmişti.

Aslında Washington, tezkerenin reddedilmesinden Erdoğan ve AKP'den daha fazla Türk ordusunu sorumlu tuttu. Nedeni ise komutanların, Amerikan askerlerinin Türk topraklarında konuşlanıp Irak'ı işgali etmesini istememeleriydi. O günlerde ordunun üst kademesi sessizce direndi. ABD, Türk ordusundan intikamını, 4 Temmuz 2003'te Süleymaniye'de Türk subaylarının kafasına çuval geçirterek alacaktı. Talimatı veren ise bir başka neo-con olan Savunma Bakanı Paul Wolfowitz'di.[188]

ABD, neden Atatürk Türkiyesi'ni gözden çıkardı?

20 Ocak 2001'de George Bush Jr'un Beyaz Saray'a girmesiyle birlikte ABD'nin Türkiye politikasının değiştiği açıktı. Bush yönetimi, Türkiye'nin laiklikten uzaklaşmasını ABD çıkarlarına aykırı görmemeye başladı. Hatta CIA'ya yakınlığıyla bilinen Amerikan düşünce kuruluşu RAND Corporation'ın Avrupa Güvenlik Masası Başkanı Stephen Larrabee 2009'da yaptığı açıklamada, Bush yönetiminin Türkiye için "Ilımlı İslam" modelini savunduğunu doğruladı. Ancak Larrabee bunun hata olduğunu da söyledi.[189] Larrabee, Bush'un yerine gelen Obama'nın bu politikayı benimsemediğini savunuyordu ancak daha sonraki süreçte yaşananlar, Obama döneminde de "Ilımlı İslam" modelinde değişiklik olmadığını gösterdi.

Gerçek olan şu ki; ABD, 1990'lardan itibaren bölgede, İncirlik ve Kürecik'e alternatif yeni askeri üsler kurmaya başladı. Irak ve Suriye'de kurduğu yeni askeri üslerin yanı sıra, 2020'de Yunanistan'daki Dedeağaç ve Girit üslerini güçlendirdi. Daha

188 Turan Yavuz, *Çuvallayan İttifak*, Destek Yayınları; *Milliyet* Gazetesi, 3 Mart 2006.

189 "Türkiye için ılımlı İslam modeli hataydı", *Milliyet* Gazetesi, 25.06.2009.

da önemlisi 1970'lerden beri Kıbrıs Rumlarına uyguladığı silah ambargosunu da kaldırdı.[190]

ABD'nin strateji değişikliğinin iki temel nedeni olduğu kanısındayım. İlki, Türk ordusunun ABD'ye bakışının değişmesiydi. 1950'lerde "Amerika Amerika" şarkılarıyla kapılarını açan, komünizme karşı Kore'de Amerikan ordusuyla omuz omuza savaşan Türkiye artık yoktu. TSK ve Dışişleri'nde ABD'ye bakış değişmişti. 1980'lerden beri Ankara'da karar odaklarıyla yaptığım görüşmelerde, ABD'ye kuşkuyla bakanların arttığını gördüm. Bunda Kıbrıs sorunu önemli rol oynadı.

İlk kırılma 1960'ta Kıbrıs'ta Rumların Türk köylerine saldırıları başladığı sırada, ABD Başkanı Lyndon Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye "Amerikan silahlarının kullanılmaması" için verdiği ültimatomla yaşandı. Johnson mektubuyla Türkiye'nin ABD'ye olan güveni sarsıldı. İnönü de "Yeni bir dünya kurulur, Türkiye de yerini alır" diyerek ABD'yle ilişkilerde yeni bir sayfa açtı.

İkinci kırılma ise 1974'te, Yunanistan'a ilhakını önlemek için Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesinin ardından ABD'nin uyguladığı silah ambargosuyla yaşandı. Başbakan Süleyman Demirel de misilleme olarak Türkiye'deki Amerikan üslerini kapattı. Böylece İnönü'nün açtığı yeni sayfayı sağlamlaştıran pazarlık başladı.

Üslerin yeniden açılmasını sağlayan Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (SEİA) müzakereleri döneminde *Milliyet* gazetesindeydim. Hem Dışişleri Bakanlığı'nda pazarlığı sürdüren diplomatlarla hem de Genelkurmay'la sürekli görüşüyordum. Pazarlığın her aşamasında bütün üslerin TSK'nın kontrolünde olması için büyük mücadele verdiler. Yeni anlaşmayla İncirlik Üssü de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin komutasına geçti. Ancak resmi olarak açıklanmasa da üste konuşlanan nükleer başlıkların tümüyle kontrolü sağlanamadı.

Kıbrıs yüzünden yaşanan hayal kırıklıklarını Irak krizi büyüttü. Türkiye'nin hem 1990'daki Körfez Savaşından sonra hem de 2004'teki ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından ödediği siyasi, ekonomik ve sosyal fatura çok ağır oldu. Kıbrıs ve Irak

190 "ABD Güney Kıbrıs'a silah ambargosunu kaldırdı", Amerika'nın Sesi VOA, 1 Eylül 2020.

krizleri, TSK içinde NATO'cular ve Avrasyacılar[191] arasındaki güç dengesini de bozdu. Gerçi, karar odaklarında "NATO'dan çıkalım" diyen pek yoktu ancak Rusya, Çin ve İran'la işbirliğini savunanlar giderek arttı.

TSK içinde güvensizliğin artmasına yol açan son neden ise ABD'nin PKK'yla kurduğu yakın ilişkiler oldu. ABD PKK'yı terör örgütü listesinde tutsa da yıllarca el altından temaslarını sürdürüyordu. Ancak 2011'de IŞİD'le mücadele gerekçesiyle, PKK'nın Suriye kolu olan Halk Savunma Birlikleri (YPG) ile askeri işbirliğine girince kriz büyüdü.

Zaten 1990'dan itibaren Kürtleri destekleyerek Irak'ın kuzeyinde askeri üsler kuran ABD'nin stratejisi belliydi. Suriye'de iç savaş patladıktan sonra stratejinin ikinci ayağı uygulanmaya başlandı. Fırat'ın doğusundaki petrol yatakları kontrol altına alındı. Beşar Esad'ı destekleyip Suriye'de kalıcı deniz ve hava üssü alan Rusya'ya karşı askeri üsler kurdu. Böylece son 30 yılda Irak ve Suriye'nin kuzeyinde, kargo uçaklarının bile inebildiği 20'ye yakın askeri üs kurmayı başardı. Körfez ülkelerindeki üsleri de dahil ABD, hem Ortadoğu'daki petrol rezervlerini kontrol etmeye başladı hem de stratejik müttefiki olan İsrail'in güvenliğini sağlamış oldu. Soğuk Savaş'ta Sovyetler Birliği'nin yayılmasına karşı NATO'nun Güney kanadının jandarması olan Türkiye'nin önemi ise giderek azaldı. Zaten ABD'nin stratejik hedefi, El Kaide gibi katı şeriatçı grupların etkisini Ilımlı İslami yönetimlerle kırmaktı. ABD'nin çıkarlarını tehdit etmediği sürece Türkiye'deki Siyasi İslamcıların Atatürkçüleri tasfiye etmesi Washington'u hiç rahatsız etmedi. Ben başlangıçta Türkiye'nin İslama kaymasının ABD'nin çıkarlarına ters düşebileceği kanısındaydım. Ancak Wikileaks belgelerinin sızmaya başlamasıyla birlikte ve özellikle de ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ile 2013'te Ankara'daki buluşmamdan sonra görüşüm tamamen değişti.

John Kerry: Suudi Arabistan da müttefikimiz

John Kerry, Başkan Barack Obama'nın dışişleri bakanıydı. 1 Mart 2013'te Ankara'ya geldiği zaman siyasi İslamcıların

191 Türkiye'de Avrasyacılık: Ruşen Çakır, Ömer Taşpınar ve Suat Kınıklıoğlu tartışıyor, 29 Mayıs 2020.

Atatürk'e ve laik Cumhuriyete saldırıları iyice artmıştı. Ergenekon ve Balyoz kumpaslarıyla generallerin tutuklanmaya devam edildiği günlerdi. Kerry, Avrupa ve Ortadoğu'yu kapsayan ilk yurtdışı gezisi için Ankara'ya geldi. Amerikan Büyükelçisi, Kerry ile görüşmek üzere birkaç gazeteciyi konutuna davet etti.

Kerry'nin kısaca birkaç soruyu yanıtlamasının ardından teypleri kapatıp uzunca sohbet ettik. Daha sonra da büyükelçinin davet ettiği bazı akademisyenler ve siyasetçiler de bize katıldı. Bir ara Kerry'le başbaşa kaldım. Fırsatı kaçırmadım. Kısa ve çarpıcı bir soruyla gerçek düşüncesini anlamaya çalıştım. "Sayın Bakan" dedim; "Laik Türkiye, Suudi Arabistan gibi olursa ABD'nin çıkarına ters düşmez mi?"

Belli ki Kerry soruyu beklemiyordu. Bir an durdu. Sonra, "Suudi Arabistan da müttefikimiz" deyiverdi. İstediğim yanıtı almıştım. Doğruydu. Şeriatın en katı şekliyle uygulandığı Suudi Arabistan, ABD'nin en yakın müttefiki değil miydi?

Gerçek olan şu ki, ABD'nin şeriatçılarla ittifakı sadece Suudilerle de sınırlı değildir. Sovyet ordusunun işgali sırasında Afganistan'daki şeriatçı militanları destekleyen ve silahlandıran da ABD'dir. Taliban, IŞİD ve El Nusra gibi radikal şeriatçı terör örgütlerini başlangıçta ABD yaratmadı mı? Sonuçta hepsi, ABD'nin yeşil kuşak stratejisinde birer piyon değil mi?

Şeriatçılar tehdit oluşturunca da ABD, "Ilımlı İslam" projesini yarattı. Türkiye'yi de pilot ülke olarak seçti.

ABD, Sovyetler'den kopan Orta Asya cumhuriyetlerine açılmak ve etkisi altına almak için Gülen okullarını destekledi ve kullandı. "Gülen projesi" 2000'li yılların başına kadar aksamadan işledi. Ta ki 1999'da Gülen aleyhine, "Laik devlet yapısını değiştirerek, dini kurallara dayalı bir devlet kurmak" suçlamasıyla soruşturma açılıncaya kadar!

Soruşturmanın başlatıldığı gün sağlık sorunlarını bahane eden Gülen'in ABD'ye kaçıp Pensilvanya eyaletindeki Saylorsburg kasabasına yerleşmesiyle Washington projeyi revize ederek uygulamaya devam etti. 2000'li yılların başından itibaren kurulan Erdoğan-Gülen ittifakı projenin revize edilmiş şekliydi.

Kısacası, Büyük Ortadoğu Projesi'ni (BOP) uygulamaya başlayan, Saddam Hüseyin'i işgal ettiği Kuveyt'ten askeri müdahaleyle atan Cumhuriyetçi Başkan George Bush'tu.

Ardından gelen Demokrat Başkan Bill Clinton da projeyi sürdürdü. Bush'un oğlu George Bush Jr başkan seçildiği zaman BOP zaten uygulanıyordu. Bush Jr revize ederek devam etti. Cumhuriyetçi Donald Trump da başkanlık döneminde BOP'u uygulamaktan vazgeçmedi.

Projedeki ilk aksama Erdoğan ve Gülen arasında patlayan iktidar kavgası oldu. Aslında, ikisinin de ortak stratejisi laik Türkiye Cumhuriyeti'ni Ilımlı İslam Cumhuriyetine dönüştürmekti. Kavganın patlamasının nedeni iktidar paylaşımıydı.

İlk çatlak 2009'da MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın Oslo'da PKK'yla yürüttüğü gizli pazarlıklar sırasında yaşandı. Erdoğan kavgayı bitirmek için çok uğraşıp Pensilvanya'ya arabulucular gönderdi. Hatta Gülen'e, "Dön bu hasret bitsin" çağrısı bile yaptı. Ama başaramadı.

Cemaatçi savcıların MİT Müsteşarı Fidan'ı 2012 yılının şubat ayında ifade vermeye çağırması ile ittifaktaki çatlak derinleşti. Gülencilerin, 17-25 Aralık 2013'te bazı bakanlara ait rüşvet ve yolsuzluk dosyalarını sızdırmasıyla birlikte ortada ittifak kalmadı.

15 Temmuz 2016'daki kanlı askeri darbe girişimi iki taraf arasındaki iktidar mücadelesinin ne kadar sertleştiğini gözler önüne serse de geride kalan 14 yılda, AKP-Gülen cephesi ortak stratejilerinde çok önemli yol almışlardı bile. TSK'dan yargıya, medyadan üniversitelere kadar laik Cumhuriyetin kurum ve kuruluşları artık büyük ölçüde kontrollerindeydi.

Peki 15 Temmuz'daki darbe girişimini kim yaptı? Gerçekten Gülen Cemaati TSK'yi tümüyle ele geçirmeye mi çalıştı? İpler ABD'nin mi elindeydi? ABD, kontrolden çıkmaya başladığı için mi Erdoğan'dan kurtulmak istedi?

Ya Erdoğan? Gülencilere karşı darbe mi yaptı? Atatürkçü subayları da kullanıp tek adam olma yolunu mu açtı?

Ya Erdoğan'la Gülencilerin arasında sıkışan Atatürkçü subaylar? Önce Gülencileri temizlemek için Erdoğan'dan yana tavır mı koydular? Gülencileri temizlettikten sonra da Erdoğan'dan kurtulmak için yeni bir oyun mu oynamaya başladılar?

15 Temmuz darbe girişimi üzerindeki sis perdesi hâlâ kalkmadı. O korkunç gece soruşturulmadan kapatıldı. O gece

darbecilere esir düşen Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar TBMM soruşturma komisyonuna ifade vermediği gibi, Erdoğan'ın Savunma Bakanı oldu. Kapalı bir kutu olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nde neler olduğu tam anlaşılamadı. Ancak anlaşıldığı kadarıyla Atatürkçü, Gülenci, Erdoğancı, NATO'cu, Avrasyacı gruplar arasında yıllardır süren kanlı kavga hâlâ bitmedi.

Şeriatla demokrasi olur mu?

Yine de 15 Temmuz Erdoğan'ın işine yaradı. AKP 10 binden daha fazla hâkim ve savcıyı FETÖ'cü olmakla suçlayıp ya görevlerinden alıp başka yerlere sürdü ya da hapse attı. Anayasa ve yasalarda yapılan değişikliklerle de yargı iyice AKP'nin kontrolüne geçti. Erdoğan talimat vermeden hiçbir savcı harekete geçemez hale geldi. Erdoğan medyanın da yüzde 90'ını ele geçirdi. 2017'de Başkanlık sistemine geçip TBMM'yi devre dışı bıraktı. Böylece, Siyasi İslamın Ortadoğu'daki en güçlü lideri Erdoğan tek adam oldu.

Gerçek olan şu ki: Erdoğan demokrasiye hiçbir zaman inanmadı. Demokrasinin bir tren olduğunu, zamanı geldiğinde ineceğini de zaten hiç saklamadı. "Demokrasi amaç değil araçtır" dedi.

Erdoğan, Türkiye'nin AB üyeliğine de hiç inanmadı. TSK'yı ve Atatürk'ün kurduğu laik Türkiye Cumhuriyeti'ni ele geçirmenin tek yolunun AB'den geçtiğini bildiği için taktik uyguladı. BM Genel sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs için çözüm planını koşulsuz kabul ederek Batı'da alkış toplayıp, tavizler verip üyelik müzakereleri başlattı. Böylece, AB'nin aday ülkelere yaptığı mali yardım mekanizmasını işletti. 2005-2006'dan sonra akmaya başlayan 5 milyar avroyla da Türkiye'yi ele geçirme stratejisini uygulaması daha da kolaylaştı.

"Demokrasi" adına Erdoğan'ı destekleyen yetmez ama evetçi solcular ve liberallere gelince... Erdoğan'ın stratejik hedefini hiç mı anlamadılar derseniz... Bence anladılar ancak onlar da askeri darbelerden çok çektikleri için Erdoğan'ı kullanmak istediler. Onların stratejisi de TSK'nın zapturapt altına alınmasından sonra Erdoğan'dan kurtulmaktı. Bu arada AB üyeliği de sürecekti.

2006'da eski solcu olan bir gazeteciyle Erdoğan'ı tartışıyorduk. Ben, Erdoğan'ın AB'yi kullandığını, nihai hedefinin İslam Cumhuriyeti olduğunu söyledim. Aslında o da farklı düşünmüyordu ancak "Merak etme" dedi bana; "Zamanı gelince Erdoğan'dan kurtuluruz".

İşte bu yüzden eski solcular ve liberaller üç maymunları oynadılar. Ancak onların stratejisi de iki nedenle çöktü.

1- Erdoğan, her gün "Eyy Merkel, Eyy Batı" diye bağırıp AB'yle ilişkileri iyice çıkmaza soktu. Müslüman Kardeşler'e liderlik hayaliyle demokrasiden uzaklaştı.

2- AB de Türkiye'yi aldattı. Kıbrıs Rumlarına üyelik kapısını açtı. Türkiye'nin üye olmasına karşı olan Almanya, Fransa ve Avusturya gibi ülkeler Kıbrıslı Rumların arkasına saklandılar. Rumlar da Türkiye'nin tam üyelik yolunu tamamen kapattılar.

2011'de Angela Merkel'in danışmanıyla Ankara'da yaptığım "off the record" (kayıt dışı) bir görüşme, Berlin'de kapalı kapılar ardındaki atmosferi bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyordu.

New York'ta, 11 Eylül 2001'deki ikiz kulelere saldırının ardından ABD ve NATO'nun El Kaide'yi yok etmek için Afganistan'a askeri müdahaleye başladığı günlerdi. Birçok AB üyesi NATO'ya da üye olduğu için, ABD, AB'yle güvenlik işbirliği yapmak istiyordu. Türkiye ise Kıbrıs Rumları AB'ye üye alındığı için NATO'da veto uyguluyordu. Merkel, krizi aşmaya çalışıyordu. Kıbrıs'a gidecekti. Ziyarete kısa süre kala, Merkel'in başdanışmanı Ankara'ya geldi. Alman Büyükelçisinin daveti üzerine Kavaklıdere'deki bir kafede sabah kahvaltısı yaptık. Sorunu çözmek için Merkel'in ne yapabileceğini sordu. Ben de KKTC'ye uygulanan ambargoyu kırarak sorunu çözebileceğini söyledim. "Merkel, doğrudan Ercan Havaalanına uçsun. Ertesi gün Rumlar federasyonu kabul eder. Sorun çözülür" dedim.

Ne yazık ki Merkel ne Ercan'a uçup ambargoyu kırdı ne de KKTC'ye geçti. Yaptığı günübirlik ziyarette sadece Rum Cumhurbaşkanı Dimitris Hristofyas'la görüştü. Böylece, Türkiye'nin önünü tıkamaları için Rumlara yeşil ışık yakmış oldu.

O gün, Merkel'in başdanışmanıyla Erdoğan'ı da konuştuk. Başdanışman, bir ara diplomatik uslubu tümüyle bırakıp, "Merkel Erdoğan'ın E'sine bile tahammül edemiyor"

deyiverdi. Bu sözler Türkiye'nin AB yolunun çoktan kapandığını gösteriyordu.

Gelelim eski solcuların ve liberallerin fiyaskoya dönüşen, "Erdoğan'dan kurtulma" stratejisine... Ben baştan itibaren bu stratejiye inanmadım. Nedenini anlatayım. 1980'lerden itibaren Arap ve İslam dünyasında dolaştım. Liderlerle konuştum ve yazdım. Siyasi İslamın iktidarı ele geçirme stratejini yakından izledim. İlk arenası olan Cezayir'den başlayarak, Siyasi İslamın demokrasiyi araç olarak kullanıp şeriatı getirmek istediğini gördüm. Arap ayaklanmalarından sonra Tunus, Mısır ve Libya'ya da birkaç kez gittim. Cezayir'deki stratejinin uygulandığına tanık oldum. Ayrıca yıllarca, ABD'nin Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığının gizli belgelerinde araştırmalar yaptım. Gizliliği kaldırılan binlerce sayfa belgeyi okudum. Türkiye'nin ABD ve Sovyetler Birliği arasında nasıl sıkıştığını, Soğuk Savaş'ın nasıl kurbanı olduğunu gördüm.

Ortadoğu satrancının mimarlarından E. ABD Büyükelçisi Jeffrey'le satranç masasına oturduk. Karşılıklı hamlelerle iki saat konuştuk...

Türkiye'deki solcu avının sürdüğü 1970'ler ve 1980'leri de gazeteci olarak yaşadım. Polis karakolları ve hapishanelerde yapılan işkenceleri kabul etmek imkânsızdı. Hatta 1994'te

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de yansıyan işkence olaylarını televizyon ekranına ilk taşıyan da benim.[192]

Her zaman Türkiye'de darbeler döneminin kapanıp gerçek demokrasiye geçilmesi gerektiğine inandım. Benim hayalim, demokrasinin, Atatürkçüler, solcular ve liberaller tarafından gerçekleştirilmesiydi. Ancak onlar "Atatürk devrimlerini ve laik Türkiye Cumhuriyeti'ni TSK nasılsa korur" diye öyle rahatlardı ki! ABD derin devletinin hedefini de ya görmek istemediler ya da göremediler. Gördükleri zaman ise iş işten geçmişti. Eski genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanları dahil yüzlerce subay kumpaslarla hapse atılmıştı.

Erdoğan'a gelince, İslam dünyasına lider olma hayaliyle sadece Batı'da değil Ortadoğu'da da yalnızlığa sürüklendi. Kısacası, bırakın küresel oyuncu olmayı, bölge oyuncusu olma hayaline bile kavuşamadı...

192 İşkence dosyası, Kanal D TV, Eksen programı.